

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**DÖNÜŞEN KENTTE BİR ALTKÜLTÜR:
İZMİR KADİFEKALE GENÇLİĞİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
EZGİ BURGAN**

**DANIŞMAN
PROF. DR. MUAMMER TUNA**

**AĞUSTOS, 2012
MUĞLA**

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI ADI

DÖNÜŞEN KENTTE BİR ALTKÜLTÜR:
İZMİR KADİFEKALE GENÇLİĞİ ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

Ezgi BURGAN

Sosyal Bilimler Enstitüsünce

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 11.09.2012

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 23.08.2012

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Muammer TUNA

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Gökçen ERTUĞRUL

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Saniye DEDEOĞLU

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK

Ağustos, 2012

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 14/08/2012 tarih ve 56317 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/16 maddesine göre, Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ezgi BURGAN'ın "Dönüşen Kentte Bir Altkültür: İzmir Kadifekale Gençliği Örneği" adlı tezini incelemiş ve aday 23/8/2012 tarihinde saat 10'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin BAŞARILI olduğuna OYBİRLİĞİ ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Muammer TUNA

Üye

Yrd. Doç. Dr. Gökçen ERTUĞRUL

Üye

Yrd. Doç. Dr. Saniye DEDEOĞLU

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Dönüşen Kentte Bir Altkültür: İzmir Kadifekale Gençliği Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23/08/2012

Ezgi BURGAN

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : BURGAN

Adı : EZGİ

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Dönüşen Kentte Bir Altkültür: İzmir Kadifekale Gençliği Örneği

Y. Dil : ASubculture in the Transforming City: A Case Study of İzmir Kadifekale Youth

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

X

O

O

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Edebiyat Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 23.08.2012

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : TUNA, Muammer

Ünvanı : Prof. Dr.

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

- 1.Altkültür
2. Gençlik Altkültürü
3. Kentlerin Dönüşümü

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

- 1.Altkültür
2. Gençlik Altkültürü
3. Kentlerin Dönüşümü
4. Kadifekale

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

- 1.Subculture
- 2.YouthSubculture
- 3.Process of thetransformation of thecities
4. Kadifekale

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum	O
2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir	X
3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir	O

Yazarın İmzası :

Tarih : 23.08.2012

ÖZET

DÖNÜŞEN KENTTE BİR ALTKÜLTÜR: İZMİR KADİFEKALE GENÇLİĞİ ÖRNEĞİ

Ezgi BURGAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Muammer TUNA

Ağustos, 2012

Bu çalışma Türkiye’de kentlerin dönüşümü sürecinde oluşan Kadifekale gençlik altkültürünün değerlerini, egemen kültürle ilişkilerini ve bu ilişkideki rıza ve direniş süreçlerini araştırmayı amaçlamaktadır. Kadifekale gençlik altkültürünün oluşumu kentlerin dönüşümü –göç, kentleşme ve kentsel dönüşüm- sürecinden bağımsız olmadığından çalışmanın ilk ayağını bu sürecin irdelenmesi oluşturmaktadır. İkinci ayakta ise altkültür, gençlik altkültürü kavramları ve kuramları ile kentsel süreçler ekseninde gençlik altkültürlerinin ve özel olarak da Kadifekale gençlik altkültürünün oluşumu tarihsel olarak tartışılmaktadır.

Çalışmada gençlik kavramı cinsiyetlendirilerek, genç kadın ve erkeklerin özgül altkültürel pratikleri tartışılmaya çalışılmıştır. Araştırmada niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemleri kullanılmış; araştırma verileri soru formu, odak grup görüşmeleri ve gözlemler yoluyla toplanmıştır.

AnahtarSözcükler: *Altkültür, gençlik altkültürü, kentlerin dönüşümü, Kadifekale*

ABSTRACT

A SUBCULTURE IN THE TRANSFORMING CITY: A CASE STUDY OF İZMİR KADİFEKALE YOUTH

Ezgi BURGAN

M.A. Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Muammer TUNA

August, 2012

This thesis aims to analyze the values of the Kadifekale youth subculture which are formed in the process of transformation of the cities in Turkey, their relations with the dominant culture and the consent and resistance processes in these relations. Because of the fact that the formation of the youth subculture is related to the process of transformation of the cities –migration, urbanization and urban transformation- the first part of the research deals with these processes. In the second part the notions and theories of subculture, youth subculture and the formation of youth subcultures in the context of urban processes are discussed historically.

In this research the concept of youth is gendered, specific practices of young women and men are discussed. In research quantitative and qualitative research methods are used. Survey, focus group and observations were used to collect data.

Keywords: *Subculture, youth subculture, process of transformation of the cities, Kadifekale*

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
ÖNSÖZ.....	v
GİRİŞ: KENTLER DÖNÜŞÜRKEN.....	1
I. BÖLÜM: KENTLERİN DÖNÜŞÜMÜ.....	6
I.1. Sosyal Değişme ve Modern Kapitalist Kentin Oluşumu.....	6
I.2. Türkiye’de Kentlerin Dönüşümü.....	9
I.2.1. Göç ve Kentleşme: Kökler, Yollar ve Topraklar.....	10
I.2.1.1. İç Göçler ve Gecekondulaşma.....	13
I.2.1.2. Kentleşmenin Hızlanması.....	15
I.2.1.3. Zorunlu Göç ve Ülke İçinde Yerinden Edilme.....	17
I.2.2. Kentsel Dönüşüm.....	19
I.3. Kentlerin Dönüşümünün Bazı Boyutları.....	25
I.3.1. Sosyal Adalet ve Kent Hakkı.....	25
I.3.2. Ekolojik ve Toplumsal Krize Doğru.....	26
I.3.3. Sınıfsal ve Kültürel Dinamikler.....	28
II. BÖLÜM: GENÇLİK ALTKÜLTÜRLERİ VE KENTSEL SÜREÇ.....	30
II.1. Altkültüre Doğru Düşünsel İzlekler: Kültürelcilik, Yapısalcılık ve Alternatif Yaklaşımlar.....	30
II.2. Altkültür ve Gençlik.....	34
II.2.1. Altkültür: Klasik Sosyolojiden Modern Köklere.....	34
II.2.2. Altkültür Kavramı: Tarihselliği ve Kuramsallaştırılması.....	39
II.2.2.1. Hegemonya, Egemen Kültür ve Ebeveyn Kültür.....	42
II.2.2.2. Gençlik Altkültürü, Tarz ve Sembolik Direniş.....	46
II.3. Kentsel Süreçler Ekseninde Gençlik Altkültürleri.....	52
II.3.1. Üçüncü Alanın İnşası: Oralı ve Şuralı ve Buralı.....	52
II.3.2. Kentlerin Dönüşümü Sürecinde Kadifekale Gençlik Altkültürünün Oluşumu.....	54

III. BÖLÜM: KENTLERİN DÖNÜŞÜMÜ SÜRECİNDE KADİFEKALE GENÇLİK ALTKÜLTÜRÜ.....58

III.1.Araştırmanın Tasarımı.....	58
III.1.1.Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	58
III.1.2.Araştırmanın Yöntemi.....	62
III.1.2.1.Yöntemin Uygunluğu.....	64
III.1.2.2.Évren ve Örneklemin Belirlenmesi.....	65
III.1.2.3.Veri Analiz Teknikleri.....	66
III.2.Araştırma Verilerinin Sunuluşu.....	68
III.2.1.Demografik Özellikler ve Sosyo-Kültürel Arkaplan.....	69
III.2.1.1.Köklerden Kopuş.....	73
III.2.1.2.Yollar ve Yeni Topraklar.....	76
III.2.2. Rıza ve Direniş I: İlişkiler, Değerler ve Stratejiler.....	79
III.2.2.1.Yakın Çevre ile İlişkilerde Değerler ve Stratejiler.....	79
III.2.2.1.1.Ebeveynlerle İlişkiler.....	79
III.2.2.1.2.Kale'deki Kardeşler ve Diğerleri.....	86
III.2.2.1.3.Sevmek ve Kıskanmak.....	89
III.2.2.1.4.Gezmek ve Dolaşmak.....	92
III.2.2.2.Kurumlarla İlişkilerde Değerler ve Stratejiler.....	96
III.2.2.2.1.Ekonomi ve Çalışma.....	96
III.2.2.2.2.Okuyucu, Seyirci ve Oyuncu.....	99
III.2.2.2.3.Spor ve oyun.....	108
III.2.2.2.3.Aile, Evlilik ve Öteki.....	110
III.2.2.2.4.Din.....	119
III.2.2.2.5..Eğitim.....	121
III.2.2.2.6.Güven ve Güvenlik.....	124
III.2.2.2.7.Adalet ve Haksızlık.....	128
III.2.2.2.8.Siyaset.....	134
III.2.2.3.Kenti ve Mekanı Anlamlandırma ve Mekan Üzerinden Stratejiler.....	135
III.2.2.3.1.Çiçek ve Dal.....	136
III.2.2.3.2.Kadifekale Yolları.....	137

III.2.2.3.3.Kale Surları, Kapı Önü, Okul Bahçesi, Ağacın Dibi.....	141
III.2.2.3.4.İzmir ve Deniz Kenarı.....	142
III.2.2.3.5.Yıkımve Uzundere.....	143
III.2.3. Rıza ve Direniş II: Tarz, Şimdi ve Geleceğe Bakış.....	149
III.2.3.1. Tarz: Görünüş, Tavrı, Dil ve Müzik.....	149
III.2.3.1.1.Genç Kadınların Görünüşü.....	149
III.2.3.1.2.Genç Erkeklerin Görünüşü.....	152
III.2.3.1.3.Dilde Aidiyet, Anlamlı Sözler ve Şifreli Sözcükler.....	153
III.2.3.1.4.“Delikanlı” ve “Genç kız” Tavrıları.....	161
III.2.3.1.5.Müzik.....	162
III.2.3.2. Yaşadığımız Dünya- Yaşanabilir Bir Dünya.....	168
III.2.3.3. Geleceğe Bakış: Hayaller ve Planlar.....	172
IV.BÖLÜM: DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	177
KAYNAKÇA.....	193
EKLER.....	201
EK 1. Kadifekale'nin Kent İçindeki Konumu.....	201
EK 2. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi Uygulama Haritası.....	202
EK 3. Soru Formu ve Gözlem Planı.....	203
EK 4.Odak Grup Görüşme Klavuzu.....	211

*“Tıpkı hiçbirimizin coğrafya dışında ya da ötesinde olmaması gibi,
coğrafya konusunda verilen mücadelelerden de hiçbirimiz tümüyle arınmış değiliz.”*

Edward Said,

Kültür ve Emperyalizm

ÖNSÖZ

“Ortada çekişme konusu olan topraklar ve mülkler, coğrafya ve iktidar vardır. İnsan tarihine ilişkin her şeyin kökleri yeryüzündedir ve bu, yerleşim sorununu düşünmemiz gerektiği anlamına gelmiştir; ama aynı zamanda da insanların daha fazla toprakları olmasını planladıkları ve bu nedenle o toprakların yerli sakinleri konusunda bir şeyler yapmaları gerektiği anlamına gelmiştir” (Said, 2004:42). Said, emperyalizmi en basit biçimde tariflemeye böyle başlıyor. Gözlerimi Türkiye coğrafyasına çevirdiğimde de, kentsel ve toplumsal mekanı, emperyalist güç ve iktidar ilişkileri ile mücadele süreçlerinden bağımsız okuyamıyorum. Kentlerin dönüşüm sürecinde bir gençlik altkültürünü, onun pratiklerini, egemen kültürle ilişkisini, direniş imkanları ve stratejilerini dert edinmem böyle bir okumadan kaynaklanıyor.

Bütün bu çalışmanın yapıldığı süreç boyunca -öncesinde ve sonrasında da- İzmir Kenti dünyadaki tüm kentler gibi, iktidar ilişkileri ve mücadele süreçleriyle beraber, bütün hızıyla değişmeye devam ediyordu ve ediyor. Bu çalışma bütün bu değişimin arasında ancak küçük bir nokta durumunda olabilir. Buna karşın, bu çalışmada araştırmacı olarak, zamanın bir aşamasında durup, akıp giden süreçlerin esas özneleriyle birbirimize dokunabileceğimiz bir konumlanışa sahip olmak istedim. Bu çalışmanın Kadifekale gençlik altkültürü “üzerine” değil, Kadifekale gençliğiyle “birlikte” üretilmiş derinlemesine ve ilişkiyel bir çalışma olmasına çalıştım. Ama bunu tam olarak başaramadığımı, bunu başarmak için “kırk fırın ekmek yemem” gerektiğini fark ettiğimi itiraf etmek zorundayım. Buna karşın yine de görüştüğümüz gençlerin bu araştırmayı yürütmede gösterdikleri sıcak ve ilgili tavırlar, nesnel bir araştırmacı olmak ve sahada “insani” ilişkiler kurmak arasındaki ikilemimi azaltan etmenlerden biri oldu. Onlara görüşme süreçlerindeki samimiyetlerinden, dostça sohbetlerinden ve güvenlerinden dolayı -en azından görüşmelerimizde güven ilişkisi kurabildiğimizi ve birlikte düşünce üretmeye çalıştığımızı umarak- sonsuz teşekkür ediyorum.

Kenti kültür ile okuyacağım bir araştırma tasarlamaya karar verdiğimde; mekan olarak nereye bakacağımdan emin değildim. Bu süreçte Kadifekale'den bahsederek bana ilham veren ve çalışma alanımı belirlememi sağlayan Prof. Dr. Nurgün Oktik'e teşekkürü bir borç biliyorum.

Araştırma sürecinde ise kavramların dehlizlerinde boğulmaktan, araştırmacı-araştırılan ilişkisini kurarken kibirli ve üstten tavır almaktan, kuramları ve metodolojiyi sahayla uygun şekilde ilişkilendirememekten korktuğum anlar oldu. Bu aşamada, tez süresince sistematik çalışmamı sağlayan, araştırmanın birçok aşamasında benimle birlikte heyecan duyarak beni motive eden tez danışmanım Prof. Dr. Muammer Tuna'ya; aldığım dersinde beni Kültürel Çalışmalar Okulu'nun yöntem ve teorileriyle tanıtırarak bu tezin temel ayaklarından birini oluşturmamı sağlayan Yrd. Doç. Dr. Gökçen Ertuğrul'a; araştırma boyunca özdeşünümsel bir konum almaya çalışmamı ve farkında olmasa da sahada karşılaştığım ikilemlerle yüzleşmemi sağlayan Doç. Dr. Dilek Hattatoğlu'na; araştırma sürecinde ilgisini esirgemeyen ve gerektiğinde tezime yönelik akademik bilgisini de paylaşarak bana katkıda bulunan Yrd. Doç. Dr. Halime Ünal'a; Kadifekale ile ilgili araştırma deneyimlerinden gelen bilgilerini benimle paylaşarak heyecanımı arttıran Yrd. Doç. Dr. Engin Önen'e, yazdıklarımın ilk okuyucusu, tezimin her aşamasında tartışma fırsatı bulduğum ve daima benimle dayanışarak bana destek olan dostum ve oda arkadaşım Arş. Gör. Demet Bolat'a, düşüncelerime ve eylemlerime derinlik katarak yolumu aydınlattıkları için çok teşekkür ediyorum.

Sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Hasan Şen ve çalışma arkadaşlarım Arş. Gör. Çağlar Özbek ile Arş. Gör. Gaye Gökcalp Yılmaz ise hem konuyla ilgili karşılaştıkları kaynakları benimle paylaşarak hem de tez sürecindeki öğrencilik hallerimden kaynaklanan çeşitli sıkıntıları aşmamda daima yanımda olup deneyimlerini aktararak bana destek oldular, üçüne de çok teşekkürler.

Araştırmanın saha süreci yine de tek başıma gerçekleştirmem için, zaman, para ve ilişki kurmak açısından zorluklar içeriyordu. Bu süreçte Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'ne saha araştırması için gerekli masrafların karşılanmasında maddi destekte bulunduğu için teşekkür ediyorum. Kadifekale'den arkadaşlarım sevgili

Neval Tan ve Ferhat Kaygısız ise alana ilişkin bilgilerini, deneyimlerini ve ilişki ağlarını paylaşarak çok yardımcı oldular -buna yalnızca yardım demek de içime sinmiyor; bizi bütün dostluklarıyla Kadifekale'yle tanıştırdılar ve Kadifekaleli olarak sahip oldukları öznel yaşam deneyimlerinden çalışmaya eleştirel gözle dahil oldular- ikisine de çok teşekkürler. Ayrıca bize Kadifekale'nin kapılarını açan, nüfus kayıtlarını, mücadele pratiklerini ve ilişki ağlarını bizimle paylaşan Kadifekale Mahallesi Muhtarı Davut Tekin, Kosova Mahallesi Muhtarı Reşit Gezginci ve Altay Mahallesi Muhtarı Yusuf Budak'a çok teşekkürler. Çalışmanın saha aşamasını birlikte gerçekleştirdiğim Yasemin Gümüş, Gökhan Alpuğan, Elem Çiçek ve Meriç Erdolu'ya ise; harcadıkları emek ve gösterdikleri ilgi ve destek için ne kadar teşekkür etsem azdır. Birlikte sadece saha çalışmasını değil, saha sonrası analiz edilecek ham gözlemlerin ilk tartışmalarını da yaptık. Son olarak, gündelik yaşamı dostluk, aşk, emek ve çatışma süreçleriyle, yine de dayanışarak birlikte örmeye çalıştığımız sevgili Gökhan'a, bu tezi yaşamımdan ayrı bir şey olarak düşünmememi kolaylaştırdığı için, ayrıca teşekkürler.

GİRİŞ: KENTLER DÖNÜŞÜRKEN

“Her şey hızla değişiyor, Kale bile hızla değişiyor, işte hızla yıkılıyor... Biz hızlı yaşamayalım da napalım? Hayata ancak yetişiyoruz böyle.” Böyle söylüyor Kadifekale’de bir genç. Bu cümleleri duyduğumda bu çalışma için yola çıkarken aklımda varolan ilk soru yumağı ile yeniden yüz yüze geldim. Bu yumak kent ve kentsel yaşamda insanın sosyal ilişkileri üzerine düşüncelerimin karmaşık ağından oluşuyordu. Bu ağı not defterime şu kelimelerle karalamıştım: kent, insan, doğa, dönüşüm, savaş, egemen kültür, altkültür, gençlik altkültürü, göç ve kent, göç eden gençler, Kürt olmak, kentli olma, yoksulluk, mücadele, direniş stratejileri, sosyal değişme. Bu parça parça kelimeleri ve kelime öbeklerini sıralı yazmamış, onların birbirleriyle ilişkilerini ok işaretleri ile çizerek ortaya koymaya çalışmıştım. Birbiriyle çakışan oklar arasında peşine düştüğüm, kentlerin nasıl dönüştüğü ve bu dönüşümde egemen olmayan insanın nasıl konumlandığı sorusuydu. Oklar arasında ne yöne gideceğimi bulmak için bu soruyu takip etmeye başladım.

İnsanın doğayla ilişkisi ve toplumsallaşma süreci, bütün bu kelimeleri kucaklayan bir çatı ya da bütün bu kelimeleri yüklenen bir başlangıç zemini olabilir. Doğanın bir parçası olarak insanın üretim ilişkileriyle başlayan toplumsallaşma süreci bir sosyal değişme sürecini ifade eder. İnsanın kendi türünü merkeze alması ve dünyadaki tüm canlıların kendi ihtiyaçları için yaratıldığına olan inancı doğanın dönüşümünü insanın egemenliğine bağlı kılmıştır. İnsan merkezli dünya anlayışının egemenliği, yani insanın diğer canlı türleri üzerindeki egemenliği kendi türüyle ilişkisinde de süregelmekte; erkek egemenliği, sınıf egemenliği ve ulus devletleşme sürecinde belirli bir ulusun bünyesindeki diğer halklar üzerindeki egemenliği biçimleriyle kendini göstermektedir. İnsanlar küçük topluluklardan daha geniş toplulukları ve ulusları oluşturdukça, üretim ilişkilerini organize etmek üzere kentler oluşmuş ve bu ilişkilerle bağlantılı olarak çeşitli sınıflar ve toplumsal tabakalar ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıl modernleşmesiyle birlikte kentlerdeki bu tabakalaşma bir yandan çoğulcu ve heterojen yapıları tetiklerken bir yandan da egemen sınıflar ve tabi sınıflar arasındaki kutuplaşmaları arttırmıştır. 20. ve 21. yüzyıllarda göç, kentleşme ve kentsel dönüşüm süreçleri bu egemenlik biçimleriyle ilişkili olarak okunabilir. Bu yönüyle kentlerin oluşumu ve dönüşümü, sosyal ve kültürel ilişkileri, egemen olan ve olmayan insanlar arası ilişkileri ifade eden bir süreçtir.

O halde kentler dönüşürken, mekanlar ve mekanda kurulan ilişkiler dönüşür. Bir başka deyişle, kentler dönüşürken, üretim ilişkileri ve üretim ilişkileriyle bağıntılı sınıflar ile sınıflar arası ilişkiler dönüşür. Devlet sınırları içerisinde yer alan halkların ilişkileri dönüşür. Zemini birçok egemenlik biçimine –tür egemenliği, erkek egemenliği, sınıf egemenliği, ulus egemenliği gibi- dayanan egemen kültür ile ilişkisi içerisinde altkültürler oluşur ve dönüşür. Türkiye’de kentlerin dönüşüm süreci *hızlı* bir şekilde yaşanmaktadır ve bu süreçte çeşitli altkültürlerden ve gençlik altkültürlerinden bahsetmek mümkündür¹.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan İzmir Kadifekale gençleri de bu süreci deneyimlemekte ve bir altkültür grubu olarak oluşum temellerini, egemen kültürle ilişki içerisinde deneyimlenen göç, kentleşme ve kentsel dönüşüm dinamiklerinden almaktadır. Türkiye’de kırdan kente göçlerin yaşanmaya başladığı 1950’li yıllardan itibaren İzmir’e de iç göçler gerçekleşmiş ve Kadifekale bölgesine yerleşmeler başlamıştır. 1980 darbesi ve onunla birlikte yürürlüğe giren neoliberal politikalar Kadifekale’nin mekânsal ve kültürel yapısını etkileyen ikinci unsur olarak değerlendirilebilir. 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yılların başında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan çatışmalar ve onların sonucunda bu bölgelerde yaşamın zorlaşması ile Olağanüstü Hal uygulamalarıyla devlet eliyle gerçekleşen köy boşaltmalar zorunlu göçleri oluşturmuştur (Kurban vd., 2008). Bu süreçte çoğunluğu Mardin olmak üzere Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nden gelen ve çoğunluğu Kürt olan birçok göçmen de Kadifekale bölgesine yerleşmişlerdir. Kentlerin dönüşümü sürecinde Kadifekale’yi etkileyen bir diğer kilit dinamik ise Türkiye’de neoliberal politikalarla güçlenen ve 2000’li yıllarda hız kazanan kentsel dönüşüm projeleridir. Bu uygulama kapsamında hazırlanan Kadifekale kentsel dönüşüm projesiyle Kadifekale bölgesinin belirli kısımlarının yıkılarak yeşil alan olmak üzere ağaçlandırılması, Kadifekale sakinlerinin ise her ay belli bir taksit ödeyerek oturdukları konuta sahip olmak üzere Uzundere’deki toplu konutlara yerleşmesi öngörülmüştür. Uygulamaya hız kazandıran güçlü etkeni ise Kadifekale’de yıkılması belirlenen bu bölgelerin heyelan tehlikesi altında olduğu

¹ Kültürel çalışmalar yaklaşımı altkültürlerin oluşumunu toplumsal yapı ve ilişkilerdeki *hızlı* değişimlerde görür. Buradan hareketle İngiltere’deki gençlik altkültürlerine ilişkin incelemeler yapar. İngiltere’deki gençlik altkültürleri ve onların oluşumu Türkiye’dekinden farklı dinamiklere bağlı olsa da, Türkiye’de de gençlik altkültürlerinin incelenmesi toplumsal yapı ve ilişkilerin dönüşümüyle ilişkilendirilebilir.

gerekçesine dayanarak yıkımların kamulaştırma yöntemiyle yapılması oluşturuyor². Bu güç karşısında bugün Kadifekale'nin önemli bir bölümü boşaltılmış durumda.

Bu çalışmanın temel tezi, Kadifekale gençlik altkültürünü, kentlerin dönüşümü ve bu dönüşümü oluşturan dinamiklerden bağımsız olarak anlamının olanaklı olmadığıdır. Türkiye özelinde kentlerin *değişim* süreci kentlerin oluşumuna dek uzanmakla birlikte göçler eksenindeki belirleyici *dönüşümler* Lozan Antlaşmasıyla beraber gerçekleşen mübadele sürecine dayandırılabilir. Ancak bu çalışmada Kadifekale gençlerinin deneyimlerinde ya da toplumsal hafızalarında yer almayan bu süreç üzerine derinleşilmeyecek. Kentlerin dönüşüm süreci, gençlerin kendilerine ve köklerine dokunan biçimiyle, yani gençlerin öznel tarihinde yer alan ve halen deneyimlemekte olduğu bir süreç olarak bu çalışmada yer alacak. Bu süreci, üç ana eksenle takip etmek mümkün: göçler, kentleşme ve kentsel dönüşüm uygulamaları. Ancak mekansal ve sosyal bir değişmeyi ifade eden kentlerin dönüşümü süreci kendiliğinden gerçekleşmez; güç ilişkilerinin varlık gösterdiği bir mücadele sürecidir. Bu süreçte, dönüşümü gerçekleştiren aktörler, egemen kültür ve egemen kültürle ilişki içerisindeki altkültürlerdir. Gençliği bir altkültür grubu olarak değerlendirmek, sosyalizasyon sürecinde egemen kültür ve ideoloji etkisiyle biçimlenmiş fakat yine egemen kültür ve ideolojideki bazı unsurlara yönelik bir reddiye olarak direniş biçimlerine ve stratejilere bakabilme imkanlılığını sunar.

Çalışmadaki altkültür yaklaşımı, buradan hareketle kültürelcilik ve yapısalcılığı - dolayısıyla bilinç ile koşulları- diyalektik olarak kuran; altkültürü egemen kültür ile ilişkisi içerisinde ve tarzda bir sembolik direniş imkanı olarak sorunsallaştıran kültürel çalışmalar yaklaşımına dayanmaktadır. Böylece bu çalışma, kentlerin dönüşüm sürecini anlamaya çalışmakta ve kentlerin dönüşümü sürecinin deneyimleyicisi olan bir gençlik altkültürü olarak Kadifekale gençlik altkültürüne odaklanmaktadır. Bir başka deyişle çalışmanın temel merakı, kentin fiziki olarak *merkezinde* fakat ekonomik ve sosyo-kültürel nitelikleriyle “modern” kentin *kenarında*, Önen'in (2011:28) deyişiyle “merkezdeki kenar” konumunda olan bir alan olarak Kadifekale'deki gençlik altkültürü grubunun egemen kültürle kurdukları

² Bu tezin yazıldığı süreçte, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Hakkında Kanun çıkarıldı. Bu kanun Kadifekale gibi birçok alanın afet teşhisiyle hızlı dönüşümüne zemin hazırlamaktadır. Kanun, meşruiyetini deprem tehdidi üzerine inşa ederken, büyük çaplı mülkiyet el değiştirmeleriyle zorla tahliyeler ve yıkımlara neden olarak kentlerin sosyo-mekansal yapılarını yeniden oluşturabilecekler (Uzunçarşılı-Baysal, 2012:12).

ilişkiye odaklanmaktadır. Türkiye’de kentlerin dönüşüm sürecini göç, kentleşme ve kentsel dönüşüm pratikleri yoluyla deneyimleyerek oluşan bir gençliğe ilişkindir bu merak. Bu merak, egemen olmayan bir sınıfa ve halka, kent mekanında egemen olmayan bir konumlanışa, genç kadınlar için ise aynı zamanda egemen olmayan bir cinsiyete mensup olanlar olarak, egemen kültürle ilişki sürecinde nasıl bir gençlik altkültürü oluşturduklarına ilişkindir. Bu, kentlerin ve yaşamlarının dönüşümü sürecindeki bugünkü uğrakları olan Kadifekale’de, kendini dinlediği müzikte, seyrettiği dizide, kullandığı dilde, giydiği giyside ve gittiği mekanlarda gösteren tarzına ilişkin bir merak aynı zamanda.

Böyle bir merak için kültürel çalışmalar yaklaşımı ve eleştirel teori yolunu aydınlatıyor. Bu yaklaşım ve teoriler ışığında, çalışmanın inceleme birimi yalnızca kavramlar değil, kavramları oluşturan ve kültürel olarak deneyimleyen insanlar olunca, araştırılan kişilerin bireysel deneyimlerinin “dillendirilmesine” ilişkin bir alan araştırması da kaçınılmaz oluyor. Bu çalışmada bu alan araştırması, niceliksel ve niteliksel tekniklerle ve Bourdieu’nun (1999:610) ifade ettiği gibi mümkün olduğunca “şiddetsiz iletişim”e dayandırılmasına çalışılan ampirik bir araştırma ile gerçekleştirilmeye çalışıldı. Araştırmada hangi tekniklerin kullanılacağı araştırmanın temel amaçlarından doğdu.

Çalışmanın temel amaçlarından biri kentlerin dönüşüm süreciyle ilişkili olarak bir gençlik altkültürünün pratiklerini, değerlerini ve deneyimlerini anlamaya (açıklayıcı anlama) ve sorunsallaştırmaya çalışmaktır. Kentlerin dönüşüm süreciyle ilişkisi çerçevesinde bir gençlik altkültürü incelemesi, özellikle de kültürel çalışmalar yaklaşımından hareketle yapıldığında, gözlem ve görüşmelere ihtiyaç duyar. Tarz, yapılandırılmış bir soru formuna sıkıştırılmayacak denli gözlemlenebilirdir. Tarzı *anlamak* ve kentlerin dönüşüm süreciyle birlikte ilişki olarak anlamak ise görüşmeler yapmayı gerektirir. Bu nedenle çalışmanın önemli bir ayağını Temmuz ayı süresince gerçekleştirilen gözlemler ve Temmuz ayının son iki haftasında yapılan odak grup görüşmeleri oluşturmaktadır.

Çalışmanın bir diğer temel amacı homojen bir grup olmayan gençlik altkültürüne ilişkin bu deneyimleri ve değerleri, cinsiyet değişkeni ile ilişkilendirerek açıklamak, böylece Kadifekale genç kadın ve erkek altkültürlerinin özgül pratiklerinin bilgisine

ve alana ilişkin demografik verilere ulaşmaktır. Bu amaç aynı zamanda egemen kültürün erkek egemenliğine dayanan ayağını da incelemeye olanak verir. Bu amaca yönelik olarak çalışmanın bir diğer önemli ayağını niceliksel bir soru formu ve planlı bir gözlem formunun uygulanması oluşturmuştur. Niceliksel soru formunun ve gözlem planının uygulanmasının, ardından uygulanacak olan gözlem ve görüşmelerin planlı ve sistematik olmasına da katkı sağladığı söylenebilir.

Niceliksel uygulama, gözlemlerle birlikte 2011 yılının Temmuz ayının ilk iki haftasında gerçekleştirildi. Araştırmanın ilk iki haftasının soru formunun uygulanmasına ayrılması, ikinci ve üçüncü haftalarda odak grup görüşmelerinin yapılacağı gençlerin belirlenmesini de mümkün kıldı. Araştırmada niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemlerinin kullanılması, yine birbiri ile içiçe olan niteliksel ve niceliksel veriler elde etmeyi beraberinde getirdi. Böylesine ilişkili olan verilerin sistematik analizi ise yine içiçe bir analiz ile mümkün oldu ve böylece araştırmanın sunuluşu da iki tür analiz kullanılarak gerçekleştirildi.

Bu çerçevede ortaya çıkan çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kentlerin dönüşüm süreci ele alınmaktadır. Bu kapsamda, sosyal değişme, göç ve kentleşme süreci ile kentsel dönüşüm uygulamaları tartışılmaktadır. İkinci bölümde, altkültür olgusu, gençlik ve kentsel süreç ile ilişkisi ekseninde tartışılmaktadır. Bu bölümde, altkültür-egemen kültür ilişkisi bağlamında altkültür olgusu değerlendirilerek kentsel alanda konumlanan altkültürler ve Kadifekale gençlik altkültürünün kentsel alanda oluşumu üzerinde durulmaktadır. Üçüncü bölümde, araştırma alanı olan bölgede yapılan alan araştırmasının tasarımı ortaya konarak, verileri sunulmakta ve analiz edilmekte, son olarak dördüncü bölümde ise genel sonuç ve değerlendirme yapılmaktadır.

I. BÖLÜM

KENTLERİN DÖNÜŞÜMÜ

Kentlerin dönüşümü süreci, sosyal değişme sürecinde oluşan birçok kırılma sonucu yaşanan bir süreç olarak kentlerin var oluşundan itibaren tartışılabilir. Bu bölümde öncelikle insanın yerleşik hayata geçmesinden modern kapitalist kentin oluşumuna dek, kentlerin dönüşümü sürecinin temel dinamiklerinin değişimi tartışılmıştır. Daha sonra bu sürecin Türkiye’de nasıl yaşandığı, göç, kentleşme ve kentsel dönüşüm uygulamaları çerçevesinde tartışılmıştır.

I.1. Sosyal Değişme ve Modern Kapitalist Kentin Oluşumu

İnsanın doğayla, kendi türü ve yeryüzündeki diğer canlılarla kurduğu ilişki, üretimin organizasyonunu, kentlerin kurulmasını ve dönüşümünü beraberinde getirmiştir. İnsan- doğa ilişkisi, ilkel dönemde diğer canlıların doğayla kurduğu ilişkide olduğu gibi, bir iktidar ilişkisi ve mücadele sürecini ifade eder³. Bu mücadele süreci insanın yaşamını devam ettirebilmek ve doğada var kalabilmek –ki bu daha sonra doğayı yok ederek var kalabilmeye dönüşmüştür- ve birlikte yaşayabilmek –bu ise ötekini yok ederek yaşayabilmeye dönüşür- için her şeyden önce üretimi organize edebilmelerini gerektirir. Bu da topluluğu ve toplumu ve onların ilişkilerinin kurulduğu mekansal düzlem olarak kentlerin kurulmasını beraberinde getirmiştir. Bu ilişkiler sürdükçe de kentler daima bir değişim ve dönüşüm süreci içerisinde bulunur. Başka bir deyişle kentlerin kurulması ve dönüşümü, daima güç ilişkileri ve mücadele süreçlerini barındıran, dinamik bir sosyal değişme sürecini ifade eder.

Çatışmacı yaklaşım, sosyal yapı ve değişmeyi belirleyen temel etken olarak üretim ilişkilerini alır. Bu yaklaşıma göre, sosyal değişme, varolan toplum içinde, üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasında bir çelişki ya da çatışma çıkınca gerçekleşir; yeni bir toplum biçimi bu çelişki ve çatışmalardan doğar (Bottomore, 2006: 190). Bu bakış açısından, sosyal değişme “kendiliğinden” bir olay değil, öznesi olan bir

³ Bu Foucault’cu (2011) anlamda, direnişi mümkün kılan bir iktidar ilişkisidir. Buna karşın modern insanın doğayla ilişkisi iktidardan çok, insanın doğaya egemen olduğu ve diğer tüm canlıları kendi varlığı için sömürmeye başladığı bir tahakküm ilişkisi olmuştur.

süreçtir. Ancak burada özne, nesnel konumundan dolayı sosyal değişimde belirleyici rol oynar.

Sosyal değişmeyi üretim araçlarının mülkiyetinin ve üretim ilişkilerinin değişimi ile açıklamak modern kapitalist kentin oluşumunda ve dönüşümündeki maddi dinamikleri ve mücadele süreçlerini görmemize olanak sağlar. Kentlerin dönüşümü, tarım devrimi ve insanın yerleşik hayata geçmesine dayanır. Yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte üretimde artı değer açığa çıkmış ve bu artı değer biriktirilip takas edildiği bir merkez olarak kentler oluşmuştur (Tekeli ve Gölöksüz, 1983: 1225). Ortaya çıkan kentsel yaşam tarzı önceki neolitik köy birimlerinin yaşam tarzından farklı özelliklere sahiptir. Kentler işbölümü ve bununla birlikte gelişen bir uzmanlaşmanın mekanlarıdır. İşbölümü ve uzmanlaşmayla beraber, birlikte çalışan bireyler arasında farklı alt bölümlenmeler ve ayrı gruplar ortaya çıkar. Bu grupların birbirlerine göre konumlarını, tarımsal, ticari ve sınai emeğin çalıştırılma tarzı belirler. İşbölümü, ilkin ticari ve sınai emeğin tarımsal emekten ayrılması ile kent ve kır arasında karşıtlığın ortaya çıkmasına ve ardından ticari emeğin sınai emekten ayrılmasına yol açar (Marx-Engels, 1992: 28). İşbölümü ve uzmanlaşmanın yanı sıra kentin oluşum sürecinde gittikçe büyüyen tarımsal artığı kontrol üzere devlet aygıtı ortaya çıkmıştır. Bu sosyal değişmelerle birlikte kente özgü sınıfsal farklılaşmalar oluşmuş ve egemen sınıflar ortaya çıkmıştır. Eski Yunan kent devletlerinde, egemen sınıf aristokrasi iken, Ortaçağ'da ilk dönemlerinde büyük toprak sahibi aşiller egemendir. 11. yüzyıldan itibaren Ortaçağ döneminde yeni ticaret yollarının keşfedilmesi ve ekonomik canlanma ile birlikte değiş tokuş ekonomisinin yerini para ekonomisi almıştır. Kent içerisinde "pazar yerleri" kurulmuş ve sınai ve ticari emek tarımsal emekten ayrılmıştır. Ticaretin gelişmesi nüfusun kentlerde yoğunlaşmasıyla, üretim ve ticaret birbirinden ayrılarak uzmanlaşmış tüccar sınıfı (burjuvazi) ortaya çıkmıştır (Tekeli ve Gölöksüz, 1983: 1226).

15. yüzyıldan itibaren coğrafi keşiflerle beraber sömürgecilik gelişmiş, burjuvazinin sermaye birikimi artmış ve ticari üretimden sınai üretime geçişin temelleri atılmıştır (Tekeli ve Gölöksüz, 1993:1227). 18. yüzyılın sonlarında İngiltere'de buhar gücünün üretimde kullanılmasıyla başlayan Sanayi Devrimiyle beraber, kentler sanayi sermayesinin egemenliğinde yeniden örgütlenmiştir. Ticari ve sınai emeğin

ayrışmasıyla toplumsal işbölümü daha karmaşık hale gelmiş ve kapitalist üretim tarzını geliştiren yeni bir sınıf olarak işçi sınıfı (proleterya) ortaya çıkmıştır (Tekeli ve Gölöksüz, 1993: 1228). 19. modernleşmesi bir yandan rasyonalite, bireycilik ve özgürlük kavramlarını geliştirirken, bir yandan da sömürgeciliğin ve sınıfsal eşitsizliklerin yoğun olarak yaşandığı kentsel sosyal yapıları ortaya çıkarmıştır.

Modern kapitalist kentin tarihi temelleri 19. yüzyılda modernleşme olgusuyla birlikte ortaya çıkan gelişmişlik ölçeğinde değerlendirilebilir. Bu nedenle kapitalist kentleşme 19. yüzyıldan itibaren gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler için farklı olgular ve kavramsallaştırmalar doğurmuştur. Modernleşme teorilerinin az gelişmiş ülkeler için çizdiği yol, henüz sanayileşmesini tamamlayamamış bu ülkelerin kentsel yapılarında çelişkili dinamikler ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye’de göç süreciyle birlikte kentlerde ortaya çıkan gecekondu yapılanmaları bunun bir örneğidir. 20. yüzyıla gelindiğinde modern kapitalist kentin durumu, göç ve kentleşme süreçleri üzerinden incelenebilir.

20. yüzyılda artan nüfus artışıyla beraber, sanayi ve yerleşim yerleri kent çevrelerine taşınmış, sermaye birikiminin yoğunlaşması, göç olgusunun ortaya çıkması ve teknolojik buluşların yaygınlaşmasıyla metropoliten yerleşmeler ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülke kentlerinde merkezden kaçış (desantralizasyon) hareketini doğuran metropolleşme olgusu, üst ve orta gelir grupları için, sağlıklı çevresel koşullarla donatılmış, güvenlik endişesi ile merkezden soyutlanmış ve kendi içerisinde homojenleşmiş “korunaklı siteleri” doğururken, kent merkezini gittikçe köhneleşen konut alanlarında yaşayan alt gelir gruplarına terk etmiştir (Kaygalak, 2009: 37). Kentin metropolitenleşmesi ve modern kapitalizmin sermaye sınıfının kente egemen olmasıyla birlikte kentin kullanım değerinin yanı sıra değişim değeri keşfedilmiştir. Günümüzde bu anlayıştan hareketle kentin modernleşmemiş alanları modern kente uyum sağlaması için dönüşüm projelerine tabi tutulmaktadır. Kentlerin dönüşümünü modernleşme ekseninde ve sermaye sınıfının egemenliğinde gerçekleştiren sosyal değişme süreci, modern kapitalist kentin günümüzdeki yeni görünümünü oluşturmaktadır. Bu yeni görünümün oluşumunun en temel ve öncelikli belirleyicilerinden birini ise kentleşme sürecinin ilk uğrağı olan göç süreçleri oluşturur.

I.2. Türkiye’de Kentlerin Dönüşümü

Değişmeyi ifade eden toplumsal süreçleri incelemek daima özne-yapı ikilemi sorununu içerir. Değişme hangi güçler tarafından, hangi koşullar nedeniyle ve kimler/neler üzerinde gerçekleşmektedir? Değişen nedir/kimdir ve değişim sürecine nasıl dahil olur?

Kentlerin dönüşümünü, koşullar ve öznelere arasındaki bütün mücadele ilişkisini içeren dinamik bir süreç olarak okuduğumuzda, meşruiyet faktörü sorgulanması gereken bir etken olarak karşımıza çıkar. Kentsel yapıların oluşumunun/dönüşümünün meşruiyet zeminini oluşturan şey nedir? Tekeli, kentleşme sürecini eleştirel perspektifle incelerken hakim anlatılara bir alternatif olarak “modernist meşruiyet” kavramını ortaya koyuyor. Buna göre kentsel yapıların inşası toplumsaldır ve toplum tarafından onaylanmadan emrivaki biçimde topluma dayatılamazlar. Modernist meşruiyet, “bir kent arsasına yapı yapan bir kimsenin yaptığı yapının toplumda hangi koşullarda meşru kabul edildiğini tanımaya” çalışmaktadır (Tekeli, 2010:97).

Sanayi devrimi ve kapitalist kentin oluşumunda modernitenin meşruiyet kalıpları hakim rol oynamıştır. Kentleşme sürecindeki sosyal ve mekansal oluşumlar da bu kalıplarla mücadele süreçlerinden geçerek kentsel alanda var olmaya çalışmışlardır. Kentleşme sürecine modernist meşruiyet kavramını göz önünde bulundurarak bakmak kentlerin dönüşümüne yön veren modernist meşruiyet kalıplarını da sorgulama imkânı sunar.

Türkiye’deki kentleşme sürecini modernist meşruiyet kavramı çerçevesinde anlamak istediğimizde; 1929 ekonomik bunalımı ve İkinci Dünya Savaşı sonucunda kırsal alanın çözülmesinden başlayarak, Türkiye’de 1950’li yıllardaki kırdan kente göç hareketlerini ve kentsel alanda yaşamın sosyal ve mekansal ilişkilerle nasıl yeniden inşa edildiğini ele almamız gerekecektir.

I.2.1.Göç ve Kentleşme: Kökler, Yollar ve Topraklar

Göç olgusu çeşitli çalışmalarda farklı açılardan ele alınarak tanımlanmıştır. Bu farklı tanımlamalar göç literatüründe, demografik anlamda yer değiştirme hareketine vurgu yapan tanımlar, bir işgücü hareketi olarak göçü ele alanlar, sosyal bir olgu olarak göçü ele alan tanımlar ve göç ile göçmenlik durumları arasındaki ilişkiye vurgu yapan tanımlar gibi bir çok farklı şekilde görülebilmektedir.

Keleş (1998:58) göç kavramını, “genellikle yerleşmek amacıyla, bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine, bir ülkeden bir başka ülkeye gitme eylemi” olarak tanımlamaktadır. Göçü demografik bir eylem olarak nitelendiren bir başka yaklaşıma göre de göç, “coğrafik bölgeler ve/veya idari alanlar arasındaki yerleşim yeri (ikametgah) değişikliklerini” ifade eder (Ünalın, 1998:91). Bu anlamda bir eylemin göç olarak nitelendirilmesini belirleyen unsurlar: uzaklık, zaman ve kalıcılıktır.

Kaygalak (2009:10) ise, modern kapitalist toplumlarda göç olgusunun anlaşılabilmesi için göçü demografik bir süreç veya yer değiştirme hareketi olmasının ötesinde, ekonomik rolleri de göz önünde bulundurarak bir işgücü hareketi olarak nitelendirmek gerektiğini belirtir. Modern dünyada göç, sanayileşmenin sonucu olarak işgücünün yeniden örgütlenmesini ifade eder (Roberts, 1981; akt. Kaygalak, 2009:9). Sanayileşme sonucu işgücünün örgütlenmesiyle birlikte toplumların ekonomik, siyasi ve sosyal kurumlarında da değişmelerin yaşandığı bir sosyal değişme sürecine girilmiştir. Bu durumda modern kapitalist toplumlardaki göç olgusunu sanayileşme sürecinde ortaya çıkan işgücü hareketini niteleyen bir sosyal hareketlilik olarak anlayabiliriz. O halde, sanayileşmenin sonucu olarak göç olgusu nasıl bir süreçten geçmiştir?

Tekeli (1998:11) sanayileşmenin sonucu olarak kapitalist toplumda göç olgusunu anlayabilmek için iki farklı rasyonel açıya vurgu yapar: İlk sistemin devamlılığı açısından; göç, işgücünü, mekansal üretimi daha etkin kılacak şekilde yeniden dağıtan bir mekanizmadır. Kişinin mekanda yer değiştirmesi, emeğin, sermayenin ve pazarın yer değiştirmesi anlamına gelir. İkinci rasyonel açıdan göçe birey açısından yaklaşılabılır. Buna göre göç, göçmene mekansal yer değiştirme yoluyla ekonomik

fırsatlar olanağı niteliği taşır. Tekeli'ye (1998:12) göre, 18. yüzyılda meydana gelen sanayi devrimi sonrasında göçün ortaya çıkışı üç farklı çerçevede açıklanabilir: Birincisi, toplumsal evrim kuramı çerçevesinde, sanayi devrimi sonrası, üretim biçiminin, sosyal ve ekonomik unsurların değişmesi sonucunda göç gerçekleşir. İkinci bakış açısı, toplumsal sistem içindeki mekansal eşitsizlikler veya dengesizlikler göçe neden olur. Üçüncü bakış açısına göre, göç, toplumların evrim geçirmesinden veya toplumda eşitsizlik olmasından bağımsız olarak gerçekleşir. Bu bakış açısına göre belirli bir yönde net bir göç gerçekleşmez, her zaman hakim göçün tersine bir göç akışı bulunmaktadır.

Bu tartışmaların da işaret ettiği gibi göç; göçün nedeni, yönü, niteliği gibi çeşitli faktörler çerçevesinde incelenebilecek kapsamlı bir olgudur. Bu faktörler çerçevesinde çeşitli göç türlerinden bahsetmek mümkündür. Göç türlerini genel olarak; göç etme nedeni, ülke sınırları, göç etme biçimi, süre ve akım yönü kriterlerine göre çeşitli biçimlerde sınıflandırabiliriz.

Bütün bu kavramsallaştırma ve sınıflandırmalardan hareketle bir olayı göç olarak değerlendirirken üç koşulu göz önünde bulundurmanız gerekiyor: Birincisi; göç ilk olarak “köklerden ayrılmayı” ifade eder. Kapitalizm mekan üzerindeki rasyonel bütünlüğünü, mekandaki sınıflar ve onların kültürleri üzerinden işleyen bir iktidar mücadelesi alanında ve egemen ideolojiyle ilişki içerisinde gerçekleştirir. Bu durumda göçü ilk adımda -bir yerden ayrılma adımı- tanımlarken bunun üzerinde gerçekleştiği zeminin iktidar ilişkileri alanı olduğunu göz önünde bulundurmanız gerekiyor. Çünkü en başta köklerimiz ne olduğu ve nerede olduğu –nerede başlayıp nerede bittiği- toprak üzerindeki bir iktidar mücadelesi tarafından belirlenmiştir. Kapitalizm ilkel dönemlerinden itibaren toprağın bir mülk olarak parçalandığı ve çağdaş dönemlere doğru artan biçimde ulus, din, sınıf, etnisite ve çeşitli kimlik aidiyetlerinin bu parçalı alanları sınır çizgileriyle paylaştığı ideolojik bir iktidar mücadelesi yürütmektedir. Kökler üzerinden egemenliğini kuvvetlendiren ideolojik süreçler kökler üzerinde egemenliğini her kullanımında bunu yeniden üretirler ve böylece devamlılık arzeden bir süreç haline gelirler. Aynı süreçler “bir yerden bir yere hareket etme” eyleminin ardında (örtük biçimde) durarak bu eylemi iteleme mekanizmaları yapılandırır. Tam da örtük biçimde oldukları için “bir yerden bir yere gitme” eylemi, dil süreçlerinde öznesiz ve tarihsiz kurulma eğilimindedir. Oysa

dildeki bu kurulum da ideolojinin örtük işlevini yerine getirmesinin bir aracıdır. Hall'ün (1981) değişiyle ideolojinin “çağrışımsal şifreleri” “doğallaştırma” süreciyle kendilerini yeniden üretirler; böylelikle göç basitçe “bir yerden bir yere gitme” eylemi anlamında doğal bir süreç olarak algılanır hale gelir. Ancak bu “doğallaştırma” silik ve tabi bir özne varsayımına dayanmaz. Köklerden ayrılma eylemi elbette özneler tarafından gerçekleştirilir. Bu perspektiften bakıldığında göç, yalnızca ideolojilerin tek başına belirleyici olduğu bir süreç değil bu zeminde kurulan bir mücadele sürecini de beraberinde getirir. Bu nedenle göçü anlamadaki ilk koşulu, hareket edilen köklerin ideolojik zeminini, buradaki özne-ideoloji ilişkisini ve mücadele süreçlerini sorgulamak olarak belirlememiz gerekir.

Köklerden kopuş, bir başka toprağa doğru hareketi beraberinde getirir. Böylece göçün ikinci ve üçüncü koşulunu da “*yol almak*” ve “*başka bir toprağa yerleşmek*” olarak ifade edebiliriz. Elbette bu toplumsal oluşumların zeminini de ideoloji ve mücadele alanı oluşturur. Yol, göç sürecinde iki mekan arasındaki köprü konumunda olan ve göç sürecinin en kısa anını oluşturan fakat aynı zamanda göçün yönünü işaret eden süreçtir. Bu süreç bütünlüklü olabileceği gibi, kısa bir süre sonra başka bir yere gitmek üzere geçici olarak bir yere yerleşmek şeklinde parçalı bir biçimde de olabilir. Karpat'ın (2003) Türkiye'deki iç göç süreçlerinden biri olarak, “köy ya da aşiret bölgesinden küçük bir kasabaya, oradan kente” biçiminde tanımladığı dolaylı göç bu türdendir. Yol, bir toprağa bağlanır –elbette bu toprak da tıpkı kökler ve yollarda olduğu gibi ideoloji ve mücadele ile biçimlenmiş bir mekanı ifade eder. Göçmenin toprağa ayak basması bu ideoloji ve mücadele alanına o toprakta dahil olması anlamına gelir. Artık göçmen de bu mücadelenin bir parçası olarak o topraktaki sosyal ve mekansal dönüşüm sürecine dahil olur⁴. Göç sürecinin bu üçüncü aşamasında varılan toprak, göçen öznenin “göçmen” kimliğini aldığı ve çeşitli sosyal ve mekansal dönüşümlerle bu kimliğin niteliğini, mekanını, yaşam biçimini, sosyal ilişkilerini kurduğu sosyal ve mekansal düzlemdir. Başka bir değişle, öznenin göçmenliği, bu varılan toprak üzerinde, egemen ideolojinin ve mücadele pratiklerinin

⁴ Aslında ulus devletlerin sınırlarının bir çok alanda muğlaklaşmış olması, mücadele pratiğini “o topraklar” ve “diğer topraklar” üzerinde örmenin farkını da ortadan kaldırır. Hepimiz yeryüzünde yaşadığımızı göre yeryüzünün hangi köşesinde yaşarsak yaşayalım, diğer köşesinde yaşanan mücadele süreçlerinin de zaten ister istemez içinde olmuyor muyuz? Göç etmeden önce yaşamakta olduğumuz topraklarda gerçekteşen dönüşümün arkaplanındaki süreçler ile göç edilen topraklarda yaşanan birbirinden bağımsız olmamalı. Buna karşın göçmenin göç ettiği yerde dahil olduğu mücadele sürecini işaret etmek için böyle bir ayırım kullanmak da kaçınılmaz olarak gerekli oluyor.

oluşturduğu sosyal ve mekansal ilişkiler tarafından *inşa edilir*. Kentlerin dönüşümü sürecinde göç olgusu; bütün bu ideolojik arka planıyla birlikte kökler, yollar ve toprakların diyalektik bütünlüğü içerisinde anlam kazanmaktadır.

I.2.1.1. İç Göçler ve Gecekondulaşma

Kentleşme süreci ülkemizde, II. Dünya Savaşı yıllarında başlamış bir olgudur (Keleş, 2006). II. Dünya Savaşı'ndan sonra tarım işçilerini işsiz bırakan ve marjinal çiftçileri tasfiye eden tarımın makineleşmesi, ticaretin genişlemesi, para ekonomisinin başlaması, geleneksel toplumsal yapıların çözülmeye başlaması ve bunlarla birleşen bir nüfus patlaması, 1929 ekonomik buhranı ile ortaya çıkan toplumsal çatlamayı daha da şiddetlendiren ve göç baskısını arttıran nedenlerdendir (Karpat, 2003). Kentleşme, kırsal alanda yaşamını sürdürenlerin, iç göç süreçleriyle yaşam alanlarından koparak kentlere yerleşmesi ve tarım dışı işlerle hayatını sürdürmesini ifade eden yapısal bir dönüşümü ifade eder (Tekeli, 2007:455). Türkiye'de bu süreçte; köy ya da aşiret bölgelerinden kente (doğrudan göç), köy ya da aşiret bölgesinden küçük bir kasabaya, oradan kente (dolaylı göç), bir ya da birkaç küçük kasabadan kente (yarı doğrudan göç) ve kentin bir semtinden –çoğunlukla yoksul ve kalabalık- gecekondu yerleşimine (doğrudan göç) yapılan göçler, klasik gecekondu olgusunu oluşturmuştur (Karpat, 2003).

Bu ilk dönemlerinde gecekonducular, genelde kentlerin kenarlarında alelacele inşa edilmiş kulübelerin bir yığını olarak görünür; bunlar tek odalı konutlardan, toprağın mevcut oluşuna bağlı olarak, küçük bir bahçesi olan ya da bahçesiz tam boyutlu evlere kadar değişir (Karpat, 2003). Gökçe'nin (1971) yaptığı çalışmada da gecekondu, “köye kıyasla daha iyi yaşama koşullarına sahip olma umuduyla, çoluk çocuğuyla birlikte şehre gelen köylünün, belirli bir işe sahip olmaması ve gelir azlığı nedeniyle konut ihtiyacını en kolay, çabuk ve ucuz şekilde giderme yollarını araması sonucu, çoluk-çocuk, konu-komşu yardımıyla mümkün olduğu nispette gizlenerek, duvarların üzerine bir gece içinde bir çatı koymalarıyla bitirilen barınak” olarak tanımlanmıştır. Hart'ın (1969) Zeytinburnu gecekondu bölgesinde yaptığı çalışmaya göre de, “köyden gelenler şehirde oturdukları evleri hükümetin yardımı olmaksızın kendileri yapmışlardır”. Yasa'nın (1960) çalışmasında da gecekondu ailesinin kentle bütünleşme isteği vurgulanmış ve bu sebeple gecekonducular “geçiş halindeki” kentsel

süreçler olarak ifade edilmiştir. Şenyapılı'ya (1983) göre de gecekondulaşma olgusunun sisteme yerleşmesi 1950-1960 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde gecekondulaşma herhangi bir piyasa faktörüne tabi değildir. Kullanıcılar kendi evlerini kendileri –kullanmak üzere– inşa ederler. Zaman zaman işçi ya da usta çalıştırıldığı görülebilir. Bu dönemde boş kamu arazilerinin işgali ve ortak bir yaşam alanı olarak semtlerin kuruluşu temel faktördür (Işık, 1999). Bu dönem, kentle bütünleşme umudu içerisindeki gecekondulaşma ailelerin barınma gereksinimlerini kendi güç ve olanaklarıyla ve *cemaat dayanışması* ile sağladıkları; kente tutunmak için gerekli olan barınma ve iş gibi temel ihtiyaçları *hemşerilik ilişkileri* aracılığıyla karşıladıkları dönemdir. Göçle büyük kentlere gelenlerin kendi olanakları çerçevesinde ve izinsiz olduğu için bir gecede yaptıkları barınaklar, hem konutsuzluğa karşı bir zorunluluğu, hem de bu anlamda bir masumiyeti de ifade etmektedir; ancak günümüzde ne bu tür bir masumiyet ne de tek odalı, bir gecede yapılabilen barınaklar söz konusudur (Gökçe, 1993).

Yapılan çalışmalardan da görüldüğü gibi klasik gecekondulaşma kavramı zaman içerisinde dönüşüme ve evrime uğramıştır. Çağdaş kapitalist kentleşme süreci ve bu süreç dahilindeki modernist meşruiyet kalıplarının bu dönüşümü ve gecekondulaşmanın günümüzde aldığı biçimleri değişime uğrattığı söylenebilir. Gecekondulaşma yapıları, modernitenin meşruiyet kalıplarına uygun değildir ve bu nedenle kente meşru olarak yerleşemezler (Tekeli, 2010:99)

1960-1970 arasındaki dönemde, gecekondulaşma genellikle sahibinin emeğinden yararlanılarak yapılmakta; ancak çok miktarda yapılan gecekonduların gereksinmeden arda kalanı kiraya verilebilmektedir. Bu dönemde parlamentoda ve yerel yönetimlerin türlü organlarında görev almış politikacıların gecekondulaşma olgusu karşısında özendirici, koruyucu bir tutum geliştirmeleri, gecekondularını birer olup bitti sayarak tapu dağıtmaları da gecekondulaşma gelişimini etkilemiştir (Keleş, 2006). 1970'li yıllarda planlamada kaba bir planlama anlayışı, birinci kuşak gecekonduların organik sayılabilecek planlama anlayışının yerini almıştır (Işık, 1999). Bu dönemde gecekondulaşma sadece kente göç edenlerin kendi kullanımları için yaptıkları evler değildir. Göç eden yurttaşlar rant elde etmek amacıyla, bir spekülasyon olanağı olarak gördükleri gecekondulaşma inşasına yönelmişlerdir. Artık hiçbir şanssız olmayanlar

değil, belirli bir birikimi olanlar gecekonduların sahibi olmaya yönelmişlerdir. Işık (1999)'a göre ticarileşmiş bu sürece “kaçak yapılaşma” demek daha doğrudur.

I.2.1.2. Kentleşmenin Hızlanması

1970'lerden sonraki üçüncü dönemde ise, gecekonduların yapım süreci tümüyle ticarileşmiş, yoksul kitleler için arsa sağlayıp yapı gereçlerini bulan ve gecekonduların yapısını yaparak bunları satışa çıkaran “gecekondular firmaları” türemiştir (Keleş, 2006). Gecekonduların formel konut piyasasına çekmek için yapılan yasal değişiklikler sonucunda ortaya çıkan “yasal rant”ın yanında, gecekondular üzerinden enformel piyasada işleyen büyük rantlar da söz konusudur, ve olayın aktörleri olarak “arazi mafyası” “gecekondular mafyası” gündeme gelmektedir (Erman, 2004). Gecekonduların ticaretinin ön plana çıktığı bu dönemde, gecekonduların yapısı da değişim göstermiş, orta sınıfların çöküntü alanlarına yerleşmeleriyle “apartman gecekondular” yaygınlaşmış; gecekondular, çağdaş kapitalist kentleşme sürecinde metalaşarak, alınıp satılan bir değer kazanmış, bu çerçevede gecekonduların sahipleri ve kiracıları yaygınlaşmış, kente göç artış göstermiştir.

Bu dönemde gecekondular ise modernitenin meşruiyet kalıplarını zorlayarak kalıcı ve apartmanlaşmakta olan yapılar haline gelmektedir. İlk dönemlerde “kendilerine ait olmayan arazi üzerine imar kurallarına uyulmadan yapılan yasal olmayan konutlar” olarak tanımlanan gecekondular, çıkarılan İslah İmar Planları ile yasallaştırılmakta, formel konut piyasası içine çekilmektedir (Erman, 2004). Kalıcı yapılar haline gelmeye başlayan gecekonduların yerleşimlerindeki göçmen/kentliler de kentle ve birbirleriyle ilişki ağları örmüşlerdir. Kentsel mekanın sınıfsal, etnik ve dinsel kimlik ve kültür çoğulculuğu içeren yapısı bu dönemlerde oluşmaya başlamıştır (Akşit, 1998).

Farklılaşmanın ilk aşamasını temellendiren köyden/kasabadan kente göç ile birlikte homojenleşmenin ilk ilişki aşaması olarak niteleyebileceğimiz hemşehrilik oluşumu ortaya çıkmıştır. Kurtoğlu'ya (2005) göre hemşehrilik iki biçimde tanımlanabilir. İlk olarak “ortak paydaları aynı coğrafi alanda kök salmış olan iki kişiden birinin diğerine göre durumunu niteler.” İkinci olarak hemşehrilik, “melekeleri aynı coğrafi yer olan veya aynı coğrafi yere ait olma hissini taşıyan

kişiler arası ilişkileri ve onlar arasındaki bağları ve bu bağlardan doğan çeşitli kimlikleri tanımlar.” Hemşehrilik, Türkiye’de kentleşme sürecinde işlevsel bir rol de oynamıştır. Göç eden kişi için kalınacak yerin sağlanması, iş bulmak için aracı olacak kanalların bulunması gibi konularda *hemşeri dayanışması* ortaya çıkar. Kurtoğlu (2005)’ya göre aynı coğrafi yere ait olmadan doğan karşılıklı güven, hemşerilik ilişkilerinin temelidir; ancak hissedilen güvenin güvencesi, karşılıklılığa dayalı değiş-tokuş veya mübadele ilişkisinin kendisidir. Hemşerilik kentleşme sürecinde mekansal bir birlikteliği de beraberinde getirebilir. Kente göç ile birlikte ortaya çıkan gecekondular yerleşimlerinde aynı memlekette gelen kişilerin yakın mesafelerde oturmasından kaynaklı bir *kümelenme* söz konusudur. Gecekondular bölgelerinde göçmenler; göç ettikleri şehirlere uygun olarak, mahallelerin belirli bölgelerinde kümelenmişlerdir. Gökçe’ye (1971) göre, hemşerilik ve çoğu kez bununla iç içe geçmiş akraba kümelenmesi, ailelerin kente uyum sağlamalarında, geçinebilmelerinde ve çevreye güven duymalarında başka olanaklar ortaya çıkıncaya kadar önemli bir *‘tampon mekanizma’*⁵ olarak işlevsel kazanmaktadır. Kentlerde hemşeriliğin enformel biçimine bağlı olarak oluşmuş dayanışma ilişkileri, mekansal kümelenmeler, *hemşeri kahvehaneleri* olduğu gibi aynı zamanda formel biçimde kurulmuş *hemşeri dernekleri ve vakıflar* da ortaya çıkmıştır.

Hemşerilik ilişkilerinin bir kolunu dayanışma ve cemaat oluştururken; diğer kolunu da *patronaj ilişkileri* oluşturmaktadır. Patronaj/himaye sistemi, Türkiye’de her zaman olmakla birlikte; 1950-1970 arasında aile/küçük gruplar içinde gerçekleşirken; 1970 sonrasında siyasal niteliğe bürünmüş; ardından 1980 sonrasında politik İslam akımının güçlenmesiyle dinsel bir nitelik de kazanmıştır (Şenyapılı, 2006). Kurtoğlu (2005)’ya göre; Türkiye’de hemşerilik örgütlenmelerinin içeriği, bunların oluşumunda rol oynayan kişilerin ve/veya liderlerin kişisel ve siyasi projelerine göre şekillenmektedir. Bunun sonucu olarak, kentlerde, ortak coğrafyaya bağlı olarak meydana gelen kümelenmelerin çimentosu bir yanı sıra da *etnisite* ve *din* tarafından oluşturulmaktadır. Böylece, Türkiye’de Alevilerin, Kürtlerin oturduğu mahalleler, sağcı ve solcu grupların oturduğu mahalleler ayrışma gösterebilmektedir.

⁵ Tampon mekanizma kavramını Mübeccel Kıray (2000), geleneksel yapılardan modern yapılara geçişte bir ara mekanizma olarak ifade etmişti: “Değişimin bunalımsız olmasını sağlayan, çözümlenin önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan bu yeni beliren kurumlar, ilişkiler değerler ve fonksiyonları biz ‘tampon mekanizmalar’ terimi ile ifade ediyoruz”

Bu ayrışma; günümüzde çok kesin çizgilerle görülmesi de mekansal yerleşmelerde belirleyici olabilmektedir.

I.2.1.3. Zorunlu Göç ve Ülke İçinde Yerinden Edilme

Göç etme nedeni ekseninde; ilkel, zorlayıcı (*impelled*), zorunlu (*forced*) ve serbest/özgür göç olmak üzere dört değişik tipte göçten söz edilebilir. İlkel göç, insanların doğal güçlerle başa çıkamadığı ilkel toplumlarda ekolojik bir itme sonucu gerçekleşir. Zorlayıcı ve zoraki göç türlerinde göçü tetikleyen etken devlet yada benzeri bir kamusal otoritenin baskısıdır. Ancak zorlayıcı göçte, göçe zorlanan kişiler belirli bir oranda inisiyatifi illerinde tutarken, zorunlu göçte böyle bir irade söz konusu değildir. Serbest göçte ise, bireyler özgür karar alıcılar konumundadır ve göçmenlerin kendi iradesi göçe neden olur (Petersen 1970; akt. Kaygalak, 2009: 11).

1980 sonrasında kente göçün artmasının nedeni yalnızca devlet desteğinin tarımdan çekilmesi değildir. Bu dönemde siyasal karışıklıkların zorunlu göçlere yol açması; bazı köylerin güvenlik nedeniyle boşaltılmasına, bazılarının ise güvenliğinin yanısıra siyasal karışıklıklar ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle boşalmaya başlamasına sebep olmuştur (Şenyapılı, 2006). Kurban vd., (2008) araştırmalarında Türkiye’de 1980’li yıllardan başlayarak 1990’lı yılların sonuna dek ülke içinde süren bu süreci yalnızca “zorunlu göç” kavramıyla açıklamanın yetersiz olduğunu; bunun yanısıra “ülke içinde yerinden olma/edilme” kavramına ihtiyaç olduğunu belirtirler.

Yerinden olma kavramı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu (BMİHK) tarafından, “zorla ya da zorunda kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet hareketlerinin, insan hakları ihlallerinin veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin sonucunda veya bunların etkilerinden kaçınmak için, uluslararası düzeyde kabul görmüş hiçbir devlet sınırını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişiler ya da kişi grupları” olarak tanımlanmıştır (BM, 2005:1). Bu tanım hem zorla hem de zorunlu göçü kapsar görünmektedir.

Çağlayan vd. (2011:27) ise yerinden olma kavramını, yerinden edeni ortadan kaldırarak, süreci öznesizleştirdiği yönünde eleştirerek, bunun yerine yerinden

edilme kavramının Türkiye’de yaşanan süreci daha doğru tanımladığını ifade ederler⁶.

TESEV Ülke İçinde Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlık Haklarının Yeniden Tesisi ve Rehabilitasyon Araştırma ve İzleme Grubu’nun raporuna göre, Türkiye’de zorunlu göç ve yerinden edilme süreci, 1920’li ve 1930’lu yıllarda yaşanan isyanlar ile 1934 İskan Kanunu sonrasında uygulanan zorunlu iskanlara dayandırılabilir. Rapora göre, göç eden vatandaşların çoğunu Kürtler oluşturmakta; bu bölgede “toprak dağılımındaki dengesizlik, aşiret yapısı, ekonomi, eğitim ve sağlık altyapılarının zayıflığı, devletin ekonomik ve sosyal hizmet yatırımlarından ziyade askeri varlığına ağırlık vermesi ve Kürt kimliği dâhil olmak üzere farklı kimliklerin uzun süre yok sayılması” gibi başlıca sorunlar yerinden edilme sürecinin arka planındaki tarihsel ve ideolojik zemini oluşturmaktadır.

1984-1999 yılları arasında yaşanan yerinden edilmeler ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde PKK (Partiya Karkerên Kurdistan- Kürdistan İşçi Partisi) ile yaşanan silahlı çatışmalar sürecine ve bu süreçte ilan edilen OHAL (Olağanüstü hal) uygulamasına dayandırılabilir. Bu süreçte yaşanan zorunlu göçlerin çeşitli sebepleri vardır. TESEV Ülke İçinde Yerinden Edilme Araştırma ve İzleme Grubu’nun yapmış olduğu araştırmaya göre, zorunlu göçlerin üç temel gerekçesi vardır: Birinci ve çoğunlukla belirtilen neden, “köylerin güvenlik güçleri tarafından, bir neden gösterilmeden ya da korucu olmayı kabul etmedikleri gerekçesiyle boşaltılması”dır. İkinci olarak bir grup görüşülen, “PKK üyeleri ile PKK’ya yardım etmemeleri konusunda ısrar eden güvenlik güçleri arasında kaldıklarını ve bu durumun yarattığı güvenlik kaygısı yüzünden köylerinden ayrıldıklarını” ifade etmiştir. Üçüncü olarak ise bazı kişiler, “güvenlik güçleri ile PKK’nın, karşı tarafı desteklediği gerekçesiyle kendi ailelerini hedefleyen eylemlerde bulduklarını (yaralama, dayak, eve ateş açmak, evi ateşe vermek vb.) bu yüzden köylerinden kaçmak zorunda kaldıklarını” belirtmişlerdir. Araştırmada az sayıda kişinin ise doğrudan bir eyleme maruz kalmadığı halde yaşam alanlarının savaş koşulları nedeniyle barınmaya ve çalışmaya elverişsiz hale gelmesi nedeniyle göç etmek zorunda olduklarını belirtmiştir.

⁶ Bu çalışmada da “zorunlu göç” kavramının yanısıra “ülke içi yerinden edilme” kavramı kullanılacaktır.

Toplumdaki savaş ortamının yarattığı gerilim, kentsel alandaki sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkiler ile kentsel mekanın paylaşımını da etkilemiştir. 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yıllar süresince kentlere yaşanan göçlerin hakim belirleyicisi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nden yaşanan yerinden edilmeler olmuştur. Çoğunluğu Kürt olan bu göçmenler kentlerdeki gecekonducuların da yeni kiracılarıdır artık. Kentin en ucuz konutlarında barınmakta ve düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmaktadırlar. Kentsel dönüşüm uygulamalarının üzerinden yükseleceği “ortak düşman” (yoksullar/göçmenler) ve “ortak mit” (güvenlik) yaratılma süreci egemen olmaya başlamıştır (Kurtuluş, 2009:31).

I.2.2.Kentsel Dönüşüm

Kentlerin göç ve kentleşme süreçleri ve bu süreçteki sosyo-mekansal ilişkilerlerle dıştan bir müdahale olmaksızın dönüşümü, kriz sonrası patlak veren ekonomik ve sosyal sorunlar sonucunda sermayenin üretime dayanmadan elde ettiği parayı harcayacak yer bulamaması nedeniyle bazı bölgelerde tıkanır; kapitalizmin bu tıkanıklığı aşmak için yöneldiği planlama stratejisi ise kentsel dönüşüm projeleri olmuştur (Şengül, 2009:62). Bir başka deyişle, kentsel süreçler üzerindeki denetimin değişmesiyle, planlama anlayışı da projeciliğe eğilimli uygulamalara yönelmiştir (Şen, 2009:36). Mekana yerleşen sınıfların çıkarları ve kültürleri kentin dönüşümünü belirleyen bir unsurdur; kentsel dönüşüm projelerinin uygulanması ise sermaye akışına olduğu gibi yaşam alanlarına yönelik de bir dışarıdan müdahale niteliği taşır. Bu noktada kentsel dönüşüm projelerinin hangi amaçla, hangi yöntemlerle ve kimin/kimlerin çıkarına yapıldığı dönüşüm sürecinin niteliğini şekillendirmektedir.

“Küresel finans sermayesinin taleplerini karşılayan esnek bir mekan ekonomisi yaratmak; buna uygun, merkezi ve bürokratik olmayan ‘özelleşmiş’ bir denetim süreci oluşturmak bu sürecin temel nitelikleridir” (Şen, 2009:36). Bu süreçte, devlet, sermaye ve kentli toplumsal sınıflar arasındaki, mekansal ayrışma ve sosyo-mekansal ölçeklendirmelere dayanan kentsel arazi bağlantıları oluşturulmuş ve bu bağlar kentsel rantların yeniden bölüşümünü ve mekanda sınıflar arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini etkileyerek mekansal dönüşümün niteliğini belirlemiştir (Kurtuluş, 2009:31). Kentsel dönüşüm uygulamaları, eşitsiz güç ilişkisine dayanan bu yeni kentsel arazi bağlarıyla biçimlenmiştir. Bu nedenle kentsel dönüşüm uygulamaları

bir yandan kent yaşamında ortak düşman olarak belirlediği “yoksul göçmen/yabancılar” ve ortak mit olarak belirlediği “güvenlik” duygusunu pekiştirecek şekilde kentsel sınıfsal gerilim ve çatışmayı içerirken diğer yandan da buna karşı otoriter yönetimi, fiziksel ve sembolik şiddet araçlarını kullanmayı ihtiva eder (Kurtuluş, 2009:32). Bütün bu araçların yanı sıra egemen politika, kentsel dönüşümü ve uygulama biçimlerini “kaçınılmaz, karşı durulmaz” bir süreç olarak gösteren söylemler üreterek ideolojik olarak da hakimiyetini pekiştirir (Şen, 2009:36). Bu nedenle kentsel dönüşüm, kavramsal anlamında iyileştirme amacını ifade etse de, yeryüzünde çoğunlukla rant ve kar odaklı uygulamalar ile bu uygulamalara karşı barınma hakkı için verilen mücadeleler şeklinde gerçekleşmiştir.

1980’li yıllardan itibaren dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kent mekanının ve kentsel toplumsal mekanın biçimlenmesinde de hakim rol oynamış; kentsel dönüşüm sürecini ortaya çıkartan dinamik, neoliberalizm süreci olmuştur. Türkiye’ye açılan yapısal uyarılama programları ve kredileri, ardından IMF’nin 1990’lı yıllardaki üçer yıllık dilimlerle uyguladığı düzenli müdahaleler, Birleşmiş Milletler’in bu politikalara desteği ve 2000’li yıllarda özellikle Avrupa Birliği’nin etkisinin artmasıyla Türkiye’nin ekonomisi Avrupa ve özellikle Amerikan’ın para politikasına bağımlı hale gelmiştir (Güler, 2006:185-188). Piyasa merkezli politikalar ve projecilik anlayışı ile sermayenin kentsel ranttan pay almaya yönelik olarak kentlere yönelmesiyle beraber bunun kente yansımaları kentsel dönüşüm projelerinin hızla uygulamaya konulması ile gerçekleştirilmiştir.

Kentsel dönüşüm sürecinin oluşumunda, kentleşme sürecinde dayanılan modernist meşruiyet kalıplarının rol oynamaya devam ettiği söylenebilir. Sosyal bir değişme sürecini ifade eden kentsel dönüşüm, aynı zamanda birçok kentsel sorunu çözebilmek için ortaya çıkmış fakat neoliberal uygulamaların egemen olmasıyla beraber kentlerin dönüşümünün sermayeyi besleyen yeni biçimlerini oluşturmuştur. Bu sürecin Türkiye’deki pratiğini, ilk olarak kavramın arkaplanı, oluşumu ve uygulama türlerini inceleyerek, ardından Türkiye’deki uygulanışını ve hukuki sürecini araştırarak ve beraberinde gerçekleşen bazı boyutları sorunsallaştırarak irdeleyebiliriz.

Dünya’da 1800’lerin ortalarından itibaren kentlerdeki fiziksel ve toplumsal bozulmaya karşı en önemli müdahale biçimi, “kentsel dönüşüm” (*urban regeneration*) olmuştur. Kentsel dönüşüm kendiliğinden değil; kent parçalarının kullanım biçimine toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal amaçlarla dışarıdan bir karışma sonucunda gerçekleşen bir süreçtir (Keleş, 2006:447). “Dönüştürme etkinliklerine konu yapılan alanlar, gecekondü bölgeleri, yüksek yoğunluklu kaçak apartmanların bulunduğu alanlar, doğal yıkım riski yüksek alanlar, kent özeklerindeki çöküntü alanlarıyla, tarihsel kent çekirdekleri ve ekonomik ömrünü doldurmuş görünen kent bölümleridir” (Keleş, 2006:448).

Kentsel dönüşüm yerine sıklıkla kullanılan kentsel yenileme (*renewal*) kavramı, sözlük anlamında bulunmasa da, eylem türü olarak yıkımına ve yeniden yapma eylemlerini içermektedir. Avrupa Konseyi’nin 1981 yılında başlattığı kampanyanın adı, bu kaygıyla “*urban renewal*” iken, “*urban renaissance*” olarak değiştirilmiştir; açık alanların iyileştirilmesi, trafik düzenlemelerinin yapılması ve daha iyi bir kentsel altyapı gibi düzenlemeler bu kavramın içinde yer almaktadır (Özden, 2008).

Kentsel dönüşüme ilişkin kavramsal düzenlemeler 1900’lü yılların sonlarına denk gelse de, kavramın kentlerin dönüşümünde etkin rol oynayan bir kavram olması 1900’lü yılların başlarında 1929 dünya ekonomik krizine ve ardından egemen olan neoliberal süreçlere dayanır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ekonomik ve politik alanda temellerini 1929 ekonomik bunalımından alan Keynesçi ve Fordist model egemen olmuştur Neoliberalizm, bu modelin, kapitalist krizin neden olduğu ve 1970’li yılların başında ABD’nin yürüttüğü Vietnam Savaşı’nın maliyetlerinin artmasıyla beraber ortaya çıkan ekonomik krizle karşı karşıya kalması sonucunda, “krize karşı ideolojik bir tepki olarak” ortaya çıkmıştır (Clarke, 2005:104). Daha sonra “bu tepki kapitalist küreselleşmenin ulusötesi eğilimlerini derinleştirip hızlandırmış” ve 1980’lerde daha da serbestleşip küresel sermayeye yayılarak en parlak dönemine ulaşmıştır (Colas, 2005:132).

Kentsel dönüşüm, kentin yapısı ve dinamiklerine, kentsel dönüşüm programının amacı ve kapsamına yönelik olarak, farklı eylem türlerini içermektedir. Bu türler kentsel alanda tek başlarına kullanılabilecekleri gibi, bazı bölgelerde birkaç uygulama türünün birlikte kullanılması da mümkündür.

Bu uygulamalardan biri, alansal temizlemedir (*urban clearance*). Temizleme, çöküntüye uğrayan bir kentsel alan parçasındaki fiziksel dokunun tümüyle yıkılıp yerine yeni bir doku getirilmesi olarak tanımlanabilir. Temizleme yönteminde genellikle başvuru yasal yöntem, arazinin ve yapıların kamulaştırılmasıdır. Kamulaştırma kararı kesinleştikten sonra, alandaki tüm yapıları yıkıp ya alanın kendisini yeniden geliştirmek ya da yeniden gelişim için satmak veya kiralamak yerel yönetimin yükümlülüğündedir; yerel yönetim bunu olabildiğince çabuk bir şekilde gerçekleştirmek durumundadır (Özden, 2008).

Bir diğer uygulama ise yeniden canlandırma (*revival – revitalization*) olarak ifade edilir. Keleş (2006)'e göre, canlandırma, yapıların özgün işlevlerini yitirdikleri, yapı olarak sağlam bulunmalarına karşın, değerlerinin türlü nedenlerle azaldığı durumlarda, bir gereksinme olarak belirir. Clary (1979; akt. Özden, 2008), yeniden canlandırmanın iki farklı temel türü bulunduğunu belirtmektedir. Bunlardan biri (seçkinleştirme ya da mutenalaştırma sözcükleriyle de tariflenen) soylulaştırma, diğeri ise kalitenin yükseltilmesidir.

Son yıllarda ülkemizde de sık sık kullanılmaya başlanan bir kavram olan soylulaştırma, özellikle belediyelerin kentsel yenileme uygulamalarının temel politikalarından biri haline gelmiştir. Yazın dilinde sık sık “soylulaştırma” olarak ifade edilen kavramın yerine, içeriğini tam olarak ifade edemediği gerekçesiyle, ilgili akademik çevrelerde “mutenalaştırma”, “nezihleştirme” ve “seçkinleştirme” kavramları da kullanılmaktadır (Özden, 2008). Soylulaştırma kavramı kent merkezlerinde çöküntü alanına dönüşmüş mahalle ve sokakların, içinde yaşayan yoksullardan arındırılarak, yeni yatırımlarla yeni bir kentli kimliğe sunulmasını ifade etmektedir (Kurtuluş, 2003). Kentin alt sınıflarının yaşadığı bu alanlardaki soylulaştırma projeleri önemli bir değer artışı yaratmakta ve mülkiyet alt sınıflardan orta, üst-orta sınıflara kaymaktadır. Şen (2005)'e göre, yeni bir sınıfsal ve mekansal ayrışmayı ifade eden soylulaştırma, “çok yönlü bir dönüşümün sonucu olarak kentsel yeniden yapılanmanın bir parçası ve aynı zamanda da sonucu” olarak nitelenmektedir.

Bir başka dönüşüm uygulaması olan yeniden geliştirme (*redevelopment*) Keleş (1998)'e göre “ekonomik ve yapısal özellikleri, iyileştirilmesine olanak vermeyecek ölçüde kötüleşmiş olan yoksul konutlarının yıkılması ve bunların oluşturduğu kent bölümlerinin yeni bir tasarlama düzeni içinde barındırılması” olarak tanımlanmaktadır. Yeniden geliştirme, sınırları önceden belirtilen belli alanlarda hem yapıların hem de bölgelerin bir bütün olarak, yitirmiş buldukları ekonomik ve toplumsal değerleriyle fiziksel ölçülerine yeniden kavuşturulması amacını güder (Keleş, 2006). Yeniden geliştirme eylemi, büyük maliyetlere gereksinme duyması nedeniyle eleştirilere hedef olmakla birlikte, kentsel yenilemede sıkça başvurulan yöntemlerden biridir (Özden, 2008).

Bir diğer uygulama olan esenleştirme (*rehabilitation*) ise, Keleş (1998)'e göre, “bir yerleşim yerinin tümünü ya da bir bölümünü, işlevlerini gereği gibi yerine getiremez durumdan kurtarmak, özellikle oturulabilirlik niteliğini yitirmiş ve eskimiş konut alanlarını daha üstün işgörü ölçümlerine kavuşturmak” anlamına gelmektedir. Bu yöntemde, kentsel alanın özgün niteliğine zarar veren, aykırı tüm oluşumlar ayıklanır. Tüm kentsel alanlarda uygulanması oldukça zor bir yöntemdir; ancak alt ölçeklerde başarılı sonuçlara ulaşılabileceği söylenebilir (Özden, 2008).

Kentsel yenileme türü olarak karşımıza çıkan bir başka uygulama ise korumadır (*conservation*). Keleş (2002)'e göre koruma, “genellikle işlevlerini yerine getirebilmekte olan yapıların, büyük tarihsel, mimari ve kültürel değer taşıyan bölgeler içinde, onlarla birlikte korunmasını sağlamak için plansızlığın denetlenmesi ve aşırı nüfus birikiminin önlenmesi”ni ifade eder.

Dilimizde kentsel dönüşümü ifade etmek amacıyla en sık kullanılan kavram ise yeniden üretimdir (*regeneration*). Özden (2008)'e göre, “yok olmuş, bozulmuş, çöküntüye uğramış alanlarda yeni bir dokunun yaratılması” anlamına gelmekle beraber, yeni dokunun üretimi esnasında ıslah edilebilecek alanların iyileştirilmek suretiyle yeni dokuya kazandırılması da yeniden oluşum sürecinin bir parçası olarak tanımlanır.

Türkiye'deki uygulamalarda da görüldüğü gibi, kentsel dönüşüm projeleri uygulamalarının yasal meşruiyetleri çeşitli kaynaklardan beslenmektedir. Bunlar

yasadışı ve sağlıksız yapılaşma; kent merkezlerinin ve eski kent parçalarının toplumsal süzülme süreci; deprem, toprak kayması gibi doğal afetlerin neden olduğu sorunlar olarak ifade edilebilir (Özden, 2008:272).

Türkiye’de kentsel dönüşüm ile ilgili olarak 2004 yılında Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Projesi’ni uygulamaya geçirmek için yasal meşruiyet sağlamak üzere 5104 sayılı Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu⁷ oluşturulmuştur. Daha sonra, 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Yasası’nın 73. Maddesinde “Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Yasası” içeriğinde kentsel dönüşüm projelerinin uygulanması ele alınmış⁸; aynı yıl 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmazların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun içeriğinde kentsel dönüşüme ilişkin kurallara yer verilmiştir. Bu yasanın 4. Maddesinde taraflar arası anlaşma olmadığı takdirde il özel idaresi ve belediyeye kamulaştırma yetkisi verilebileceği; kamulaştırmaların uygulanmasında ise 2942 sayılı “Kamulaştırma Kanunu”nun esas alınacağı belirtilmektedir. Bu kanunla, “olağan kamulaştırma sürecinin projenin uygulanmasında gecikmeye neden olacağına anlaşılması halinde” acele kamulaştırma yoluna gidilebileceği belirlenmiştir. Acele kamulaştırma yönteminin afet ve savunma gibi önemli gerekçelerde uygulanıyor olması ise, meşruiyetini güçlendirerek kamulaştırma baskısı yaratmakta, yerel halkın alandan ayrılmalarını hızlandırmaktadır (Türkün ve Yapıcı, 2009:52).

Belediyeler, özel şirketler ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Türkiye’de kentsel dönüşüm sürecinin önemli aktörleri olmuştur; fakat özellikle 2005 yılından itibaren Toplu Konut İdaresi’nin bu süreçte daha fazla yetkilenerken ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Keza 2007 yılında 775 sayılı “Gecekondular Kanunu”nda yapılan bir değişiklikle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın görevleri TOKİ’ye devredilerek, TOKİ sınır onayı yapmaya yetkili kılınmış; 2008 yılında ise TOKİ’nin, sınır alanını belirleyebileceği bölgeler olan tasfiye, ıslah ve önleme bölgelerine kentsel dönüşüm bölgelerinin de eklenmesiyle, TOKİ’nin yetki alanı iyice genişlemiştir (Türkün ve Yapıcı, 2009:57). Böylece özellikle 2008 yılından sonra TOKİ, Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarının önemli bir aktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de bu aktörler ve ortaklıkların, bu hukuki meşruiyetler temelinde yaptığı

⁷ <http://tobas.com.tr/parts/tobasicerikoku.asp?readid=1166>

⁸ http://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=75&tipi=4&sube=0

uygulamalar başta İstanbul, Ankara ve İzmir kentleri olmakla beraber, Kocaeli, Samsun, Bursa ve Erzurum gibi birçok kentte uygulanmaktadır.

I.3. Kentlerin Dönüşümünün Bazı Boyutları

Kentlerin göç, kentleşme ve dıştan bir müdahale niteliği taşıyan kentsel dönüşüm uygulamaları yoluyla dönüşümü, bazı sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik dönüşümleri içeren bir süreci ifade etmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde, kentlerin dönüşümü olgusuna; “kentler dönüşürken sosyal adalet ve barınma hakkına, doğaya ve insanın doğayla ilişkisine; ve mekandaki sınıfsal ve kültürel dinamiklere ne olur?” sorularından hareketle üç boyut ve onların ilişkili olduğu boyutlar çerçevesinden bakılmıştır.

I.3.1. Sosyal Adalet ve Kent Hakkı

Kentsel sosyal yaşam, farklı sınıfları, kültürleri, cinsiyetleri, etnik kimlikleri ve onlar arasındaki ilişkileri içeren karmaşık bir birlikteliği ifade eder; fakat aynı zamanda sosyal ilişki süreçlerinde egemenler ve egemenlerin egemenliğini üzerinden kurdukları tabi sınıflar ve kültürler arasındaki çatışmalı dinamikleri de ifade eder. Bunun yanı sıra kentler ve kentsel birliktelikler üretim organizasyonları ile ilerleyen ekonomik yapılardır. Kentin bu karmaşık ve çatışmalı yapısı mekansal sistemlerde sosyal adalet sorunu doğurur.

Harvey’e göre sosyal adalet, kentsel yaşamda gelirin dağıtımının bölgeler ve insanlar arasında adil ilkeler kullanılarak adil yollarla sağlanmasıyla ilgilidir (2006:94-96). Adil dağıtımın sağlanmasında en önemli üç kavram ise sırasıyla ihtiyaç (gıda, konut, sağlık hizmeti, eğitim, toplumsal ve çevresel hizmet, tüketim malları, boş zamanların değerlendirilmesi olanakları, semt konforları ve ulaşım hizmeti), ortak yarara katkı ve liyakat olarak belirlenebilir (Harvey, 2006:94-98).

Konut ve barınma alanlarındaki dönüşümler, yaşam alanlarına ve o alanlarda yaşayanların tüm ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeleri içerir. Dolayısıyla barınma ihtiyacının adil yollarla sağlanması ve bu ilkedен hareketle yapılan planlamalar diğer ihtiyaçların ve kentsel hakların da erişimine uygun bir şekilde sağlanabileceği

bütüncül bir dağıtımı içermek durumundadır. Öte yandan neoliberal kapitalist kentin statik olmayan yapısı ve kent mekanında sınıfların hareketi ve sınıf çatışmaları, kenti dönüştüren dinamiklerdir. Bu nedenle sosyal adaletin sağlanmasında piyasa taleplerinin ve egemen sınıfın çıkarlarının gözetilmesi “insani engelleri” kaldırmaz ve toplumsal açıdan adaleti sağlamaz (Harvey, 2006:99; Davis, 2007:125).

Sosyal adalet bağlamında kent hakkının sağlanmasında kentsel ayrımcılık; zorunlu göçler ve kentsel dönüşüm yoluyla uygulanan zorunlu tahliyeler en önemli engeller olarak karşımıza çıkar. Bütün bu süreçlerde neoliberal sömürgecilik en önemli dayanağı sağlamaktadır. Üçüncü Dünya’da her yıl yüzbinlerce insan gecekonducu veya kiracı olarak zorla tahliye edilmekte ve yoksul göçmenler olarak kentsel alanda barınmaya çalışmaktadır (Davis, 2007:125). Bu nedenle sosyal adaleti sağlamak üzere kaynakların dağıtımında, ilkelerin kimlere ve kimlerin çıkarına yarar sağladığı ve ihtiyaçları ne ölçüde gözettiği belirleyicidir. Bu, sosyal adalet için Harvey’in belirlediği ikinci ilke olan ortak yarara katkı ilkesini işaret eder.

Sosyal adalet için üçüncü ilke olarak liyakat yaklaşımı, toplumsal risk ve çevresel ve sosyal güçlüklerin yol açtığı sorunlar karşısında ek kaynak tahsisi sağlamakla ilgilidir. Bu durumda yoksullar, göçmenler ve doğal afetlerden zarar görmüş kişiler gibi gruplara fazladan hizmet sağlamak sosyal adalet ilkesinin bir gereğidir (Harvey, 2006:102-103).

1.3.2. Ekolojik ve Toplumsal Krize Doğru

Endüstriyel toplumun temel varsayımlarına göre, “doğanın, insan mutluluğu ve refahı için sınırsızca kullanımı ve sömürülmesi bir gereklilik ve veri olarak kabul edilir” (Tuna, 2006: 14). Bu sınırsızlığına kullanım ve sömürü, birçok çevre sorununa ve ekolojik krizlere yol açar. Burkett (2005: 60) kapitalizmin yol açtığı ekolojik krizlerin iki tarihsel dinamiği kapsadığını belirtir. İlkin, kapitalist gelişme, kent ile kırsal arasında bir uçurum yaratarak, nüfunun ve tarımsal olmayan üretimin kentlerde yoğunlaşmasına neden olur. Bunun sonucunda da kentin ürettiği tüm maddi atıklar toprağa geri verilmeyip kentleri ve arda alanları kirletir. Böylece, insan- doğa ilişkisi açısından sağlıklı ve sürdürülemez bir madde dolaşımı ortaya çıkar.

Burket'e göre (2005: 60), ekolojik krizlerin ikinci tarihsel dinamiği modern kapitalist süreçte ortaya çıkan kır-kent bölünmesinin küresel bir boyut kazanması ve gelişmesidir. Bu küresel krizin dinamikleri kendini, birbirini etkileyen birçok süreçte- ozon tabakasının incelmeye, atmosferde salınan hidro karbon emisyonları ve bunun sonucunda ortaya çıkan sera etkisi, asit yağmurları, küresel ısınma, buzulların erimesi, birçok toplumun yok olma riski taşıması, kültürel mirasların sular altında kalması, bitki ve hayvan türlerinin yok olması, kanserli hastalıkların çoğalması gibi çevresel ve toplumsal sorunlarda gösteriyor (Burket, 2005; Tuna, 2006). Günümüzde çevre sorunlarının küreselleşmesi ve endüstriyel kapitalizmin doğa anlayışının egemenliği, çevre sorunlarını çevresel risk boyutuna taşımakta; doğanın ve insanlığın varlığını tehdit eder hale gelmektedir.

Çağdaş toplumda doğa ve insan arasındaki eşitsiz ilişkilerin artması, bir yandan doğanın ekolojik varlığını devam ettirmesini engellerken bir yandan da çevreyi canlılar için yaşanması güç alanlara dönüştürerek bir başka toplumsal oluşumu da beraberinde getirmiştir: çevre mültecileri. Çevre mültecileri, kentlerin ekolojik yaklaşımlara savaş açarak dönüşmesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. 2005 yılında BM uzmanları, "uluslar arası alanda mültecilerin tanımlanması sırasında çevre mültecileri olarak ek bir sınıflama yapılması" ve "bu tanımlamanın çevre felaketleri nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalanları kapsamı"⁹ önerisinde bulunmuştur. Myers, çevre mültecilerini, "kuraklık, toprak kirliliği, çölleşme, ormansızlaşma ve diğer çevresel problemler ve bununla birlikte nüfus baskısı ve derin yoksulluk nedeniyle yaşam alanlarında geçimini sürdüremeyen insanlar" olarak tanımlar (1993:609). Çevre mültecilerinin sayısı 1995 yılında yirmi beş milyona ulaşarak, gittikçe artmaktadır ve özellikle Hindistan, Brezilya, Haiti ve Sahra altı Afrika'dan göçen kişileri kapsamaktadır (Wood, 2001:42).

Çevre mültecilerinin üçüncü dünya ülkelerinden olması ekolojik tahribatın arkasındaki tahakküm ilişkisi ile emperyalizmin topraklar üzerindeki sömürgeci anlayışının benzerliğini açığa çıkarır. Bookchin'e (1996:45) göre "insanın doğayı sömürmesi ve hükmü altına alması gerektiği yolundaki temel kavrayış insanın insan üzerindeki tahakkümü ve sömürsünden kaynaklanır". Kentlerin fiziksel

⁹ Bbc Türkçe 11.10.2005,

<http://www.gezegemimiz.com/NewsDetail.asp?idHaber=1790&KategoriAdi=Göç>

dönüşümünü düşünmek, kentsel sistemi ekolojiyle barışık bir şekilde inşa etmek; kent içerisindeki farklı cinsiyetler, sınıflar ve kültürler arasındaki ilişkileri tahakkümden arındırmaktan bağımsız olmayacaktır.

I.3.3. Sınıfsal ve Kültürel Dinamikler

Kent, sosyal sınıflar ve kültürlerden ve onların arasındaki ilişki ağlarından örülü bir mekansal sistemi ifade eder. Kentlerin dönüşümü süreci de bu ilişkilerin dönüşümüyle paralel ilerler. Kenti bir mücadele alanı olarak ele aldığımızda egemen ve tabi sınıfları ve kültürlerini; ve onlar arasındaki ilişki süreçlerini göz önünde bulundurmamız gerekir. Başka bir deyişle, kent içerisindeki yaşam alanlarının farklılığı ve ortak kullanılan alanlar (meydanlar, sokaklar, caddeler vb.) bu ilişkilerinin mekansal düzlemini oluşturur.

Egemen sınıf ve kültürlerin kent mekanındaki belirleyiciliği, en yalın ve çarpıcı biçimde, ayrılmış mekanlarda kendini gösterir. Kentlerin dönüşüm sürecinde *mekansal ayrılmaların* önemli bir ayağını *sınıfsal ayrılmalar* oluşturmaktadır. Kurtuluş (2003)'a göre; kapitalist toplumun ortaya çıkışıyla birlikte sermaye birikiminin yoğunlaştığı kentlerde mekan; din, cemaat ve etnik kimlikten çok gelire ve statüye bağlı sınıfsal kimliğe ilişkin olarak ayrılmaya başlamıştır. Böylece, dünya kapitalizminin hızla yeniden yapılandığı 1980'lerde; 1960 ve 1970'lerin kentli orta sınıfı için bir tehdit oluşturmayan *gecekondu* yapılanması yerini tepki ve şiddet barındıran *varoş* kavramına bırakırken; kentle barışık gösterişsiz orta sınıfın yerini de kentin tehlikelerinden, çevre ve görüntü kirliliğinden uzaklaşmak ve alt sınıflarla mekansal temasını azaltmak isteyen orta ve üst sınıfın yerleşim alanı olarak kentin merkezinden uzak *lüks siteler* ve *refah adacıkları* almaktadır (Kurtuluş, 2003). Modernist meşruiyet kalıpları bir yandan moderniteye uymayan oluşumlar olarak gecekonduların yıkılmasını öte yandan da orta-üst sınıfa özgü modern yaşam adacıklarının inşasını çözüm yolu olarak üretmiştir. Ancak modernitenin meşruiyet kalıplarının sorgulanması ve kente göç edenleri de içerecek şekilde yeni meşruiyet kalıpları üretilmesi, yaşam alanlarına yönelik alternatif uygulamaların önünü açabilir (Tekeli, 2010:100).

Kapitalist kentleşme, kentsel mekanda orta sınıfın, üst sınıfın ve alt sınıfın yaşam alanlarını ayrıştırır ve böylece bu sınıfların karşılaşma imkanını azaltır. Öte yandan ayrışan sınıfların karşılaşabileceği alanlar da yaratır. Bauman bu nedenle kenti “sahte karşılaşma alanı” olarak niteler. Ona göre, kentsel mekânın sık sık ziyaret edilen geniş alanlarında ‘öteki’ ile karşılaşmak “bir tehlikeden çok heyecan verici bir değişiklik fırsatı” olarak değerlendirilir (1993:192-193). Ötekinin bu şekilde mistifiye edilesinin de sınıfsal ve kültürel ayrışmayı arttırdığı söylenebilir. Bütün bu süreçlerle ilişkili biçimde dünya genelinde yoksulların yaşadığı gecekondu, slum, favela, banliyö, varoş vb. alanlar (ve ardından kentsel dönüşüm projeleri ile kentin dışına itilen ucuz toplu konutlar) ile üst sınıfların yaşadığı kent merkezlerinde (ve ardından uydu kentleşmeyle artan kentin dışındaki korunaklı site alanlarında) farklı sınıflara özgü farklı kültürel pratikler ve farklı yaşam deneyimleri ortaya çıkmıştır.

Egemen sınıf ve kültürler, kentsel sistemde kararların alınmasında ve fiziksel ve toplumsal uyarıların düzenlenmesinde etkilidirler. Ancak kentsel sistemi oluşturan bir çok altkültür, kentsel alanın değişik yerlerinde görsel, kinestetik ve toplumsal uyarı konfigürasyonları üretmek için çok az denetim gücüne sahiptir (Harvey, 2006:81-82). Sınıfsal ve kültürel birliktelikler etrafında mekansal kümelenmeler kendi direniş ve strateji mekanizmalarını üreten örgütlenmeleri doğurur. Mekanda kurulan ilişkilerin sınıf ve kültürel ortaklıklar üzerinden güçlenmesi, toplumsal alanın yapısını etkileyen bir dinamik olarak karşımıza çıkar. Kentsel alanda görünür olan çeşitli altkültürler, kentlerin dönüşümüne ve bu süreçte kentsel alana yerleşen sınıf ve kültürlerin kurduğu ilişkilere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

II. BÖLÜM

GENÇLİK ALTKÜLTÜRLERİ VE KENTSEL SÜREÇ

Bu bölümde altkültür, gençlik altkültürleri kavramları ve altkültür teorileri tartışılmaktadır. Bu tartışmada Kültürel Çalışmalar Okulu'nun ve bu okulun yaklaşımına yönelik eleştiriler ışığında hegemonya, egemen kültür, ebeveyn kültür, tarz ve sembolik direniş kavramlarının üzerinde durulmakta ve kentsel süreçte gençlik altkültürlerinin oluşumu ele alınmaktadır.

II.1. Altkültüre Doğru Düşünsel İzlekler: Kültürelcilik, Yapısalcılık ve Alternatif Yaklaşımlar

Gillian Rose Babil Kulesi'ne, dile ve mimariye dair bir Yahudi efsanesini şöyle anlatır: “Babil’de insanlar bir kule inşa ederek gökyüzüne ulaşmaya çalıştılar. Tanrı sadece kuleyi yok etmedi, fakat ikinci bir teşebbüsü önlemek gayesiyle farklı farklı dilleri mecbur kılarak iletişimi engelledi” (akt. Edgar ve Sedgwick, 2007:101). Bu hikaye kültürün tarihsel süreçte insanlar tarafından *inşa edildiğine* ve *dil* aracılığıyla gelecek nesillere aktarıldığına işaret ederek kültürün *üretimini* vurgulamamıza olanak sağlamaktadır. Gerçekten de “kültür, insanların doğal miras olarak aldıkları şeyleri aştıkları noktada başlar. Böylece doğal dünyanın tarım ve hayvancılık yoluyla ekilip biçilmesi, kültürün temel bir unsurudur” (Edgar ve Sedgwick, 2007:101).

Williams’a (2005:107) göre de kültür, 15. Yüzyılın başlarındaki ilk kullanımlarında “bir şeyin, özellikle ekinler ve hayvanların bakımı” anlamındaki bir sürecin adıdır. “Yetiştirme”ye işaret eden bu yönüyle kültür, 18. Yüzyılın ortalarında ortaya çıkan *uygarlık* kavramıyla benzer bir tanıma sahiptir ve 19. Yüzyıl başlarına dek, kültürlü olmak (*cultivated*), uygarlaşmış olmak (*civilized*) ile ilişki içerisinde tanımlanmıştır. Daha sonra Rousseau’dan Romantik Harekete kadar uzanan ve uygarlığı kibarlık, lüks gibi yapay ve “dış” değerler anlamında tanımlayan eleştiri ile kültür, uygarlığa alternatif olarak, “iç”i ve manevi değerleri- ve özelleştirilerek sanatları, dini değer ve pratikleri- ifade etmek üzere kullanılmıştır (Williams, 1990:17-18).

Kültür kavramının anlamındaki temel bir dönüşümlerden biri –idealizm- Vico’nun deyişiyle “insan kendi tarihini kendisi yapar” görüşüyle şekillenmiştir. Williams’a

(1990:21) göre bu düşünce, “toplum ve doğa ikilemini yenme ve toplum ile ekonomi arasında yeni oluşturucu ilişkiler kurma” imkansızlığı sunar; ancak diğer yandan “kültürel tarihi maddi olarak anlamak yerine... bu alanı bağımlı, ikincil, ‘üstyapısal’ olarak görme yoluna gidildi; böylece kültürel tarih ‘salt’ düşüncelerin, inançların, sanatlar ve göreneklerin yer aldığı bir alana dönüştürüldü.”

Kültürün idealist yorumlarına Kant’ın çalışmalarından yola çıkarak da ulaşılabilir. Kant, “insan duyularının kaotik yapıda olduğunu” ve “zihnin bu kaotik duyusal izlenimleri anlamlı algılara dönüştürdüğünü (transendental estetik)” belirtir. Ona göre “insanlar dış dünyadan aldıkları kaotik duyuları ancak kategoriler sayesinde sistematik algılara dönüştürürler”. Buradan hareketle idealist yaklaşımdan, kültürü kavramsallaştırmak yapısalcı ve yorumsamacı yaklaşımları doğurur. Yapısalcı yaklaşım, insanların dünyayı anlaşılabilir kılmak üzere, fikirleri, ikili karşıtlıklarla nasıl örgütlediklerini ve kategorileştirdiklerini inceler. Yorumsamacı yaklaşıma göre de, kültür, insanların dış dünyayı anlama ve yorumlama biçimleriyle oluşur. Yapısalcı ve yorumsamacı yaklaşımlarda, kültürün idealist kavramsallaştırması, “toplumların anlamlı ve ortak deneyimlerinin tümünü işaret eden açıklamalar bütünü olarak kültür” ile ilgilidir ve düşüncelere (*idea*) vurgu yapar (Hall, 1981:35).

Materyalist kültür anlayışı ise, “toplumsal düzenin bilinen ya da keşfedilebilir olan niteliğinden yola çıkarak, bu düzenin kültürel göstergelerinden elde edilen özgül formların araştırılması”na götürür (Williams, 1993:10). Materyalist kültür anlayışına göre kültür, öncelikle insan eylemliliği ile oluşur ve dönüşür. Marx’ın (1992) Alman İdeolojisi’nde belirttiği –ve Hall’ün (2005:191) de feyz aldığı- gibi kültürün köklerini insanın doğayla ve diğer insanlarla ilişkisinde, yani üretim, işbirliği ve örgütlenme süreçlerinde aramak gerekir; Özbudun’un (2010:129) ifadesiyle, “insan doğal gereksinimlerini doğadan karşılama süreci içerisinde ‘toplumsallaşır’, ‘sürü’den ‘toplum’a dönüşür. İnsanı sürüden topluma dönüştüren ‘şey’ ise kültürdür.”

O halde kültürün maddi temelini nasıl anlamalıyız? Kültür ürünlerinin bir betimlemesini yaparak mı? Kültürün üretimi sorununda özneyi ve nesnelliği

sorgulayarak mı?¹⁰ Ya da başka türlüyse nasıl? Bu sorulardan hareketle kültür kavramı, çeşitli yaklaşımlarla farklı farklı incelemelere tabi tutulmuş ve farklı anlamlandırmalar doğurmuştur. Kültürün idealist ve materyalist yaklaşımlarının değerlendirilmesinden hareketle doğan farklı yaklaşımlardan, hakim olan eksenleri kültürelcilik, yapısalcılık ve yapısalcılık-kültürelcilik ya da idealizm-materyalizm ikiliğini aşmaya çalışan alternatif yaklaşımlar olarak belirleyebiliriz.

Kültürelcilik, kültüre idealist yaklaşımdan doğar. Bu yaklaşıma göre kültürler, ethos, inanç ve değer sistemleri, mitos gibi, insan zihnindeki belli sınıflandırma ve biçimleniş tarzlarının ifade eder ve apriori olarak insan praksisini biçimlendirir (Özbudun, 2010:24). “Kültürelcilik, kültürün sıradanlığını ve paylaşılan anlamlı pratikleri inşa eden aktif, yaratıcı, yetenekli insanları vurgular” (Barker, 2004:43). Hall’e göre de kültürelci yaklaşım “belirlenmiş koşullardan ziyade kültürün oluşumunu”, yaratıcı tarihsel eyleyici ile deneyimi işaret eder; toplumsal yaşamın ve deneyimin nesnelleşmesi kültürel biçimleri doğurur (1981:10).

Yapısalcılık ise ekonomik ve toplumsal düzenlemelerin belirleyiciliğinin yerine, zihindeki kategorilerin ve maddi koşullardan kalkınan kültürel kuralların etkili olduğunu iddia eder (Lévi-Straus, 2010). Bu yaklaşıma göre, kültürel biçimler ve egemen ideoloji, pratiği üretir ve belirler. Yapısalcılık, “farklı pratiklerin yapısını tanımlayan ve onları ayırıştırın, indirgenemez olduğu varsayılan biçimsel özelliklerin kendine has doğasını” vurgular (Hall, 1981:10).

20. yüzyıla gelindiğinde kültür sosyolojisi için kültür kavramı, kültürelcilik ve yapısalcılıkla bazı ortaklıklar içeren fakat onlardan bazı noktalarda ayrılan yeni yaklaşımları doğurmuştur. Bu yaklaşımlardan biri, Bourdieu’nun yapısalcı konstrüktivizm yaklaşımıdır. Bourdieu (2003) ise maddi koşullar tarafından yapılandırılan ve yapıları kuran şemalar olarak “habitus” kavramı ile yapı ve özne arasında ilişki bir analiz imkanı sunmuştur.

¹⁰ Kültür insanlarca üretiliyor ve insanları toplumsallaştırıyorsa nasıl oluyor da toplumsal ve kültürel normlar insan eylemini dışsal ve zorlayıcı şekillerde biçimlendirebiliyor? Eğer böyle bir biçimlendirme söz konusuysa, kültür üretiminin öznesi kimdir?

Bir diğ er yaklaşım ise Williams ve Hoggart'ın çalışmalarında temellenen yaklaşımdır. Bu yaklaşım, kültürel pratik” ve “kültürel üretim” kavramlarını vurgulamasıyla materyalizmden; kültürü toplumsal düzenin zorunlu olarak iletişim kurduğu, yeniden üretim yaptığı, deneyimlerini sürdürdüğü ve keşiflere yöneldiği bir anlamlandırma sistemi olarak kurmasıyla idealizmden ayrılır (Williams, 1993:11). Kültürelcilik ve yapısalcılığı değerlendirerek, ikisinden de faydalanan Williams, kültürü “bütün bir yaşam biçimini tanımlayan *sosyal pratiklere*” işaret eder şekilde kavramsallaştırır. Bu anlamıyla “kültür teorisi, bütün bir yaşam biçimindeki unsurlar arasındaki ilişkilerin çalışılmasıdır”; kültürün bu analizi, “ilişkiler arası karmaşık organizasyonların doğasını keşfetmeye” çalışır. Bu analizin amacı, “her bir özel dönemde, bütünüyle deneyimlenmiş ve yaşanmış örüntü ve pratikler bütünü arasındaki etkileşimin nasıl olduğunu anlamaktır.” Bunu, ‘duyguların yapısı’ olarak adlandırır (Hall, 1981:36). Kültürü kültürelcilik-yapısalcılık ikiliğine sıkıştırmamaya çalışan kültürel çalışmalar yaklaşımı bu anlayıştan hareket eder.

Kültürel çalışmalar yaklaşımı¹¹, köklerini Gramsci’ci perspektiften alır. Kültürü, statik ve ahistorik bir alan olarak değil, dinamik ve eşitsiz güçler arasındaki çatışma süreçlerinin gerçekleştiği bir mücadele alanı olarak görür. Kültürel çalışmalar yaklaşımı bu alana yönelik metinler, göstergeler ve söylem üzerinden yaklaşarak incelemeler yapmıştır; fakat kültürü sabit bir envanter olarak tanımlayan betimleyici yaklaşımı da aşma derindedir. Hall (1981:72-80), kültürün betimleyici tanımının getireceği sorunları şöyle belirtir: İlk olarak bu durumda “sonsuz genişlikteki bu envantere her şey dahil olabilir”. Neyi kültür olarak tanımlayacağımız, neyi dışarıda bırakacağımız muğlaktır. İkinci olarak “kültürel formlar sabit değildir ve bizi ifşa ederler”. Bunu da dil ve onun eklememesindeki temel öge olan göstergeler aracılığıyla yaparlar. Voloşinov’a (akt. Sancar, 2008:11) göre “anlamı belirleyen şey, antagonistik toplumsal sınıfların çıkarları arasındaki mücadelenin göstergelerin anlamı düzeyinde yürüyen devamıdır.”

Kültürel çalışmalar yaklaşımına göre, kültür çatışmalı ve dinamik bir kendiliktir; bir yandan maddi temelini üretim ilişkileri süreçlerinde ve insan eyleminde bulurken diğ er yandan da ideoloji alanında işler. Hall’ün (1981:72-80) deyiş iyle “kültür,

¹¹ Kültürel çalışmalar yaklaşımı ile, 1950’lerde ortaya çıkan ve Birmingham Üniversitesi Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi’nin çalışmalarının kullandığı yaklaşım kastedilmektedir.

iktidar ilişkileri alanıdır. Bu da sadece ekonomik alanı düzenleyen değil, fakat aynı zamanda kendi çıkarlarına göre kitleleri yetiştirmeye çalışan bir alan”ı ifade eder. Bourdieu (1977: 164) kurulu düzenin, kendi keyfilğini, çok çeşitli düzeylerde ve araçlarla doğallaştırılma eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Fakat kurulu düzenin bu eğilimi, yine çok çeşitli eyleyicilerin pratikleriyle karşılaşacaktır. Foucault’nun (2011:20-22) da belirttiği gibi, iktidar ilişkileri *her yerde* olmasının yanı sıra *tersine çevrilebilir* bir konumdadır. Ona göre “bir ilişkinin iktidar ilişkisi olabilmesi için her iki tarafın da sonuna kadar eylemde bulunabilecek durumda olması ve bu ilişkide tüm bir tepki, cevap alanının var olması gerekir... İktidar yalnızca özgür özneler üzerinde ve yalnızca özgür oldukları sürece işleyebilir.” Dolayısıyla insanlar, kültür endüstrisinin¹² sunduğu ürünlerin alımlayıcısı olan *kültürel aptallar* değildir. Hall’ün (1981) de belirttiği gibi, insanlar, yaşamının farkında olma ve onu yeniden yapılandırma yetisine sahiptirler. Dolayısıyla bu çift yönlü bir süreçtir; bir yandan egemen kültür, “tabi kültürü” yeniden biçimlendirmeye yönelik mücadele ederken diğer yandan da “tabi kültür” buna karşı direniş noktaları geliştirir. Bu anlamda kültür bir mücadele alanıdır. Gramsci’nin (2009) deyişiyle “politik savaşımın” yer aldığı bir mücadele alanı... Öyle ki zor kullanma gücünü daima elinde bulunduran egemen sınıf, aynı zamanda egemenliğini sürdürmek için tabi sınıfların *rızasını* kazanmak durumundadır.

II.2.Altkültür ve Gençlik

II.2.1.Altkültür: Klasik Sosyolojiden Modern Köklere

Altkültür kavramının kökleri nerede aranabilir? Çağdaş sosyolojinin bir imkan olarak altkültür kavramını üretmesinin ardında, klasik geleneklere uzanan açıklama biçimleriyle biriken bilginin imkanları bulunur. Bir başka deyişle klasik sosyolojiden itibaren toplumu ve toplumsalı açıklamak üzere üretilen bilgiler altkültür kavramını kullanmayı gerekli kıldığı gibi, bu bilgilerin birikimi de altkültür kavramının çağdaş sosyolojide kullanımının olanağını oluşturmuştur.

¹² Adorno (2007:119) kültür endüstrisi kavramsallaştırması ile, kitleleri “kültür endüstrisinin ölçütü değil, ideolojisi” olarak değerlendirmiş ve kültür endüstrisinin var oluş koşunu da kitleleri kendine uyarlamak olarak tayin etmişti. “Kültür endüstrisinin toplam etkisi Aydınlanma karşıtı bir etkidir. Aydınlanma, yani doğa üzerinde giderek artan bir biçimde teknik hakimiyet kurma, bir kitle aldatmacasına, bilincin zincirlenmesinin aracına dönüşüyor. Bu etki, özerk, bağımsız bilinçli yargılarda bulunan ve kendi kararlarını veren bireylerin ortaya çıkmasını engelliyor.”

Toplumsal açıklamaya yönelik bilginin kökleri ne kadar eskilere dayansa da, altkültür kavramının izinin sürülmesini sağlayan ilk imkanlar Tönnies'in *gemeinschaft* (topluluk/cemaat) ve *gesellschaft* (toplum/cemiyet) kavramlarında bulunabilir. Tönnies, insanların "toplumsal tecrübe edebileceği farklı düzeylerle ilgilenen bir sosyoloji" ortaya koymaya çalışmıştır (Jenks, 2005:40). Tönnies, *gemeinschaft* ve *gesellschaft* tipi ilişkiler çerçevesinde toplumsal ilişkiler, toplumsal birlik ve toplumsal örgütlenmeyi analiz eder. Ona göre *gemeinschaft* ve *gesellschaft* tipi ilişkileri oluşturan dört dikotomi vardır: tanışıklık ve yabancılık, sempati ve antipati, itimat ve güvensizlik, karşılıklı bağımlılık (Tönnies, 2005:186-192). *Gemeinschaft* fikri, mahremiyet, tanışıklık, dışlama ve yakınlık gibi duygusal özellikleri içerir ve buradan hareketle aileler, klanlar, akraba ve arkadaşlık grupları gibi ilişki ağlarını ifade ederken; *gesellschaft* ise, birliğe ve kamusal yaşama işaret ederek duygulardan ziyade farkındalığı, bilinç, müzakere ve rasyonel seçimi vurgular (Jenks, 2005:37). Tönnies toplumların evriminin basitten karmaşığa doğru doğrusal bir çizgi şeklinde ilerlediğini iddia eden evrimci paradigmadan hareketle, cemaat tipi yapılanmadan cemiyete doğru düz doğrusal bir ilerleme olduğunu belirtir. Ona göre ve cemiyet tipi yapılanma doruk noktasına modern devletle ve kapitalizmle ulaşır (Tönnies, 2005: 210).

Tönnies'in bağlı olduğu evrimci yaklaşım ve dikotomik sınıflandırmalar altkültür kuramlarına temel oluşturmasa da toplumu açıklamada kullandığı kavramsal araçlar, altkültür kavramının klasik köklerini oluşturabilir. Ancak, *gemeinschaft* ve *gesellschaft* tipi örgütlenme kavramsallaştırmaları günümüzün toplumsal ilişkilerini açıklamakta sınırlandırıcı olacaktır. Jenks'in (2005) arkeolojik adımlarını takip edersek, bir sonraki adımda bu sınırlılığı aşma girişimi olarak Durkheim'in *mekanik dayanışma* ve *organik dayanışma* kavramsallaştırmaları karşımıza çıkar. Durkheim da Tönnies gibi evrimci bir perspektifle toplumların basitten karmaşığa doğru evrildiğini ve daha küçük parçalara bölünemeyecek en küçük toplum birimini saptayarak –Durkheim bunu *hord* olarak tanımlıyor- onların birleşmesiyle oluşan daha karmaşık yapıları ve ilişkileri de analiz edebileceğimizi savunur (Durkheim, 2004:180). Durkheim, bu şekilde incelenebilecek toplum tiplerindeki ilişkilerin de aynı şekilde basitten karmaşığa- mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya doğru evrildiğini belirtir. Ona göre mekanik toplumlar küçük, az parçalı, akrabalık temelli,

bağımsız, özerk bir düzene sahip, karşılıklı ilişkilerde ortak bilince ve cezalandırıcı hukuka tabi iken; organik dayanışmalı toplumlar, büyük, çok parçalı, ekonomik ve idari içeriğin hakimiyetindeki çeşitli parçalardan oluşan, düzenin karşılıklı bağımlılık ve ilişki esasına dayandığı, karşılıklı ilişkilerin ise alışveriş, sözleşme, normlar ve iade edici hukuk aracılığıyla birbirine bağlı olduğu toplumlardır (Turner vd., 2010:358). Durkheim organik dayanışmaya dayalı toplumlarda mesleki ahlakı, düzeni ve denetimi sağlamak üzere lonca ve çalışma gruplarının canlandırılması gerektiğini belirtir. Jenks (2005:68) bu grupların ilk altkültür grupları olmaya çok yaklaştığını fakat Durkheim'in bu kavramsal aracı kullanmadığını belirtmektedir.

Altkültür kavramının köklerini aramaya Tönnies ve Durkheim'in basitten karmaşığa evrilmeye dayanan toplum tipleri ve bu toplum tiplerindeki ilişki incelemeleri ile başlamak, altkültürü dayanışma odaklı küçük alt topluluklar olarak kavramsallaştıran altkültür kuramları için bir çıkış noktası olmuştur. Örneğin Parsons (1951), Tönnies'in dikotomilerinden hareketle sosyal sistem ve alt sistemleri açıklamaya yönelik kuram geliştirirken, bu açıklamalar altkültürü, "alt sistem" kavramıyla özdeşleştiren işlevselci altkültür kuramlarına dayanak sağlamıştır. Buna karşın böyle bir çıkış noktası, altkültürlerin egemen kültürle ilişkisini göz ardı etmektedir. Toplumların evrilerek geliştiğini değil, çatışarak dönüştüğünü iddia eden kuramlara dayanan altkültür kavramı ise merkezi dayanaklarını toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik tartışmalarında bulur. Bu anlamda egemen kültürle ilişki içerisindeki bir altkültür kavramının klasik kökleri için Marx'ın kuramından ve ardından gelen eleştirilerle ortaya çıkan sınıf, statü, toplumsal cinsiyet ve etnisite tartışmalarından hareket etmek daha uygun olacaktır.

Marx, kapitalist toplumların dayandığı temel ilişkiyi, değer üreten ücretli işçiler ile üretim araçlarına sahip olan ve işçilere ürettikleri değerini tamamını değil yalnızca kendilerini ve ailelerini yaşatacak ve çalışmaya uygun bir durumda tutacak kadarını ödeyerek işçilerin ürettikleri emeği sömüren kapitalistler arasındaki çıkar çatışması üzerinden kurar (Worsley, 2007:144). İşçiler ücretlerinin ve çalışma koşullarının kötüye gitmesi için kendilerini savunmak zorunda iken, kapitalistler sistemin işleyişi için minimum düzeyde ücretle maksimum kar elde etmeye çalışır. Marx, bu çıkar çatışmasında işçi sınıfının kendinde yani nesnel olarak sömüren sınıfının karşısında konumlandığını; fakat bu nesnel konumun öznel anlamda kendilerini zorunlu bir

sınıf olarak görmelerini –kendisi için sınıf durumuna gelmelerini- doğrudan beraberinde getirmeyebileceğini belirtir (Worsley, 2007:145). Kendisi için sınıf, “alternatif dayanışma istemi”, “bilinçli bir şekilde peşine düşülen bağ” olmasıyla basit bir altkültür olarak görülebilir (Jenks, 2005:74). Jenks’e göre, altkültür kavramına ışık tutabilecek bir sınıf olarak *lumpen proleterya* görülmektedir (Jenks, 2005:72). Marx lümpen proleterya’yı burjuvazinin çıkarlarını besleyen “başıboş serseriler, yol verilmiş askerler, zindandan çıkmış forsalar, sürgün kaçkını kürek mahkumları, hırsızlar, şarlatanlar, lazzaroniler¹³, yankesiciler, gözden sürmeyi çeken hokkabazlar, kumarbazlar, pezevenkler, genelev işletenler, hamallar, işsiz yazarlar, org çalıcıları, paçavracılar, bileyciler, kalaycılar, dilenciler, kısacası, Fransızların “*bohème*”¹⁴ dedikleri bu ne olduğu belirsiz, çürümüş, kararsız tüm yığın” olarak tanımlar ve geçici bir sınıf olarak gördüğü bu sınıfın proleterya devriminde proleterya’ya ekleneneceğini belirtir (Marx, 2009). Başka bir deyişle bu sınıf “yanlış bilinç” içerisinde olan yoksul bir katmanı ifade eder. Bu tanımlamada altkültürü ifade eden ne olabilir? Altkültürün yalnızca ekonomik değil ideolojik olarak da *belirlendiğini* anlatabilir bu kavram. Kendi çıkarları doğrultusunda egemen sınıfla işbirliği yapmak ve proleter devrimde nesnel konumundan dolayı proleterya’ya eklenmek sınıf konumlarını haritalandırmamızı çeşitlendirebilir ve bu da altkültür kavramını doğuracak ilişkisel sınıf analizine katkıda bulunabilir; fakat “yığın” vurgusuyla birlikte, ideolojik *belirlenim*, değiştirilemeyecek konumlanışlar ve egemen sınıfa yönelik kırılmaz bir egemenlik bahsetme hatasına da götürebilir. Bir grubu kategorik olarak lümpen proleterya sınıfına mahkum etmeden önce, grubun değerleri, stratejileri ve anlamlandırmalarını irdeleyen daha derin bir analize ihtiyaç vardır.

Marx’ın egemen sınıf ve egemen olmayan sınıflar ayrımı, ideolojinin sınıf kaynaklı niteliği üzerine tartışmalar doğurmuştur. Egemen sınıfların egemen zihinsel güç olmasına yönelik bu düşünceler, egemen sınıflarla anlatılmak istenenin cinsiyet, din, etnisite gibi diğer eşitsiz bölünmeleri de içereceği şekilde formüle edilebilir mi? Özellikle feministler bu soruna dikkat çekmişlerdir: Erkeklerin zihinsel üretim araçlarını kontrol ettiği ve bunun da sermayenin çıkarlarından çok erkeklerin

¹³ *Lazzaroni* — “İtalya’da deklase, lümpen-proleter ögelere verilen ad; Lazzaroni, gerici-monarşist çevreler tarafından liberal ve demokratik hareketlere karşı kullanılıyordu” (Marx, 1979, dipnot 132).

¹⁴ “Derbeder” (Marx, 1979, dipnot 26).

çıkarlarını temsil ettiği savı¹⁵ feminist ataerkil kültür endüstrisinin eleştirisinin bu versiyonunun ardındaki teoriyi ifade eder (Barrett, 2004:22). Bu tartışmada feministler egemenlik ilişkilerini açıklamak üzere toplumsal cinsiyeti temel kavram olarak ele alırken, Weber de egemenlik ilişkilerini açıklamak üzere statü kavramını geliştirmiştir. Weber sınıf nosyonunu ekonomik düzen içerisinde tanımlarken, sosyal düzen yani “onur” dağılımının yer aldığı toplumsal alanı açıklamak için *statü* ve *statü grupları* kavramlarını kullanır (Weber, 2008:300). Onur duygusu pozitif ayrıcalıklı statü gruplarında varoluşla, güzellik ve kusursuzlukla ilişkiliyken; *negatif ayrıcalıklı statü gruplarında* bugünün ötesindeki bir geleceğe, öbür dünyaya atfedilmiştir (Weber, 2008:294).

Negatif ayrıcalıklı statü grupları, sınıf, etnisite ve cinsiyet ayrımları üzerine geliştirilen bu tartışmalar, toplumsalı homojen ve uyum süreçleriyle açıklayan kuramların tersine, çatışmayı ve toplumdaki dayanışma ve farklılığı diyalektik biçimde açıklama olanağı sunmuştur. Bu ilişkiler bir bakıma, sosyolojide alt toplumsal grupların çalışılmasını mümkün kılmıştır. Bu çalışmalar ise özne-yapı ikiliği ve ideoloji tartışmalarıyla beraber ilerlemiştir.¹⁶ Gramsci’nin madun (*subaltern*) kavramı bu ikilikleri aşmaya yönelik ilişkiyel bir analiz imkanı sunabilir.

Gramsci’nin madun kavramının gelişiminin ardındaki unsurlardan biri, “alt toplumsal grupların, kendi dünya tasarımlarına –bu tasarımlar embriyon halinde olup, kendilerini temellendirilmiş düşüncede ya da dilde değil, yalnızca eylem halindeyken gösterebilir de- sahip olduklarını” ileri sürmesinde temellenir (Ives, 2011:127). Gramsci madun sözcüğünü, “yalnızca işçi sınıfı, köylü sınıfı ve köleler değil, fakat aynı zamanda dinsel gruplar, kadınlar ve çeşitli ırk grupları da dahil, egemen olmayan toplumsal gruplar” olarak ifade eder (Green, 2002:1-24). Ona göre bu gruplar dünyayı yorumlayabilecekleri ve anlayabilecekleri tutarlı bir dünya görüşüne ve kendi entelektüellerine sahip olmadıkları için kendi dillerine de sahip değillerdir. Bunun bir sonucu olarak da farklı toplumsal gruplara bağlı olan geleneksel entelektüeller tarafından oluşturulan ve kendi yaşam deneyimlerine anlamlı biçimde karşılık gelmeyen “ortak akıl” ile hareket ederler (Ives, 2011:128).

¹⁵ Bu sav için Barrett (2004), Dale Spender’in kitaplarını referans verir.

¹⁶ Bu tartışmaları “Alt kültür Kavramı: Tarihselliği ve Kuramsallaştırılması” bölümünde ayrıntılı biçimde ele alacağım için burada ayrıntıya girmiyorum.

Topluluk, dayanışma, sınıf, statü, etnisite, cinsiyet ve maduniyet kavramlarının gelişimiyle beraber toplumların örgütlenmesine dair ilerleyen birçok bilgi katmanı oluşmuş ve bu aşamada artık şu soruyu sormak mümkün hale gelmiştir: modern ve modernite sonrası kapitalist toplumlarda egemen kültürden farklı olan nesnel konumlarından doğan (sınıf, statü, etnisite veya cinsiyet vb.) kültürel pratiklere sahip topluluklar için nasıl bir kavram kullanmalıyız? Bu toplulukların yaşam pratiklerini ve müzik, görünüş, dil, tavır vb. kültürel öğelerde kristalleşen “tarz”ını nasıl okumalıyız? Bu tartışmalar altkültür kavramının üretilmesini ve çeşitli şekillerde kuramsallaştırılmasını beraberinde getirmiştir.

II.2.2. Altkültür Kavramı: Tarihselliği ve Kuramsallaştırılması

“Altkültür 1.egemen kültürle uyuşmayan bir grubun veya sosyal sınıfın kültürü. 2.egemen kültüre muhalif bir grubun kültürü. 3.Bütün toplumlarda yaygın olan davranışsal ve kültürel özellikler. 4.Bir alt toplumun kültürü. 5.Bir kültürel gruptaki belirli bir birlikteliğe özgü bütün bu kültür özellikleri.”¹⁷

Olanca karmaşıklığıyla altkültürün sözlük tanımları bu şekilde sunulabilir. Başka bir sözlük tanımına göre de altkültür, “belirli grupların, daha geniş bir kültürel ve sosyal formasyon içerisindeki ayırt edici değerleri ve tarzlarını işaret eder” (Payne ve Barbera, 2010:676). Altkültüre ilişkin bu tanımlamaların yanı sıra ayrıca, çatışma altkültürleri, sapkın, mesleki, dini altkültürler, yaş grubu altkültürleri, kentsel ve bölgesel altkültürlerden de bahsedilmektedir. Bu kadar geniş alanları kapsayabilen altkültür kavramının sınırları da aynı ölçüde karmaşıktır. Kavramsallaştırmayı sorunlu kılan bir başka neden de kavramın kültür, toplum, alt sistem (*subsystem*) alt toplum (*subsociety*) kavramlarıyla ilişkisinin tartışılabilmesidir. Kavramın anlamlı bir haritasını çıkarmak, onun ilk kullanımlarından başlayarak çeşitli yaklaşımlarla nasıl kuramsallaştırdığını ortaya koymakla mümkün görünmektedir.

Altkültür kavramının ilk kullanımları İngiltere’de tarihsel bir dönüm noktasına karşılık gelir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra İngiltere’nin toplumsal yaşamında tarihsel değişiklikler meydana gelmiş ve bu değişiklikler ekonomi, siyaset, eğitim, aile vb. toplumun bütün kurumlarında ve bu kurumlar çerçevesindeki ilişkilerde

¹⁷ Dictionary Of The Social Sciences, 1996, Hugo F. Reading. (s. 204).

kendisini göstermiştir. Bu dönem İngiltere’de kitle iletişimin gelişimi, aile, eğitim ve iş gibi kurumlarda ve çalışma ve boş zaman alışkanlıklarında değişiklikler ortaya çıkmış; bu durum da sınıf yapısını bölüp kutuplaştırarak, sınıfın *yaşanma* biçimini değişikliğe uğratmıştır (Hebdige, 2004:72). Berger’in (1967;akt. Hebdige, 2004:72) de belirttiği gibi tarihsel dönüm noktaları “sadece coğrafi değil, aynı zamanda biyografik ve kişiseldir”. Başka bir deyişle toplum yapısındaki değişiklikler, sınıf deneyimlerini ve bireysel hayat hikayelerini de etkileyerek değiştirmiştir. Bunun bir görünümü de gençlikte ve gençliğin yaşam biçiminde ortaya çıkmıştır. Özellikle eğitim sisteminde büyük değişiklikler yaratan 1944 Butler Yasası, savaştan sonra gençlik bilincinin oluşmasındaki en önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilir; buna karşın gençliğin tüketim alışkanlıklarındaki değişiklikler oldukça çarpıcıdır ve ilk gençlik çalışmaları gençliği “genç tüketiciler topluluğu” olarak, sınıfla ilişkisiz bir şekilde analiz etme eğiliminde olmuştur (Hebdige, 2004:72).

1950’lerin sonunda uygulanan ilk altkültür kuramları işçi sınıfı mahallerinin toplumsal ekolojisini incelemek için kuramsallaştırılmıştır (Brake, 1980; akt. Jenks, 2005:22). İlk kullanımlarında altkültür kavramı geniş bir ulusal kültür içerisindeki daha küçük ve işlevsel alt gruplara vurgu yapar. Gordon (1947; akt. Jenks, 2005:22) altkültürü, “bir ulusal kültür içerisindeki sınıf konumu, etnik köken, bölgesel ve kırsal veya kentsel yerleşim, dini inanç gibi unsurlara ayrılabilen sosyal koşulların bileşiminden oluşan, ama bir araya geldiklerinde o kültürdeki bireyler üzerinde bütüncül etki yapan işlevsel bir bütün oluşturan alt bir boyut” olarak tanımlamıştır. Bu dönemdeki bir başka tanımlamada da, altkültürler “nüfusun belirli dilimleri tarafından sergilenen kültürel değişkenlere gönderme yapar.... Onlar, ulusal kültürümüzün daha geniş dünyasının içindeki dünyalardır” (Komarovsky ve Sargent, 1949; akt. Jenks, 2005:22). Bu kavrayıştan hareketle işçi sınıfı mahallelerinin toplumsal ekolojisini incelemek üzere altkültürü kuramsallaştırmak, özellikle Chicago Okulu’nun çalışmalarında yer alır.

İkinci olarak altkültür kuramları suçlu altkültürünün eğitim sosyolojisini incelemiştir (Brake, 1980; akt. Jenks, 2005:22).Bu görüş ekolojik görüşle çoğu kez eklenerek çalışılmıştır. Trasher (1927), şehrin gecekondu bölgelerinin toplumsal ekolojisini çalışırken, buradaki çete örgütlenmelerine ve suçlu altkültürlerine odaklanmıştır. Bunun yanı sıra İngiliz eğitim sosyolojisi çalışmaları okullardaki farklılaşma,

öğrenci-öğretmen etkileşimleri, roller, öğrenci altkültürler arasındaki rekabet ve eğitim sistemine muhalif olan öğrenci altkültürlerinin oluşumuyla ilgilenmiş; bunu yaparken işlevselci yaklaşımın yanı sıra etkileşimci yaklaşımı da kullanmıştır (Jenks, 2007:137-142). Bu kuramsallaştırmada aykırı altkültüre vurgu yapılmış ve aykırı altkültürler, “okulun ideolojik görüşüne karşı-ideolojik duruşuyla sembolik ve sosyal destek sunan, olumlu bir gönderme grubu”nu ifade etmek üzere kullanılmıştır (Brake, 1980; akt. Jenks, 2005:22). Bu yaklaşımdan hareketle incelenen gençlik çetelerine yönelik olarak Martza ve Sykes (1961) gizli değerler nosyonunu kullanmışlardır (akt. Hebdige, 2004:74). Onlara göre risk, heyecan vb. peşinde koşma gibi değerleri ifade eden gizli değerler, “günlük üretim ahlakını baltalamaktan ziyade desteklemeyi amaçlar”. Çalışmalarında özellikle katılımcı gözlem tekniğini kullanan bu yaklaşım, altkültür kavramının alt toplum ve alt sistem kavramlarından ayrılması konusunda çalışmalar yapmış ve altkültürü yalnızca değerlere vurgu yaparak homojen ve statik biçimde kavramsallaştırmayı eleştirmişlerdir. Etkileşimci yaklaşıma göre altkültürler, bir gruba üye olmaya indirgenemez; kendi içinde ve diğer gruplarla etkileşim içerisinde olduğu bir sosyal ağa referansla tanımlanıp anlaşılabilirler (Fine ve Kleinman, 1979:8).

Etkileşimci perspektifin altkültürü kavramsallaştırdığı iletişim ağı, *intergroup communication* (bir grubun diğer bir gruba yönelik iletişimi) ve *multigroup communication* (bir grup veya kişinin, birçok grupla iletişimi) şeklinde gerçekleşebilir (Fine ve Kleinman, 1979:8). Bu yaklaşımda gruplar arasındaki iktidar ilişkileri sorunsallaştırılmaksızın iletişimin ve etkileşimin önemi vurgulanır. Buna karşın 1960’lı yıllarda İngiliz alan çalışmaları, gençliğin değerleri ve alışkanlıklarını sınıf konumları ve ilişkileri çerçevesinde okur. Birmingham Üniversitesi Çağdaş Kültürel Araştırmalar Merkezi’nin (Center of Critical Cultural Studies- CCCS) çalışmalarında “yeni altkültürel teoriler” (*new subcultural theory*) olarak ortaya konan yaklaşım, altkültür teorisini; gençlik altkültürlerine, onların tarzlarına, egemen kültürle ilişkilerine, etnografyasına, popüler kültürle ilişkilerine ve sınıf tarihindeki yerlerine Marksist bir çerçeve kullanarak bakmak üzere kullanmıştır (Brake, 1980; akt. Jenks, 2005:22). CCCS’nin ortaya koyduğu yeni altkültürel teori, özgül işçi sınıfı görüngüleri olarak altkültürleri incelemiş ve onları, toplumsal patoloji göstergeleri olarak veya pasif bir şekilde moda tüketicileri olarak değil, tarz ve

ritüeller yoluyla hegemonik egemen kültürün kategorilerine yönelik aktif ve bilinçli direniş pratikleri gösteren gençlik grupları olarak okumuştur (Jenks, 2007:157-160).

Kavramın daha sonraki kullanımlarında ise çağcıl ayrılık kuramı etkili olmuştur. Bu yaklaşımla altkültür, toplumsal tepki odağında altkültürün, üyeleri için taşıdığı anlama odaklanan mahalle çalışmalarında kuramsallaştırılmıştır (Brake, 1980; akt. Jenks, 2005:22). Bu çalışmalar etkileşimci perspektife dayanmakta ve bir altkültürün üyelerini dış faktörler tarafından bir 'kukla' olarak değil bir 'benlik' olarak değerlendirmektedirler. Bu perspektifin barındırdığı toplumsal fail fikri temel önemdedir; anlamı oluşturan toplumsal faillerdir (Jenks, 2007:80-84).

Yeni altkültürel teoriler ve çağcıl ayrılık kuramları, altkültürü yapıp edilenler ve değerler toplamı olarak betimleyici bir yöntemle ele almamış, tarzı ve ritüelleri, hegemonya ve egemen kültürle; rızayı direnişle, özneyi yapıyla ilişkisi içerisinde incelemişlerdir. Başka bir deyişle bu altkültür kuramlarının, özneyi/faili ön plana çıkaran ve aynı zamanda egemen kültürle ilişkiler kuran dinamik bir altkültür kavramı imkanı sunduğunu söyleyebiliriz. O halde bu kuramların ilişkilendirdiği temel kavramsal çerçeve nasıl çizilmiştir? Tarzı sosyolojik ve kültürel içerimleriyle anlamlandırmamızı sağlayacak temel kavramlar nelerdir? Bunun izi kültür ve ideoloji tartışmalarında, Gramsci'nin hegemonya ve dil analizinde, Williams'ın egemen kültür kavramında, ayrıca tarz ve direniş tartışmalarında aranabilir.

II.2.2.1. Hegemonya, Egemen Kültür ve Ebeveyn Kültür

Williams'ın kültürel çalışmalara temel olarak kavramsallaştırdığı biçimde egemen kültür ya da başat kültür kavramları köklerini Gramsci'deki anlamıyla hegemonya kavramında bulur. Hegemonya kavramının gelişiminin ardında ise kültür, ideoloji, özne ve yapı tartışması yatmaktadır.

Kültürün çeşitli yaklaşımlarla tanımlanmış çok çeşitli anlamları olduğuna bu çalışmada daha önce değinilmişti. Buradan yola çıkarak kültürün "insan üretimine" dayandığı ve ideoloji, dil ve anlamlandırma gibi çeşitli dolaylımlarla açıklanabileceğini tartıştık: "Bireylerin yaşamlarını ortaya koyuş biçimi, onların ne olduklarını kesin olarak yansıtır. Şu halde, onların ne oldukları, üretimleriyle, *ne*

ürettikleriyle olduğu kadar, *nasıl* ürettikleriyle de örtüşür” (Marx ve Engels, 2004:39). Bu perspektiften bakıldığında kültür çok çeşitli yapıp etmelerden oluşan bir envanter olarak betimleyici bir anlam içerdiği gibi, bu yapıp etmelerin üreticileri olarak insanları ve iktidar ilişkilerini tartıştığımızda bir mücadele alanı olarak okunabilir. Bu durumda kültür, farklı sınıf konumlarının ilişkisi ve çatışmasıyla üretilir. Marx ideoloji kavramını daha sonra birçok farklı şekilde kavramsallaştırmış olsa da, Engels ile birlikte yazdıkları Alman İdeolojisi’nde bu çatışmayı egemen sınıf ve egemen olmayan sınıf üzerinden kurmuş ve egemenlik biçimini de üretim araçlarına sahip olup olmamaya göre belirlemiştir. Burada sınıf çatışmasının içerimleri yalnızca ekonomik temelden hareket eden sınıf analizlerinde bulunmaz; bir yandan da fikir ve ideoloji ekseninde gelişir:

“Toplumun egemen *maddi* gücü olan sınıf, aynı zamanda egemen *zihinsel* güçtür. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf aynı zamanda, zihinsel üretim araçlarını da elinde bulundurur, bunlar o kadar birbirinin içine geçmiş durumdadır ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır... Egemen sınıfı meydana getiren bireyler... sınıflarının bütün genişliğince egemendirler ve öteki şeyler bakımından olduğu kadar, düşünürler, fikir üreticileri olarak da egemendirler ve kendi çağlarının düşüncelerinin üretimi ve dağıtımını düzenlerler; o halde onların düşünceleri, çağlarının egemen düşünceleridir” (Marx ve Engels, 2004:75).

Marx’ın egemen sınıfın düşüncelerin egemen düşünceler olması açıklaması “yanlış bilinç” nosyonu üzerinde birçok tartışmaya yol açmıştır¹⁸. Benzer şekilde Barthes (2003), göstergebilimsel analizler yaparak, ideolojinin *doğallaştırma* yoluyla egemen toplumsal gruplara ait anlamları, kuralları, gelenek ve görenekleri toplumun bütününe aktararak evrenselleştirdiğini belirtir. Bu, ideolojinin iktidarla ve kültürle ilişkisini kurmada iletişim biçimindeki göstergeleri işaret ederek açıklayıcı bir analiz imkanı sunar; ancak burada da öznel egemen ideolojinin alımlayıcısı durumundadırlar. İdeoloji ve özne arasındaki ilişkiyi çağırma kavramı üzerinden kuran Althusser (1989:53) ise, “ideolojinin bireyler arasından öznel ‘seferber ederek’ ya da adlandırma ya da çağırma dediğimiz- ‘Hey, siz oradaki!’ türünden, polisin (veya bir başkasının) çok bilinen gündelik seslenişi şeklinde tahayyül edilebilecek- o çok belirgin işlem yoluyla bireyleri öznelere dönüştürerek hareket ettiğini ya da işlediğini” belirtir.

¹⁸ İdeoloji kavramı tıpkı altkültür kavramında olduğu gibi –hatta belki daha fazlası- çok çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Sadece Marx’ın eserlerinde dahi ideolojiyi tanımlamak üzere çok çeşitli ifadelerle karşılaşırız. Bu ifadeleri ve buradan yola çıkılarak yapılan yanlış bilinç tartışmalarını ayrintılı bir şekilde ele alan bir çalışma için bkz: Barret, M. (2004).

Bu yolla egemen sınıfın düşüncelerinin “tabi” sınıfların düşünceleri haline gelmesi, bu süreçteki direniş ve mücadele imkanını yok sayarak, egemen olmayan sınıflar için *tabilik* sorununu ortaya çıkartır. Egemen olmayan sınıfların ideolojinin inşasına -rıza ya da direniş yoluyla- katılmayan pasif nesnelere olduğunu söylemek toplumsal değişimde öznenin rolünü göz ardı etmek anlamına gelir. Bu tartışma daha sonra Plekhanov ve Lenin’in hegemonya kavramını oluşturmasına ve ardından Gramsci’nin bu kavramı geliştirmesine olanak sağlamıştır.

Georgi Plekhenov, “insan kontrolünün ötesindeki iktisadi yasaların gelecekteki toplumsal ve siyasi gelişmeleri belirlediğini savunan pozisyon olan ekonomizme karşı savaşmak adına” hegemonya kavramını geliştirirken; Lenin ise ittifak inşasını daha geniş çerçevede alarak, “yalnızca Çarlık devletine karşı değil, aynı zamanda daha liberal burjuva güçlere karşı da, köylü sınıfı ile kuracağı ittifak sayesinde nasıl güç elde edileceğini” teorize etmek için bu kavramı kullanmıştır (Ives, 2011.106).

Gramsci (2009) ise hegemonyayı sivil toplum ve tarihsel blok kavramlarıyla ilişkisi, tarihselliği- bir tarihsel süreç içerisinde var olması, sona erme ve dönüştürülebilme imkanının olması- çerçevesinde ele almıştır. Bu ilişkiler dolayısıyla hegemonyayı, yönetici sınıfın tabi sınıfları kendi çıkarlarına yalnızca zor kullanarak değil rıza yoluyla da otorite uygulayabildiği bir uğrak olarak değerlendirmiş; hatta toplumsal otoritenin meşru ve doğal görünebilmelerinin temel kaynağını, tabi sınıfların rızası olarak tayin etmiştir (Hall, 1981).

Bütün bu perspektifler ışığında, genel içinde paylaşılan, “bir bütün olarak toplumdaki kapsayıcı kültürel iktidar eğilimi” olarak egemen kültür, ilk adımda çeşitli devlet aygıtları tarafından bireylere aktarılarak hakimiyetini yeniden üreten bir kavramı ifade ediyor (Jenks, 2007:156-157). Ancak bu yeterli bir açıklama değil çünkü “aktarım” mutlak ve tek yönlü bir belirlenimi ifade etmez; bu süreçte özneler pasif bir alımlayıcı konumunda bulunmaz. Kültürün ve hegemonyanın da üzerinde işlediği kültürel mücadele alanını dinamiktir ve bu egemen ideolojinin ya da onun işlediği kültürel alanın devamlılığını sağlayabilmek için “çağırma” ya da “rıza” yoluna başvurmaya ihtiyaç duyması da bu dinamik kültür anlayışını destekler. Başka bir deyişle, hegemonyadan ve egemen kültürden “zor”la ve “rıza” yoluyla ya da “çağırma” biçiminde bireylere ulaşarak hakimiyetini yeniden üreten –ve buna ihtiyaç

duyan- bir kavram olarak bahsetmek dönüştürücü güç olarak öznenen bahsetmemize imkan vermektedir. Gramsci'nin de belirttiği gibi, hegemonyaya dayalı iktidarın çoğunluğun rızasına ihtiyaç duyması nedeniyle "sınıf fraksiyonları" sürekli ve verili olarak ittifak kuramazlar ve bu nedenle hegemonyanın daima yeniden kazanılması ve yeniden üretilmesi gerekir (Hebdige, 2004:23). Özneler de rıza yoluyla egemen kültürü yeniden üretmede işbirliği yapabildikleri gibi strateji ve direniş pratikleri üreterek egemen kültürü zaman içerisinde değiştirirler. Burada rıza ve direniş seçilecek mavi ya da kırmızı haplar değildir elbette, kimi zaman birisi kimi zaman diğeri ve kimi zamansa ikisi birlikte hayata geçirilebilir¹⁹. Buradan hareketle toplumsal pratik, dinamizmi sağlayan unsur olarak karşımıza çıkar. Böylelikle sürekli bir içirme (*incorporation*) süreciyle oluşan ve farklı pratikleri içinde barındıran kültür de, Hall'ün (1981:80) ifadesiyle, "bir rıza ve direniş arenasıdır". Kültür aynı zamanda bu yolla üyelerinin yapıp ettiği anlamlı pratiklerden oluşan bir *anlam haritası* olarak tanımlanabilir (Clark, vd. 2003:10).

Kültürü rıza ve direniş içeren bir anlam haritası olarak okumak iktidar ilişkilerini değerlendirmemize imkan verir. Kültürü oluşturan yapılar ve anlamlar, birbirleriyle olduğu gibi egemen sosyo-kültürel sınırlarla da ilişkili olarak şekillenir; ancak egemen kültürün farkı, kendi görüşünü en *doğal* ve *evrensel* olarak göstermeye çalışmasındadır. Egemen ve tabi sınıflar kendi ayırt edici kültürlerine sahiptir; ancak egemen kültür homojen bir yapı değildir, egemen sınıf içerisindeki farklı ilgileri yansıtan tabakalara ayrılmıştır (Clarke vd.,2003:12). Bu nedenle altkültürler, *ebeveyn kültür* olarak isimlendirilen daha geniş bir sınıf kültürü içerisinde ve egemen kültürle ilişkisi içinde incelenmelidir. Ebeveyn kültür, gençlerin ebeveynlerini değil, dahil oldukları altkültürün içerisinde bulunduğu sınıf kültürünü ifade eder. Başka bir deyişle, işçi sınıfı gençlik altkültürü, egemen orta sınıf veya burjuva kültürüne kıyasla, işçi sınıfı ebeveyn kültürüne dahildir ve onunla ilişki içerisinde (Clarke vd.,2003:13).

Ebeveyn kültürün bir parçası olmanın yanı sıra altkültürler; aktiviteleri, değerleri, kullandıkları materyaller ve bölgesel mekanları gibi kendilerini daha geniş kültürden

¹⁹ Bu yüzden de çoğu zaman bir pratiğin rıza mı yoksa direniş mi olduğunu anlamak çok zordur, bir yanı sıra rıza gibi görünen bir pratik direniş imkanı barındırıyor olabilir ya da direniş olarak adlandırdığımız bir pratik rızanın bir görünümü de olabilir. Bu yönüyle CCCS, pekala rıza olarak ifade edilecek bir çok pratiği direniş olarak değerlendirdiği için eleştirilmektedir.

ayırdecek spesifik ilgi odaklarına, pratiklere ve niteliklere sahiptirler (Clarke vd.,2003:13). Bu nitelikler ve ilgi odakları bir altkültürü tanımlamamızı sağlayacak araçları oluşturur, örneğin bir altkültürü yaş ve jenerasyona göre tanımladığımızda gençlik altkültürünü ifade ederken, kentsel ve mekansal ilişkilerine göre tanımladığımızda kentsel altkültürlerden ve gecekondu altkültüründen bahsedebiliriz. Bunun yanı sıra bahsettiğimiz altkültürü en iyi ifade eden araçlar altkültüre dahil olan üyelerin bedenlerinde ve dillerinde –yani tarzlarında gözlenebilir. Bu ayırt edici pratikler ve tarzlar gençlik altkültürünün, ebeveyn kültür ve egemen kültürle kurduğu ilişkide sembolik direnişin hem bir göstergesi hem de sembolik direnişi yeniden üretecek bir imkan olarak mevcuttur.

II.2.2.2. Gençlik Alt kültürü, Tarz ve Sembolik Direniş

Alt kültür kavramının klasik sosyolojiden gelen arkeolojisi ve kavramın kullanımını gerektiren sosyolojik olay ve olgular, işlevsel bir kavramsal araç olarak alt kültür ve gençlik alt kültürleri kavramlarının üretilmesine imkan vermektedir. Gençlik alt kültürlerinin incelenmesi ise gençliğin tarz ve sembolik direnişle ilişkisi içerisinde tartışılmasıyla mümkündür.

Sosyoloji alanında gençlik, birçok tartışmanın konusu ve öznesi durumunda olmuştur. Bu çalışmaların birçoğunda gençliği tanımlamak için en temel ve bir o kadar da tartışmalı kategorilerden biri yaş olmuştur. Gençlik üzerine Dünya çapında çalışmalar yürüten birçok örgüt gençliği, çocukluk ve yetişkinlik arasındaki biyolojik bir kategori olarak ele alır²⁰. Gençliği bir “yetişkinliğe geçiş dönemi” olarak ele alan ve genellikle 15-25 yaş grubu gibi statik bir yaş aralığına sabitleyen bu yaklaşımlar, bir yandan gençliği ilişkili olduğu tarihsel süreç, mekan, sosyal sınıf, etnisite, toplumsal cinsiyet gibi bağlamlardan soyutlarken, bir yandan da egemen kültürün varlığını sürdürebilmek için kendi ideolojisinin taşıyıcısı olarak gençleri araçsallaştırmasının önünü açar. Lüküslü’ye (2008:287-296) göre böyle bir araçsallaştırma temelinde gençlik, bir yandan toplumu ileriye götürme misyonuyla donatılmış, aktif ve dinamik olan idealize edilmiş bir “gençlik miti”nin nesnesi, bir yandan da toplumun en geniş kesimi olması nedeniyle modern endüstri toplumlarının

²⁰ http://www.who.int/topics/adolescent_health/en/. Erişim Tarihi: 25.12.2011. ve BM Kalkınma Programı, Türkiye 2008 İnsani Gelişme Raporu, Türkiye’de Gençlik.

potansiyel tüketicisi konumundadır. Bir başka yaklaşıma göre ise, gençliğe ilişkin bu kavrayış aynı zamanda gençliği bir “eksik yetişkin” olarak formüle eder ve yetişkinlerin eğitimi ve yönlendirmesine muhtaç konumda addedilir (Kurtaran vd. 2008:5). Bourdieu’nun (1996) belirttiği gibi, böyle bir kavramsallaştırma içerisinde “gençlik bir laftır”. Bir başka deyişle gençliği; sınıf, cinsiyet, etnisite, tarihsel süreç ve mekan gibi değişkenlerden bağımsız olarak kavramsallaştırmak, iktidar ilişkilerini de göz ardı etmemize neden olur ve sonuçta bir doxa’dan ibaret olan homojen bir gençlik varsayımına dayanır. Buna karşın gençlik, ait olduğu sosyal kesimle ve içinde bulunduğu zaman diliminde içinde bulunduğu toplumsal formasyondaki bağımsız olmadığı gibi gençlik de bu süreçte iktidar ve mücadele ilişkisi içerisinde yer alır. Gençlik ancak bu çerçevede kavramsallaştırıldığı zaman, bir mit olmaktan kurtulabilir ve gençlik altkültürlerinden bahsedebilmek de ancak iktidar ilişkilerini göz önünde bulunduran bir gençlik kavramsallaştırmasıyla mümkün gözükmektedir.

Gençliğin altkültür kavramıyla birlikte –gençlik altkültürü olarak- ele alınışı, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra İngiltere’de gençliğin boş zaman etkinliği, tüketim alışkanlıkları, değerler, tarz vb. unsurlarda cisimleşen yaşam şekillerindeki değişikliklerle birlikte ortaya çıkmıştır. Cohen, (1996; akt. Hebdige, 2004) altkültürel tarzı, sınıfın ve kuşak bilincinin cisimleştiği pratiklerde aramıştır. Bu son yaklaşıma göre, altkültürel tarz, “bütün bir toplumu etkileyen değişimlere karşı verilen şifreli bir cevap” niteliğindedir; öyle ki Cohen’e göre “tarihin hammaddesi, bir mod²¹un ceketinde veya bir ted²²in ayakkabılarında yansiyabilir, görülebilir ve işlenebilir” (Hebdige, 2004:75-76). Bu yaklaşım ayırt edici bir tarzın ortaya konulmasını da konjonktürel koşullara bir tepki niteliği olarak yorumlar. Dönemin koşullarından doğan altkültür iki çelişik ihtiyacı açıklamak ve çözmekle yükümlüdür: ebeveynlerden farklı olma ihtiyacı ile ebeveyn kimliğine sahip olma ihtiyacı (Cohen, 1972; akt. Hebdige, 2004:74-75).

²¹ Açılımı modernistler olan modlar, 1960’ların ilk dönemlerinde Doğu Londra’da kendini gösteren, yaşam biçimi, uyuşturucu kullanımı, motorsiklet kullanımı vb. etkinliklerdeki esas temanın hız olduğu gençlerden oluşan gençlik altkültürünü ifade eder (Brake, 1985:74-75). Ayrıca bkz. Hebdige, 2004; Hall ve Jefferson, 2003.

²² Tedler ya da ‘teddy boy’lar, 1. Dünya Savaşı sonrası İngiltere’de farklı konjonktürlerde farklı tepkilerle farklı tarzlar ortaya koyan bir gençlik altkültür grubudur (bkz. Hebdige, 2004; Brake, 1985; Hall ve Jefferson, 2003).

Cohen'in altkültürel tarzı, tarihin hammaddesinin cisimleştiği ve konjonktürel olaylarda çelişkilere çözüm olarak geliştirilen pratikler üzerinden yorumlaması idealist ve ahistorik bir açıklama yapma tehlikesinden bizi kurtarmaktadır. Buna karşın bu hammaddenin ne olduğu ve altkültürler içerisinde yer alan gençlik gruplarının pratiklerini ürettikleri koşullarda egemen kültürle ilişkilerinin nasıl olduğu üzerinde hala soru işaretleri durmaktadır. Kültürün olduğu gibi tarihin hammaddesi de insanların toplumsal koşullarla ilişki içerisindeki üretiminde gizlidir: “İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar, fakat bunu kendi seçtikleri koşullar altında ve kendi istedikleri gibi değil, doğrudan doğruya geçmişten alınan ve bu günlere iletilen verili koşullar altında yaparlar” (Marx, 2000). Bu yaklaşımdan hareketle günümüz altkültürel tarzlarının oluşumu, yine günümüz kapitalist sistemindeki ilişkiler ve sınıf konumlarıyla ilişkili olarak incelenmelidir. Buna göre “oluşturulan hammadde hem gerçek hem de ideolojiktir. Bu maddeler çeşitli yollar aracılığıyla –okul, aile, iş, medya vb.- bir altkültürün tek tek üyelerine iletilir. Üstelik bu madde, tarihsel değişime maruz kalır” (Hebdige, 2004:77).

Dolayısıyla altkültürel tarzın kaynakları, altkültürün içinde gerçekleştiği toplumsal ve kültürel koşullarda ve o koşullarda egemen olan kültürün kurumlarında anlam kazanır. Sosyal değişme, maddi ve ideolojik yapıları dönüştürerek altkültürün oluşmasındaki temel koşulları belirler. Altkültürel gruplara dahil olan üyelerin pratikleri bu koşulların ürünü olmakla birlikte bu koşullara bir tepki olarak ortaya çıkan sembolik direniş biçimleri olarak görülebilir.

Sembolik direniş, Foucault'un (2005: 20-22) belirttiği gibi, “her yerde ve karşı konulabilir” bir iktidar anlayışına dayanır. Ona göre iktidarın merkezi ve tek bir egemen kurumda bulunduğu ve egemen olmayanları tabi kılan tahakküm anlayışından farklı olarak, *iktidar ilişkileri* bütün kurumlara yayılmıştır. İktidar bir ilişki biçimi olarak var olduğunda bir mücadeleyi ifade etmiş olur ve böyle bir mücadele ilişkisinde özneler egemen sınıf tarafından dayatılan talepleri reddedebilir. Öznelere faillik atfeden bu anlayışla “iktidar tersine çevrilebilir”. Scott, (1985:290-292) alt sınıf üyelerinin egemen sınıfın taleplerini reddetmeye ya da kendi taleplerini ifade etmeye meylettikleri her türlü eylemi sembolik direniş olarak adlandırır. Ona göre sembolik direniş, örgütlü ve devrimci mücadeleden farklı olarak örgütsüz, rastlantısal ve gündelik bireysel eylemlerde kendini gösterebilen bir direniş

biçimidir. Bu yönüyle sembolik direniş gösteren gençlik altkültürleri de, egemen kültürle iktidar ilişkilerini ve etkileşimi ifade eden mücadele süreçleri içerisinde bulunur.

Hangi eylemlerin sembolik direniş olarak ifade edileceği ise bu kavramın en çok tartışılan veçhelerinden biri olmuştur. Bayat'ın (2006:45) da belirttiği gibi, direniş kavramının belirsizliğiyle beraber faillerin edimlerine çok fazla değer biçilmesi, öznelere neredeyse her eylemini direniş olarak okuma tehlikesini barındırır. Scott bu sorunu direniş pratiklerini koşulları içerisinde anlamlandırarak aşmaya çalışmıştır. Başka bir deyişle, belirli bir koşulda tabiyet olarak görülebilecek bir davranış, başka bir koşul ve ilişki sürecinde direniş unsuru olabilir. Bu da bizi yeniden egemen kültür-altkültür ilişkisine ve bu ilişkide tarihin hammaddesi sorununa götürüyor.

Egemen kültür- altkültür ilişkisini doğuran hammadde konusunda Hebdige toplumsal koşullara vurgu yapar. Ona göre, “toplumsal oluşumun farklı düzeyleri arasındaki karmaşık etkileşim, hem hakim hem de tabi grupların deneyimlerinde yeniden üretilir ve bu deneyim de, kültür ve altkültürde ifade edilen ‘hammaddeye’ dönüşür” (Hebdige, 2004:70). Bu açıklamada altkültürler toplum yaşantısını etkileyen toplumsal olay ve olguların bir temsilinden öte değilmiş gibi görünür. Gerçekten de çoğu kez, altkültürel grupların tarzları, medyanın işlemiş olduğu birçok pratiğin şifrelerini sunar. Hall'ün deyişle medya direniş hakimi anlamlar çerçevesi içine yerleştirerek”, “kültürel ve ideolojik alanları sömürgeleştirmiştir”. Hebdige (2004:88) bir tür iyileştirme yöntemiyle, hakim anlamlar sistemi içine yerleştirmenin iki şekilde gerçekleştiğini belirtir: Birincisi, “altkültürel işaretlerin (giyim, müzik vb.) kitle üretim nesnelere (yani meta biçimine) dönüşmesi”, ikincisi ise “sapkın davranışların, hakim gruplarca- polis, medya, adalet (yani ideolojik biçim)- ‘etiketlenip’ yeniden tanımlanması”dır.

Birinci tür “iyileştirmede” altkültürel tarzın kitle endüstrisinin bir ürünü ve onu besleyerek yeniden üreten bir unsuru olduğu vurgulanır. İkinci türde ise yeniden üretim söz konusudur ve hakim ideolojik biçimlerin etiketlenmesi, altkültürlerin egemen kültürden farklılığının –ve anlamca tabi kılınmış farklılığının- altını çizer. Böylece iki tür iyileştirme de altkültürlerin direniş imkanını kırma işlevi görür. Buna karşın bir çok göstergede cisimleşen altkültürel tarzın, ebeveyn kültür ve egemen

kültürle ilişkisi bir tahakküm değil iktidar ilişkisidir. Altkültürel tarzın göstergeleri hegemonik ve normatif unsurlara karşı bir direniş olarak ortaya çıkabilir. Altkültürel tarz bunu egemen kültürül hakim anlamlarını yapıbozumuna uğratan ve onlara alternatif olarak kültürel anlamlar yükleyen bazı göstergelerde cisimleşerek yapar. Bu göstergeler, spesifik bir altkültürün üyelerini işaret eder.

Altkültürel tarzı tanımlamada Brake (1985:11-12) üç ana gösterge olduğunu belirtir: saç biçimi, takı, mücevher gibi aksesuarlar ve giysileri ifade eden ‘görünüş’ (*image*), neyi nasıl giydikleri, duruş ve yürüyüş biçimlerini ifade eden ‘tavır’ (*demeanour*) ve ‘özel bir dil’ (*argot*). Brake’e göre tarz, egemen gruptan ayrılan bir gruba dahil olan bir kişinin bağlı olduğu sembolik grubu gösterir ve diğer altkültürel gruplarla sosyal etkileşim içerisinde öğrenilir –ki bu etkileşim; dil, jest, müzik ve görünüşlerin analizine imkan sunan önemli bir araçtır (1985:12-13). Cohen, tarzın bu belirleyicileri arasına ‘müziği’ de eklemiştir (akt. Hebdige, 2004).

Tarzin cisimleştiği görünüş, tavır ve özel dil unsurları bir anlam üretme sistemi olarak okunabilir. Altkültürlerin görünüş ve tavır alanında anlam üretimi, Clarke’ın (2003) Levi-Strauss’tan yararlanarak ortaya koyduğu *brikologe* (*brikolaj*) kavramıyla açıklanabilir. Brikolaj, kitle endüstrisinin ürünlerini çalıp, sembolik direniş unsurları olarak dönüştürerek kullanmalarını ifade eder (Brake, 1985:14-15). Böylece, örneğin, sinir hastalıklarının tedavisinde kullanılan ilaçların, zevk için amaçlanarak tüketilmiş, motosikletin tehdit edici bir şekilde kullanılmış, ulusal bayrakların ceket vb ürünlerde değerlendirilmiş ve bunun gibi egemen kültürce değer atfedilen unsurlar “boş” fetişlere dönüştürülerek kullanılmıştır (Hebdige, 2004:99). Piyasa ürünlerini kullanarak kolaj biçiminde oluşturulan bu yeni imaj ve tavır ise egemen kültüre tepki olarak direnişi sembolize ederek grup kimliğini kurar (Brake, 1985:15). Böylece medyanın ideolojik etkisiyle ilişkisi içerisinde görünüş ve tavırda kendini gösteren altkültürel görünüş ve tavır, tek başına sistemi dönüştürmede etkili olamayabilir ancak ayırt edici bir grup aidiyetinde kendini sembolik direniş biçimleriyle göstererek sistemin çelişkilerini göz önüne sermekte etkili bir iş görür²³.

²³ Ayrıca altkültürel grupların sembolik direniş olarak yorumlanabilecek eylemleri bazı durumlarda Weber’in (2008) kavramsallaştırmasıyla söylesek “dağınık toplu eylem” olarak da değerlendirilebilir.

Brake'in izinden gidildiğinde, görünüş ve tavrın yanı sıra üçüncü bir anlam üretme aracı olarak “özel bir dil” karşımıza çıkar. Gramsci'ye (Ives, 2011:140) göre “anlam, sözcüklerin genellikle farklı terimlerle ifade edilen düşüncelere ‘vekalet etmesi’ ya da bu düşünceleri temsil etmesi yoluyla üretilir”, bu yönüyle dil metaforiktir. Sassure'e (akt. Ives, 2011:148) göre de “anlamı üreten, sözcüklerin tarihi ya da fiziksel nesnelere ya da kavramsal ideaların dilbilimsel olmayan alanları ile ilişkileri değil, dilin senkronik yapıları ve bu yapılar içerisindeki sözcüklerin, deyimlerin, seslerin ve döngülerin yerleridir”. Gramsci bu konuda Sassure'e katılmakla beraber dilin konuşanlar için bilinçli bir bağlantı kurularak üretilmesi bile tarihle ilişkili olduğunu vurgulayan “*normatif gramer*” kavramsallaştırmasını ortaya koyar. Buna göre, dilin anlamı tarihten ve hegemonyadan ve sınıf ilişkilerinden bağımsız okunamaz; ancak konuşanlar anlam üretimi kaçınılmaz olarak tarihsel değildir, anlam konuşan kişilerce senkronik biçimde üretilir (Ives, 2011:149-153). Gramsci normatif gramerin, hegemonya ve sınıfla ilişki içerisinde ortaya çıkışını şöyle örnekler:

“Kente taşınan bir köylü, kent çevrelerinin baskısıyla, kent konuşma biçimine uymak durumunda kalır. Taşrada, insanlar kent konuşma biçimini taklit etmeye çalışır; alt sınıflar, egemen sınıflara, entelektüellere benzer biçimde konuşmaya çalışırlar” (akt. Ivan, 2011:150).

Altkültürel tarzın temel üç unsurundan biri olan ‘özel dil’i incelemek üzere, Gramsci'nin normatif gramer anlayışı ve sembolik direniş kavramlarını birlikte okumaya çalışmak faydalı olabilir. Bir gençlik altkültürünün dili (özel bir kelimeler sistemi olarak dil) sembolik bir direniş unsuru olarak kullandığını ifade etmek, altkültürün üyelerinin toplumsal varoluş koşulları ve egemen kültürler ilişkisi içerisinde anlam kazanacaktır. Buna karşın altkültürün üyeleri olan gençler özel bir kelimeler sistemi olarak kullandıkları dil aracılığıyla anlam üretirken, bilinçli bir şekilde tarihsel perspektifle bağ kurmuyor olabilirler. Başka bir deyişle, gençlerin bir anlam üreticisi ya da sistemi olarak dili kullanmalarının arka planında bilinçli bir tarihsel bağıntı olmak zorunda değildir; buna karşın tarihsel bağıntının anlam üretiminde bilinçli olarak yer almaması, üretilen dilin tarihselliğinden kopuk olduğu anlamına da gelmez. Gramsci (akt. Ives, 2011:145) dilin bu “doğal” görünen ve bilinçli olmak zorunda olmayan döngüsüne “kendiliğinden gramer” adını verir. Bu kavram, evrensel bir anlam veya dil anlayışını reddeder ve her grubun ya da bireyin bu doğal ve bilinçdışı olabilen döngüyü farklı şekilde kurabileceğini ifade eder. Benzer şekilde gençlik altkültürü gruplarının da kaçınılmaz olarak fakat bilinçdışı

tarihselliği içeren normatif gramer kavramıyla diyalektik bir ilişki içerisindeki kendiliğinden gramer yapılarını oluşturduklarını söylemek mümkün gözüküyor.

II.3.Kentsel Süreçler Ekseninde Gençlik Altkültürleri

Kentsel mekan, Bauman'ın (1998:192) deyişiyle, içerisinde farklı sınıfsal, etnik konumları, cinsiyetleri ve kuşakları, 'biz'i ve 'öteki'yi barındıran; bir yandan karşılaşabilecekleri ortak alanlar (metro, geniş meydanlar vb.) inşa ederken bir yandan da yaşam alanlarını ayrıştıran "bir sahte karşılaşmalar alanı"²⁴ olarak okunabilir. Eşitsiz güç ilişkilerini ve sınıf konumlarını barındıran kentsel alanda egemen olmayan gençler de yalnızca genç olmalarından ötürü (kuşak farkı) değil, ait oldukları etnisite ve sınıf konumları –ve kent içerisinde bu konumların yaşam mekanı- dolayısıyla da farklı altkültürler oluştururlar. Kentler dönüşürken, egemen kültürün kurumları ve güç dengeleri de dönüşür, böylece kentsel alandaki konumlanışlar, altkültürel oluşumları da belirler. Başka bir deyişle, altkültürler –en azından bu çalışmadaki kavramsal çerçevenin tartıştığı anlamda kentsel gençlik altkültürleri- kentin dönüşüm sürecinde, sahip oldukları nesnel bağıntılar sonucu ortaya çıkar. Öte yandan gençlik, kendi içinde bir statik yapı değildir, dinamik ve ilişkiseldir, sahip olduğu nesnel bağıntılar, farklı kurumlarda ve pratiklerde cisimleşen egemen kültür ile ilişki²⁵ içerisinde biçimlenir. Böylece gençlik, sahip olduğu sınıf çıkarlarından bağımsız olmadığı gibi, aynı çıkarlarla kentsel alanda var kalmaya çalışarak, alanın yapısını da oluşturur. Bu diyalektik oluşumu üçüncü kültür kavramı aracılığıyla ve İzmir Kadifekale gençlik altkültürüne odaklanarak açıklayabiliriz.

II.3.1.Üçüncü Kültürün İnşası: Oralı ve Şuralı ve Buralı

Göçmenlik ve kent çalışmalarında bir yere aidiyet, ait olamama, memleket ve göç edilen yere aidiyet arasında sıkışıp kalma, arafta olma durumu önemli bir sorunsal

²⁴ Bauman'a (1998:192-193) göre, kentsel mekan 'istenmeyen karşılaşmalar'ın olmaması için ayrıştırılmıştır; buna karşın kentsel mekanın sık sık ziyaret edilen geniş alanlarında 'öteki' ile karşılaşmak "bir tehlikeden çok heyecan verici bir değişiklik fırsatı" olarak değerlendirilir.

²⁵ Bu ilişki, bazen çatışma ve bazen uzlaşma süreçlerini içeren gerilimli bir süreçtir. Bu nedenle muğlaktır ve çalışmanın başında belirlenemez. Bir anlamda çalışmanın sorunsallaştırdığı bir şeydir de. Çünkü bu ilişkinin Kadifekale'deki gençlik altkültürü açısından nasıl deneyimlendiği, anlamlandırıldığı ve sorunsallaştırıldığı anlaşıldıktan sonra –ve ancak bu şekilde- bu ilişki biraz daha tarif edilebilir olacak.

olmuştur. Bu çalışmalarda vurgulanan ‘arada kalmışlık’ memleket ve göç edilen yere aidiyet konusunda ikili bir karşıtlık üretir. Göçmen ‘ne oralı ne buralı’ olarak kavramsallaştırılır. Buna karşın göçmenin, göç edilen yerde, memleketteki kültürel değerleri ve oradaki etkileşimleriyle bir yaşam kurduğu, bir başka deyişle ‘hem oralı hem buralı’ olduğu çoğu kez göz ardı edilir. Bu, iki kimlik arasında kalmışlığı ön plana çıkaran Kartezyen dualizmin yerine, göçmenin göç sürecinde ve göç ettiği yerdeki etkileşimleriyle kurulan üçüncü bir yeni alan- üçüncü kültür- olarak ifade edilir:

“‘Üçüncü kültür’ şeklindeki bu oluşumlar, aktif özneler tarafından farklı kültürel geleneklerden, kaynaklardan ve toplumsal söylemlerden alınan parçaların –resim sanatında kullanılan kolaj tekniğinde olduğu gibi- bir araya getirilmesi suretiyle yeni bir kültürel alışımın oluşturulmasını ifade eder. Guattari bu alanı, çeşitliliğin ve zenginliğin olduğu bir alan olarak tanımlar. Ona göre bu alanda tekillikler, farklılıklar, istisnalar ve azlıklar demokratik bir şekilde bir arada yer alabilirler. Siyahın beyazla, ‘iyi’nin ‘kötü’yle, ‘güzel’in ‘çirkin’le, içeridekinin dışarıdakiyle ve öznenin ötekiyle bir araya geldiği alandır söz konusu olan. Kültürel alışımın sergilendiği ‘üçüncü alan’, kendine özgü benliklere sahip öznelerin ve bireylerin yeşermesine olanak tanır” (Vassaf, 2002:16).

Kentsel süreçler ekseninde tarihsel oluşumları özellikle göç pratiğine dayanan gençlik altkültürlerinin kendine özgü geliştirdikleri tarz da böyle bir kültürel kolaj tekniği ile gerçekleşmektedir. Bu hem oralı (memleket) hem şuralı (göç edilen yer) hem de buralı (kentsel süreç ekseninde oluşturulan altkültürel kimlik- üçüncü kültür) olmayı beraberinde getirir. Bu anlayış ‘buralı’ olmayı tarihsizleştiren, öznesizleştiren ve dinamizminden ayırarak statikleştiren bütünselci kültür anlayışının reddiyesi olarak, ‘buralı’yı diğer iki alanla etkileşim sonucu inşa edilen bir üçüncü kültür olarak ortaya koyar. Bu kültürün oluşumunu Deleuze ve Guattari *rizom (kök-gövde)* kavramı ve ‘ve.. ve...’ bağlacı aracılığıyla yapmaktadır. Onlara göre rizom, olmak değil oluşu (*becoming not being*), gidip gelmeyi, başta veya sonda değil, ‘ve’ mantığı aracılığıyla ortada hız kazanan bir akışı, dolayısıyla kesişmeleri ve alışımları ifade eden, kıvrımlardan oluşan bir ara-oluştur (Deleuze ve Guattari, 1987:21-25).

Altkültürler, genel toplumsal yapının içerisinde kendi kültürel pratiklerini geliştirerek hakim kültürden farklılaşmış; ancak hakim kültürle çeşitli iletişim kanalları aracılığıyla iletişim kuran kültürel yapılar ve yaşam tarzlarını ifade ederken (Burcu, 1997: 69) bir rizomatik oluşum olarak da görülebilir. Alt kültürler bu yönüyle, kentsel alan içerisinde farklılaşmış fakat egemen kültür ile iletişim içerisinde bulunan pratikler geliştirirler ve egemen kültüre karşı müzik, beden, tavır, dil gibi çeşitli

göstergeler ve tarzlarda cisimleşen direniş imkanları barındırırlar. Göç, kentleşme ve kentsel dönüşüm uygulamalarını birebir deneyimleyen veya deneyimlemekte olan gençler bu süreçlerde egemen kültürden farklı ve onun dayattığı pratiklere uygun olmayan biçimde kendilerine özgü bir altkültürel kimlik geliştirirler. Başka bir deyişle kültürel pratiklerinin temel bağlarını kentin dönüşüm süreci ve onu gerçekleştiren iktidar ilişkileri ve dinamiklerinden alan gençlik altkültürlerinin, kentsel süreçlerle doğrudan bir ilişki içerisinde üçüncü bir kültür olarak var olduğu söylenebilir.

II.3.2. Kentlerin Dönüşümü Sürecinde Kadifekale Gençlik Alt kültürünün Oluşumu

*“Kadifekale ver bana,
haydi durma gençliğimi,
kadifekale ver bana
haydi durma sevgimi
kadifekale ver bana
haydi durma annemi”²⁶*

Genlik alt kültürü çalışmaları konusundaki literatür, Amerika ve Avrupa’daki genlik gruplarında yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmalarda gençlik alt kültürlerinin, yaşadıkları kentsel çevreyi etkileyen dinamikler ile ilişkili bir şekilde ortaya çıktıkları görülmektedir. Gençlerin tarzları, dinledikleri müzik ve mekanları egemen kültüre karşı direnişin araçları olabilmektedir.

Küreselleşme süreciyle beraber Türkiye’de de bu alt kültürlerle özgü tarzın çeşitli gençlik grupları tarafından benimsenerek kullanıldığı görülmektedir. Fakat, Hebdige’in belirttiği gibi, alt kültür ürünleri bir kez tüketim aracına dönüştüklerinde o alt kültür ortadan kalkmış demektir. Güngör (1993) de çalışmasında, bu alt kültürlerin ülkenin kendi toplumsal koşullarından doğmadıklarını, Batı kaynaklı alt kültürlerle özenme biçiminde gerçekleştiğini ve bu nedenle “orijinal” olmadıklarını belirtmiştir. Gerçekten de Batı kaynaklı alt kültürlerin paralelinde değerlendirilebilecek punk ve rock müzik alt kültürlerinin Batı’daki alt kültürlerle benzer pratikler sergiledikleri açıktır; üstelik bu alt kültürlerin Batı’dakilerden tarihsel olarak daha sonra ortaya çıktıkları da doğrudur. Bu durum iki kültür arasındaki bir etkileşimi işaret eder; fakat

²⁶ Kadifekaleli bir gencin arabesk-rap parçasından. Müzisyen: Mchaylaz35
<http://www.youtube.com/watch?v=Mo-TWaQN828>

nasıl bir etkileşim? Türkiye’de “ithal” altkültür ürünlerini kullanarak kendini ifade etme biçimlerinin oluşturduğu bu etkileşim, belki başka kavramsal araçlarla ya da başka bir altkültür olarak tartışılmaya ihtiyaç duyar.

Bu nedenlerle Türkiye’deki gençlik altkültürlerini tartışabilmek için, küresel veya emperyal etkilerle oluşan “tüketim” altkültürlerinin yanısıra, yalnızca bu etkilerle açıklanamayacak gençlik gruplarını da altkültür kavramı aracılığıyla tartışmanın imkanı sorgulanmalıdır. İzmir Kadifekale gençlik altkültürünün oluşum sürecini tartışabilmek için de, Türkiye’nin kentleşme sürecinde İzmir’in dönüşümünü tartışmak gerekmektedir.

İzmir’in tarihi, coğrafi konumundan dolayı bir liman kenti olarak ticari ilişkilerle örülüdür. 16. Yüzyıldan itibaren farklı ölçekler oluşturan dünya ekonomisi, Akdeniz ekonomisi, ülke ekonomisi ve İzmir ekonomisinden farklı etkiler olarak gelişen ekonomik yapı, dış ticaret fazlasıyla yerel sermaye birikimine de kaynak yaratmış ve İzmir, bunu kentin alt yapı faaliyetlerine, ulaşımına, sokak ve caddelerin, mesire yerlerinin düzenlenmesine de taşımıştır (Kaya, 2010: 44-61).

İzmir’in liman kenti özelliği ve ticaret hacmi, 1920’li yıllarda nüfus hareketliliğini üzerine çekmesinde cazip bir rol oynamış ve bu dönemde İzmir çoğunluğu Türkler olsa da Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Levantenler ve diğer gayri-Müslim toplulukların barındığı, yaşam biçimi ve yaşam mekanlarının bu bağlamda ayrıştığı bir şehir konundadır (Eğilmez, 2010:609). 1923-38 yıllarında İzmir’e çok sayıda mübadil gelmiş ve birçok Rum ve Ermeni de kentlilere paylaştırılmak üzere boş konutlar bırakarak kenti terk etmiştir (Eğilmez, 2010:611). Bu dönemde konut sıkıntısı yaratan önemli bir faktör olarak ise yangınlar gösterilebilir. Baran, (akt. Eğilmez, 2010) 1922 ve 1969 yılları arasında gerçekleşen 12 yangın olduğundan ve bu yangınların kentin fiziksel, ekonomik ve sosyal yaşantısını tahrip ettiğinden bahseder.

1950’li yıllara gelindiğinde ise geçmişinde önemli bir nüfus hareketliliği ve ciddi yangınların tahribatını taşıyan İzmir’de, mekansal ayrışma bu defa da kırdan kente göç olgusu tarafından biçimlenmiştir. Türkiye genelinde hız kazanan köyden-kente göç, yalnızca İstanbul ve Ankara’ya yönelik olmamış, İzmir de önemli ölçüde göç

alan şehirlerden biri konumunda olmuştur. Bu dönemde göçmenlerin bir kısmı ve halen İzmir’de yaşamakta olan ve konut sıkıntısından dolayı olarak etkilenen kimseler tarafından konut işgalleri ve gecekondulaşma süreci başlamıştır. Eğilmez (2010:613) bu işgalleri ve gecekondu yapımlarının aktörlerinin kimliklerini “çoğu kez meşru sebeplerle İzmir’e göç eden ve mesken buhranı ile karşılaşan yeni Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları” olarak ifade eder.

İzmir’in Türkiye ihracatındaki geniş payı 1970’lerde ekonomik kriz ve ardından 1980’de neoliberal politikaların uygulanmaya başlaması ile gittikçe azalmaya başlamış, bu durum da istihdam yapısını ve beraberinde pek çok toplumsal ve mekansal ilişkiyi etkilemiştir (Kaya, 2010:71). Bu dönemde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde askeri ve siyasi müdahalelerle yaşanan “çatışma” ve “köy boşaltma” uygulamaları zorunlu göç olarak nitelendirilebilecek bir göç akımını beraberinde getirmiştir; bu göç dalgası, inanç, dil, kültür ve siyasal eğilim bakımından türdeş olmayan bir grubu etkilese de esas olarak Kürtleri etkilemiştir (Erder, 2002:150). İzmir de bu dönemde yoğun göç alan kentlerden biri olmuştur. Bu dönemde yoğunlaşan göçlerle beraber konut sıkıntısı yaşanmış ve özellikle göçmenlerin yer aldığı enformel sektör ağı genişlemiştir.

İzmir’de, on üç mahalleyi kapsayan Kadifekale Senti de bu dönemde zorunlu göç sonucunda çoğunlukla Mardin’den gelen göçmenlerce yerleşilen alanı ifade eder. Kadifekale gençleri, kökleri çoğunlukla Mardin’e dayanan ve kentlerin dönüşüm sürecinde, göç, kentleşme ve kentsel dönüşüm pratiklerini deneyimlemiş ve deneyimlemekte olan gençlerdir. Kentler dönüşürken, alanlardaki ilişkiler dönüşmüş ve göç süreciyle İzmir’e gelen gençler, kentsel alana neoliberal birikim sürecinin yol açtığı yoksunluk koşullarında dahil olmuşlardır. Başka bir deyişle, Kadifekale gençlik altkültürü, sahip olduğu maddi temeller üzerinden, kendi içerisinde -üçüncü kültür olarak ifade edebileceğimiz- yaşam pratiklerini ve kültürel örüntülerini kuran ve bu pratiklerle İzmir kentsel alanında konumlanan genç kadın ve genç erkekleri işaret eder. Alt kültür kavramının içerdiği kültürel pratikler, maddi koşullar tarafından yapılandırılan ve yapıları kuran pratikler²⁷ olarak, egemen kültürle ilişkisi içerisinde algılandıkları zaman, ilişkisel bir analiz imkanı sunar.

²⁷ Özne-yapı ikiliğini aşmaya yönelik yapılan bu tanımlama Bourdieu’nun habitus kavramıyla da ifade edilebilir. Bourdieu habitus’u “sadece pratik algılarının ve pratiklerin organizasyonunu sağlayan

Kadifekale gençlik altkültürünü oluşturan bir diğer dinamik ise kentsel dönüşümdür. İzmir’de 2003 yılından bu yana, Uzundere Mahallesi, Torbalı, Menemen, Bayındır İlçeleri’nde kentsel dönüşümler gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında Ballıkuyu, Gaziemir Aktepe Emrez Mahalleleri, Cennetçeşme, Karşıyaka- Örnekköy, Umurbey, Ege ve Hilal Mahalleleri de kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilan edilmiştir. Kadifekale ve Bayraklı bölgelerinin bir bölümü ise 1978-1981-1998-2003 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla heyelan nedeniyle afete maruz bölge ilan edilmiştir ve dönüşüm çalışmaları halen devam etmektedir. Afete maruz bölge olarak ilan edilen bu bölgede proje sona erdiğinde 1881 adet yapı yıkılmıştır.²⁸

Mardin ve çevre illerinden gelerek, İzmir Kadifekale bölgesine yerleşen (veya günümüzde o dönem yerleşenlerin çocukları olarak Kadifekale’de doğan) ve 2003 tarihinden beri kentsel dönüşüm projesi kapsamında yaşam mekaları ve kültürleri dönüşmekte olan gençler, burada kişisel tarih bohçalarında getirdikleri kültürel sermaye ve İzmir kentsel süreçlerinde yaşadıkları deneyimle ürettikleri sermayenin bir birleşimi olabilecek üçüncü kültürü üretmiş ve üretmektedirler. Bu çalışmada altkültür kuramlarıyla incelenecek olan bu üçüncü kültür, Mardinli ve İzmirli ve Kadifekaleli olmanın bir ürünü olarak ortaya çıkar. Başka bir deyişle Kadifekale gençlik altkültürünün pratikleri, bu üç yerin koşullarıyla ilişkilidir ve dolayısıyla Kadifekale gençlik altkültürü üç rizomatik kıvrımı bünyesinde barındırır: Mardin’den göç, Kadifekale’ye yerleşim ve İzmir’de Kadifekaleli olmak. Kadifekale gençleri bu kıvrımlardan doğan kimliklerin bütünüyle kentsel süreçlerle ilişkiye girerler ve İzmir kentsel alanında konumlanmaları da bu üç kıvrımla bağıntılıdır.

yapıları kuran bir yapı değil, fakat aynı zamanda yapılanmış bir yapı” olarak tanımlar (Bourdieu, 2002:170).

²⁸ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0>

III. BÖLÜM

KENTLERİN DÖNÜŞÜMÜNDE KADİFEKALE GENÇLİK ALTKÜLTÜRÜ

III.1. Araştırmanın Tasarımı

III.1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Göç, kentleşme, gecekondulaşma, kentsel dönüşüm, vb. oluşumlar kentlerin toplumsal dönüşüm süreçlerinin izini mekan üzerinden sürmenin imkanını sağlar. Bu süreçte kentlerin dönüştüğünü “görmek” mümkün olur. Mekan üzerinden sürdürdüğümüz izleri derinleştirdiğimizde ise, şununla karşılaşırız: bunlar bizim ayak izlerimizdir. Bir başka deyişle kentlerin dönüşümü bizim, doğadaki diğer canlılar gibi doğanın yalnızca bir parçası olmaktan çıkarak, doğa üzerinde egemenlik kurmamızla –yani tarımcı toplumun ardından endüstriyel topluma geçilerek kentlerin oluşmasıyla- başlayan mücadele sürecimizin yeryüzündeki ayak izlerinin bir görünümüdür. Mücadele süreci, insan-doğa ilişkisinde bir tahakküm ilişkisi olarak var olduğu gibi, insan- insan ilişkisinde de egemen olan ve olmayanların arasındaki iktidar ilişkisinde görülür.

Bu süreçte dönüşümün hazırlayıcı unsuru olarak ilk önce cinsiyetçi işbölümünü yapılandıran ataerkil sistemin oluşumunu ve ardından tarımcı toplumda, toprağı işleyerek doğaya ilk müdahaleyi gerçekleştirmek üzere kurmuş olduğumuz bahçeleri görebiliriz (Mansfeld, 1995:203; Harper, 1996:43). Avcı toplayıcı toplumlar olarak anlatılan toplumlardaki toplumsal işbölümüyle ataerkilliğin ve cinsiyetçiliğin; çekilen ilk çit ile sınırların; ardından üretim ilişkilerinin gelişmesi, lordlar ve köylülerin ilişkisi ile sınıfların hikayesi başlıyor burada. Bu dönemde henüz kentler kurulmamıştır; fakat insanın doğa üzerinde egemenlik kurmasının bu ilk adımı, insanın insan üzerinde kurduğu egemenliğin şifrelerini taşıdığı için önemli. Yaklaşık 9.000 yıl sonra endüstriyel toplumlarda bu egemenliğin çok daha acımasız biçimde ve güçlenerek sürdürdüğünü, burjuvazi-proleterya kutuplaşmasında güçlenen sınıfsal ayrışmalarla, insanın insan üzerinde egemenlik kurma biçimi haline geldiği görülür. Endüstriyel toplumlarda ilerlemeye olan ideolojik inançla beraber, dışsal doğa şey’e indirgenir ve sömürülebilir materyal şekline dönüştürülür; tarımcı toplumlarda, doğa ile kurulan bağımlılık ilişkisi, endüstri toplumlarında “beyaz patriyark”ın doğa

üzerinde egemenlik kurmasıyla, verimliliği artırmak için kurulan hayvan çiftlikleri, barajlar, santraller ve pazarlanabilir kent mekanları ile rant odaklı bir sömürüye dönüşür (Mansfeld, 1995:203-207). İşte ataerkilliğin, sınıfsal-mekansal ayrışmaların hikayesi, endüstriyel toplumda kentlerin ve ulusların hikayesi ile burada birleşir.

Bu çalışmanın temel derdi olan *egemen kültür* kavramı ve *egemen kültür-altkültür* ilişkisi bu hikayede yer alan çeşitli egemenlik ilişkileri üzerinden temelleniyor. Buna karşın bu çalışma, bu kocaman hikayeyi ayrıntılarıyla anlatmayı amaçlamıyor. Bu çalışmada yapılan, bu hikayede daima var olan ayak izlerini mücadele pratiğiyle oluşturan egemen ve egemen-olmayan ilişkisinden, özneyi ve deneyimi süzerek, kentlerin dönüşüm sürecinin egemen olmayan insanlarca nasıl deneyimlendiğini sorunsallaştırmak. Bu çok geniş sorunsallaştırmayı daraltmak üzere işe kentlerin dönüşümü sürecinin bu ülkede nasıl yaşandığını irdeleyerek başladım. Böylece 1950 yılından itibaren Türkiye’de kentlerin dönüşümü sürecini iktidar ilişkileri bağlamında kısaca tartışmak bu çalışmanın konusunun ilk ayağını oluşturdu. Bir üst kavram olarak *kentlerin dönüşümü* sürecini incelerken *göç*, *kentleşme* ve *kentsel dönüşüm* uygulamaları odaklandığım kilit dinamikler ve kavramlar oldu. Bu süreçte iktidar ilişkileri öncelikle ve en zorlu şekilde kendini zorla/zorunlu göç sürecinde gösteriyordu. *Zorunlu göç* kavramı, modern ulus-devletin resmi ideolojisinin mekan üzerindeki egemenliğinin bir ürünü olarak karşımıza çıkar; 1980’li yılların sonundan itibaren Türkiye’de kültürlerin ve mekânın dönüşümündeki temel bir dinamiktir (Tekeli, 2010). *Zorunlu göç* kavramı, bir iç göç hareketi olmakla birlikte, göçün egemen kültürün baskısı ve müdahalesi ile gerçekleştiğini vurgulaması nedeniyle tercih edildi. Bunun yanısıra Türkiye’de yaşanan zorunlu göç süreçlerini açıklamak için bu kavram tek başına yeterli olmuyordu, bu yüzden *ülke içinde yerinden edilme* kavramı, zorunlu göç kavramı ile birlikte kullanıldı. *Zorunlu göç* ve *ülke içinde yerinden edilme*, egemen kültürle egemen olmayanların ilişkisini tartışmada açıklayıcı olmakla birlikte aynı zamanda, başka bir kente yerleşme, kentin kenarından kente tutunma çabalarını da işaret eder. Bu çabaların incelenmesinde *kentsel dönüşüm* kavramı, kentlerin dönüşüm sürecindeki bir başka önemli dinamik olarak karşımıza çıkar. Zira 2000’li yıllarda kentin kenarlarını metalaştırarak, egemen modern kapitalist ideolojiye uygun biçimde, değişim değeri üzerinden kar elde etmek üzere kentsel dönüşüm projeleri ile dönüştürme uygulamaları hız kazandı. Özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde kentsel dönüşüm hızla

yayıldı. İzmir Kadifekale bölgesi de kentsel dönüşüm projesi kapsamında en büyük dönüşümlerin yapıldığı yerlerden biri oldu.²⁹

Mardin Kale olarak da bilinen Kadifekale, çoğunluğu Mardin'den 1990'lı yıllarda göç eden ve çoğunluğu Kürt olan göçmenlerden oluşur. Kadifekale'nin kent içindeki "lakabı" ve çoğunluğunu Kürt göçmenlerin oluşturması, egemen kültürden farklılaşan kültürel özelliklerini ortaya koyar. Bu yönleriyle Kadifekale, kentlerin dönüşümü sürecinde egemen kültürle mücadele sürecini, göç, kentleşme ve kentsel dönüşüm pratiğiyle deneyimlemekte olan bir bölge olarak bu çalışmanın odaklandığı araştırma mekanını oluşturdu.

Araştırma mekanı olarak Kadifekale'yi belirledikten sonra kentlerin dönüşümü sürecinin yalnızca son 15- 28 yılını deneyimlemiş fakat belki de 30- 40 yılını hafızasında kurmuş ve deneyimine katmış insanlara, yani gençlere odaklandım. Bunun birkaç nedeni var: Birincisi Türkiye'de "egemenler" ifadesiyle kastedilenin işaret ettiği nokta "Türk, burjuva, erkek, insan" kategorisidir ve gençler bu kategorinin "içinde ve dışında"³⁰ olabilme koşuluyla egemenlik konumundan sıyrılabilir. İkincisi, gençler egemen kültürle ilişki sürecinde rıza ve direniş yoluyla altkültürel pratikler üretirler; yetişkinler de bunu yaparlar fakat yetişkinler aynı zamanda gençlerle iktidar ilişkisi içerisinde dirler ve bu ilişkide gençlik altkültürleri ebeveyn kültürden farklı kültürel pratikler üretirler (Clarke, vd., 2003:13). Türkiye'de kentlerin dönüşümü sürecinde, gençlik altkültürlerine odaklanmak, gençlerin ebeveyn kültürün içinde fakat egemen kültürle ilişkisinde ebeveyn kültürden ve egemen kültürden farklılaşan kültürel pratiklerini de irdeleyebilme imkanı sunar. Gençler Türkiye'de kentlerin dönüşüm sürecinin yalnızca bir sonucu ya da taşıyıcısı değil aynı zamanda bu süreci üretmede aktif olarak yer alan kişilerdir. Bu nedenle çalışmanın konusunun birincisiyle bağlantılı ikinci ayağı ise bu sürecin

²⁹İzmir Büyükşehir Belediyesinin verilerine göre 4 Ocak 2012 tarihi itibarıyla Kadifekale'de 1857 adet bina yıkılmıştır (<http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0>).

³⁰Bu çalışmada hiç kimsenin sadece genç olduğu için egemen olmadığını iddia etmiyorum. "İçinde ve dışında" ifadesi ile gençlerin bazı konumlarda egemen değilken bazı egemenlik konumlarına dahil olabileceklerini (örneğin Türk ve kadın ve işçi; ya da bu çalışmada yer aldığı gibi, Kürt ve erkek ve işçi) ve bu haliyle bu çalışmanın konusu olabileceklerini ifade etmek istedim. Ayrıca bu ifade gençlerin egemen olmasalar da egemenlerle işbirliği yapma potansiyellerini yani egemenlik konumunun hem içinde hem dışında olabilmelerini göz önünde bulundurduğu için kapsayıcı olabilir. Öte yandan gençlerin her zaman genç kalmayacak olmaları nedeniyle gelecekte egemen olma potansiyellerini belirtmek için de Türkçe'de "içinde ve dışında" ifadesinden başka bir ifade bulamadım.

gençlerce nasıl anlamlandırıldığı, deneyimlendiği ve sorunsallaştırıldığını incelemektir. Bir başka deyişle kentlerin dönüşümünü egemen kültürle bazen rıza bazen de direniş yoluyla ilişki içerisinde deneyimleyen fakat egemen kültürden farklı anlamlandırma biçimleri ve kültürel özelliklere sahip olan *gençlik altkültürü* gruplarına odaklanmak.

Peki bu gençliği nasıl tanımlayacağız? Dünya Sağlık Örgütü'ne göre 15-24 yaş arası insanlar genç olarak tanımlanmaktadır.³¹ Buna karşın birçok araştırma da gençliğin yaşa bağlı olarak veya buradan hareketle “yetişkinliğe geçiş süreci” olarak tanımlanmasını yeterli bulmaz.³² Bu çalışmalarda gençliğin farklı yaş aralıklarında tanımlanabileceği, her yaş grubundan, her sosyal kesimden gençlerin içinde bulunulan toplumun koşullarından etkilendikleri ve kendi konumlarından bu koşulları aktif özneler olarak eylemleriyle etkiledikleri vurgulanır. Bu yaklaşımdan hareketle bu çalışmada da gençliği yaş sınırı esas alarak veya “yetişkinliğe geçiş süreci” olarak tanımlamadım. Bunun yerine çalışma alanının gösterdiği gençlik yaşını ve genç-yetişkin ilişkisini saptamaya çalıştım. Çalışma alanı, çoğunlukla evlerde ve sokaklarda 15-28 yaş grubunun kendini genç olarak tanımladığını³³ ve buna uygun şekilde benzer altkültürel pratikler, değerler ve stratejiler ürettiklerini gösterdi. Bu çalışmada gençlik altkültürünü oluşturan gençleri tanımlamada bir diğer temel kritik nokta cinsiyet farkını göz önünde bulundurmadır. Gençlik altkültürü çalışmalarının birçoğu genç erkeklere odaklanmaktadır.³⁴ Buna karşın bu çalışmalar, feministlerce eleştirilmiş ve çalışmayı cinsiyetlendirerek, genç kadınların altkültürüne odaklanan araştırmalar yapılmıştır.³⁵ Bu çalışmalara göre, genç kadınlar ve genç erkeklerin egemen kültürle ilişkileri ve bu çerçevede anlamlandırma biçimleri ve deneyimleri farklılık gösterir. Bu yaklaşımdan hareketle Kadifekale gençlik altkültürünü homojenleştirmeden, genç kadınların ve erkeklerin özgül altkültürel pratiklerini saptamak, bu çalışmanın bir diğer temel amacını oluşturmaktadır. Kısacası, Türkiye’de kentlerin dönüşümü süreci ve bu sürecin deneyimledikleri ve hatırladıkları kadarıyla Kadifekale’de yaşayan genç kadınlar ve

³¹ http://www.who.int/topics/adolescent_health/en/. Erişim Tarihi: 25.12.2011. ve BM Kalkınma Programı, Türkiye 2008 İnsani Gelişme Raporu, Türkiye’de Gençlik.

³² Bourdieu (1996), Yentürk, Kurtaran ve Nemutlu (2008); Lüküslü (2008).

³³ Bu arada şaka yollu kendini genç olarak hissettiğini söyleyen orta yaş üstü kişilerle de karşılaştım elbette. Buna karşın bu kişiler, Bourdieu’cu anlamda gençlik *habitusu* üzerinden alanda konumlanıyor olmak konusunda sınıfta kalacakları için çalışmaya dahil olmadılar.

³⁴ Hall ve Jefferson (2003); Hebdige (2004).

³⁵ McRobbie ve Garber (2003)

erkekler tarafından nasıl anlamlandırıldığıının ve bu çerçevede örülen Kadifekale gençlik altkültürünün incelenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada genç kadın ve genç erkek altkültürleri için konunun çerçevesini şu temel sorular belirlemektedir:

1. Kadifekale gençlerinin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri nelerdir?
2. Kadifekale gençlerinin bir altkültür grubu olarak ilişkilerinde belirleyici olan değerler ve stratejileri nelerdir?
 - 2.1.Gençlerin yakın çevre ile ilişkilerinde değerler ve stratejileri nelerdir?
 - 2.2.Gençlerin egemen kültür ile ilişkilerinde değerler ve stratejileri nelerdir?
 - 2.3.Gençlerin kent ile ilişkileri ve kent mekanını anlamlandırma biçimleri nasıldır?
3. Kadifekale gençlerinin bir altkültür grubu olarak tarzları, kurguları ve geleceğe bakışları nasıldır?
 - 3.1.Gençlerin bir altkültür grubu olarak tarzları nasıldır?
 - 3.2.Gençlerin yaşadığımız dünyaya ilişkin kurguları nasıldır?
 - 3.3.Gençlerin kendi geleceklerine bakışı nasıldır?

III.1.2.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada elde edilmek istenilen bilgi türleri dikkate alınarak, niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemlerinin imkanlarından yararlanılmaya çalışılmıştır. Bilgi türlerinden ilki, kentlerin dönüşüm sürecinin bir ürünü olan Kadifekale gençlik altkültürünün genel profiline ilişkindir. Bu bilgi, gençlere ait demografik özelliklerin yanı sıra genç kadın ve erkeklerin egemen kültürle ilişkilerinde çeşitli kurumlarda, kendini gösteren altkültürel değer ve tavırların genel bir görünümünü sunmaya imkan sağlar. Bu bilgiyi açığa çıkarmak için çalışmada niceliksel araştırma tekniklerinden yararlanılmıştır. Bunun için, kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan soru formu aracılığıyla görüşülmüştür. Soru formunun ardından, araştırmacılar tarafından her bir görüşülen kişinin tarzını niceliksel teknikle saptamayı sağlayacak bir gözlem formu³⁶ doldurulmuştur.

³⁶ Bu gözlem formu, Bourdieu'nun (2002) "Distinction" isimli çalışmasında kullanılan formdan esinlenilerek hazırlanmıştır.

Gözlemler ve odak grup görüşmeleri tekniklerini kullanmayı gerektiren niteliksel araştırma teknikleriyle ise bu araştırmanın elde etmek istediği ikinci tür bilgiye ulaşılabilir. Bu bilgi kentlerin dönüşüm süreciyle ilişkili olarak bir gençlik altkültürünün anlamlandırma biçimlerini, değerlerini, deneyimlerini ve egemen kültürle ilişki süreçlerindeki konumlanışlarını, gençlerle etkileşim sürecinde anlamının ve sorunsallaştırmanın bilgisidir.

Bu çalışmanın yöntemi geliştirilirken, Bourdieu'nun "aktif ve metodik dinleme" olarak ifade ettiği araştırma ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Bourdieu'nun deyişiyle bu ilişki, soru kağıdının müdahaleciliğinden ve güdümsüz görüşmenin tamamen serbest bırakmasından uzak bir ilişki biçimidir (1999:609). Bu ilişki biçimiyle, araştırmacı ve araştırılanların farklı sermaye türlerine sahip olmalarının doğurduğu simgesel şiddet içeren ilişki sürecinin olabildiğince şiddetsizleştirilmesine çalışılır (1999:608-609). Bourdieu, aktif ve metodik dinleme ilişkisini kurabilmede kullanılan dilin ve görüşülen kişilerin gönüllü katılımının esas olduğunu belirtir (1999:609). Daha önce hiç gitmediğimiz bir yer olarak Kadifekale'de bir *yabancı* konumundan bu ilişkiyi kurabilmek aşılması gereken birinci güçlük olarak karşımıza çıkmıştır. Araştırmada yabancılık karşılıklı olarak mevcuttur; hem araştırılan kişiler hem de araştırmacı yabancı konumundadır. Buna karşın araştırmacının alana girmek yönünde çaba göstermesiyle simgesel şiddetin ilk görünümü karşımıza çıkar: Bir gün Kadifekale'ye bir grup davetsiz *yabancı* gelir.

Bu çalışma Kadifekale gençlerinin çağrısıyla değil, benim isteğimle başlamıştır. Bu nedenle "şiddet içermeyen ideal araştırma" olma özelliğini baştan kaybetmiştir. Buna karşın şiddetsiz iletişimi yakalamak, Bourdieu'nun deyişiyle "ideal sınırlara mümkün olduğunca yakın bir araştırma ilişkisi kurmak" için çalışma boyunca çabalamak anlamlı görünmektedir. Bu ilişkiyi kurmada en önemli pay Kadifekale'den arkadaşım Neval'e aittir. Kadifekale'de ilk buluşmamız Neval ile gerçekleşmiş, Neval bizi Kadifekale ile tanıştırmış, iletişim ağımızın ilk zincirlerini ören anahtar kişimiz (*contact person/key person*) olmuştur. Araştırma deseninin oluşturulmasında da Neval ile yaptığım ön görüşmeler belirleyici olmuştur. Sohbet şeklinde geçen bu ilk görüşmelerle araştırma için uygun desenin belirlenmesi, görüşme temalarının bir kısmının oluşturulması sağlanmıştır.

III.1.2.1.Yöntemin Uygunluğu

Alana ilişkin demografik verilerin saptanması, niceliksel bir araştırma yöntemi ile mümkün olmaktadır. Bunun yanısıra çalışmada elde edilmek istenen derinlemesine bilgi türü için niteliksel araştırma yönteminden yararlanılmaktadır.

Niteksel araştırma yöntemi, altkültür çalışmalarında çoğunlukla kullanılan yöntemdir. Gençlik altkültürlerine ilişkin birçok çalışmada araştırmacılar; katılımlı gözlem, etnografya, gözlem, derinlemesine görüşme, odak grup görüşmesi gibi niteliksel araştırma tekniklerini kullanmışlardır.³⁷ Bu durum, altkültür çalışmalarının çözümlenmelerinde tarz, simgesel direniş, strateji gibi ancak derinlemesine veya grup görüşmeleri ve gözlemlerle anlamlandırılacak pratiklere odaklanmalarından kaynaklanan bir gerekliliktir. Bu aynı zamanda, araştırmacı ve araştırılan kişiler arasında karşılıklı bir ilişki süreci ile mümkün olabilir ve bu bilgi özellikle, yine alandakilerin -yani görüşülen kişilerin ve etkileşim sürecinde kendine dönük bilgi üretmek üzere araştırmacının- kullanımına sunulan derinlemesine bir bilgi türüdür. Bu bilginin sunduğu imkan egemen kültürle kurulan ilişki sürecinde egemen olmayan bir gençlik konumlanışının dönüşüm sürecine aktif özneler olarak katılmalarının olanağını gençlerle birlikte tartışmak ve egemen kültürle ilişkilerindeki konumlanışlarını sorunsallaştırabilmek olacaktır.

Gençlik altkültürü, birbirinden bağımsız tek tek bireyler üzerinden değil, belli bir kültürel konumdaki gruplara aidiyeti olan gençler üzerinden oluşur. Arkadaş grupları ve grup içindeki ilişkiler, gençlerin birlikteliğini “alkültür” kavramı aracılığıyla okumamıza olanak verecek pratikleri barındırır. Grup ilişkilerine hakim olan kendilerine özgü normatif davranış ilkeleri, grupların içlerinde buldukları kültürün grup içerisinde bir temsilini sunarlar (Yıldırım ve Şimşek, 2005:151). Böylece arkadaş grupları esas alınarak yapılacak odak grup görüşmeleri altkültürel bir araştırma için temel bir araştırma tekniği olmaktadır. Ayrıca belli bir altkültürün üyesi olan gençlerin grup içerisinde kendilerini ifade etmesi, tek başına söylemekten çekineceği ayrıntıları grup içi etkileşim sürecinde ifade edebilmesi daha mümkün gözükmektedir. Buna karşın odak grup görüşmesinde grup içerisinde lider konumunda olan kişilerin sözlerinin daha baskın ve diğer gençlerin sözlerini

³⁷ Clarke, vd. (2003); Hebdige (2004); McRobbie ve Garber (2003).

etkileyecek şekilde olması da olasıdır. Fakat bu durum da bize grubun olağan yapısından -yani olandan- başka bir bilgi vermemiş olacaktır.

III.1.2.2.Evren ve Örneklem Belirlenmesi

Bu araştırmanın evrenini Kadifekale Bölgesindeki 15 yaş ve üstü gençler oluşturuyor. Araştırmanın örneklemini, araştırma problemi göz önünde bulundurularak, nicel araştırma boyutunda tabakalı örnekleme tekniği ile, nitel araştırma boyutunda ise amaçlı örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Tabakalı örneklemin nedeni, örneklem grubu içerisinde genç kadınlar ve genç erkekler olmak üzere iki alt birim grubunun belirleyici olmasıdır. Bu nedenle çalışılan konu genç kadınlar ve genç erkekler olmak üzere iki tabaka üzerinden ele alınmıştır.

Araştırma evreni, araştırma sürecinde Kadifekale’de uygulanan kentsel dönüşüm projesi kapsamında yıkımların yaşanması nedeniyle yıkılmayan evler üzerinden hesaplanmıştır. Evrenin sayısının saptanması ve soru formu uygulanacak örneklemin seçilmesinde mahalle muhtarlarının verdiği nüfus bilgilerinden yararlanılmıştır. Bu bilgilere göre, Kadifekale Bölgesi’nde bir bölümü Konak Kentsel Dönüşüm Projesi’ne dahil olan Altay Mahallesi, Kadifekale Mahallesi, İmariye Mahallesi, Kosova Mahallesi, Yeşildere Mahallesi, Vezirağa Mahallesi, 19 Mayıs Mahallesi, Hasan Özdemir Mahallesi, 1. Kadriye Mahallesi olmak üzere 9 mahallede proje kapsamında şartnameyi kabul etmeyerek bölgede yaşamaya devam edenler ve projeye dahil olmayan çevre konutlar bulunmaktadır. Bu bölgede İmariye ve Vezirağa Mahallelerinde yıkım %80’den fazla; Yeşildere, 19 Mayıs, Hasan Özdemir ve 1. Kadriye Mahallelerinde ise %80’den az olduğu için kentin dönüşümü ve altkültür ilişkisini incelemek için uygun olmayacağı düşünülerek araştırma alanının dışında bırakılmıştır. Bu durumda araştırmanın evrenini Kadifekale, Kosova ve Altay Mahalleleri’nde yaşamakta olan 1512 genç oluşturmaktadır. Altay Mahallesi’nde 92 kadın, 104 erkek olmak üzere 196 genç, Kadifekale Mahallesi’nde 276 kadın, 306 erkek olmak üzere 582 genç ve Kosova Mahallesi’nde 348 kadın, 386 erkek olmak üzere 734 genç nüfus bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirtilen üç mahalledeki gençler arasından eşit oranda (1/6) tabakalandırma yapılarak seçilen; 118 kadın ve 132 erkek olmak üzere toplam 250 gençten oluşmaktadır. Mahallede projeden geri kalan konutlarda yaşayan genç nüfus sayısı, proje olmadan önceki

konut sayısı/genç nüfus sayısı oranına bağlı olarak belirlenmiştir. Örneğin; Altay mah. yıkım öncesi konut sayısı/ Altay mah. Yıkım öncesi genç nüfus = Altay mah. Yıkım sonrası konut sayısı/ Altay mahallesi yıkım sonrası genç nüfus olacağı varsayılmıştır. Bu şekilde proje öncesi konut ve genç nüfusu sayıları ile proje sonrası konut sayısı bilgilerine muhtarlıklardan ulaşılarak orantıyı sağlayacak proje sonrası genç nüfus sayısı her mahalle için elde edilmiştir. Daha sonra üç mahallenin yıkım sonrası genç nüfusu toplanarak örneklem sayısına ulaşılmıştır.

Odak grup görüşmeleri için ise amaçlı örneklem tekniği kullanılarak beş grup ile görüşme yapılmıştır. Amaçlı örneklemede ise iki unsur etkili olmuştur: Birincisi grup üyelerinin birarada olması ve grubun en az 2 en çok 5 kişiden oluşması ve grubun görüşmeye istekli olması şartı aranmıştır. İkincisi ise altkültürü incelerken homojenleştirme ve stereotipleştirme tehlikesine düşmemek için mümkün olduğunca birbirinden farklı konumlanışlar alan gençlik gruplarıyla görüşülmeye çalışılmıştır. bu farklılıkların tespit edilmesinde araştırmanın ilk adımında uygulanan soru formları ve gözlemler belirleyici olmuştur. Gençlik altkültürüne ilişkin grup içi etkileşim sürecinde derinlemesine bilgi türünün açığa çıkarılması için araştırmanın ikinci ve üçüncü haftalarında beş odak grup görüşmesi ve altkültürün en önemli göstergelerinden biri olan tarza yoğunlaşan gözlemler gerçekleştirildi. Odak grup görüşmeleri, Kadifekale gençleriyle kurduğumuz ilişki sürecinde konu hakkında derinleşmek isteyen genç gruplarının katılımıyla gerçekleşti. Yapılan odak grup görüşmelerinde görüştüğümüz gruplar; Kadifekale Mahallesi'nde üç kişilik kadın grubu ve üç kişilik erkek grubu; Altay Mahallesi'nde iki kişilik kadın grubu ve üç erkek grubu; Kosova Mahallesi'nde ise dört kişilik erkek grubudur. Kosova Mahallesi'nde genç kadınlarla odak grup çalışması yapabileceğimiz ilişki ve ortam oluşmadığı için bu gruplarla odak grup görüşmesi yapılmadı. Soru formu ve görüşmeler ile farklı tür bilgi katmanları ortaya çıkacağından anket uygulanan grup üyesinin görüşmeye de katılmasında sakınca görülmemiştir.

III.1.2.3. Veri analiz teknikleri

Araştırmada yarı-yapılandırılmış soru formuyla elde edilen niceliksel bilgiler tamamen kategorilendirilerek SPSS analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Analizde genç kadın ve erkeklerin özgül altkültürel özelliklerini tartışmak üzere araştırmanın analizi

de cinsiyetlendirilmiş, her bir değişken, kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı fakat aynı çapraz tabloda karşılaştırma imkanı sunarak verilmiştir.

Odak grup görüşmelerinin analizi için ise görüşmeler, tematik kodlama yoluyla özetlenmiş; bu özetlerde gençlerin kullandıkları ifadeler olduğu gibi korunarak yer almıştır. Araştırmanın analiz temaları kuramsal çerçeveden hareketle belirlenmiş fakat görüşmelerden sonra yeni temalar eklenmeye ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmanın temel kodlarının oluşturulduğu analiz temaları; kendini tanıtmaya ifadeleri, göç hikayesi, gündelik yaşam, tarz ve beğeni, aile, arkadaşlar, sevgili, ekonomi, evlilik, eğitim, din, siyaset, Türkiye, adalet, güvenlik, memleket, İzmir, Kadifekale, Uzundere, yaşadığımız dünya kurgusu/deneyimi, yaşanabilir dünya kurgusu/yolu, gelecek kurgusu, en büyük hayali ve anlamlı sözlerden oluşmaktadır.

Görüşmelerin ve soru formlarının analizinin ikinci aşamasını ise SPSS aracılığıyla oluşturulan tablolardan ve tematik kodlama yoluyla sistematikleştirilen anlatılardan süzölen bilgilerin birbirini açıklayarak ve destekleyerek yorumlanmaları oluşturmaktadır.

III.2. Araştırma Verilerinin Sunuluşu

Bu bölümde, İzmir Kenti'nin dönüşümü sürecinde Kadifekale gençlik altkültürüne ilişkin yapılacak tartışma, nicel ve nitel tekniklerin ortaya koyduğu verilerin analiziyle gerçekleştirilecektir. Nicel ve nitel verilerin analizi, soru formundan elde edilen veriler ile odak grup görüşmelerinden ve gözlemlerden elde edilen verilerin birbirlerini desteklemelerinin ve açıklamalarının bir sonucu olarak gerçekleşmiş ve bir başlıkta toplanmış olan veriler hakkında bütünlüklü bir analiz yapmayı mümkün kılmıştır. Araştırma verileri, gerekli görüşme notları ve tablolar aracılığıyla yorumlanarak sunulmuştur.

Bütünlüklü bir analiz için araştırmanın temel sorularından hareketle İzmir Kadifekale gençlik altkültürüne ilişkin veriler altı başlıkta tartışılmıştır. Bu başlıklarda ilk olarak araştırmada soru formu uygulanan gençlerin yaş, cinsiyet, eğitim, gelir durumu, doğum yerleri ve yaşamlarını en çok geçirdikleri yere ilişkin tanıtıcı bilgiler ile Kadifekale gençlik altkültürünün oluşumuna imkan veren sosyo-kültürel arkaplanın analizi tartışılmıştır.

İkinci başlıkta altkültürün kuramsal dayanakları için çerçeve sunabilecek rıza ve direniş kavramsallaştırması ekseninde gençlerin yakın çevreleri ve egemen kültür ile ilişkileri ve değerleri; kente, Kadifekale'ye ve memlekete aidiyetleri ile kentsel dönüşüme ilişkin deneyim ve anlamlandırma biçimleri incelenmiştir.

Üçüncü ve dördüncü başlıklar da rıza ve direniş ekseninin bir devamı niteliğindedir. Üçüncü başlıkta, direniş imkanı olarak tarz, spor ve duvar yazılamaları; gündelik hayat mekanları, var kalma ve kendini koruma stratejileri incelenmiştir.

Dördüncü başlıkta ise, gençlerin kendilerinin, Türkiye'nin ve Kadifekale'nin geleceğine ilişkin kurguları ve hayalleri tartışılmıştır.

III.2.1. Demografik Özellikler ve Sosyo-kültürel Arkaplan

“Hatırladıklarımızın ne kadarımız?”³⁸

Kadifekale gençliğine ilişkin ilk değerlendirmeler, gençlerin kim oldukları-yaş, cinsiyet, eğitim, çalışma, gelir durumlarının neler olduğu- üzerine demografik özellikleri içermektedir. Ancak gençlerin kim oldukları, kökler, yollar ve topraklar olarak temsilleştirilen göç ve kentleşme sürecinde nasıl bir hikayeye sahip olduklarından- ailelerinin göç etme zamanı, göç ettikleri yer, göç uğrakları, Kadifekale’ye yerleşmeleri ve buradaki barınma koşullarından- bağımsız değildir. Gençler hatırladıkları ve deneyimledikleri kadarıyla öznel tarihlerindeki göç hikayelerinden bağımsız olarak değerlendirilemezler. Bu hikayeler Türkiye’de kentlerin dönüşüm sürecinin toplumsal belleğinde mevcuttur ve bu haliyle Kadifekale’nin ve Kadifekale gençliğinin oluşumunda rol oynar. Ayrıca bu hikayeler gençlerin kişisel belleklerdeki halleriyle de gençlerin bu dönüşüm sürecinde konumlanmalarını belirler. Toplumsal ve kişisel hafızaların bu birlikteliği Kadifekale gençlik altkültürünün oluşumunu sağlar. Bu nedenle gençlerin kim olduklarının tartışılması, sosyo kültürel arkaplanın analiziyle mümkün olabilir. Ancak bu bilgilerin, gençlerin yalnızca kişisel hafızalarında yer alan ve yalnızca ortaya koymayı tercih ettikleri- odak grup görüşmeleri ve/veya soru formunun uygulanması süreçlerindeki etkileşimimizde ortaya dökülebildikleri- bilgilerden oluştuğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

³⁸ “Ya da hatırladıklarımız; ne kadarımız? Kimlik dediğimiz üstlenmeler, mekan yüklemeleri ve paylaşımları içinde birer hatırlama ve tekrar performansı mı?” diye devam ediyor Yücel yazısında. Bkz: Yücel, (2008).

Tablo 1: Demografik Özellikler

1.1.	Cinsiyet	Sayı	Yüzde	1.5.	Medeni hal	Sayı	Yüzde
	Kadın	118	47,2		Hiç evlenmemiş	220	88,0
	Erkek	132	52,8		Evli	30	12,0
	Toplam	250	100,0		Toplam	250	100,0
1.2.	Yaş	Sayı	Yüzde	1.6.	Doğum yeri	Sayı	Yüzde
	15-17	95	38,0		Köy	38	15,2
	18-20	89	35,6		İlçe	23	9,2
	21-24	50	20,0		Şehir	12	4,8
	25 ve üzeri	16	6,4		Büyükşehir	177	70,8
	Toplam	250	100,0		Toplam	250	100,0
1.3.	Eğitim durumu	Sayı	Yüzde	1.7.	Doğduğu il	Sayı	Yüzde
	Okuma-yazma yok	2	,8		İzmir	197	78,8
	İlköğretim terk	35	14,0		Mardin	32	12,8
	İlköğretim devam	16	6,4		Batman	6	2,4
	İlköğretim	116	46,4		Diğer	15	6,0
	Ortaöğretim devam	38	15,2		Toplam	250	100
	Ortaöğretim	31	12,4	1.8.	Yaşamını en çok geçirdiği il	Sayı	Yüzde
	Yükseköğr. devam	8	3,2		İzmir	239	95,6
	Toplam	250	100,0		Diğer	11	4,4
					Toplam	250	100,0
1.4.	Yaptığı iş	Sayı	Yüzde	1.9.	Hanenin aylık geliri	Sayı	Yüzde
	İşçi	74	29,6		500 ve altı	18	7,2
	Esnaf	10	4,0		501-1000	132	52,8
	Memur	6	2,4		1001-1500	47	18,8
	Kayıtdışı işler	85	34,0		1501-2000	30	12,0
	Kayıtdışı-Mevsimlik	9	3,6		2001-3000	14	5,6
	Toplam	184	73,6		3000 üstü	9	3,6
	Çalışmıyor	66	26,4		Toplam	250	100,0
	Genel Toplam	250	100,0				

Araştırmaya katılan gençlerin %47,2'si kadın, %52,8'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Bu dağılım seçilen üç yerleşim yerinde cinsiyete göre tabakalandırma yapılarak elde edilmiştir. Başka bir deyişle her bir yerleşim yerindeki cinsiyet dağılımının birbirine yakın olması bu yakınlığı oluşturan önemli bir önsel etmen olmuştur. Buradan 1/8 tabakalandırma yapılarak da kadın ve erkek oranlarının birbirine yakın dağılımı korunmuştur.

Araştırmaya katılan gençlerin yaş dağılımı 15-20 yaş grubu arasında yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunlaşmada, gençlerle görüşmelerin çoğunlukla sokakta yapılmasının etkisi vardır. Sokak 15-20 yaş arası genç grubu için önemli bir gündelik hayat mekanıdır. Özellikle 20 yaş üzeri genç kadınların daha çok eve bağlı bir

gündelik yaşam sürmeleri nedeniyle bu gruptaki genç kadınlara ulaşmak için kişisel ilişki ağı aracılığıyla ev ziyaretleri yapılmıştır. Erkeklerle ulaşmadaki temel güçlük ise gün boyu çalışmaya ve ulaşımaya harcadıkları zamanın yoğunluğundan kaynaklanmıştır. Özellikle 20 yaş üzeri genç erkeklerle görüşmeler, akşam saatlerinde iş dönüşlerinde ya da çalışmadıkları gün olan pazar gününde yapılmıştır.

Görüşülen gençlerin büyük çoğunluğu (%88) hiç evlenmemiş gençlerden oluşmaktadır. Evli olanların çoğu ise kadınlardan oluşmaktadır. Bunda kadınların erkeklerle göre daha genç yaşta evlenmelerine yönelik egemen anlayışın varlığını sürdürmesi etkili olabilir.

Araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğu (%70,8) büyükşehirde doğmuştur. Büyükşehir, kentsel süreçler ekseninde biçimlenen altkültürlerin oluşumunda temel belirleyicilerden biri olan egemen kültürü ve farklı kültürlerin biraradalığını görmeye olanak sağlar. Gençlerin çoğunluğu (%78,8) İzmir doğumludur. Bunu % 12,8 ile Mardin izler. Gençlerin geri kalanı ise Batman, Van, Diyarbakır, Erzurum, Siirt, Şırnak, Manisa, Ağrı, İstanbul, Şanlıurfa ve Bursa illerindedir. Gençlerin büyük çoğunluğu (%95,2) yaşamını en çok İzmir’de geçirmiştir. İzmir’de yaşayanların çoğunluğu da Kadifekale’de doğmuştur. İzmir büyükşehirinde merkezde yer alan bir “kenar”³⁹ mahalleyi temsil eden Kadifekale’de yaşamak, İzmirli ve Kadifekaleli kimliklerinin ve bu kimliklerden ortaya çıkan altkültürel kimliğin oluşumuna da zemin hazırlar.

Yaşamın Kadifekale’de mekansal olarak kurulumu, eğitim, ekonomi vb. kurumlarda değişimleri içeren bir sosyal değişme sürecini de beraberinde getirir. Bu süreçte gençlerin tamamına yakını (%98) ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Bunda gençlerin eğitim seviyesinin ve eğitim hakkına erişimlerinin düşük olması ve eğitim imkanından yararlanarak şehir dışına çıkamamaları önemli bir etken olabilir. Diğer yandan bu oran gençlerin altkültürel pratiklerinin ebeveyn kültürle biçimsel olarak da olsa ilişki yürüterek ve egemen aile biçimini kırmadan sürdürdüklerine ilişkin bir işaret olarak görülebilir. 15-24 yaş grubunun yoğunlukla orta ve yükseköğrenim çağına denk geldiği düşünüldüğünde Kadifekale gençlerinin eğitim seviyesinin

³⁹ Kadifekalenin ekonomik ve sosyal olarak kenar, coğrafi olarak ise merkezde yer alan konumunu belirtmek için Önen (2011) “merkezdeki kenar” tabirini kullanır.

oldukça düşük olduğu görülür. Gençlerin yarısına yakını (%46,4) ilköğretim mezunudur ve Gençlerin %14'ü okuma yazma bilen fakat ilköğretim mezunu olmayan gençlerden oluşmaktadır. Ortaöğretim mezunları ise %12,4'tür ve gençlerin %15,2'si ortaöğretime halen devam etmektedir. Yükseköğrenimin yüzdesi ise yok denecek kadar azdır. Bu Türkiye'de sosyal devlet anlayışı çerçevesinde "parasız" eğitim hakkına ulaşmak için dahi önemli bir maddi olanağa sahip olmanın gerekli olduğunu, eğitim hakkına ulaşabilmek için öncelikle sağlanması gereken bir dizi ihtiyacın (barınma, beslenme, sağlık vb.) karşılanmamış olabileceğini işaret eder. Kadifekale gençlerinin ailelerinin yaşadığı zorunlu göç ve İzmir'e yerleşme süreçleri bu imkanlardan yoksun olarak oluşturulmuş gözükmektedir. Bu egemen kültürle gerilimli bir ilişkiyi ifade eder. Bu gerilimin bir ayağı da gençlerin bu gerilimle mücadele sürecinde sembolik bir direniş olarak okula gitmemesi ve bilinçli bir biçimde eğitimini aksatması olabilir; fakat bu yorumun yapılabilmesi için gençlerin eğitimle ilgili değerlerinin de analiz edilmesi gerekir. Yine de her iki durumda da eğitim oranının düşüklüğü egemen kültürle ilişkide bir çatışmanın göstergesi olarak okunabilir.

Gençlerin egemen kültürle ilişkilerinde altkültürel özelliklerini ve rızayı ve direniş imkanlarını biçimlendiren konumlanmalardan birisi de çalışma ve gelir durumudur. Eğitim seviyesinin düşüklüğüne paralel olarak çalışma ve gelir koşulları da yoksunluğun izlerini taşır⁴⁰. Araştırmaya katılan gençlerin çoğunluğu (%37,6) kayıtdışı işlerde çalışmaktadır. Bu işler arasında, midyecilik, simitçilik, işportacılık, gündelikçilik, garsonluk, evde çalışma ve mevsimlik çalışma bulunmaktadır. Kayıtdışı mevsimlik çalışma % 3,6 ile, yaz döneminde İzmir ve diğer turistik şehirlerde garson, dj, animasyon elemanı, midyeci olarak çalışmayı kapsamaktadır. Bu çalışma yılın yalnızca birkaç ayında yapıldığından, bu işi yapan gençler yılın geri kalan aylarını işsiz olarak geçirir. Bu durumda işsizlik oranının kış aylarında artmakta olduğu söylenebilir. Ev eksensiz çalışanların ise tümü kadınlardan oluşmakta ve çalışma evde boncuk işleme, halı dokuma ve midye yapma işleri kapsamaktadır. Kayıtdışı çalışan gençleri, % 29,6 ile işçi gençler izlemektedir. İşçi gençlerin iş kolları, fabrikalarda tekstil işçiliği ve deri işçiliğinde yoğunlaşmakla birlikte, küçük

⁴⁰ Burada eğitim seviyesi ve istihdam yada gelir arasında bir doğru orantı varsayıldığı anlaşılmalıdır. İyi bir eğitimin günümüz koşullarında istihdamı ve iyi bir geliri sağlamak için yeterli olduğunu kastetmiyorum; aksine egemen olmayan sınıfların hem eğitim hem istihdam hem de gelir açısından yoksunluk yaşadığına ilişkin bir paralellikten bahsediyorum.

atölyelerde ve fırın, berber, kahvehane vb. işletmelerde çıraklık ve kalfalığı da kapsamaktadır.

Görüşülen gençlerin %4'ü esnaf, %2,4'ü memur iken çalışmayanların yüzdesi ise % 26,4'tür. Çalışma imkanları, egemen sınıfın sömürsünü doğrudan üzerlerinden yürüttüğü işçi sınıfı ve enformel emek pazarına eklenme şeklinde görülür. Başka bir deyişle Kadifekale gençlik altkültürünün sınıfsal özellikleri, yapılan iş üzerinden değerlendirildiğinde, geniş bir işsizlik oranı ile birlikte, daha büyük ölçüde kayıtdışı işlerde çalışma ve işçi olarak çalışmaya dayanmaktadır. Bu konunun bir sonucu olarak da gençlerin % 25,6'sının aylık geliri 500-1000 TL. arasındadır. Bunu %19,6 ile 500 TL. altında aylık kazanca sahip olanlar izler. Gençlerin yarısından fazlasının ise (% 52,4) kendi kazançları da dahil olmak üzere evlerinin toplam geliri 501-1000 TL. arasındadır. Bunu % 18,8 ile 1001-1500 TL.; % 12 ile 1501-2000 TL. olanlar izler. Genellikle 1000 TL. altında olduğu ve çoğunlukla 2000 TL.'nin üzerine çıkmadığı belirtilen gelir miktarları⁴¹, bir büyük şehir olan İzmir'de yaşamak için oldukça ciddi bir yoksulluğu ve yoksunluğu göstermektedir. Ailelerin genellikle çok çocuktan oluşan aile yapısına sahip olduğu düşünüldüğünde bu yoksulluğun derecesi fazlalaşmaktadır.

III.2.1.1.Köklerden Kopuş

Kadifekale 1950'li yıllardan itibaren içgöç almaya başlamıştır. 1980-1999 yılları arasında ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan çatışmalar ve köy boşaltmalar nedeniyle, çoğu Kürt olmak üzere Türk ve Arap kökenlerinden de birçok vatandaş buraya göç etmeye başlamıştır. Bu köklerden kopuş sürecini bu çalışmada görüşülen gençlerin hiçbiri yaşamamıştır. Ama gençler bu süreci "bilmekte"dirler. Kimileri anne-babalarından öğrenmiştir göç hikayelerini. Kimileri ise anne-babaları anlatmak istemedikleri için, göç sürecini ablalarından/abilerinden dinleyebilmiştir.

⁴¹ Sosyal bilimsel ampirik araştırmalar söz konusu olduğunda, gelir miktarının açıklanması konusunda nesnel veriler elde edilemeyeceği yönünde değerlendirmeler mevcut. Bu değerlendirmeler, görüşülen kişilerin maddi destek beklentisiyle kendilerini daha düşük gelir grubundan göstermelerinden, araştırmacının vergi memuru olabileceğini düşünerek varlıklarını göstermek istememesine uzanan çeşitli görüşlere dayanır. Bu etkilerin bu araştırmada da var olmasının tamamen geçildiğinin bir garantisi sunulamaz elbette. Yine de, bu durumun araştırmacı ve görüşülen kişiler arasında kurulan ilişkinin "şiddetsiz iletişime" (Bourdieu, 1999:610) dayanmasına çalışılarak en aza indirgenmeye çalışıldığını söyleyebiliriz. Ayrıca Kadifekale'de yapılan küçük bir gözlemle de bu mahallelerde yoksulluğun hakim olduğunu görmek hiç de zor değil.

Bu sürecin nasıl ve neden gerçekleştiğini ise kendi bildikleri ve anlatmak istedikleri biçimlerde aktarmışlardır. Çalışmada bu başlık altında, bu aktarımlardan hareketle Kadifekale gençlerinin öznel tarihlerini oluşturan sosyo-kültürel arkaplan tartışılmaktadır.

Tablo 2: Göç süreci: Köklerden Kopuş

2.1. Ailenin İzmir'e göç yoluyla gelip gelmediği	Sayı	Yüzde	2.4. Ailenin göç etmeden önce yaşadığı il	Sayı	Yüzde
Evet	219	87,6	Mardin	182	72,8
Hayır	31	12,4	Van	4	1,6
Toplam	250	100,0	Diyarbakır	5	2,0
			Batman	8	3,2
2.2. Ailenin göç etmeden önce yaşadığı yer	Sayı	Yüzde	Şırnak	3	1,2
Köy	167	66,8	Yurtdışı	2	,8
İlçe	29	11,6	Ardahan	3	1,2
Şehir	16	6,4	Erzurum	3	1,2
Büyükşehir	4	1,6	Diğer	8	3,2
Yurtdışı	3	1,2	Toplam	218	87,2
Toplam	219	87,6	Cevap vermeyen	32	12,8
Cevap vermeyen	31	12,4	Genel toplam	250	100,0
Genel toplam	250	100,0			
			2.5. Ailenin göç etme nedeni	Sayı	Yüzde
2.3. Ailenin göç ettiği yıl	Sayı	Yüzde	işsizlik/geçim sıkıntısı	128	51,2
1960-1979	37	14,8	köylerin boşaltılması	35	14
1980-1989	69	27,6	şehir hayatının imkanları	28	11,2
1990-1999	88	35,2	Aşiret kavgası/kaçarak evlenme	20	8
2000 ve sonrası	24	9,6	Bilmiyorum	8	3,2
Toplam	218	87,2	Toplam	219	87,6
Cevap vermeyen	32	12,8	Cevap vermeyen	31	12,4
Genel toplam	250	100,0	Genel toplam	250	100,0

Kadifekale gençlerinin göç süreci, yalnızca şehir değiştirmeyi değil aynı zamanda köyden-kente kültürel bir formasyonun da değiştirilmesini içermektedir. Araştırmaya katılan gençlerin anne-babalarının %87,6'sı İzmir'e göç yoluyla gelmiştir. Gençlerin çoğunluğu (% 66,8'i), ailesinin göç etmeden önce köyde yaşadığını belirtirken, % 11,6'sı ilçede, %6,4'ü şehirde, % 1,6'sı büyükşehirde ve %1,2'si ise yurtdışında yaşadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğu (%72,8) ailesinin, İzmir'e göç etmeden önce Mardin'de yaşamakta olduğunu belirtmiştir. Ailelerin göç sürecinde İzmir'e gelmeden önce yaşadığı diğer iller arasında; Batman, Diyarbakır, Şırnak,

Ardahan, Erzurum, Bayburt, Siirt, Kars, Kayseri, İstanbul, Şanlıurfa, Ankara, Samsun ve yurtdışı bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan gençlerin %35,2'sinin ailesi 1990-1999 döneminde göç ederken, %27,6'sı 1980-1989 yılları arasında, %14,8'i 1960-1979 yılları arasında ve % 9,6'sı ise 2000 yılından sonra göç etmiştir. Araştırmaya katılan gençler ailelerinin göç etme nedenini çoğunlukla (%51,2) işsizlik/geçim sıkıntısı olarak belirtirken; %14'ü köylerin yakılması/boşaltılması; %11,2'si şehir hayatının imkanlarından faydalanmak, %4,8'i kaçarak evlenme, % 3,2'si miras kavgası/aşiretten kaçma olarak belirtmiş; %3,2'si ise bilmediğini belirtmiştir. Göçlerin 1980-1999 yılları arasında yoğunlaşması, İzmir'e çoğunlukla göç edilen yer olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yaşanan çatışmalar ve ulus devlet politikası kapsamında, bu şehirlere yönelik, köy boşaltma ve zorunlu göç uygulamalarının gerçekleşmesi ile açıklanabilir. Bölgede yaşanan yerinden edilmelerle ilgili yapılan araştırmalarda, göç eden ailelerden çoğunun OHAL (Olağanüstü Hal) uygulaması kapsamında yerinden edilme sonucu gerçekleştiği, bir kısmının ise bölgede yaşanan savaş sürecinin sonucu olan ekonomik, sosyal ve siyasi koşullardan dolayı yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kaldıkları belirtilmektedir (Çağlayan, 2011; Kurban vd., 2008). Bir başka deyişle köklerden ayrılma süreci, çoğunluğu Mardin'li ve Kürt olan gençlerin öznel tarihlerinde bir yerinden edilme sürecini ifade eder.

Bu yerinden edilme sürecini gençler o dönemde henüz doğmamış olduklarından ya da çok küçük yaşta olduklarından hatırlayamamaktadırlar. Göç hikayelerini ablasından dinlediği kadarıyla bir genç şöyle aktarmaktadır:

“Zaten 1992'de bizim köy yakıldı Jandarmalar tarafından. Babama söylediler korucu ol diye. Babam da kabul etmedi. Bi sabah uyandığımızda daha sabah erkenden köyümüzü yakıyolardı bütün köyü. Zaten babam da sakat, o zaman dedi ki ben nereye gidicem bu halimle 5 tane çocukla, o zaman 5 kardeşтик. Şuan 10 kardeşтик. İşte 5 çocuğum var nasıl giderim bu halde dedi babam, hani şey dediler, cehenneme kadar yolunuz var dediler. Ondan sonra göç ettik. Direkt İzmir Kadifekale'ye yerleşтик.” (G.1, Kadifekale-Kadın).

Genç kadın bu olaylar gerçekleştiği sırada henüz bir yaşında olduğu halde, cümleleri di'li geçmiş zamanla, yaşamışçasına ifade etmiştir. Yaşananlar dilden dile hafızalardan hafızalara, kuşaklardan kuşaklara aktarılmaktadır. Gençler ne sebeple hayat koşullarının yaşamaya elverişsiz olduğunu daima açıklamasalar, hatırlamasalar

ya da bilmeseler de, şunu çok iyi bilirler: Orada geçinmek, çalışmak, okumak, yaşamak zordu. Oradan Batı'ya doğru bir göç yaşıyordu ve insanlar yaşadıkları topraklardan zincirleme olarak ayrılıyordu:

“Bizimkiler de işte 90'lı yıllarda, babam buraya gelmiş, eniştemin yanına. Babam lise biri terk etmiş, meslek lisesini, dedemden korkusuna direkt buraya gelmiş. Okumadı diye. Eniştemin yanında, boyacıymış eniştem, o da onun yanında çalışmaya başlamış.” (G.15, Kadifekale-Erkek)

III.2.1.2.Yollar ve Yeni Topraklar

Bu başlık altında, yaşamın Kadifekale'de mekânsal olarak nasıl kurulduğu, bir başka deyişle, gençlerin ailelerinin, yaşadıkları yerden ayrıldıktan sonra hangi yollarla Kadifekale'ye geldikleri ve buraya yerleşme biçimleri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3: Göç süreci: Yollar ve Yeni Topraklar

3.1. Ailenin İzmir'e gelmeden önce başka şehirde yaşama durumu	Sayı	Yüzde	3.4. Ailenin Kadifekale'ye gelmeden önce yaşadığı yer	Sayı	Yüzde
Evet	27	10,8	Kadifekale'ye yakın bir semt	26	10,4
Hayır	192	76,8	Kadifekale'ye uzak bir semt	5	2,0
Toplam	219	87,6	Toplam	29	12,4
Cevap vermeyen	31	12,4	Cevap vermeyen	219	87,6
Genel toplam	250	100,0	Genel Toplam	250	100,0
3.2. Ailenin İzmir'e gelmeden önce yaşadığı şehir	Sayı	Yüzde	3.5. Oturulan evin kime ait olduğu	Sayı	Yüzde
Adana	9	3,6	bir yabancından kiralık	67	26,8
Bursa	3	1,2	akrabamızdan kiralık	13	5,2
Diğer	15	10	bize ait	149	59,6
Toplam			bir yakınımıza ait, kira vermiyoruz	21	8,4
Cevap vermeyen	223	89,2	Toplam	250	100,0
Genel Toplam	250	100,0			
3.3. Ailenin Kadifekale'ye gelmeden önce başka yerde yaşama durumu	Sayı	Yüzde	3.6. Oturulan binanın aidiyet ve kat durumu	Sayı	Yüzde
Evet	31	12,4	tek katlı-tapu bilgisi yok	12	4,8
Hayır	188	75,2	tek katlı-tapulu	43	17,2
Toplam	219	87,6	2 ve üstü katlı-tapu bilgisi yok	16	6,4
Cevap vermeyen	31	12,4	2 ve üstü katlı-tapulu	179	71,6
Genel Toplam	250	100,0	Toplam	250	100,0

Kadifekale'ye göç uzun ve zorlu bir yolu ifade etmektedir. Bu, bazı şehirlerde çalışmak ya da akrabaların yanına yerleşmek yoluyla duraksamak, benzer yollarla İzmir'de tutunmaya çalışmak demek. Yeni topraklarda çoğunlukla enformel emek sürecine eklenmek ve hemşehrlik bağlarına tutunmak demek. Kadifekaleli gençlerin aileleri de bu yolları denemişler ve İzmir Kadifekale'ye yerleşmişlerdir. Burada yaşamlarını yeniden örmeye çalışmışlardır.

Gençlerin ailelerinin göç uğraklarına bakıldığında genellikle İzmir'e doğrudan göç edildiği söylenebilir. Araştırmaya katılan gençlerin %76,8'i, ailesinin doğrudan İzmir'e göç ettiği belirtirken, % 10,8'i ise göç etmeden önce başka bir şehirde yaşadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan gençlerin ailelerin göç uğraklarında % 3,6 ile Adana önde gelmektedir. Bunu % 1,2 ile Bursa, % 0,8 ile Manisa, Çanakkale, Muğla ve Hatay izlerken, % 2'lik diğer kategorisi ise Antalya, Gaziantep, Trabzon, Batman ve Mersin'i kapsamaktadır.

Araştırmaya katılan gençlerin çoğunluğunun (%75,2) ailesi Kadifekale'ye gelmeden önce başka bir semtte oturmamıştır, yani İzmir'e geldiğinde doğrudan Kadifekale'ye yerleşmiştir. Gençlerin ailesinin İzmir'e göç ettiğinde öncelikle Kadifekale'ye yakın bir semte yerleşenlerin oranı %10,4 iken, Kadifekale'ye uzak bir semte yerleşenlerin oranı ise % 2'dir. Aileler İzmir'e göç ettiğinde çoğunlukla doğrudan Kadifekale'ye ya da Kadifekale çevresine yerleşmişlerdir.

Kadifekale'ye yerleşmede hemşehrlik bağlarının etkisi söz konusudur. Bu bağlar, yalnızca göçün yönünü -çoğunlukla doğrudan Kadifekale'ye ya da Kadifekale çevresine yerleşilmesini- belirlememiş aynı zamanda göç edilen yerde var kalabilmek için yaşamın inşasının ilk temellerini de barınak ve gecekondü inşa etmede dayanışarak gerçekleştirmiştir. Gençlerin yarısından fazlası (% 59,6) oturmakta oldukları evlerin ailelerine ait olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğu (%71,6) oturmakta oldukları binanın 2 ve üstü katlı-tapulu olduğunu belirtirken, % 17,2'si tek katlı-tapulu olduğunu belirtmiştir. Gençlerin tapuya ilişkin bilgilerinin olmaması durumu, evin mülkiyetiyle özel olarak ilgilenmemeleri ile açıklanabileceği gibi, kiracı olarak oturan ailelerin varlığından da kaynaklanabilir. Bütün bunların yanı sıra muhtarlardan alınan bilgiye göre mahallelerde tapusuz ev bulunmamaktadır. Kadifekale'de evler genellikle 2-3 katlı

ve eski yapılarıdır. Muhtarlar, bu yıllarda Kadifekale’de çoğunlukla Konyalı, Yozgatlı ve Tokatlıların bulunduğunu, o dönemde Kadifekale’ye birçok belediye hizmetinin sunulduğunu; ancak Mardin’liler geldikten sonra bu hizmetlerin geri alındığını belirtmektedirler. Kadifekale bunun ardından kent içi çöküntü bölgesi olmaya başlamış, yoksullaşma artmış ve Kadifekale’nin yıkılacağı söylentisi yayılmıştır. İhsan Çetin’in Kadifekale üzerine yaptığı çalışmasında⁴² da belirttiği gibi, Kadifekale sahip olduğu ticari, tarihi ve görsel değeriyle sermaye sahiplerinin ilgi odağı olmuş, bu da yıkım söylentisini arttırarak mekanda geçicilik duyumsamasına neden olmuştur. Bu söylentilerin kentsel dönüşüm projesi ile gerçeklik kazanmasıyla da geçicilik duyumsaması pekişmiştir. ‘Her an yıkılabilir’ düşüncesiyle Kadifekaleliler evlerini apartmanlaştıramamış, evlerinin bakımını yapamamıştır. Yoksullaşma ile birlikte bu durum Kadifekale’nin çöküntü alanı olmasını hızlandırmıştır.

⁴² Çetin, İ. (2009). Kentiçi Bir Çöküntü Alanı Örneği Kadifekale’de Mekan Sosyolojisi Denemesi, *Sosyoloji Dergisi*, 2011, (25), 53-80.

III.2.2. Rıza ve Direniş I: İlişkiler, Değerler ve Stratejiler

*"Kurallar delinmek içindir."*⁴³

Egemen kültürle, egemen olmayan kültürlerin ilişkisi mutlak bir rıza ya da mutlak bir direniş ilişkisi değil, rıza ve direniş içeren gerilimli bir ilişkidir. Kadifekale gençlik altkültürü söz konusu olduğunda da rıza ve direniş ilişkisinin bir ayağı, altkültürel değerler, ilişkiler ve stratejilere dayanır. Bunlar, Kadifekale gençlik altkültürü için üç başlıkta tartışılabilir: yakın çevre ile ilişkilerde değerler ve stratejiler, egemen kültür ile ilişkilerde değerler ve stratejiler, mekanı anlamlandırma ve mekana ilişkin değerler ve stratejiler.

III.2.2.1.Yakın Çevre ile İlişkilerde Değerler ve Stratejiler

Gençlerin yakın çevresini aileleri, arkadaş grupları ve sevgilileri oluşturmaktadır. Ailedeki bireyler ve bireyler arası ilişkiler ve bu ilişkilerde gençlerin aldıkları konum ise gençlerin yalnızca kendi ailelerine ilişkin değerleriyle değil aynı zamanda bir kurum –ve cinsiyetli bir kurum- olarak aileye ilişkin değerleriyle oluşur. Bunun tam tersi de geçerli: gençlerin bir kurum olarak aileye ilişkin değerleri, kendi ailelerine ve aile bireyelerine ilişkin değerleriyle ilişkilidir.

Bu diyalektik ilişkiden hareketle, bu çalışmada gençlerin aileleriyle ilişkilerini analiz edebilmek için gençlerin kendi aile modellerinden yola çıkarak ailedeki değer ve normlar çerçevesinde, ilişkiler incelenmiştir. Arkadaşlık ve sevgili konusunda da arkadaş ve sevgiliyle ilişkilerde belirleyici olacak normlar irdelenmiştir. Yakın çevreyle ilişkiler ayrıca, gençlerin yalnız ya da yakın çevreleriyle birlikte iyi vakit geçirmek için tercih ettiği pratikler çerçevesinde tartışılmıştır.

III.2.2.1.1.Ebeveynlerle İlişkilerde Değerler ve Stratejiler

Kadifekale gençlerinin hayatında önemli bir yeri aileleri oluşturmaktadır. Bu yer bir yanıla gençlerin gündelik yaşamını büyük ölçüde etkilemesinden ve işgal etmesinden, diğer yanıla da gençlerin aileye ve aile bireyelerine verdikleri değerden

⁴³ Anonim.

kaynaklanır. Bir başka deyişle gençler için ebeveynler ile kurulan ilişkinin iki niteliği ön plana çıkar: kutsallık ve gündelik hayatı işgal.

“Annem için yani her şey, annem her şeyimdir benim.” (G.7., Kosova, erkek)

“Babam deyince umrumda olmaz ama annem deyince ona hayır diyemiyorum. Kıramam onu.” (G.4., Kadifekale, erkek.)

“Ailemle aram muhteşem (!) Yani deseler, git evden, kaç kaç giderim o şekil yani.” (G.15., Altay, Kadın)

“Ailemle aram fazla yok benim. Herşeye izin vermiyorlar, kısıtlı. Hani kapıya bile çıktığımızda laf yapıyorlar.” (G.2., Kadifekale, Kadın)

Kutsallık niteliği anne üzerinden temellenirken, gündelik hayatı işgal ve baskı unsuru olarak ailenin birçok bireyi ön plana çıkabilmektedir. Bu bireyler genç kadınlara ve genç erkeklere göre farklılık göstermektedir. Genç kadınlar için ailede, baba başta olmak üzere kız kardeşler hariç herkes baskı unsuru olabilme potansiyeline sahipken; erkekler için en önemli baskı unsuru baba olarak görünmektedir. Ayrıca annenin kutsallık niteliğine erkekler vurgu yaparken, ailenin baskıcı özelliğinden daha çok kadınlar söz etmektedir.

Başka bir deyişle, ebeveynlerin gençlerin hayatındaki “değeri” ve “işgal etme” özelliğinin nasıl gerçekleştiği genç kadınlara ve genç erkeklere göre farklılaşmaktadır. Bu farklılığın izleri, gençlerin gözünden ebeveynlerin anlamı ile, ebeveynlerin gençlere attıkları değer ve norm üzerinden de okunabilir. Bu başlığın alt başlıklarında, anne ve baba ile ilişkilerini nasıl tarif ettikleri ile ailede kendilerine ne gibi normlar ve sorumluluklar yüklendiği tartışılmıştır.

Gençlerin Gözünden “Anne” ve “Baba”

Aile, homojen ilişkiler geliştirilen cinsiyetsiz bir kurum değildir. Gençlerin anneleriyle ve babalarıyla kurdukları ilişkiler de farklı ilişki ve değer biçimlerini barındırır. Genç kadınlar da genç erkekler de aileyi kutsal bir kurum olarak görmekte ve bu durum kendi aileleri söz konusu olduğunda da kutsallığını sürdürmektedir. Gençlere göre aileyi kutsal kılan etmenlerin başında ise anne gelmektedir.

Anne, hem genç kadınlar hem de genç erkekler için son derece kutsal ve önemli görülmektedir. Bu kutsallık ve önemi oluşturan unsurlardan biri dini sebeplerdir. Bir genç, anneyi peygamberin sözlerini hatırlatarak şöyle ifade etmektedir: “*Cennet anaların ayaklarının altındadır*”. (G.1., Kadifekale, kadın.) Bir diğeri ise annenin değerini şöyle ifade ediyor: “*Burdakilerden babayı sil yani. Babayı sil anne.*” (G.8., Kosova, erkek.)

Anneye atfedilen kutsallığı dini değerlerle açıklamak tek başına yeterli değil, çünkü genç erkeklerde annenin kutsallığı ideolojik unsurlara da dayanır. Anne, Türkçe bilmeyen, anadilini konuşan ve doğup büyüdüğü toprakların kültürünü diliyle yaşatan direnen Kürt kadını olarak da kutsallaştırılır. Gençler ve babaları modern Batı kültürüne eklemlenmiş olmalarına karşın, annenin özkültürü bozulmamıştır. Anne gündelik yaşamında bu kültürün koruyuculuğunu ve taşıyıcılığını yapar ve bu nedenle toprakla, anadil ile özdeşleştirilir ve kutsallaştırılır.

“Annem hastaneye bensiz gidemez, çünkü anadilini konuşuyor, derdini anlatıyor, kimse anlamıyor. Ben gidiyorum, önce bana söylüyor, ben doktora.”(G.6.,Kadifekale, erkek.)

“Annem başkadır, toprağımızın kokusunu taşır.”(G.11., Altay, erkek)

Genç erkeklerde anne vurgusu ayrıca annenin aile içindeki konumunu baba tarafından ezilmiş olarak görmelerinden ve kendilerine de “anneyi kurtarma” görevi atfetmelerinden kaynaklanır:

“O (babam) anneme vurduğunda içim acırdı. Küçüktüm tabi o zamanlar bişey de yapamazdım. Ama şimdi hayatta izin vermem anneme vurmasına.”(G.10., Altay, erkek)

“Annelerimizin bizdeki yeri başkadır. Çünkü görüyoruz küçüklüğümüzden beri herşeyimizle ilgilenen o. Her işi yapan o. Dayak yiyen gene o.” (G.8., Kosova, erkek)

Genç erkeklerin “anneyi kurtarma” misyonu, hızlı bir biçimde erkek şiddetine karşı olmak ve ataerkil sisteme muhalif olmak olarak değerlendirilmemelidir. Anneyi kurtarma genç erkeklerin anneye ve anne olma potansiyelinden ötürü kadına ilişkin kutsal ve aynı zamanda erkeğe tabi –tabiyet ilişkisinde olduğu için kutsal ve kutsal olduğu için de tabi- olarak değerlendirilmesinin bir çıktısı olarak görülmektedir. Bu değerlendirme kadını doğa ve kutsal olan ile, erkeği ise akıl ile özdeşleştiren ikiciliklere dayanan anlayışın bir ürünüdür. Kadın-doğa, erkek- akıl, akıl-doğa,

kadın-erkek, kamusal-özel vb. ikicilikler ataerkil sistemin temellerini besleyen ikiciliklerdir ve bu yönüyle ataerkil ilişkileri yeniden üretirler. Anneyi kurtarma anlayışı da kurtarılması gereken bir anne ve onu kurtarması gereken “adam olmuş” bir erkek evlat varsayarak; erkeği akıllı ve cesur, kadını ise cefakar ve kutsal kılar. Bu görev annenin kendi kendini kurtarmasının ya da annenin kurtuluşunun kadınlarla dayanışma içinde gerçekleşmesinin imkanını göz ardı ederken, annenin kurtuluşunu erkek evladın insafına ve yürekliliğine bırakarak ataerkil sistemi besler. Genç erkeklerin kendi erkeklikleriyle yüzleşmek yerine, anneyi kurtarma göreviyle yüklendikleri erkeklik görevi, erkek egemen sisteme dayanan egemen kültürle ilişkide direnişin değil rızanın yolunu açar.

Baba ise, aile içinde kuralları belirleyen bir otorite olarak yer almakta ve bu konumundan aldığı gücü bazen şiddet biçiminde ve iktidar ilişkisi içerisinde kullanabilmektedir:

“Babam mesela, ben dışardayken arıyo, hemen gel diyo, geliyorum acil bişey var diye, bakıyorum hiçbişey yok. Sinir oluyorum tabi, bu da baskı yani, bu da bi şiddet.” (G.5., Kadifele, erkek)

“Çok çok çok kural vardır babamda.” (G.15., Altay, kadın)

Bu normlar çerçevesinde gençler ve baba arasında yaşanan iktidar ilişkisi direnişi de beraberinde getirmektedir. İstenmeyen arkadaşlarla gizlice buluşmak, bakkala gitmek yoluyla dışarıya çıkıp uzun süre kalmak, tartışma çıktığında hiç konuşmayarak susmak, sembolik direniş biçimlerinden bazılarıdır. Aşağıdaki bölümlerde bu direniş biçimleri ve bu eylemleri doğuran normlar genç kadınlar ve genç erkekler için tartışılacaktır.

Kız Çocuğu Olmanın Normları

Genç kadınların ebeveynlerle ilişkilerinde, ebeveynlerin koyduğu bazı kurallar ve genç kadınların bunları anlamlandırması önemli bir etkiye sahiptir.

Tablo 4: Cinsiyete göre kız çocukların kesinlikle yapmaması gereken davranış

	Cinsiyet	
	Kadın	
	Sayı/	Yüze
genç yaşta evlenmek	6	5,1%
çok fazla dışarı çıkmak/eve geç gelmek	17	14,4%
eğitimini aksatmak	5	4,2%
alkol/uyuşturucu kul./kullanıcılarla arkadaşlık etmek	3	2,5%
Erkeklerin yanında laubali davranışlar/açık giyinmek	28	23,7%
küfür etmek/ agresif davranmak	19	16,1%
ailesinin sözüne karşı gelmek	37	31,4%
ev işlerini aksatmak/çalışmak	3	2,5%
Toplam	118	100%

Genç kadınlar kesinlikle yapmaması gereken davranış olarak en fazla ailenin sözüne karşı gelmek (% 31,4) davranışını belirtmiştir. Bu çok genel bir ifade olmakla beraber içerisine pek çok davranış dahil edilebilir. Ailenin gençlerden ne yapmalarını istediği sorulduğunda ise sınırsız bir envanterle karşı karşıya kalıyoruz.

“Annem gittikten sonra ben baştan yine evi temizliyorum. Anca çıkarım evin içinden. Ev temizlemesi bitti, saat biliyon mu kaç, saat beşte ancak biter. Saat yedide zaten yine geliyolar (abimler), yine evi pisletiyolar. Babam da geliyor yemek de veriyorum vallahi bulaşıktan başka bişeye elimi sürmüyorum.” (G.8, Altay Kadın)

“Dışarı çıktığında da onunla görüşme, oraya gitme, bunu giyme. Çok kural var kızlara.” (G.2. Kadifekale-Kadın)

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi ailenin kız çocuklarından beklentileri hem ev içi hem de ev dışı yaşamı düzenlemeye yöneliktir. Yani genç kadınların sorumlulukları ev içinde ev işlerini yapmaktan, dışarıda erkeklerle arkadaşlık etmemeye ve açık giyinmemeye dek uzanmaktadır. Bu sorumluluklar yerine getirildiğinde aile ile kurulan ilişkiler iyi olabilmektedir. Buna karşın genç kadınlar bütün bu sorumlulukları daima yerine getirmiyorlar. Bu sorumlulukları yerine getirmemek için başvurdukları bazı stratejiler var. “Bakkala diye çıkıp on saat gelmemek”, ailenin yasakladığı şeyleri onlardan habersiz yapmak, çeşitli oyunlarla aileyi ikna etmek gibi:

“Ailemle aram fazla yok benim. Her şeye izin vermiyorlar kısıtlı... E biz de bakkala diye çıkıyoruz on saat gelmiyoruz. E bunda da haklıyız... Bakkala diye çıkıp dünyayı turlayasam var.”(G.2. Kadifekale, kadın)

“Bazı arkadaşlarımla ailem gezme diyo. Valla onlardan habersiz çok gezdiğim olmuştur. Bişeyi yapma dediklerinde illaki o şeyi yaparım. Zoruma gider çünkü neden yapmıyorum? Ama yanlış da çıkmıyo. Bişey çıkmıyo.” (G.15- Altay-Kadın)

“Ailemle hiç bi zaman eğlenemiyorum. Altını da çiziyorum, hiç eğlenemiyorum. Ben sadece arkadaşlarımla eğleniyorum. Onlara telefon ediyorum, mesaj çekiyorum. Habersiz olmuş gibi geliyolar, evde oturuyolar. Ondan sonra, babamdan izin alıyolar. En güzeli dışarı.” (G.15, Altay, kadın)

Özellikle “bakkala gitme” stratejisinin genç kadınlar arasında oldukça yaygın olduğu gözlenmiştir. Bu genç kadınlar tarafından bazen arkadaşlarına bile açıkça söylemeden yapılır. Bir genç kadın, arkadaşının, ailesinin dışarı çıkmasına izin vermemesi durumunda sıklıkla bakkala giderek bu yasağı kırdığını şu sözlerle deşifre eder:

“Ailesi izin vermiyo dışarı çıkmasına. Allah için bi bakkala gidiyo, gece gündüz kız bakkalda. Allahıma yemin ederim.” (G.15, Altay, kadın)

Erkek Çocuğu Olmanın Normları

Genç erkeklerin aileleri ile ilişkilerini de bazı sorumluluk ve zorunluluklar düzenlemektedir. Bu sorumluluklar arasında; ailenin sözüne karşı gelmemek, alkol/uyuşturucu vb. madde kullanmamak, madde kullananlarla arkadaşlık etmemek, küfür etmemek, agresif davranmamak ve boş/işsiz durmamak başta gelmektedir.

ızlara karşı laubali davranışlarda bulunmamak, çok fazla dışarı çıkmamak, eve geç gelmemek ve hırsızlık yapmamak da kesinlikle yapmaması gereken davranışlar olarak erkeklerin sorumluluğundadır. Bunun yanı sıra erkek çocuk her şeyi yapabilir diyen gençler de bulunmaktadır.

Tablo 5: Cinsiyete göre erkek çocukların kesinlikle yapmaması gereken davranış

	Cinsiyet	
	Erkek	
	Sayı	Yüzde
alkol/uyuşturucu kul./kullanıcılarla arkadaşlık etmek	42	32,6%
küfür etmek/ agresif olmak	17	13,2%
çok fazla dışarı çıkmak/eve geç gelmek	5	3,9%
erkek çocuk herşeyi yapabilir	7	5,4%
ailesiyle ilgilenmemek/ ailenin sözüne karşı gelmek	27	20,9%
boş durmak/çalışmamak	18	14,0%
hırsızlık yapmak	4	3,1%
kızlara karşı laubali davranışlar sergilemek	9	7,0%
Toplam	129	100,0%

Genç erkekler, kendilerine yüklenen sorumluluklar olarak kesinlikle yapmamaları gereken davranışları; en fazla, alkol/ uyuşturu kullanmak, kullanıcılarla arkadaşlık etmek, ailesiyle ilgilenmemek, ailesinin sözüne karşı gelmek ve boş durmak, çalışmamak olarak ifade etmişlerdir (%32,6). Aile ile ilgilenmemek/ailenin sözüne karşı gelmek ifadesi ise geniş bir anlam içermektedir. Genç erkekler bu anlamın içini yine alkol/uyuşturucu kullanmamak ve boş durmak/çalışmamak davranışlarıyla doldurmaktadırlar:

“Aileyle dövüş hep burdan çıkıyor işte. Onlar diyor çalışın, bi iş tutun. Biz boş duruyoruz, çalışmıyoruz, bütün gün burda, orda, kafa güzel...”(G.10, Altay-Erkek).

Genç erkekler aileleriyle ilişkilerinde uyum gösterme ya da “mış gibi yapma” yoluna gidebilmektedirler:

“Ailemiz en çok alkol, sigara, hani kötü alışkanlıklarımız olmasın ister. Alkol eskiden içiyoduk. Şimdi namaza başladık. Aramız iyi evle” (G.15, Kadifekale-Erkek).

“Karşı çıkınca evde dövüş oluyo. Biz de he tamam diyoruz ama dışarı çıkınca bildiğimizi okuyoz yine” (G.11, Altay, Erkek).

Bu ifadelerden de görüleceği üzere, genç kadınlarda olduğu gibi genç erkekler de kurallara uydularında aileleriyle daha iyi ilişki kurabiliyorlar. Fakat erkeklerin sorumlulukların kontrol edilebilirliği kadınlara oranla çok daha düşük; çünkü erkekler gündelik yaşamlarının önemli bir bölümünü ailelerinden ayrı- işte ya da sokakta arkadaşlarıyla birlikte- geçiriyorlar. Böylece gündelik yaşamın zaten erkek

egemen normlarla örgütlenmiş olması, genç erkekler için ebeveynleriyle ilişkilerinde kendiliğinden bir “strateji”ye dönüşüyor.

III.2.2.1.2.Kale’deki Kardeşler ve Diğerleri

Gençlerin arkadaş çevresi ile ilişkileri ve gündelik hayat pratikleri gençlik altkültürünü oluşturan en önemli zeminlerden biridir. Arkadaşlar Kadifekaleli gençlerin gündelik hayatta en fazla iletişim kurdukları kişilerdir ve arkadaş grupları ve arkadaş gruplarıyla yapılan gündelik pratikler gençler için kendini gerçekleştirmenin, altkültürün üyesi olarak kendini varetmenin en önemli zeminini oluşturmaktadır.

Gençlerin çoğu hem Kadifekale’den hem de Kadifekale dışından arkadaşlarının olduğunu belirtmiştir. Buna karşın gençler içerisinde sadece Kadifekale’den arkadaşları olanlar da vardır. Gençlerin arkadaşlık ilişkileri irdelendiğinde ise Kadifekaleli olan ve olmayan kişilerle kurdukları arkadaşlığın niteliği farklılaşmaktadır.

Gençler Kadifekaleli olmayan kişilerle, çoğunlukla, okulda tanışmış olduklarını ve Kadifekale’deki arkadaşlarıyla olduğu gibi samimi olmadıklarını belirtmişlerdir. Dışarıdakilerle geliştirilen “iyi” arkadaşlık bazen çok fazla samimi olmamak yoluyla da korunabilmektedir. Dışarıdakilerin samimiyetsizliği bazen şaka aracılığıyla dışlama yoluyla da gerçekleşebilmektedir:

“Onlar da delikanlı. Onlar da iyi. Daha dürüst, kibarlar, ama buradakiler de öyle bu ortamdakileri onlara değişmem. Ama onları da severim. Çünkü fazla samimi değilim.” (G.2., Kadifekale, kadın)

“Arkadaşlarla ilişkimiz belirsiz. Her an patlayabiliriz. Bazen böyle bir şaka yapar kaldıramayız. Dışlar o şakayla. Ben ona şey yaparım o bana... Bizde hiç olmadı ama dışardakilerle oluyo” (G.8., Kosova, erkek.)

“Çok arkadaşım var benim, Buca, Balçova, Karşıyaka, Bornova. Çok da severim hepsini. Türkler de var. Hiç sorun olmaz bizde yok sen Türksün sen Kürtsün... Ama burdakiler kardeşimdir, onlar arkadaşım.” (G.1., Kadifekale, kadın)

Gençler, Kadifekaleli arkadaşlarını daha samimi buluyor olmalarını, onların farklı oluşundan kaynaklanan bir ötekileştirme yoluyla değil, Kadifekaleliler’in benzer oluşundan, aynı tarihi, geçmişi, “kardeşliği”, sınıfsal ve etnik konumu paylaşıyor

olmalarından kaynaklanan ortaklıkları yoluyla açıklamaktadırlar. Gençlerin Kadifekale dışından arkadaşlarıyla okulda tanışmış olmaları, okullaşma oranlarının düşüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, gençlerin önemli bir kısmının arkadaşlarının sadece Kadifekale'den olmasını da açıklamaktadır. Kadifekaleli gençlerin % 15,2'si ortaöğretime devam etmekteyken, sadece % 12,4'ü ortaöğretim mezunudur. Bu durumda gençler Kadifekale dışından arkadaşlık kurmalarının ve sosyalleşmelerinin bir imkanı olabilecek eğitim kurumuna çoğunlukla dahil olamamakta ve bunun bir sonucu olarak da arkadaş çevrelerinin önemli bir kısmı Kadifekale'de yaşayan gençlerden oluşmaktadır. Kadifekale dışından tanıştıkları arkadaşlarıyla kurmaya çalıştıkları iyi ilişkiler ise dışarıdan-içeriden, Türk-Kürt gibi ikicilikleri üreten ulus devletin ve milliyetçiliğin sınırlarına çarpmakta ve samimiyetsizlik ve dışlama yoluyla çok yakın olmayan ya da kavgayla sonlanan arkadaşlıklara dönüşmektedir. Bu durum da benzer kültürel tarih ve pratiklerin Kadifekale gençlik altkültürünü oluşturmada güçlü bir etken olması sürecini sürdürür.

Arkadaşlık ilişkilerindeki normlarda ise Kadifekale gençleri için arkadan konuşmak/ satmak/ sırrını söylemek davranışlarının kabul edilemez davranışlar olarak ifade edilmiştir. Bunun yanısıra iftira atmak/ yalan söylemek ve güvensizlik/ yargılamak/ ayrımcılık yapmak da vurgulanan diğer davranış normlarıdır.

Genç erkekler ayrıca, iyi bir arkadaşın kesinlikle yapmaması gereken davranışlar arasında, uyuşturucu madde kullanmak/ kullanmaya sevk etmek ve laubali veya agresif davranışlarda bulunmak davranışlarını da belirtmişlerdir. Gençler iyi bir arkadaşın yapmaması gereken davranışlar arasında arkadaşının sevgilisine, kardeşine vb. sarkıntılık etmek, hırsızlık yapmak, erkeklerle görüşmek, bencil olmak ve siyasi çatışmalara karışmak özelliklerini de ifade etmişlerdir.

Tablo 6: Cinsiyete göre iyi bir arkadaşın kesinlikle yapmaması gereken davranış

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-	Yüzde	Sayı-	Yüzde
güvensizlik/yargılamak/ ayrımcılık	13	11,1%	10	7,6%
iftira atmak/yalan söylemek	23	19,7%	17	12,9%
arkadan konuşmak/satmak/sırrını söylemek	66	56,4%	54	40,9%
sevgili, kardeş vb. sarkıntılık etmek	3	2,6%	7	5,3%
uyuşturucu mad. kul./kullanmaya sevk etmek	1	,9%	21	15,9%
laubali/agresif davranışlarda bulunmak	8	6,8%	12	9,1%
hırsızlık yapmak	0	,0%	4	3,0%
erkeklerle görüşmek	1	,9%	0	,0%
bencil olmak	2	1,7%	6	4,5%
siyasi çatışmalara karışmak	0	,0%	1	,8%
Toplam	117	100,0%	132	100,0%

Genç kadınların yarısından fazlası (% 56,4), genç erkeklerin ise yarıya yakını (%40,9) arkadan konuşmak/ satmak/ sırrını başkasına söylemek/ ispiyonlamak davranışını kabul edilemez bulmaktadır. Buna karşın arkadan konuşma davranışı kadınlar ve erkekler için farklı anlam ifade etmektedir. Genç kadınlar arkadan konuşmanın mahallede, aile ilişkilerinde doğuracağı sonuçlar ve getireceği yükümlülükler üzerinden bu davranışı kabul etmezken, genç erkekler bu davranışın onursuzca oluşuna vurgu yapmaktadırlar.

“Satıcılık yapmak”, genç kadınların ve erkeklerin arkadaşlık ilişkilerinde çoğunlukla sevgili ya da başka bir özel sebep aracılığıyla arkadaşlığa ihanet etmek ve sırrını başkalarına anlatmak anlamına gelmekte, güçlü bir “ispiyonlama” ve arkadan konuşma anlamı içermektedir.

“En çok da erkekler yüzündendir, arkadaşların arasının bozulması. En çok. Benim en çok sevdiğim bi arkadaşım vardı tekstilde. Onun üstüne hiçbir zaman bir arkadaşı iyi tanımam. Ya öyle düşünüyodum. Onun da benim için öyle düşündüğünü zannediyodum. Ondan sonra bi çocuk çıktı tekstile geldi, bana teklif yolladı ben onla çıktım, neden ben çıkmışım diye, olmayan sırrımı tekstile... yarabbim bi de ablam, eniştem var orda yarabbim! gel de onlar duysa! felaket üstüne felaket.” Altay, Kadın.

“Benim en nefret ettiğim şey arkamdan konuşulması. Ben söylüyom mesela benim arkamdan ne iyi ne kötü konuşma.” Kosova, erkek.

Genç erkeklerin arkadaşlık normlarında, uyuşturucu madde kullanmak ve kullanmaya sevk etmek davranışı, ikinci kabul edilemez davranış olarak ifade edilmiştir (% 15,9). Kadınlar arasından bu davranışı belirten yalnızca bir kişi bulunmaktadır. Bu durum, uyuşturucu madde kullanımının daha çok erkekler arasında yaygın olduğunu gösterir. Fakat bu yaygınlık karşısını da üretmekte ve bu davranış genç erkeklerin arkadaş seçiminde belirleyici bir unsur olarak yer almaktadır.

III.2.2.1.3. Sevmek ve Kıskanmak

Genç kadınlar da genç erkekler de ilk olarak, iyi bir sevgilinin kesinlikle aldatmaması gerektiğini vurgulamıştır. Aldatmanın sevgili için en sarsılmaz norm olması, sahiplenmenin de sevgililik ilişkisindeki en temel değer olmasıyla paraleldir. Sevgilik ilişkisinin bir diğer önemli normu yalan üzerinedir.

Tablo 7: İyi bir sevgilinin kesinlikle yapmaması gereken davranış

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde
Aldatmak	44	45,4%	54	44,3%
Yalan söylemek	21	21,6%	23	18,9%
Açık giyinmek	0	,0%	4	3,3%
Çok fazla dışarı çıkmak	0	,0%	4	3,3%
Baskı yapmak/şiddet uygulamak	22	22,7%	1	,8%
Uyuşturucu mad. kul./kullanıcılarla arkadaşlık etmek	2	2,1%	0	,0%
Güvenmemek/ dinlemeden yargılamak	5	5,2%	29	23,8%
Küfürlü/argo konuşmak	1	1,0%	1	,8%
Gönül eğlendirmek	1	1,0%	0	,0%
Bencil olmak	1	1,0%	6	4,9%
Toplam	97	100%	122	100%

Genç kadınlar için sevgililik ilişkisinin şiddetsiz olması da temel önemdedir. Genç kadınlar, iyi bir sevgilinin kesinlikle şiddet uygulamaması ve baskı yapmaması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu vurguyu erkeklerden ise yalnızca bir kişi yapmıştır. Kadınlar için baskı ve şiddet uygulamama ilkesi sevgililik ilişkisinin en önemli kurallarından biriyken, erkekler için bu kuralın neredeyse hiç vurgulanmamış olması, baskı ve şiddetin öznesini de açığa çıkarmaktadır. Bu durum sevgili olarak erkeklerin şiddetinin kadınları ezen bir şiddet türü olarak güçlü biçimde varlık gösterdiğine işaret eder. Bu şiddet, iyi bir sevgili için kesinlikle yapmaması gereken bir davranış olarak belirtilmekle beraber, bazen erkek şiddetinin içselleştirilmiş biçimi olarak da karşımıza çıkabiliyor.

“Erkek vursa vursa bi tokat vursun ama kesinlikle dövmemeli. Aşırısı saygısızlığa girer.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Babam değil kocam değil, kim oluyo da bana karışacak?” (G.3., Kadifekale, kadın)

Sevgilinin attığı bir tokatın ya da kocanın uyguladığı baskının içselleştirilmesine rağmen genç kadınlar sevgili şiddetine karşı gündelik yaşamlarında direniş geliştirebilmektedirler. Sevgilinin kızacağı davranışları gizlice yapmak ve bu davranışlarda direktmek, sevgilisine tavrını şiddet olayından önce açıklamak gibi.

“Ablamlara gitmeme izin vermiyor benimki. O da Kürt ama sevmiyor. Ben de ona söylemeden gittim geçen gün. Olay çıkardı... Evlenince asla diyor. Ama napıyım, ablam sonuçta o benim.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Ben mesela çıktığım kişiye baştan söylüyom, baskı yapmıycaksın, giyimime karışmıycaksın, evlenince kapan da demıyeceksın.” (G.2., Kadifekale, kadın)

Sevgililik bu haliyle bir evlilik öncesi hazırlık oyunu gibi işlemekte, erkekler evlenince kesinleşecek kuralların zeminini sevgili iken hazırlamaya başlamaktalar. Kadınların baştan tavır koyma stratejisi de, bu oyunun zeminini hazırlama çabası olarak okunabilir. Genç kadınlar her ne kadar sevgililiği bir evlilik oyunu olarak oynasalar da bu her zaman sevgililerini evlenecekleri kişi olarak gördükleri anlamına gelmemektedir. Kadınlardan biri arkadaşıyla ilişkini sevgilisiyle ilişkisinden daha kalıcı görmekte ve bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Bi erkek için değer mi? O gitçek arada ne kalcak? Benle sen kalcaz. O kişi mi aramızda kalcak? Hayır, illa ki ben ondan ayrılcam. Çok mu ciddi düşünüyöruz sanki Allahına bu yaşta?” (G.15., Altay, kadın)

Sevgililik bir evlilik oyunu olduğunda, genç erkekler için bu oyunu sürdürmede bir diğer önemli unsur ise karşı taraftan beklenen güven duygusuyla ilgilidir. Erkekler iyi bir sevgilinin güven duyması ve dinlemeden yargılamaması gerektiğini ifade etmişlerdir (%23,8). Bu ifade kadınlarda da baskı yapmak/şiddet uygulamak ifadesinden sonra yer almakta, fakat erkeklere göre çok daha düşük bir oranda kalmaktadır (%5,3). Bu yargının yorumu için genç erkeklerin güvene yükledikleri anlama bir bakalım:

“Sevgili yol arkadaşı olmalı. Böyle herşeyi beraber paylaşacağımız, birbirimize dürüst olacağımız.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Kıskanç olmayacak. Verdiğim sevgiye saygı duyacak. Hemen anlamadan dinlemeden yargılamıyacak, güvenecek.” (G.8., Kosova, erkek)

Genç erkekler tarafından, sevgili yol arkadaşı olarak tanımlandığında, yargılamadan sürdürülen güven ilişkisi her iki kişi için de geçerli bir ilke olarak tanımlanıyor; paylaşmak ve birbirine dürüst olmak vurgulanıyor. Sevgili, verilen sevgiyi yüklenen ve ona saygı duyması beklenen bir sevme nesnesi olarak tanımlandığında ise güven duyma ve dinlemeden yargılama normu sevgiliye biçilen bir rol olmaktadır.

Güven sorunu erkeklerin kadınlara yönelik kıskançlık tavırlarında da kendini göstermektedir. Kıskanmak evlilik oyununun bir unsuru olmanın yanı sıra, yalnızca sevmenin ve erkek olmanın sağlam bir kriteri olarak bile algılabilmektedir:

“Sevdiğin zaman kıskanmak zorundasın bi erkek olarak. Herşeyini.” (G.9., Kosova, erkek)

“Ben çok yasak koyuyom. Evden çıkma diyom hiç. Telefonla fazla uğraşma. Arkadaşlarınla fazla görüşme. Giyimini çok çok kıskanırım. Face’deki insanları da kıskanırım, ne kadar gereksiz insan varsa silerim.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Bu ifadeleri kullanan erkeklerden birincisinin yirmi iki, ikincisinin on beş yaşında olduğu düşünülürse, genç erkeklerde erkekliğin ve bir erkek olarak kadın üzerinde egemenlik kurma stratejilerinin ne kadar küçük yaşlardan itibaren öğrenildiği ve benimsendiği görülebilir. Kıskanmak sevgilinin hayatına müdahale ederek baskı unsuru oluşturma potansiyelini daima barındırır.

III.2.2.1.4. Gezmek ve Dolaşmak⁴⁴

Kadifekale’de gençlerin yakın çevreleriyle ilişkilerini kuran, yakın çevreleriyle ya da yalnız yapmaktan hoşlandıkları birçok pratik vardır. Bunların başında arkadaşlarla birlikte gezmek ve müzik dinlemek gelir. Bunların yanı sıra televizyon seyretmek, film seyretmek, yüzmek, futbol oynamak, alkollü içki içmek, bilgisayar oynamak/ internete girmek, gazete/dergi okumak, uyuşturucu madde kullanmak, şans oyunları oynamak ve dini etkinliklerde bulunmak da sıklıkla dile getirilen pratiklerdendir.

Bu pratiklerin yanı sıra çok çeşitli pratiklerden bahseden gençler de olmuştur. Bu pratikler arasında araba sürmek, aileyle sohbet etmek, bowling oynamak, düşünmek, dans etmek, güvercinlerle konuşmak, hayvanlarla ilgilenmek, tiyatroya gitmek, kitap okumak, skeç yazmak ve voleybol oynamak yer almaktadır.

Tablo 8: Cinsiyete göre gençlerin iyi vakit geçirme pratikleri

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-	Yüzde	Sayı-	Yüzde
Gezmek/ dolaşmak	78	66,1%	92	69,7%
Müzik dinlemek	77	65,3%	64	48,5%
Televizyon seyretmek	33	28,0%	29	22,0%
Film seyretmek	26	22,0%	23	17,4%
Yüzmek	20	16,9%	27	20,5%
Futbol oynamak	2	1,7%	37	28,0%
Alkollü içki içmek	2	1,7%	23	17,4%
Bilgisayar oynamak/ internete girmek	1	,8%	16	12,1%
Gazete/dergi okumak	8	6,8%	9	6,8%
Uyuşturucu madde kullanmak	0	,0%	15	11,4%
Şans oyunları oynamak	2	1,7%	9	6,8%
Dini etkinliklerde bulunmak	8	6,8%	1	,8%

Genç erkeklerin de kadınların da %70’ine yakını iyi vakit geçirmek için en çok gezmeyi/dolaşmayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Kadınlar için bu eylem, çoğunlukla arkadaşlarıyla birlikte, kapı önünde veya parkta oturup sohbet etmek, Konak İskelesi kenarında gezinti yapmak biçimindedir. Genç erkekler için ise Kale surları, okul bahçesinin önü ve Konak İskelesi kenarı en temel gezinti mekanlarıdır. Genç

⁴⁴ Bu başlıkta gençlerin iyi vakit geçirme pratiklerini yakın çevre ile ilişkileri ilişkilerini irdelemek için analiz etmeye çalıştım. Gezmek/dolaşmak etkinliğine “mekanda kurulan stratejiler” başlığında, müzik dinleme etkinliğine “direniş imkanı olarak tarz” başlığında, televizyon seyretme etkinliğine “medya ile ilişkiler” başlığında ayrıntılı olarak değineceğim.

kadınlar için kapı önünde, Kale’de ya da arkadaşlarının evinde oturmak ve sohbet etmek en temel gündelik hayat pratiklerinden biridir. Kadınların bu en temel gündelik pratiği giyimlerine, süslerine ve makyajlarına özen göstererek gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Kadifekale’de eşofmanının altına giydiği terliklerle sadece ekmek almak nedeniyle bakkala giden bir genç kadın, makyajlı ve saçları fönlü olabilir. Bu makyaj tam teşekküllü bir makyaj olmamakla birlikte gezmek/dolaşmak etkinliğinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bu pratik, mahalledeki diğer genç kadın ve erkeklerle simgesel iletişim kurabilmenin de bir aracı niteliğindedir. Konak İskelesi’ne gitmek de arkadaşlarla birlikte sıkça yapılan bir etkinlik iken ayrı bir heyecan olarak değerlendirilmektedir. İskeleye giderken genç kadınlar simgesel iletişimi sağlamak üzere tarzlarına -giyimlerine ve süslenmelerine- daha fazla özen göstermektedirler. Gezmek/dolaşmak, özellikle genç kadınlar için ailenin baskısından kaçmada sık tercih edilen bir alternatiftir. Buna karşın bu alternatifin de aileleri tarafından akşam 21:00-22:00 arasında değişecek şekilde belirlenen bir saat ile sınırlandırıldığı gözlenmiştir.

Çalışan gençler için gezmek/dolaşmak için stresinden kurtulmanın bir yolu olarak –bir boş zaman etkinliği olarak- değerlendirilmektedir. Çalışmayan gençler için ise bu etkinlik belirli bir rutin üzerinden işler, gündelik hayat etkinliği olarak değerlendirilir. Çalışan gençler için gezmek söz konusu iken çalışmayan gençler için dolaşmak söz konusudur. Dolaşmak, sabahtan başlayıp akşama kadar süren, bu sırada birçok başka etkinlikle eklemlenen bir etkinliktir. Öte yandan gençler tarafından gezmek ifadesi daha çok Kadifekale dışarısına yönelik kullanılırken, dolaşmak ifadesi Kale ve çevresini, mahalleyi, arkadaşların evini işaret etmektedir.

Genç kadınların gezme/dolaşma etkinliği bütün güne yayılsa da aralıksız bir etkinlik olmayabilir. Bu, ara sıra eve uğranan, evdekilere “görünen”, ev ile bağıni koparmayan bir etkinliktir. Genç kadınların çoğunlukla evde bulunarak gezmek yoluyla dışarıyla bağ kurduklarını ya da kendilerini dışarı “atarak” ev işlerine yönelik kendilerine atfedilen sorumlulular gerekçesiyle ev ile bağ kurduklarını söylemek yanlış bir değerlendirme olacaktır. Genç kadınların gündelik yaşamı, ev ile dışarısı, dışarısı ve ev arasında ikicilikleri aşarak akar. Ne evde ne sokakta, hem evde hem sokakta, Deleuze’ün deyişiyle *rizomatik* biçimde gidip gelmelerden ve bu gidip

gelişlere yön vermek üzere kullandıkları stratejilerden oluşan bir gündelik hayattır bu:

“Elimi yüzümü yıkıyorum kahvaltımı yapıyorum, dişimi fırçalıyorum, temizliğimi yapıyorum. Sonra makyajımı yapıyorum, saçımı yapıyorum, giyiniyorum, çıkıyorum, bu. ya jiyanlara giderim ya berivanlara giderim, ya Leylalara giderim... gidiyom, iki saat takılıyom, sonra geri dönüyorum, sonra evde yarım saat takılıyorum, sonra gene çıkıyorum takılıyorum dışarıda. Bakkala çıkıyorum, bir saat gelmiyorum.” Kale, kadın.

Genç kadınlar için gezmek/dolaşmak etkinliğine mekana göre çekirdek, müzik dinlemek ve sohbetin eşlik ettiği gözlenmiştir. Genç erkekler için ise müzik dinlemek, sohbet etmek, alkollü içki içmek, sigara içmek, uyuşturucu madde kullanmak gibi davranışlar gezmek/ dolaşmak etkinliğinin bir parçası olabilir. Genç kadınların neredeyse hiçbiri alkollü içki içmezken, genç erkeklerin de çok azı iyi vakit geçirme etkinliği olarak alkollü içki içmeyi ifade etmiştir (%17,4). İyi vakit geçirme etkinliği olarak uyuşturucu kullanımı ise yalnızca erkekler tarafından belirtilmiştir (%11,4).

Gençlerin arkadaşlarıyla toplantılarına çoğunlukla müzik eşlik etmektedir. Müzik, gençler tarafından içerdiği sözlerin anlamı, sözlerin aşka ağırlık vermesi ve duygu yükü, içtenliği ve ritminin hareketli olması bakımından değerlendirilmektedir. Müzik arkadaşların ve sevgililerin birbirleri ile duygularını paylaşmada önemli bir araç olarak aktif rol oynamaktadır. Şarkı sözleri de müzik dinlemek kadar yoğun biçimde gündelik hayatın içindedir. Bu sözler gençler tarafından rap tarzında hızlı ve ritmik biçimde kendine has nağme ve vurgusu ile söylenir.

Gençlerin müzik etkinlikleri ve nağmeli-anlamlı sözleri, arkadaşlarıyla olan etkileşimlerinin önemli bir aracı olmanın yanı sıra çoğunlukla sevgiliye ve dünyaya, egemen kültüre seslenen sözleri içermektedir. Arkadaş çevresi içerisinde seslendirilmesi ise egemen kültüre yönelik seslenişin ortak bir konumdan temellendiğini ve “birlikte” gerçekleştiğini işaret eder. İyi vakit geçirme etkinliği olarak müzik dinlemek, Kadifekale gençlik altkültürünü oluşturmada arkadaşlar ile dayanışmanın en önemli araçlarından biri olmaktadır.

Televizyon seyretmek ve film izlemek de genç kadınların ve erkeklerin belirttiği diğer iyi vakit geçirme pratikleridir. Genç kadınlar için özellikle akşam belirli bir saatte evde olma zorunluluğu aile ile birlikte ya da yalnız başına televizyon ve film izleme etkinliğini geç saatlere doğru arttırmaktadır. Gençler televizyonda çoğunlukla dizi izlediklerini belirtmiş, izledikleri programları içtenlik, aşk ve sevgi duygularına vurgu yapması, gerçek hayata yakınlık, eğlendirici olma/komiklik gibi kriterlerle değerlendirmişlerdir.

Futbol oynamak da genç erkeklerin en iyi vakit geçirme etkinliklerinden biridir. Özellikle Karşıyaka Spor Kulübü (KSK) ve spor müsabakaları, genç erkeklerin spor aktivitelerinin en temel kaynaklarından biridir. Kadifekale’de birçok genç erkeğin bu kulübe yeliği, ye olmuşluğu ya da ciddi taraftarlığı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra genç erkeklerin yaptıkları mahalle maçları da bu pratiğin gerçekleştirildiği bir başka alandır. Futbol, çoğunlukla kadınların dahil olmadığı, erkeklerin yine erkeklerle ilişkisini kuvvetlendiren bir etkinliktir.

III.2.2.2. Kurumlarla İlişkilerde Değerler ve Stratejiler

Egemen kültürle ilişkiler ekonomi, medya, aile, eğitim, din, güvenlik, siyaset ve hukuk kurumu gibi çeşitli kurumlar aracılığıyla yeniden üretilir. Bu yeniden üretim mekanizması içerisinde genç kadın ve erkeklerin konumlanışları nasıl olmaktadır? Rıza ve direniş süreçleri gençler egemen kültürle ilişkilerinde nasıl yaşanmaktadır? Bu başlık altında her bir kurumla ilişkilerde bu süreçlerin nasıl deneyimlendiği tartışılmıştır.

III.2.2.2.1. Ekonomi ve Çalışma

Kadifekale gençleri yaşamlarını sürdürmek için ekonomi kurumuyla nasıl bir ilişki içerisindeyler? Bu başlıkta gençlerin çalışmak/çalışmamak sürecini nasıl yaşadıkları ve para dolayımıyla ekonomi kurumuyla kurdukları ilişkilerdeki değerler ve stratejiler tartışılmaktadır.

Kadifekale gençleri çoğunlukla kayıtdışı işlerde (%34) ve işçi olarak (%29,6) çalışmakta, gençlerin %26,4'ü ise çalışmamaktadır⁴⁵. Genç kadınların çalışma alanları arasında tekstil işçiliği, tezgahçılık ve ev eksenli çalışma (evde midye yapımı, takı tasarımı, dikiş nakış ve dokumacılık) yer almaktadır. Genç erkeklerin çalışma alanları da tekstil işçiliği, deri işçiliği, berberlik, tezgahçılık ve simitçilik-midyecilik-işportacılık gibi kayıtdışı işlerden oluşmaktadır. Genç erkekler bunun yanı sıra kayıtdışı- mevsimlik çalışmak üzere, yaz aylarında İzmir'in ve Marmaris'in turistik yerlerinde barmen, disk jockey ve midyeci olarak çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Gençlerin güvencesiz, düşük ücretli, kısa dönemli çalışma biçimleri iş ile ilgili birçok problem yaşamalarını da beraberinde getirmektedir. Gençlerin iş ile ilgili problemleri, güvencesizlik, ücretin ekonomik olarak yetersizliği, çalışma koşullarının sağlıksız olması, çalışma ortamının huzursuz olması ve çalışma süresinin uzunluğunda yoğunlaşmaktadır.

Gençler kazandığı paranın çoğunu, bazense tamamını evin geçimine harcadıklarını belirtmişlerdir. Çalışmak gençler için ilk elden aile bütçesine katkı olarak anlam

⁴⁵ Bkz. Tablo 1.4.

kazanır. Ancak çalışmanın anlamı, yalnızca bu anlamla sınırlı değildir. Gençlerin çoğu, yaşamlarını sürdürmeye yetecek kadar paraları olsaydı dahi, çalışmayı tercih edeceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 9: Cinsiyete göre ekonomik koşulların zorlaması olmadan çalışmayı tercih etme eğilimi

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Evet	87	74,4%	96	72,7%
Hayır	30	25,6%	36	27,3%
Toplam	117	100,0%	132	100,0%

Genç kadınların %74,4'ü, erkeklerin ise %72,7'si ekonomik koşulların uygun olması durumunda dahi çalışmayı tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya verilen bu önem gençlerin çalışmayı anlamlandırma biçimlerinin bir sonucudur. Çalışma eylemi, genç kadın ve genç erkekler için farklı anlam ifade edebilmektedir. Bu anlamların izi, gençlerin yaşamlarını sürdürmeye yetecek kadar paraları olsaydı, yine de niçin çalışmayı tercih edeceklerini açıklamaları üzerinden sürülebilir:

Tablo 10: Cinsiyete göre ekonomik etkenlerin dışında çalışmayı tercih etme nedeni

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Dini	2	2,3%	11	11,6%
İnsan doğası	1	1,1%	3	3,2%
Miras/birikim	13	14,8%	24	25,3%
Çalışmayı sevmek/evde oturmak istememek	72	81,8%	57	60,0%
Toplam	88	100%	95	100%

Genç kadınlar çalışmayı tercih etme nedenleri olarak en çok “çalışmayı sevmek/evde oturmak istememek” cevabını vermişlerdir (%81,8). Çalışmayı sevmenin ve evde oturmanın nasıl bir anlam içerdiğine gelince, bu anlam genç kadınların ev işlerinin ötesinde bir şeyler yapmayı değerli bulmaları ile ilişkilendirilebilir. Bir başka deyişle genç kadınlar, evde veya dışarıda ücretli çalışmayı değerli bulmakta, bunun yanı sıra ev dışında çalışmayı ailenin evdeki baskısından kurtulmanın bir yolu olarak da değerlendirmektedirler:

“Tekstilde olsaydım ne güzel olurdu biliyon mu allahıma. Tekstilde olsaydım çalışıyordum ya annem de evde kalıyordu, annem bi yere gitmiyordu hani Pazar günleri bizim tatilimiz olduğu için bize iş yaptırmıyordu.” (G.15., Altay, kadın)

Bu ifadeyi kullanan kadın, daha önce tekstilde de evde de ücretli çalışmıştır. Evde çalışmak düşük ücretli olduğu için aile tarafından bu çalışma biçiminin çalışma olarak değerlendirilmediği ve bu nedenle genç kadınların ev işlerini yapmalarına engel görülmediği gözlenmiştir.

Genç erkekler için de “çalışmayı sevmek/ evde oturmak istememek”, ekonomik nedenlerin yanında çalışmayı tercih etmenin en önemli nedenidir (%60). Gençler çalıştıklarından kazandıklarını her ne kadar ailelerine verseler de, yine de çalışmak, gençler için, “adam olmak” ve “babanın eline bakmamak” olarak simgesel bir anlam taşır:

“Çalışmayınca insan sıkılıyor. Çalışırken hani insanlar geliyordu, müşteriymi falan. Ben markette çalışıyordum şurdaki. Çalışınca insan, para kazanıyon hem istediğini yapıyon böyle, öteki türlü babanın eline bakıyorsun hiç güzel bir şey değil tabi.” (G.6., Kadifekale, erkek)

“Hep çalışıyorsun, az kazanıyorsun. Zaten onu da eve veriyorsun yine. Ama yine de kaç yaşında adam olunca babanın eline bakamazsın.” (G.8., Kosova, erkek)

Genç erkekler için miras bırakmak ve birikim yapmak da önemli bir çalışma nedenidir (%25,3). Bu da çalışmanın genç erkeklerce “adam olmak” ile ilişkilendirilen anlamına uygun gözükmektedir. “Adam olmak”, ailenin reisi olmak, evin geçiminden ve çocukların geleceğinden sorumlu olmak, çalışmanın, birikim yapma ve miras bırakma aracı olarak değerlendirilmesini de mümkün kılar. Birikim yapmak ve miras bırakmak, aynı zamanda yoksulluğun kuşaktan kuşağa geçmesini engellemek yolunda kurgulanan bir eylem olarak da okunabilir. Kuşaktan kuşağa geçen yoksulluğun yeni nöbetçileri⁴⁶ olmak istemeyen gençlerin anlam dünyasında çalışmak, halihazırdaki kapitalist düzen içerisinde, bu zinciri kırmak yolunda atılacak bir adım olarak değerlendirilmektedir. Ne var ki bu kurgu da kapitalist üretim

⁴⁶ Işık ve Pınarcıoğlu (2011) Sultanbeyli örneği üzerinden nöbetleşe yoksulluk kavramını literatüre katmışlardır. Bu kavramı kadifekale için de kullanmak mümkün. Zira Kadifekale'nin, çoğunluğu, 1990'lı yıllarda “güvenlik” nedeniyle Mardin'in yoksul(laştırılan) ve boşaltılan köylerinden göç eden Kürt göçmenlerden oluşmakta ve İzmir'deki yerleşme süreçleri de yoksulluk zincirini kuşaktan kuşağa taşıyan bir seyir izlemektedir.

ilişkilerinin göçmen gençler için sunduğu düşük ücretli çalışma ve emek sömürüsü sınırları içine hapsolmakta; böylelikle gençler, kazandıkları çok düşük ücretlerin yaşamlarını sürdürüebilmek için ne kadar az olduğu gerçeği ve bu gerçeğe yüzleşmenin isyanı ile yaşamaktadırlar:

“Ama yine de yaşamaya yetmiyor. Anlamadım ki ben yani, yaşamak kaç para?”
(G.9., Kosova, erkek)

III.2.2.2.2.Okuyucu, Seyirci ve Oyuncu

Bu bölümde Kadifekale gençlerinin medya ile ilişkileri, gazete okuma, televizyonda izlenen program beğenilen oyuncularının kimler olduğu ve sosyal medya üzerinden tartışılmıştır.

Okuyucu

Bu başlık altında Kadifekale gençlerinin egemen kültürle iletişim kanalı olarak gazete okuma pratikleri, bu kanalı kullanıp kullanmama durumları, kullanıyorlarsa nasıl kullandıkları ve bu iletişim kanalının Kadifekale gençlik altkültüründeki yeri tartışılmıştır.

Tablo 11: Gazete okuma sıklığı

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-	Yüzde	Sayı-	Yüzde
hiç okumam	19	16,1%	29	22,0%
ayda bir	17	14,4%	8	6,1%
2-3 haftada bir	7	5,9%	4	3,0%
haftada bir	41	34,7%	18	13,6%
2-3 günde bir	18	15,3%	37	28,0%
her gün	16	13,6%	36	27,3%
Toplam		100,0%		100,0%

Gazete okuma sıklığı genç kadınlar ve erkekler için genelleme yapmayı güçleştiren bir dağılım sergilemektedir. Hiç gazete okumayan, ayda bir okuyan, 2-3 günde bir okuyan ve her gün okuyan genç kadınların yüzdesi neredeyse birbirine eşittir. Genç kadınlarda haftada bir gazete okuyanların yüzdesi ise diğerlerine göre daha fazladır

(%34,7). Genç erkeklerde ise hiç okumayan, 2-3 günde bir okuyan ve her gün okuyanların yüzdesi birbirine oldukça yakındır. Bu durum Kadifekale gençlik altkültürünün gazete okuma yönünden çeşitli farklı gruplardan oluştuğunu gösterir. Gençlerin egemen kültürle iletişim kanalı olarak gazeteyi kullanma davranışlarını Kadifekale gençlik altkültüründeki farklı gençlik gruplarına göre değişmektedir. Bu farklılık tek başına anlamlı değildir. Bu farklılığı yorumlamak için farklılığın okunan gazeteye göre de var olup olmadığına bir bakalım.

Tablo 12: En sık okunan gazete

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Posta	44	45,4%	30	29,1%
Sabah	16	16,5%	6	5,8%
Spor	2	2,1%	33	32,0%
Hürriyet	9	9,3%	7	6,8%
Yeni Asır	6	6,2%	8	7,8%
Habertürk	6	6,2%	2	1,9%
Zaman	3	3,1%	6	5,8%
Diğer	11	11,3%	11	10,7%
Toplam	97	100,0%	103	100,0%

Kadifekale genç kadınlarının en sık okuduğu gazete Posta'dır (%45,4). Posta gazetesi genç erkeklerde de ikinci derecede okunan gazetedir (%29,1). Gazete okuma sıklığı konusunda farklılaşan genç gruplarının okunan gazetede çoğunlukla ortaklaştıkları görülmektedir.

“Ben gazete okuyorum. O da aynı kitap yerini tutar bence. Kitaplar zaten biraz uçuyor böyle. Konular falan. Gerçekçi olmak zorunda değil ama çok da uçurmamalı.” (G.5, Kadifekale, erkek).

Bu ifade, gencin gazete okumayı entellektüel bir faaliyet olarak değerlendirdiğini ya da entelektüel faaliyetin yerine koyduğunu işaret eder. Entellektüellik ‘gerçek’ hayattaki olaylarla ilişkilendirilmekte ve haberlerin gerçek hayattaki olaylara bağlı olmasıyla paralel olarak gazete okumaya entelektüel bir anlam yüklenmektedir. Bu anlam yüklemesine karşın hiçbir genç tarafından okudukları gazeteyi tercih etmede özel bir neden belirtilmemiş, gençler “eline geçen gazeteyi”, “evde olan” veya “kahvehanede buldukları” gazeteyi okuduklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu gazete ise çoğunlukla posta olmaktadır. Bu gazeteyi gençler için özellikle çeken bir unsur

belirtilmemekle beraber, genç erkekler gazetede çoğunlukla “ilk sayfaya göz attıklarını”, “üçüncü sayfa haberleri” ve “spor sayfalarını” okuduklarını belirtirken, genç kadınlar da “genel bir baktıklarını”, “bulmacaları çözdüklerini” belirtmişlerdir.

Genç erkeklerin en sık okuduğu gazete ise spor gazeteleridir (%29,1). Spor –özellikle futbol- genç erkeklerin hayatında önemli bir yere sahiptir. Spor, genç erkeklerin hayatının ve hayallerinin önemli bir kısmını kapladığından (ki bu konu kurgular ve geleceğe bakış bölümünde ayrıntılı biçimde tartışılacaktır) gençlerin para vererek aldığı ve zevkle okuduğu gazeteler de spor gazeteleri olmaktadır. Bunun yanısıra, kahvehane vb. ortamların gençlerin gündelik hayatında girip-çıkışları mekanlar olması ve bu mekanlarda spor gazetelerinin satın almadan ulaşılabilir olması da spor gazetelerinin genç erkekler tarafından sıklıkla okunmasını beraberinde getirir.

Seyirci

Kadifekale gençlerinin medya ile ilişki kurmada kullandıkları bir diğer araç televizyondur. Televizyon, egemen kültürün ideolojisini görsel ve işitsel unsurlarla en güçlü şekillerde sunabildiği araçlardan biridir. Televizyon üzerinden, gençlerin egemen kültürle ilişkilerini tartışabilmek için televizyonun gündelik hayatlarında ne kadar yer aldığına ve televizyonda sunulan programların okumasını nasıl yaptıklarına bakmamız gerekir.

“Benim bütün günüm televizyonla geçiyor. Hani anneme soruyorum, benim göbek bağımı oraya mı kattı acaba? Onu da soruyorum bazen yemin ederim.” (G.15., Altay, kadın)

“Televizyon fazla izleyemiyoz ki. Eve girmiyoz ki yani” (gülüyor). (G.7., Kosova, erkek)

“Genellikle bilgisayar başında olduğum için televizyonu göremiyorum.” (G.9., Kosova, erkek)

Televizyona ayırdığı zamanı anlatmada gençler farklı tavırlar sergileseler de hemen ardından takip ettikleri bir ya da daha fazla dizi, yarışma programı olduğunu ve bazen televizyonda çıkan filmleri izlediklerini belirtmişlerdir. Bu anlatılarda televizyonun genç kadınlar için gündelik hayatın önemli bir parçası olduğu, genç erkekler için ise sokak ve bilgisayardan sonra geldiği görülür. Bunun yanısıra “çok

fazla televizyon izlemediğini” belirten genç kadınlar ve “televizyonla arasının çok iyi olduğunu” belirten genç erkekler de vardır.

Televizyonda izlenen program türü ve hangi programın izlendiği, gençlerin egemen kültürle ilişkilerini tartışmaya olanak verebilir. Gündelik hayatta işgal ettiği yerin yanında hangi programların izlendiğinin ve izlenen programların nasıl okunduğunun da tartışılması gerekmektedir.

Tablo 13: Televizyonda en sık takip ettiği program türü

	Cinsiyet			
	Kadın		erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Dizi	84	71,2%	59	45,4%
Haber	8	6,8%	21	16,2%
Film	9	7,6%	19	14,6%
Spor programları	0	0,0%	22	16,9%
Magazin	10	8,5%	2	1,5%
Evlilik/yarışma programları	5	4,2%	2	1,5%
Tartışma programı	1	0,8%	3	2,3%
Belgesel	1	0,8%	2	1,5%
Toplam	118	100,0%	130	100,0%

Genç kadınların çoğu en fazla dizi seyrettiklerini belirtmiştir (% 71,2). Genç erkeklerde de dizi, en fazla seyredilen programdır ama yüzdesi kadınlarda olduğu gibi fazla değildir (45,4). Genç erkekler için ayrıca spor programları (%16,9) ve haberler (%16,2) de ilk sırada takip edilen programlar arasında daha sık belirtilenlerdendir. Spor programlarının genç kadınların program listesinde yeri yokken, haberlerin genç kadınlar tarafından ilk sırada takip edilme yüzdesi ise oldukça düşüktür (%6,8). Yüzde olarak düşük gözükmesine karşın gençlerin izlediği yarışma programları da gençlik altkültürün “hız” vurgusuyla anlamlandırılarak seyredilmektedir:

“Wipe out yarışma programı var. O güzel, hızlı, spor var.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Hız yalnızca genç erkeklerde görülen bir özellik değildir, başka anlamlarla genç kadınlar için de temel önem taşıyabilmektedir. Genç kadınlar tarafından “Korkunç

filmler” (G.1) ve “Kutsal Damacana” (G.2) filmi heyecan ve “adrenalin” içeren filmler olarak değerlendirilmektedir.

Diziler söz konusu olduğunda ise tercihler çok çeşitlenmektedir. Bu tercihler üzerinden gençlerin egemen kültürle ilişkilerini tartışabiliriz.

Tablo 14: En sevdiği dizi/film

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-	Yüzde	Sayı-	Yüzde
Kurtlar Vadisi	2	1,9%	43	42,6%
Öyle Bir Geçer Zaman Ki	22	21,0%	4	4,0%
Dinle sevgili	17	16,2%	1	1,0%
Adını Feriha Koydum	12	11,4%	0	0,0%
Muhteşem yüzyıl	8	7,6%	3	3,0%
Arka Sıradakiler	8	7,6%	0	0,0%
Aşk-ı memnu	5	4,8%	2	2,0%
Fatmagülün suçu ne	5	4,8%	0	0,0%
Arka sokaklar	1	1,0%	9	8,9%
Geniş aile	0	0,0%	10	9,9%
Yahşi cazibe	2	1,9%	8	7,9%
Diğer	23	21,9%	21	20,8%
Toplam	105	100,0%	101	100,0%

Genç kadınlar en sık izledikleri dizi olarak en fazla “Öyle bir geçer zaman ki” (%21), “Dinle sevgili” (%16,2) ve “Adını Feriha Koydum” (%11,4) dizilerini belirtmişlerdir. Genç erkekler ise “Kurtlar Vadisi” %42,6 ile ilk sırada belirtmiştir. Buna karşın Kurtlar Vadisi’ni seyreden kadınların oranının yalnızca % 1,2 olması da ilginçtir.

Bu veriler karşısında gençlerin televizyon ve özelde televizyon dizisi okumasını nasıl yorumlayabiliriz? Gençlerin izlediği dizilere bakıldığında üç dizi grubundan bahsetmek mümkün. Bunlardan birincisi polisiye-macera türü. Bunun örneği Kurtlar Vadisi. Polislerin hayatını anlatan bir dizi olan Arka Sokaklar ise polisiye türünün içerdiği “hız”, “kaçıp kovalamaca” ve “kavga”yı bir parça içeriyor; fakat bu dizide aile ve arkadaşlık ilişkileri vurgusu da oldukça güçlü olduğu için diziyi doğrudan polisiye olarak adlandırmak doğru olmayabilir. Bu gruptaki dizilerin gençler için bir

diğer anlamı da “gerçekçi” olup olmama ve “güç” üzerinden değerlendirilmelerinden kaynaklanmaktadır:

“Kurtlar vadisiyle işimiz olmaz. Yapmacık.” (G.9., Kosova, erkek).

“Yapmacık da olsa bişeyleri anlatıyo ama. Bu devletin içinde dönenleri anlatıyo.” (G.7., Kosova, erkek).

“Kurtlar Vadisinde öldürüyor ya adamı o hoşuma gidiyor. Polat gidiyo bi silah çekiyö yüz kişi ölüyo.” (G.13., Altay, erkek).

“Arka sokaklar’ı izlerdim daha çok. Mesut komiser var orda, doğal böyle, kavgacı. (G.5., Kadifekale, erkek)

“Arka Sokaklar’ı izliyodum önceden. Çok abartılı bence. Öyle bişey olamaz ya. Bi tane şey başarısız olamaz mı, bi tanesi başarısız olmuyo. O biraz saçma bence. Bi polis orda öldürülünce üç dört gün sonra hemen iyileşiyö.” (G.4., Kadifekale, erkek).

Dolayısıyla bu gruptaki diziler bir grup genç tarafından gerçekçi, hızlı ve güç ve şiddet içermesi yönünden okunarak değerli bulunmaktadır. Bir grup genç ise bu dizileri yapmacık bulmakta ve seyretmemektedir. Kurtlar Vadisi dizisi örneğinde bir grup genç de diziyi anlatılan hikayenin Türkiye gerçeği ile örtüşmesi yönünden okuyarak seyredilmeye değer bulmaktadır.

Kurtlar Vadisi dizisi, bu diziyi seyreden genç erkeklerin anlam dünyasında üç temel kod ile yer edinmiştir. Bunlar “hız”, “güç” ve “şiddet” kodlarıdır. Bu kodlar aynı zamanda gençlerin kendi altkültürel kimlikleriyle de örtüşen kodlardır. Bu gençlerin lakapları dizideki karakterlerin isimleridir: Mardinli, Memati bu isimlere örnektir.

Gençlerin Kurtlar Vadisi dizisine ve içerdiği kodları okumalarına bakılarak egemen kültürle ilişkilerindeki sorun güç ilişkileri üzerinden tartışılabilir. Kadifekale gençleri her ne kadar dizi karakterleri ile özdeşlik kursalar da, “güç” kodu kendi gerçekliklerinden ayrı biçimde değerlendirilir. Gençlerin dizide “güç” olarak kodladıkları unsurun kaynağı “silah”tır. Kendilerinin ise silahla doğrudan ilişkileri bulunmamaktadır. Bu noktada, diziyi özdeşleşme yarım kalır ve gençler özdeşleşmelerini tamamlamak için “silah” yerine geçebilecek bir koda ihtiyaç duyarlar. Bu, “daha güçlü beden gücü/kavga” olarak karşımıza çıkar. Öyle ki gençler bu kod ile, Polat Alemdar karakterini dizi düzleminden indirerek, kendi gerçekliklerine ve “saha”larına çeker ve orada dövebilecek güce sahip olurlar:

G.13: Öldürüyor ya adamı o hoşuma gidiyor. Polat gidiyo bi silah çekiyo yüz kişi ölüyo.

Araştırmacı: Güçlü olması mı?

G.13: Ne güçlü olması ya gelsin buraya döveriz onu.

G.11: Uzun boylu oğlum o.

G.12: Ne uzununu len? Marmariste gördüm benim boyumda ya. Valla canlı canlı gördüm.

Gençlerin seyrettiği ikinci bir dizi türü ise komedi ve romantik komedi unsuru içeren diziler ve filmler. Bunlara örnek olarak “Geniş Aile” ve “Yahşi Cazibe” dizileri ile “Recep İvedik” filmi ve Kemal Sunal’ın oynadığı filmler gösterilebilir.

“Recep İvedik”i ben valla beğeniyorum. Bizim günlük konuşmalarımız onunki gibi hani. O biraz abartıyor da benziyor yine de. Argo falan.” (G.5., Kadifekale, erkek).

“Simge var yahşi cazibede. Saf karakter. Ben isterdim öyle bi sevgilim olsun. En azından hiçbi zaman mutsuz olmazdım. Yüzümü güldüren biri olurdu. Her zaman eğlence.” (G.9., Kosova, erkek).

İki görüşülen kişi de en sevdikleri komedi dizilerini kendi gerçeklikleri ile ilişkilendirmektedir. Beşinci görüşülen kişi kendi gerçekliğine benzeyen davranışları mizah unsuru olarak okumaktadır. Dokuzuncu görüşülen kişi ise tersi bir okuma yaparak, mizah unsuru olan karakterin kendi gerçekliğinde var olmasını- sevgilisi olmasını- arzular. Kendi “gerçekliği” ve televizyon dizisi arasında kurulan bu bağlantı, gençlerin egemen kültürle medya aracılığıyla olumlu ilişki geliştirdiklerini gösteriyor. Bu dizileri bu okuma biçimleriyle okuyan gençler egemen kültürün mizah aracılığıyla sunduğu ideolojiyi sorunsallaştırmaya gerek duymazlar. Buna karşın bu dizi üzerinden gençlerin egemen kültürün başka ayaklarıyla sorun yaşadıkları ortaya çıkar. Bu sorunlar, argo ve eğlence kodları üzerinden tartışılmaya ihtiyaç duyar. Bir başka deyişle gençlerin dizilerdeki mizah unsuru olarak argo, saflık ve eğlence kodlarını okuma biçimleri tersinden bakıldığında, egemen kültürün taşıdığı gereksiz kibarlık ve resmiyet öğelerini alaşağı etme yolu olarak karşımıza çıkar.

Gençlerin seyrettiği üçüncü bir tür, okul-gençlik dizileridir. Bu diziler arasında Arka Sıradakiler ön plandadır. Gençler bu dizi grubuyla ilişkilerini kurguladıkları gerçeklik üzerinden kurmaktadır. Bu diziler okul hayatının eğlenceli ve maceralı bir şekilde sunulduğu dizilerdir.

“Arka sıradakiler var. Aşkla geçiyor daha çok. Hep izleriz, beş dakika ders işlendiğini görmedik yani. Ders yok, eğlenceli geçiyor o yüzden.” (G.6., Kadifekale, erkek)

Bu ifadeyi kullanan genç, 16 yaşındadır ve lise 1. Sınıfa gitmektedir. Bu yönüyle dizinin hedef kitlesinde yer alır. Gencin diziyi anlamlandırması da bu konuyla bağlantılıdır. Gencin hayatında okul bir gerçeklik olarak vardır; dizide ise kendi okul yaşamı için kurgulayabileceği “eğlence” “aşk” ve “macera” kodları yer almaktadır. Gencin diziyi böyle bir ilişki üzerinden okuması eğitim kurumuyla arasındaki çatışmalı ilişkinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Dördüncü ve en güçlü grupta ise “Aşk-ı Memnu”, “Öyle Bir Geçer Zaman Ki”, “Dinle Sevgili”, “Adını Feriha Koydum” ve “Fatmagül’ün Suçu Ne” dizileri yer alıyor. Bu türe isim vermeden önce bu dizilerin genel özelliğini tartışmamız gerekiyor. Üç dizide de yoksul kadınlar, onların yoksullukla baş etme stratejileri, aşkları, mutlulukları ve acılarından oluşan *karmaşık duyguları* var. Bunun karşısında entrika unsurunu oluşturan zengin ve güçlü karakterler yer alıyor. Bir de bu araştırmanın yapıldığı dönemde yeni yeni ekrana çıkan Muhteşem Yüzyıl dizisi var ki, o da başka bir tarihi düzlemde, içerdiği tarihsel hikayelerin yanısıra sınıfsal ilişkilerin, karmaşık duyguların ve entrikaların yer aldığı dizi olarak bu kategoriye yakın görülebilir.

Bu dizi grubunun *sınırsız ve karmaşık duygular* içermesi Ang’ın “duygunun trajik yapısı” olarak ifade ettiği şeye denk düşer (akt. Storey, 2000:28). Bu, dizideki kurgu ve kendi yaşamı arasında kurulan özdeşleştirme ilişkisiyle ilgilidir. İzleyici, dizi oyuncusunun yaşadıkları olaylarda acı, gülme, intikam vb. duyguları paylaşarak, kurguyu gerçekliğine dahil eder. Bu dizilerin özellikle genç kadınlar tarafından izlenmesi ve genç erkekler tarafından neredeyse hiç izlenmemesi, bu dizi grubunu genç kadınların gerçekliği ile ilişkili tartışmamızı gerektirir. Genç kadınların bu dizilerde en fazla sevdikleri karakterlere bakıldığında ise, bu karakterlerin yoksul ve “masum” addedilen ve entrikacı kötü-zengin karakterlere karşı mücadele ederek kendi hayatını kurabilen karakter oldukları görülür: Cemile, Aylin, Bihter, Feriha, Fatmagül, Hürrem karakterlerinde olduğu gibi. Bunun yanısıra bu karakterlere atfedilen rol ve karakterlerin dizi içerisindeki ilişkiler ve konumları erkek egemen kültürün taşıyıcısı olarak değerlendirilebilir. Genç kadınlar bu dizileri okumalarında, karakterlere “masumiyet” ve “gözü peklik” özelliklerini aynı anda atfederler. Bu özellikler; “anaçlık”, “doğru yolda mücadeleci olmak”, “cefakar kadın olmak”,

“sevdiğine sahip ve sadık olmak” ve “erkeğini daima sevmek” gibi tavırlar üzerine kuruludur. Aynı zamanda bu diziler, taşıdıkları entrika unsurlarıyla, genç kadın altkültürü için “hız” ve “heyecan” ögesinin insan ilişkilerinde işlendiği mecralar olarak değerlendirilebilir.

“Dinle Sevgili çok gerçekçi. Aşkı anlatıyo.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Hürrem, hani böyle sevdiğini elde edebiliyo, dedim dedikçi. Sevdiğine sahip, sadık. Oğlan oğlan oğlan diyo doğuruyo. Ondan sonra Dinle Sevgili’de Mehmet’e hastayım. Hani radyo bölümüne falan, aşkı anlatıyolar ya orda o kısmını seviyorum. Ondan sonra Kalbim Seni Seçti’de de karışık duyguların içinde hepsi. Heyecanlı.” (G.3., Kadifekale, kadın)

Oyuncu

Sosyal medya Kadifekale gençlerinin egemen kültürle en önemli iletişim kanallarından birini oluşturur. Bu iletişim kanalı, gençlerin egemen kültürün pasif alımlayıcıları olmadan öznelliklerini kurgulayabildikleri ve egemen olmayan diğer öznelerle iletişime geçebildikleri bir “oyun” alanı olarak okunabilir.

Genç kadınlar da erkekler de bu alana olumlu yaklaşmaktadırlar. Fakat sosyal medyaya erişebilmek Bourdieu’cu anlamda belirli bir ekonomik sermayeye⁴⁷ sahip olmayı gerektirdiği için, gençler bu alana kolayca dahil olamayabilmekte ya da bazı gençlerde bu alana girmek için merak oluşmamaktadır. Burada da ekonomik sermayenin sosyal sermayeye dönüşümü söz konusudur:

“İnternetle aram müthiş benim. İnternet sınırsızdı, ama kapatmak zorunda kaldık. Face’ime giriyorum. Ödevim oldu mu ödevlerime bakıyorum. Komik videoları paylaşıyorum, görsel resimleri paylaşıyorum. tabi ki futbol aşığı olduğum için takımım ile ilgili şeyleri de.” (G.14. Altay, kadın.)

“Ne biliyim ben hiç merak etmedim. Bilgisayar var ama internet yok. Arkadaşlar diyo hep bak git bi internet kafeye, face’e gir, çok güzel, konuşuruz... ama hiç ilgimi çekmedi yani benim, üşendim belki...” (G.1. Kadifekale, kadın)

⁴⁷ Bourdieu (2003) alan kuramında, her alanın belirli bir sermayeye sahip olduğunu ve alandaki eyleyicilerin de belirli sermayelere sahip olarak var olduklarını belirtir. Bourdieu’cu anlamda sermaye, alandaki ilişkilerde biriktirilen kaynakları belirtmenin yanı sıra bu kaynakların ilişkiselliğini ve birbirlerine dönüşebilirliğini vurgular. Bu anlamda ekonomik sermaye, sahip olunan ve biriktirilen maddi kaynakların yanı sıra, onun kültürel ve sosyal sermaye türleri ile ilişkisini ve yeniden üretimini işaret eder.

Genç kadınlara göre erkekler bu koşulları daha rahat yaratabilmektedirler. Genç erkeklerin sosyal mecradaki faaliyetlerini sosyal paylaşım siteleri oluşturur.

“Ben facebooka takılırım. Arkadaşlarla konuşurum. Hem arkadaşlarımla hem yeni tanıştığım insanlarla konuşurum” (G.13., Altay, erkek)

“Mesela kızlarla konuşur (G.13. için) (G.11., Atay, erkek)

“Facede müzik paylaşıyoruz. Güzel sözler paylaşıyoruz, sitelerden, kopyala yapıştır.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Genç erkeklerin sosyal mecraı kullanmalarında facebook, arkadaşlarla ve yeni insanlarla iletişim kurma, müzik dinleme ve paylaşma, güzel sözler paylaşma pratiklerinin gerçekleştirildiği bir alan olarak karşımıza çıkar.

III.2.2.2.3.Spor ve Oyun

Spor ve oyun, Kadifekale gençlerinin dünyasında vazgeçilmez bir yere sahiptir. Oyunu zevk için yapılan kurgusal faaliyetler olarak tanımlarsak, gençlerin sporu da içine alan oyun dünyasının oyuncaklarla dolu olduğunu görebiliriz.

Halkoyunları, voleybol, atari oyunları ve bilgisayar oyunları genç kadınların oyun araçlarından bazılarıdır. Salıncak, bulmaca, karşılıklı şarkı söylemece, halayın da genç kadınların oyun dünyalarında önemli yeri olduğu gözlenmiştir. Futbol, atari oyunları, playstation oyunları ve online oyunlar ise erkeklerin temel oyun araçları olabilmektedir. Halay, el şakaları, dövüşmece de erkeklerin oyunları arasında gözlenmiştir.

“Oyun oynuyoruz. Counter⁴⁸ kapışıyoruz. Knite.” (G.12., Altay, erkek)

“Ben Need for Speed⁴⁹ oynuyorum” (G.10., Kosova, erkek)

“Kapışma” yani rekabet ve “Need for Speed” oyunun içerdiği “hız”, “otomobil” ve “motosiklet” kodları Kadifekale gençlik altkültüründe önemli bir yere sahiptir. Hız ve rekabet kodlarının kendini en iyi gösterdiği oyunlardan biri ise futboldur:

⁴⁸ Online oynanan bir savaş oyunu.

⁴⁹ Online olmadan da oynanabilen bir otomobil/motor yarışı oyunu.

“Yüzde 90 futbol oynarız (playstation). Her şeyimiz futbol, hayatımızın yarısı futbol zaten.” (G.6., Kadifekale, erkek)

“Futbola hepimizin çok ilgisi var. Allahın izniyle futbolcu olmak istiyoz ama, bakalım.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Fuarda arkadaşlarla koşuyoz. Spora başlaycaz ya kondüsyon için. Her şey futbol, hayatımız futbol.” (G.6., Kadifekale, erkek)

Online oyunlar ise gençlerin gerçek dünyanın ötesinde, Lacan’cı anlamda “hayali” bir mekan, hayali bir kimlik, kısacası sınırları oyunun kurallarıyla çizilmiş hayali bir yaşam yaratmalarının imkanını sunar. Öyle ki bu yaşam, gençlerin “gerçek” yaşamlarını sürdürürken de akıllarında “oynamaya” devam eder. Benzer şekilde “gerçek” yaşamdaki pratikler de “hayali” yaşamdaki pratikleri şekillendirir. Başka bir deyişle gençler bu alanı altkültürel pratiklerini uygulayabildikleri bir alan olarak kullanırlar. Öyle ki bu alanda “altkültürel sanal kimlik”lerini inşa ederek var olurlar. Bu kimliklere koydukları isimlerden bazıları: Lordthief (G.13), Kaptanblack (G.12), Azrail (G.8), Oxijen (G.9) dir. Oyundan alınan haz, hız ve heyecan duygusu, bu kimliklerde de görülür ve genç erkek altkültürün önemli bir parçasını oluşturur. Bu duygularla gençlerin yaşamı, gerçek yaşam ve hayali yaşam arasında gidip gelmelerden oluşan bir akış içindedir. Bu akış sürecinde hayali mekanın çekiciliği arttıkça, bağımlılık da artar. Çekiciliğin azaldığı noktada ise gerçek dünya varlığını daha güçlü hissettirir:

“Strike diye bi oyun var. genellikle herkes oynuyo yani o oyunu. Savaş oyunu. Online strateji oyunu.” (G.10., Kosova, erkek)

“Ama bağımlılık yapıyo. Ben üç senemi ona harcadım ya. Para bile yatırıyor ona. Benim dastak (karakterin adı). Anlamını bilmiyorum aldığımda ismi öyleydi yani. Ben satın aldım, ben ona 15 milyon verdim 47 levelken. Sonra 70. Levele kadar kastım. Sonra soğumaya başladım.” (G.7., Kosova, erkek)

“Bazen iki milyar üç milyar harcayanlar da var (oyunda karakter ve ürün satın alabilmek için). ben hiç para vermedim. Kendim için yaptım karakterleri.” (G.9., Kosova, erkek)

“Ben şuan bıraktım. Arkadaşa veriyom o kasiyo”. (G.8., Kosova, erkek)

“Kasmak” yani strateji oyunlarında karakteri sürekli geliştirmek, yani oyunu oynamak, karakterle birlikte oyunu yaşamak... Gençler “oyun yaşamları”nda gerekli karakterleri kendileri işleyebildikleri gibi satın da alabilmektedirler. Gençler oyunda

yüksek seviyelere gelirken, oyundaki “görev” gereği karşılıklarına çıkan “düşman” karakterleri öldürerek ilerlemek zorundalar. Bir genç “oyun yaşamı”ndaki bu öldürme görevini, “oyun dışı yaşam” ile bağlantılandırarak şöyle değerlendiriyor:

“İçimden bir şey gidiyor sanki ya, hani istersin ya birini tutup da dövmek. Orada oynuyorsun, böyle stres atıyorsun. (...) O oyun yani, gerçekten mi öldürüyorsun, Allah mı yazmış onu?” (G.5., Kadifekale, erkek)

III.2.2.2.3.Aile, Evlilik ve Öteki

Aile ve kadın

Ailede kadının kesinlikle ne yapmaması gerektiği konusunda gençlerin düşünceleri, kadın için bir dizi norm ortaya koyar. Bu normlar “kutsal anne”nin kutsallık ve değer sınırlarını biçimlendiren davranış zincirlerini ortaya çıkartmakta, aile kurumu içerisindeki bir kadının sorumluluklarını ortaya koymakta, kadının davranış hanesinde hangi davranışların kesinlikle yer almaması gerektiğini işaret etmekte, kısacası kutsal anne/kadın idealini tariflemektedir. Bu ideal aynı zamanda kadının bu davranışları yapması halinde toplumun normatif değer yargılarının dışında davranmış oldukları anlamına gelmektedir.

Tablo 15: Cinsiyete göre “kadın”ın kesinlikle yapmaması gereken davranış

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Çok konuşmak/dedikodu yapmak	18	15,3%	9	6,9%
Ev işlerini aksatmak/çalışmak/ çok fazla dışarı çıkmak	13	11,0%	43	33,1%
Kocasının sözünden çıkmak/ yalan söylemek	17	14,4%	15	11,5%
Çocuklarla ilgilenmemek/ bağırarak/ dövmek	33	28,0%	26	20,0%
Küfür etmek/ tartışma yaratmak	23	19,5%	21	16,2%
Alkol/sigara kullanmak	1	,8%	2	1,5%
Erkeklerin ortamında laubali davranmak/açık giyinmek	13	11,0%	14	10,8%
Toplam	118	100,0%	130	100,0%

Genç erkeklerin baba şiddetine tepki gösterdiği ve bu tepkiyle anneyi korumaya yönelik tavır aldıkları yukarıdaki bölümlerde tartışılmıştı. Genç erkeklerin bu tavrı, aceleci biçimde, ataerkilliğe yönelik bir reddiye olarak okunmaması gerektiği genç erkeklerin kadının kesinlikle yapmaması gereken davranışlar sorusuna verdikleri

cevapta açığa çıkmaktadır. Erkeklerin %31,1'i kadınlar ev işlerini aksatmamalı, çalışmamalı ve çok fazla dışarı çıkmamalı düşüncesinde iken genç kadınların yalnızca % 11'i bu ifadeyi belirtmiştir. Bu durum, genç erkeklerin ataerkil sistemin ortaya çıkardığı erkek şiddetine tepki gösterecekler de sistemin kendilerine sunduğu koşullardan halen nemalanma eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır.

Genç kadınlar kadının kesinlikle yapmaması gereken davranış olarak en fazla “çocuklarla ilgilenmemek, çocuklara bağırarak, çocukları dövmek” kategorisine vurgu yapmıştır (%28). Genç kadınlar, ev işleriyle anneleri kadar hatta bazıları daha fazla ilgileniyor ve ev işlerini yapma görevini kendilerinde görüyorlar. Bu durum kadının yapmaması gerekenler olarak ev işlerini aksatmak seçeneğinin önemini azaltıyor olabilir. Bunun yanı sıra genç kadınlar, erkeklerden daha çok evde vakit geçirmekte, anneye daha yakın bir konum almaktadır. Anneyle birlikte ev işlerini yapmak, çoğunlukla evde vakit geçirmek ve ev kadınlığı, genç kadınların daha çok doğallaştırmış oldukları rutin şeylerdir ve bu soruya yanıt olarak doğrudan akıllarına gelmeyebilir. Genç kadınlar için, çocuklarıyla ilgilenmesi gereken bir anne-kadın imgesi oldukça güçlüdür. Genç erkekler ise bu işlerden bir hayli uzak ve çoğunlukla “dışarıda” olarak; “orada”, evde ve mutfakta konumlanan bir ev içi-anne-kadın imgesini tasvir etmeye daha eğilimlidirler. Kadınlar ve erkekler için kadının küfür etmesi ve tartışma yaratması da kesinle yapmaması gerekenler arasında ön sırada gelmektedir.

Aile ve erkek

Kadifekale gençleri, aile içinde erkeklerin davranışlarını biçimlendirmek için de belirli normların varlığını ifade etmektedirler. Gençlere göre erkeğin kesinlikle yapmaması gereken davranış olarak en fazla belirtilen ailesine şiddet uygulamaktır. Bunu eve geç gelmek, ailesiyle ilgilenmemek, boş ve işsiz durmak izlemektedir.

Bunun yanı sıra, alkol/uyuşturucu kullanmak, aldatmak/çapkınlık yapmak, laubali davranışlar sergilemek ve hırsızlık yapmak da erkeğin kesinlikle yapmaması gereken davranışlar olarak belirtilmiştir. Ayrıca iki genç erkek ise, “erkek herşeyi yapabilir” ifadesini kullanmıştır.

Tablo 16: Cinsiyete göre “erkek”in kesinlikle yapmaması gereken davranış

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Boş/işsiz durmak	13	11,0%	24	18,5%
Ailesine şiddet uygulamak	71	60,2%	53	40,8%
Alkol/uyuşturucu kullanmak	6	5,1%	8	6,2%
Eve geç gelmek/ailesine ilgilenmemek	18	15,3%	29	22,3%
Hırsızlık yapmak	0	,0%	1	,8%
Aldatmak/çapkınlık	6	5,1%	11	8,5%
Erkek herşey yapabilir	0	,0%	2	1,5%
Laubali davranışlar sergilemek	4	3,4%	2	1,5%
Toplam	118	100,0%	130	100,0%

Genç kadınlar da erkekler de erkeğin kesinlikle ailesine şiddet uygulamaması gerektiğini belirtmişlerdir. Genç kadınlar bu ifadeyi daha fazla vurgulamışlardır (%60,2). Genç kadınlar da genç erkekler de aile içinde erkeğin şiddet uyguladığını vurgulasalar da bu aynı şeyi ifade ettikleri anlamına gelmeyebilir. Bunun için kadınların ve erkeklerin bu şiddeti nasıl anlattıklarına bakalım:

“Çocuklarının yanında bağırılmamalı, küfür etmemeli, dövmemeli erkek. Tabi hiç dövmemeli de çocukların yanında bi de o daha yani saygısızca.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Erkek şiddet uygulamıyacak. Ne karısına ne çocuklarına. Dövmüyecek yani.” (G.9., Kosova, erkek)

Bu ifadeler erkek şiddetinin kadınlarca ve erkeklerce nasıl anlamlandırıldığını ve “ailesine şiddet uygulamak” ifadesinde ne tür bir şiddetin kastedildiğini göstermektedir. Genç erkek, şiddeti daha çok fiziksel anlamıyla anlamlandırırken, genç kadın için ise erkek şiddeti fiziksel, simgesel ve sözel şiddet biçimlerini içermekte ve tüm gündelik yaşamı egemenliği altına almaktadır.

Evlilik

Gençlerin evlilik kurumuyla ilişkisi; evliliğe nasıl bir anlam yükledikleri, evlenmeyi düşünüp düşünmedikleri, bu düşüncelerinin nedeni ve evlenecekleri kişinin temel özelliklerini nasıl kurguladıkları çerçevesinde ele alınmıştır.

Tablo 17: Gelecekte evlenmeyi düşünüyor mu

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Evet	80	83,3%	101	81,5%
Hayır	16	16,7%	23	18,5%
Toplam	96	100,0%	124	100,0%

Genç kadınların da erkeklerin de % 80'inden fazlası gelecekte evlenmeyi düşündüklerini belirtmiştir. Evlenmeyi tercih etmelerinin nedeni ise genç kadınlar ve erkekler için farklıdır.

Tablo 18: Gelecekte evlenmeyi düşünme nedeni

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Düzenli bir hayat yaşamak	2	2,5%	29	29,0%
Soyumuzu sürdürmek/çocuk sahibi olmak	5	6,2%	16	16,0%
Sevdiğimle beraber yaşamak/yuva kurmak	54	67,5%	37	37,0%
Evlenmek hayatın kuralı	17	21,2%	18	18,0%
Aileme daha fazla yük olmamak	1	1,2%	0	,0%
Aile baskısından kurtulmak	1	1,2%	0	,0%
Toplam	80	100,0%	100	100,0%

Genç kadınların çoğu (%67,5) için evlilik “yuva kurma”nın, “sevdiği kişi ile birlikte yaşama”nın bir imkanı olarak görülür ve bu nedenle tercih edilir. Genç kadınların bir kısmı ise evlenmeyi “hayatın kuralı” olduğu için, “herkes bir gün evlenir” düşüncesi ile düşündüklerini belirtmiştir (%21,2). Bunun dışında az da olsa, “soyumuzu sürdürmek/ çocuk sahibi olmak”, “düzenli bir hayat yaşamak”, “aileme daha fazla yük olmamak” ve “aile baskısından kurtulmak” cevaplarını verenler olmuştur.

Erkekler için de “sevdiğimle beraber yaşamak/ yuva kurmak” ifadesi ilk sıradadır; fakat bunun yanında sadece iki kadın tarafından ifade edilen “düzenli bir hayat yaşamak” ifadesi erkekler tarafından çok daha fazla vurgulanmıştır (% 29).

Gençlerin evlilik kurumuyla ilişkisini yorumlamadan önce gelecekte evlenmeyi düşünmeyen gençlerin, evlenmeyi istememe nedenlerine de bir bakalım.

Tablo 19: Gelecekte evlenmeyi istememe nedeni

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-	Yüzde	Sayı-	Yüzde
Anne-babaya bakmak	4	22,2%	0	,0%
Düzenli bir hayat istememek	0	,0%	6	31,6%
Ev geçindirecek ekonomik gücü olamamak	2	11,1%	8	42,1%
Koca baskısı/şiddeti yaşamak istememek	7	38,9%	0	,0%
Evliliğin süreceğine inanmamak	4	22,2%	3	15,8%
Evliliği zorunlu görmemek	0	,0%	2	10,5%
Kariyer yapmak	1	5,6%	0	,0%
Total	18	100,0%	19	100,0%

Gençlerin evlenmek istememe nedenleri çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik arasında kadınlar tarafınan en sık belirtilen neden “koca baskısı/şiddeti yaşamak istememek” iken, erkekler tarafından ise “ev geçindirecek ekonomik gücü olmamak” belirtilmiştir. Ayrıca “düzenli bir hayat istememek” cevabı altı erkek tarafından ifade edilmiş, genç kadınlardan ise bu cevabı veren olmamıştır. Anne-babaya bakmak, ev geçindirecek ekonomik gücü olmamak, evliliğin süreceğine inanmamak nedenleri ise hem genç kadınlar hem de genç erkekler tarafından dile getirilmiştir.

Gençler bir kurum olarak evliliği “gereksiz” görmemektedirler. Evliliği zorunlu görmediğini belirten yalnızca iki erkek varken, genç kadınlardan hiçbirinin evlenmek istememe nedeni bu değildir. Gençlerin evlenmeyi istememeleri evlilik kurumunun varlığıyla değil, evliliğin nasıl “yaşandığı” ile ilgili olumsuz bir anlam şemasına sahip olmalarından kaynaklanır.

Kadınlar için evlenmek, “güvensizlik” (evliliğin süreceğine inanmamak), “şiddet” (koca baskısı/şiddeti) ve “anne-babayı yalnız bırakmak” (anne babaya bakma gerekliliği) kodlarını taşır.

“Evlenmeyi hiç düşünmüyorum. Bana uzak. Ne biliyim, hiç ama hiç sevmiyorum. Ya bazen düğünlere gidiyorum, Allah’ım diyorum ne güzel gelinlik içinde. Onların düğünlerine gidip oynarım, ağabeyleriminkine, oynarım, bana sıra gelince, beni istemeye gelince ağlamaya başlarım.” (G.15., Altay, kadın)

Gelinlik içinde olmanın güzel anlamına karşın, genç kadın evlenmek istemediğini belirtmiştir. Evliliğin nasıl bir şey olduğunu ise şu şekilde tarif etmiştir:

“Çok güzel bişey bak, ona bişey demiyorum. Hani baya zorlukları olan bişey, merdivenlerden, öyle bişeyler, tırmanman, çok zorlukları olan bişey ama, bazı yeri güzeldir bazı yeri zordur. Kötü yanları da çoktur mesela, ay dayak. Yarabbim. Bi de huzur olmadı mı bi evde, karısının arkasından iş çevirmek, yalan söylemek, bi de çocuklarının üzerine yemin etmek gibi şeyler... çok var.” (G.15., Altay, kadın)

Erkekler için ise evlenmek, “ekonomik sermaye” (ev geçindirecek güce sahip olmak) ve “düzenli bir hayat” (bunu aşağıda anlamaya çalışacağız) kodlarını yüklenmiştir. Evliliğe yüklenen ekonomik sermaye ön koşulu, erkeklerin evin geçiminden yalnızca ya da önemli ölçüde kendilerini sorumlu görmelerinden ve bu sorumluluğu üstlenecek ekonomik sermayeye sahip olmamalarından kaynaklanır. Ekonomik sermayenin yokluğu aslında Kadifekale’de oldukça yaygındır; evlenmeyi düşünen erkekler de ekonomik olarak ev geçindirecek güce sahip olmuyor olabilirler. Buna karşın genç erkekler tarafından yine de evin gelirinden “esas sorumlu” olmak, erkeğe atfedilir. Evlenmeyi düşünen bir genç erkek, evleneceği kişinin gelir durumu ile ilgili şöyle demiştir:

“Geliri hiç önemli değil. Ama benden daha fazla kazanırsa, ben n’apar eder daha fazla kazanmanın bir yolunu bulurum.” (G.6., Kadifekale, erkek)

“Düzenli hayat” algısı, bazı gençler için evlenme bazıları için ise evlenmek istememe nedeni olabilmektedir. İki genç arkadaş arasında geçen şu konuşmaya kulak verelim:

G.9: “Ben evlenmeyi düşünmüyorum. Kız arkadaşıma da hiç sormadım hiç öyle bi konu da açılmadı. Ben istemiyorum ya ne biliyim, hep kafesin içinde gibisin sana çizilen çerçevenin dışına çıkamıyorsun.”

G.10: “İlerki zamanda sana kim bakçak?”

G.9: “Bakması önemli değil benim için.”

G.10: “Bakması önemli değil değil, sen şimdi yaşlandın, el ayak kesildi sana kim bakçak?”

Evliliğin kadının erkeğe bakım hizmeti sunduğu bir yapı olduğu egemen anlamı, evlenmek istemeyen genç tarafından değersizleştirilmiştir; gencin anlam dünyasında evlilik “kafes” metaforuyla anlamlandırılır. Gence evlilikte çizilen ve sınırlayıcı olan çerçevelerin neler olduğu sorulduğunda, nereye gideceğini, ne zaman geleceğini,

arkadaş çevresini sınırlayan “düzenli bir hayat” ve “sorumluluk alma” vurgusunu yapmıştır. Evlenmeyi isteyen genç için ise egemen evlilik kültüründe yer alan “sorumluluk” ve “düzen” gibi ilkeler, gizil anlamlarıyla yeniden yorumlanmış ve alt edilmiştir. Bu gizil anlamlar bu ilkeleri erkek için aşılması çok kolay kılarken, kadın için “çerçeve” çizmeyi öngörür, kadın için ön plana çıkan anlam bakım emeğine yönelik hale gelir. Böylece evlenmek isteyen genç için temel endişe, yaşlandığında kendine bakacak birinin varlığıdır.

Evlilik ve Öteki

Kadifekale’de, evlenmeyi düşünen birçok genç kadın, 20’li yaşlardan itibaren “önümüzdeki yıllarda” evlenmeyi gündeme almış durumdadırlar. Bazı genç kadınlar “evlilikten önce eğitimlerini tamamlamalarını” ve “iş sahibi olmaları gerektiğini” belirtmiştir (G.14). Aslında genç erkekler de kadınlar da evlenecekleri kişinin profilini, bu kişinin huyu, milliyeti, geliri, eğitimi, dini açısından çok daha erken yaşlarda kafalarında çizmeye başlarlar.

Genç kadınlar evleneceği kişinin sahip olması gereken karakterini tarif ederken, “sevmeyi” ve “baskıcı olmamayı” vurgulamışlardır:

“Ben evleneceğim kişinin bu kadar baskıcı olmasını istemem. Hayır ben hani baskıya gelemem neden çünkü zaten ailemden çektiğimi çektim, hani isterim ki evlendiğim zaman rahat olayım, fazla üstüme gelmesin, hani gözümü açsın, yaşamadığım şeyleri yaşatsın, gezelim tozalım. Hani kapanmam da. Çıktığım herkese ilk söylediğim şey bu benim. Hani nası desem, fazla taviz vermem. Hani beni böyle kabullensin ki ilerde sıkıntı olmasın. Yok ojenmiş, yok giyinişin... ben söylüyorum giyinişime karışmıycaksın, zaten ben giyinmeyi biliyosam sorun değil yani. Kabul etçeksen beni böyle kabul etçeksin bidaha ilerde sorun yaşamak istemem. Zaten aileden çekiyosun bi de yağmurdan kaçarken doluya mı yakalancaksın?” (G.3., Kadifekale, kadın)

Bu genç kadının sözlerinde evlilik bir “kaçış” ve “kurtuluş” anlamı yüklenir. Aile baskısından kurtulma imkanı taşıyan evlilik, aynı zamanda başka bir baskı riskini de taşımaktadır ki genç kadın bu riski önceden önlemenin tasarısını yapar.

Genç erkekler ise evleneceği kişinin karakter özelliklerini belirtirken “sevmeyi” ve “kıskaç olmayı” (G.5, G.6, G.9) belirtmişlerdir.

Evleneceği kişinin geliri ve eğitimi konusu ise genç kadınlar için önem taşıırken, genç erkekler tarafından çoğunlukla hiç önemli görülmemiştir.

Tablo 20: Evleneceği kişinin gelir durumu ve eğitim durumunun önemi

Gelir durumu	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Hiç önemli değil	24	22,2%	103	78,6%
Önemli	39	36,1%	19	14,5%
Çok önemli	45	41,7%	9	6,9%
Toplam	108	100,0%	131	100,0%

Eğitim durumu	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Hiç önemli değil	27	25,0%	71	54,2%
Önemli	42	38,9%	36	27,5%
Çok önemli	39	36,1%	24	18,3%
Toplam	108	100,0%	131	100,0%

Genç kadınlar için evleneceği kişinin gelir durumunun yüksek olması çoğunlukla (%41,7) çok önemli bulunmaktadır. Genç erkeklerin evleneceği kişinin gelir durumunun yüksek olmasına verdikleri önem ise sadece %6,9'dur⁵⁰.

Genç kadınların gelire önem vermesinde de içinde buldukları ekonomik koşulların zorluğu belirleyici olabilmektedir:

“Zaten yoksulluktayız, bide yine yoksulluğa mı gircez? Çok çok parası olması gerekiyor. Çok sevdim, bi baktım parası yok, höyt, yol al, yol al başka kapıya!”
(G.15., Altay, kadın)

Genç kadınlar, evlenecekleri kişinin eğitim durumunun yüksek olmasını da çoğunlukla “önemli” olarak değerlendirmişlerdir (%38,9). Bunu çok önemli bulan kadınların yüzdesi ise %36,1'dir. Genç erkekler ise çoğunlukla, tersine, evlenecekleri kişinin eğitim durumunun “hiç önemli olmadığını” belirtmişlerdir (%54,2).

⁵⁰ Bazı genç erkekler, evlenecekleri kişinin “gelir durumunun önemli olduğunu” söyledi ve ardından ekledi: “yani benden çok kazanmaması gerekli”. Bu anlamdaki öneme ilişkin kategorimiz olmadığı için onlar da “hiç önemli değil” kategorisine eklendi. Çünkü bu sorunun aslı, “gelir durumunun yüksek olması önemli mi” şeklinde formüle edilmiştir. Fakat araştırma sürecinde bu formülasyonun bu genç grubunu içermediği görülmüştür.

Milliyet, din, mezhep, siyasi görüş ve memleket konusunda ise evlenilecek kişinin seçimi gençlerin “öteki” olan ile ilişkilerini ortaya koyar.

Tablo 21: Evleneceği kişinin milliyeti/etnik kökeni, memleketi ve siyasi görüşünün önemi

Milliyet/etnik köken	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Hiç önemli değil	65	60,2%	95	72,5%
Önemli	23	21,3%	12	9,2%
Çok önemli	20	18,5%	24	18,3%
Toplam	108	100,0%	131	100,0%
Memleket	Cinsiyet			
	Kadın		erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Hiç önemli değil	86	79,6%	112	85,5%
Önemli	11	10,2%	11	8,4%
Çok önemli	11	10,2%	8	6,1%
Toplam	108	100,0%	131	100,0%
Siyasi görüş	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Hiç önemli değil	53	49,1%	97	74,0%
Önemli	31	28,7%	22	16,8%
Çok önemli	24	22,2%	12	9,2%
Toplam	108	100,0%	131	100,0%

Gençlerin çoğu, evlenecekleri kişinin milliyeti/etnik kökeni, memleketi ve siyasi görüşünün “hiç önemli olmadığını” belirtmiştir. Fakat gençler, karşı tarafın da aynı şekilde bu ayrımları yapmamasını ve “ırkçı olmamasını” sıklıkla belirtmişler, hatta bir çoğu bu özelliklerin karşılıklı önem verilmemesi koşuluyla önemli olmadığını ifade etmiştir:

“Benim için milliyet hiç sorun değil. Ama demesin şöyle, ben Arapları sevmiyom, ben Kürtleri sevmiyom. Hani ırkçı biri olmasın. Ben ırkçıları sevmem. Öyle biriyle evlenmem.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Bence karşılıklı olması önemli, çünkü nası önemli, hani televizyonda görüyorsun haberlerde çıkıyo. Yine hani dağdakiler benim insanım, Kürt değil mi? Biri bana ordakilerle ilgili laf söylediği zaman benim zoruma gider. Değil sevgilim eşim dahi olsa onu orda bozarım. Ben nası senin Türklüğüne laf söyleyemiyosam, saygım varsa senin de olmalı. Nolursa olsun olmalı yani.” (G.1., Kadifekale, kadın)

Genç kadınların da erkeklerin de evlenecekleri kişide en çok dikkat ettikleri husus ise dindir.

Tablo 22: Evleneceği kişinin dininin önemi

Din	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-	Yüzde	Sayı-	Yüzde
Hiç önemli değil	16	14,8%	23	17,6%
Önemli	24	22,2%	14	10,7%
Çok önemli	68	63,0%	94	71,8%
Toplam	108	100,0%	131	100,0%

Genç kadınların çoğu evlenecekleri kişinin kendi dinlerinden olmasının “çok önemli” olduğunu belirtmiştir (%63,0). Genç erkeklerin de %71,8’i bu ifadeyi kullanmıştır.

Dini açıdan “öteki” olan, gençler tarafından tercih edilmez, ancak dinini değiştirmek ve Müslüman olmak şartıyla bu kişiyle evlenilebilir. Gençler arasında sıklıkla karşılaşılan bu yaklaşımı bir genç erkek şöyle belirtiyor:

“Dini önemli. Ama diyelim Hristiyanlıktan Müslümanlığa dönerse, o zaman evlenirim, öbür türlü evlenmem.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Dinin gençler için önemi evlilik tercihlerinde açıkça görülüyor. O halde, gençler için dinin ne anlam ifade ettiği, gençlerin dini nasıl yaşadıkları ve egemen kültür olarak din ile ilişkilerinin nasıl olduğu sorusu karşımızda duruyor.

III.2.2.2.4.Din

Genç kadınların ve erkeklerin yaşam dünyalarında din en çok değer verilen kurumlardandır.

Tablo 23: Gençlerin din ile ilişkisi

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-	Yüzde	Sayı-	Yüzde
dini kurallar genel olarak davranışlarıma yön vermez	4	3,4%	13	9,8%
sadece özel günlerde dini ödevlerimi yerine getiririm	40	33,9%	69	52,3%
dini kurallara göre yaşamaya özen gösteririm	74	62,7%	50	37,9%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Genç kadınların çoğu (% 62,7) dini kurallara göre yaşamaya özen gösterdiklerini belirtmiş, % 33,9’u ise sadece dinen özel günlerde dini ödevlerini yerine

getirdiklerini ifade etmişlerdir. Genç erkeklerin ise çoğunluğu (% 52,3) sadece özel günlerde dini ödevlerini yerine getirirken, %37,9'u ise gündelik yaşamında dini kurallara göre yaşamaya çalıştığını ifade etmiştir. Ayrıca az sayıda da olsa "dini kuralların davranışlarına yön vermediğini" belirten gençler olmuştur.

Dinin gençlerin hayatındaki anlamı iki yönlüdür. Birincisi, inanç olarak bir dine "bağlılık" ve gençlerin gündelik yaşam pratiklerini ve zevklerini bu dinin ödev ve normlarına göre örüyor olmaları yönü:

"Yani din herşey, bu dünyada herşey geçici sonuçta, hani eşin, çocukların bile gün gelecek yanında olamayacak (...) gün içinde de ben mesela her gece dua etmeden yatmam. Uyku girmez. Namaz kılıyodum, ama İstanbul'a gittim kılmamaya başladım ama yine başlaycam." (G.1., Kadifekale, kadın)

"Din hayatımın en başında. Bütün her yerinde. Günlük hayatımda alahü tealaya şükürlerimi sunarım. Peygamberler anıldığında salavat getiririm. Peygamber efendimizin hayatını ele alan kitaplar okurum. Ondan sonra kuran okurum. Hatim de ettim. İşte ben, Allahın izniyle ramazanda da namaz kılmaya başlaycam. Henüz başlamadım. Bikaç yerinde lanet şeytana gelsin ki unutuyorum hani." (G.14., Altay, kadın)

"Bir de şeyleri çok izlerim Hazreti Yusuf, H.z. Meryem, H.z. Rabia. Hani film çıkarıyorlar ya. Hayatlarını anlatıyorlar. Ay çok severim onları." (G.15., Altay, kadın)

Din gençler için bir yandan da "korku" koduyla anlamlandırılmıştır. Din, "Yüce" olan, Yüceliği ve büyüklüğüyle aynı zamanda korkutucudur da. Yücelik, daima baştan çıkarıcı bir "şeytan"ın ve "günah"ın varlığıyla beraber okunur. Dini ödevlerin yapılmaması da gençler tarafından "şeytan"a yüklenir. "Yüce"nin büyüklüğü "ruh"a verdiği sıkıntıda kendini gösterir:

"Ben namazımı hiç kaçırmam mesela hayatta. Hani bişey oldu mu bilirim ki o namazımı etmedim. Etmedim mi huzursuzluk oluyo ya içimde yemin ederim." (G.15., Altay, kadın)

"Valla benim içimde var ama lanet gelsin şeytana, yapıyorum yapıyorum tam yapçam diyom, şeytan... en son başladım yine bıraktım." (G.1., Kadifekale, kadın)

"Oturdum mu bi yerde heran aklımda, kalk namazını kıl kalk namazını kıl. Tam kalkçam, lanet şeytana gelsin televizyonda filmim çıkıyor bir türlü kalkamıyorum. Diyorum reklama girsin kalkçam. Tam reklama giriyor, ağabeylerim o anda bir şey istiyor, unutuyorum yine. Öbürünü bekle, öbürünü bekle bi daha ezan okuyor." (G.15., Altay, kadın)

“Yüce”ye duyulan hayranlıkla karışık korkunun yanında, dinin gençlerin dünyasında başka anlamları da vardır. Bunlardan birisi dinin doğurduğu zorunluluklar ile ilgilidir. Özellikle genç kadınlar için dini ödevler, gündelik hayattaki pratiklerde, giyimlerinde ve davranışlarında belirleyici ve kısıtlayıcı olabilmektedir:

“Ben biraz kısıtlılık hissediyorum. Dediğim gibi kısıtlı giymememin sebebi, özellikle bu sene, bundan dolayı hani. Ben hemen hemen hocalar diyor, genelde erkekler şu (döş) şurasını (bilekler), bir de ayak bileklerini görürse, bizzat peygamber efendimiz kendisi lanet okuymuş o kadınlara. O yüzden ben de onun lanetini almamak için böyle giyinmeyi tercih ediyorum.” (G.14., Altay, kadın)

Genç kadın dinin kısıtlayıcılığını kabul etmekte fakat dinin manevi yaptırımını göze alamayarak kısıtlılıkları kabul ve tercih etmektedir. Buradaki göze alamama, “Yüce” de karşılık bulan bir hayranlık ve korkuyla ilgilidir.

Dine yüklenen “Yüce” anlamı, gençlerin din ile ilişkilerinde ödevlerini yerine getirmemelerine engel değildir, hatta bunu yüklenir bile:

“Ben hiç kılmadım hiç kılmam da. Yani isterim ama kendime güvenmiyorum bırakırım diye, bu sefer daha çok günaha gircem. Ne zaman içimde o şeyi hissettim o zaman kılmayı düşünüyorum ama hergün dua ederim.” (G.3., Kadifekale, kadın)

Genç erkeklerin dini çok önemli ve kutsal buldukları halde –ve işte yine bu nedenden, gündelik hayatlarının önemli bir parçası olamayabilmektedir:

“Din önemli, tabi biz bunu başka şeyler gibi alışkanlık haline getiremiyoruz. Zor geliyo bize.” (G.9., Kosova, erkek)

III.2.2.2.5.Eğitim

İyi bir eğitim, gençler için hayatta önem verdikleri, sahip olmayı tercih edecekleri bir şeydir. Gençler iyi bir eğitimin kendileri için kültürel sermaye getireceklerini düşünürler. Özellikle Kürt olmaları, Türkçelerinin akıcı olmaması, egemen kültürle iletişim kanallarındaki bir aksaklık olarak kendini eğitim kurumuyla ilişkilerinde gösterir:

“En azından kendini açıkça ifade edebilirsin iyi bir eğitimle.” (G.7., Kosova, erkek)

“Konuşman düzelir, nerde ne kelime kullanacağını bilirsin. Önünü görürsün.” (G.9., Kosova, erkek)

“Şimdi cahil insan herkes tarafından biraz küçümseniyor yani. Okuma imkanın varken okumayan, bir de hani cahil olduğu için, cahil olmayan insanla tartışmaya girer, haksız çıkar, çünkü bilmiyor.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Eğitimli olan cahil insanı eziyor.” (G.6., Kadifekale, erkek)

7. ve 9. görüşülen kişilerin ifadelerinde eğitimin “dil” ile ilgili yönü ön plana çıkarken, 5. ve 6. görüşülen kişiler eğitimle sağlanacak kültürel sermayenin sosyal ilişkilerde, eğitimli olan ve olmayan kişiler arasında bir ezme ilişkisi oluşturduğuna dikkat çekiyor. Bu anlatılardan da görüldüğü üzere Kürt gençlerin, egemen Türkçe eğitim anlayışı nedeniyle dezavantajlı olarak dahil oldukları eğitim kurumu, gençler tarafından aynı zamanda kültürel sermayelerini arttırmak ve sosyal ilişkilerde ezilmemek için kullanmayı gerekli gördükleri bir kurum olarak anlamlandırılıp önem kazanıyor.

Eğitime verdikleri öneme karşın gençlerin eğitim kurumuyla ilişkisi, “iyi bir eğitim” alma olanaklarının yokluğu nedeniyle kesintiye uğrayabiliyor. Gençlerin eğitim kurumuyla ilişkisi, zorunlu eğitimden sonra okuldan ayrılmak şeklinde kesilebildiği gibi, okula resmiyette devam ederken, sık sık okuldan kaçmalarla çok fazla devamsızlık yoluyla da “kesik kesik” sürdürülen bir ilişki halini alabiliyor. Gençlerin eğitim kurumuyla kopuk ya da “kesik-kesik” ilişkisini anlayabilmek için gençlerin eğitim kurumuyla iletişim kanallarını oluşturabilecek “okul”la ilişkilerinin nasıl koptuğuna ve okulu nasıl anlamlandırdıklarına bakalım:

“Okulum pisti. Ondan babam okumamı istemedi. O zaman başka okula gitmemi istedi ama aşağıdaki okullar daha pisti. İzin vermedi, açıktan devam edersin dedi. Açıktan da çok zor, bi sene denedim, baktım olmuyo, açığı da ben kendi isteğimle bıraktım.” (G.2., Kadifekale, kadın)

“Ben okulu kötü olduğu için bıraktım. Okul kötü. Tamam çok sıkı disiplin vardı ama.. aslında ben devamsızlıktan kaldım, bırakmadım. Çünkü benim derslerim süperdi, çok güzeldi, hatta diploma notum bile 4.89’du. (...) devamsızlık mı, ne bilim, bende bi ara söz yüzüğü yakaladılar, sırf söz yüzüğü yakaladılar diye beni okula almadılar kaç gün. Hatta müdür çağırdı, anneni babanı çağır tasdiknamenini vericez. Ben devam etmeyi çok istiyordum. Hele hemşire olmayı çok istiyordum. Ama okuyamadım müdürler yüzünden.” (G.1., Kadifekale, kadın)

Genç kadınların anlatılarında okuldan kopmaları/ayrılmalarında okul ortamının “pis” olması vurgulanmıştır. Ortamın “pis” olmasını genç kadınlar “kızlar için uygun değildi”, “uyuşturucu, kötü alışkanlıklar, her türlü şey” ifadeleriyle açıklamışlardır. Ayrıca 1. görüşülen kişinin devamsızlıktan kalmasında okul kurallarını ihlal ettiği gerekçesiyle okula alınmaması etkili olmuştur. Bu durum genç kadınların eğitim kurumlarıyla ilişkilerinin kopmasında okulun yapı ve işleyişinin etkisinin olduğunu göstermektedir. Okul ortamının “pis”liği (G.5, G.6, G.10) ve “öğretmenlerin ilgisizliği” (G.10) genç erkekler tarafından da vurgulanmıştır; fakat bu durum onların eğitiminde bir kopuşa neden olmamıştır.

Gençlerin devamsızlık ya da okuldan kaçma davranışları ise, gençler için bir “kurtuluş” anlamı yüklenir.

“Bak, sekizinci sınıfta ne sınavlara girdim ne derse girdim ne okula gittim ama gene de sınıfımı geçtim, diplomamı da aldım. Çünkü müdür dedi ki gelme dedi, ben seni geçircem dedi. Allah razı olsun dedim. Sakın dedi, okula adımını atma atarsan sınıfta bırakırım dedi.” (G.3., Kadifekale, kadın)

“Okudan kaçıp kafa dağıtmaya gidiyoz. İnternet kafeye, kahveye falan.” (G.10., Kosova, erkek)

“Ohooo, her sene on dokuz buçuk (devamsızlık). 20’de kalıyoz ondan.” (G.7., Kosova, erkek)

“Ben çok büyük bi eğitim aldım, üstüne toz kondurmam yani, çok büyük bi eğitimim var benim (!) Okulda olduğum günü hatırlamıyorum. Ben okulda ders yaptım mı acaba, hatırlamıyorum. Kaçıp sahile gidiyoduk, arkadaşlarımla beraber. Onlar da kaçıyodu, sevmiyoduk okulu ya öyle bi, bilmiyorum, çok saçma geliyo yani.” (G.15., Altay, kadın)

Gençler için okulun “pis” ortamının dışında okulu bu kadar çekilmez kılan başka faktör de vardır. Bir genç kadın için okul, “saçma” davranışlar bütününden oluşabilmektedir:

“Okula gidiyoduk, sınıfta oturuyorduk, öğretmen geliyordu, kızım kalk tahtaya, ya kızım bunu yaz, kim birinci bu soruyu çözerse bilmem yıldız alcak gibisinden, yani çok saçma geliyodu bana. Ama müzik dersini çok severdim. Sesimin güzel olduğunu düşünüyordum. (...) müzik dersi oldu mu hiç kaçmazdım ha müzik dersinde” (G.15, Altay, kadın)

Genç kadının okulda bulamadığı “tutku”dur. Zevk aldığı, tutkuyla, duygularıyla yapabileceği bir şeyi (şarkı söylemek) yapabileceği tek ders olan müzik dersi söz konusu olduğunda okul, genç kadın için katlanılması gereken bir yer değildir artık.

Gençler okuldan kaçarak, okulu “hız” ve “heyecan” anlam kodlarını işleyebilecekleri bir alan haline getiriler. Bazı genç erkekler ise buna “güç” kodunu da eklerler. Bunu “şımarıklık yaparak” ya da “çok konuşarak” yapanlar olduğu gibi, “çok konuşan öğrencileri döverek” yapanlar da vardır:

“Dersi bölerler bağırlar çağırırlar. Biz dövüyoduk artık, valla beraber dövüyoduk ya. Öğretmen bize kızuyo, dövmeyin artık yeter diye.” (G.6, Kadifekale, erkek)

“Müdür yardımcısı bana kızdı niye dövüyosun diyo, ben varım burda. Hocam varsan niye o zaman şey’apmıyon?” (G.5, Kadifekale, erkek)

Dersi bölenleri müdür yardımcısının, öğretmenlerin olduğu ortamda döven genç, öğretmenin iktidarını önemsemeyerek, öğretmende vücut bulan iktidara karşı simgesel bir direniş sergilemiş olur.

III.2.2.2.6. Güven ve Güvenlik

Kadifekale gençlik altkültürünün egemen kültürün birçok kurumuyla iletişim kanalları adeta “güvensizlik tıparlarıyla” tıkalıdır. Bu başlık altında gençlerin egemen kültürün siyasi iktidar (hükümet), adalet (yargı), güvenlik (ordu ve polis) ve eğitim (okul) kurumlarına duydukları güven duygusu tartışılmakta ve denetim ve güvenlik kurumu ile ilişkilerine odaklanılmaktadır.

Tablo 24: En çok güvendiği kurum

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı/yüzde	Sayı/yüzde	Sayı/yüzde	Sayı/yüzde
Hükümet	13	11,0%	19	14,4%
Yargı	2	1,7%	3	2,3%
Ordu	4	3,4%	12	9,1%
Emniyet güçleri	36	30,5%	12	9,1%
Okul	21	17,8%	19	14,4%
Hiçbirine güvenmiyorum	42	35,6%	67	50,8%
Total	118	100,0%	132	100,0%

Yukarıdaki kurumlardan en çok hangisine güvendikleri sorulduğunda genç erkeklerin yarısı (%50,8), genç kadınların da %35,6'sı "hiçbirine güvenmiyorum" yanıtını vermiştir. Genç kadınların bir kısmı ise (%30,5) polise güvendiklerini belirtmiştir. Genç kadınların polisten sonra güvendiği diğer kurumlar ise % 17,8 ile okul, %11,0 ile hükümettir. Genç erkeklerin ise %14,4'ü en çok hükümete, ve yine %14,4'ü de en çok okula güvendiğini belirtmiştir. Erkeklerin yalnızca % 9,1'i polise güvenmektedir. Ordu ve yargı ise en az güvenilen kurumlardır.

Genç kadın ve erkeklerin kurumlara yönelik güven duyguları farklılık gösterse de "hiçbirine güvenmiyorum" cevabı hem kadın hem de erkeklerde yaygındır. Gençlerin egemen kültürün bu kurumlarıyla nasıl bir ilişkisi vardır ki, burada güven inşa edilemez? Bu soru bu bölümde gençlerin polis ile ilişkisi üzerinden tartışılmaktadır.

"Polisler şimdi neden orda?"

Kadifekale'nin girişinde Emniyet Şubesi vardır. Polis teşkilatının her akşam saat 18:30'da çeşitli donanımlarıyla (yunus ekipleri, TOMA-Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı, çevik kuvvet) Kadifekale'nin girişindeki emniyet şubesinin önündeki geniş alanda hazır bulunduğu gözlenmiştir. Kadifekale'deki gençlerin polislerle ilişkileri ve anlam dünyalarında polisin yeri farklılık göstermektedir; fakat buna karşın gençlerin çoğunun sorduğu ortak soru şudur: "Polis orada neden var?"

Tablo 25: Polisle ilişkiler

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde		Sayı-yüzde	
Polisin tacizine uğradım (gereksiz kimlik sorma/rencide edici söz vb.)	12	10,2%	76	57,6 %
Gözaltına alındım, kötü muamele gördüm	1	0,8%	41	31,1%
Golis tarafından evim basıldı	4	3,4%	21	15,9%
Polis görevini yeterince yerine getirmemesi beni rahatsız ediyor	6	5,1 %	1	0,8%
Polisle bir sorunum yok	91	77,1 %	47	35,6%

Genç kadınların çoğu (% 77,1) polis ile bir sorunları olmadığını belirtirken, bir kısmı da (% 10,2) polisin, gereksiz yere kimlik sorma ve rencide edici söz söyleme gibi eylemlerle kendilerini rahatsız ettiklerini belirtmişlerdir. Az sayıda da olsa, polis tarafından evinin basıldığını, gözaltına alındığını ve kötü muamele gördüğünü söyleyen genç kadınlar da vardır.

Gençler için politik bir faaliyet yapmadan yalnızca sokakta yürümek bile polis tarafından “gereksiz yere kimlik sorma”, “rencide edici söz söyleme” gibi eylemlerle tacize uğramalarına neden olabilmektedir. Örneğin bir genç kadın (G.1) polis tarafından sözle cinsel tacize uğradığını anlatmıştır. Genç kadın bu anlatıda, Kale girişinde otobüsten indikten sonra bir arkadaşıyla birlikte yürürlerken bir polisin kendilerini “sözle ve küfür içerikli taciz ettiğini”, kendilerinin de polise “küfürlü bir cevap” verdiklerini, polisin de karşılık olarak “alaycı biçimde güldüğünü” ifade etmiştir.

Genç kadınların polisle ilgili anlatılarında bir başka vurgu da polisin görevini yeterince yapmadığı yönündedir:

“Günümüzde polisler fazla işlerini yapmıyorlar gibi görünüyor. Bi olay olmuştu hani, polise gitmişlerdi, tamam öpün barışın demişlerdi, göndermişlerdi. Ama sonra o daha büyük bi olaya sebebiyet verdi, çözülmedi.” (G.14, Altay, kadın)

“Mesela kale’de kavga oluyo, polise haber veriyoz. Karakol da şurası biliyon, iki adımlık yer, gelmiyor. adamlar birbirini öldürüyor ondan sonra geliyo polis” (G.2, Kadifekale, kadın)

Bu ifadeleri kullanan genç kadınlar bir kurum olarak denetim ve güvenliği sorunsallaştırmamakta; ancak polisin bu kuruma uygun olmayan davranışlarından rahatsızlık duymaktadır. Polisin kale kapısı önündeki varlığı, bu genç kadınlar için, tacize uğrayan genç kadında olduğu gibi ahlaki ve ideolojik bir “güvensizlik” anlamı vurgusu içermese de herhangi bir “güvenlik” anlamı da taşımaz. Her üç kadın için de “polis orada neden var?” sorusu geçerliliğini korumaktadır.

Scott (1995:48) egemen kurumlar tarafından daima denetim altında tutulan tabi grupların bu kurumlara duydukları güvensizliği dile getirmelerinin önemli bir

yolunun, tabi grupların o kurumun görevini yeterince iyi yerine getiremediğini vurgulayarak, o kurumların meşruiyet zemini sarsmak ve aşındırmak olduğunu ifade eder. Kadifekale’de de bir yandan polise güven duygusu çok yüksek bir seviyedeyken bir yandan da “polis orada neden var” sorununun “polis görevini yeterince yerine getirmiyor” şikayetiyle dile getirilmesinin ardında böyle bir “aşındırma” stratejisi bulunduğu söylenebilir.

Bu soru genç erkeklerin anlam dünyasında da mevcuttur. Genç erkeklerin çoğu (% 57,6) polisin rencide edici sözleriyle tacize uğradıklarını belirtmiş, önemli bir kısmı (%31,1) ise gözaltına alındığını ve kötü muamele gördüğünü, bir diğer önemli kesim ise (%35,6) polisle hiçbir sorunu olmadığını söylemiştir. Genç erkeklerin %15,9’u polis tarafından evlerinin basıldığını belirtmiştir.

Polisin görevini yerine getirmemesi ifadesi genç erkekler tarafından da “güvenilmezlik” ve “ilgisizlik” kodlarıyla anlamlandırılmaktadır:

“Polis bir kere güvenilecek bir yer değil. Burda kaç tane olay oldu hani. Görsen yani bayağı büyük olaylar. Bunlara hiçbir zaman polis çağırmadık. Polis geliyor, adam yaralı misal, bir şey yok diyor, hallettik kendi aramızda diyor.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Bak ben tekelerde çalışıyorum, kendi gözümle gördüm hani. Hırsız mırsız zaten tipten de belli olur, façaları kesik mesik, dövme falan kolları. Çocuk geldi, iki paket sigara aldı, polis vardı, ona verdi, hadi güle güle.” (G.6., Kadifekale, erkek)

Genç erkeklerin dilinde polis, “zarbo” kelimesinde karşılık bulur:

“Zarbolar... (gülüyor) ya onun şarkısı da çıkmış biliyon mu hızlı. Tabi, hızlı olduğu için... Pratikler yani hep pratikler. Valla bilader hani girdiler ya buraya, hep hani yunuslar götürdüler herşeyi, doğru değil mi şimdi? (arkadaşına)” (G.10., Kosova, erkek)

Anlatıda adı geçen “Zarbolar geliyor (pırrrr)” şarkısı⁵¹ gençlerin “denetim ve güvenlik” kurumuyla ilişkilerinde var olan “hız” kodunu açığa çıkarır. Polisin mahalleye gelişi ise sık rastlanan bir durum değildir. Bir genç, bu durumun nedeninin polisin duyduğu “korku” olduğunu belirtmiştir:

“İnan burda bir kavga çıksın polisin umurunda bile değil, gelmiyor. Bir de korkuyorlar ya, gelmiyorlar.” (G.5, Kadifekale, erkek)

⁵¹ “Zarbolar geliyor (pırrr)” <http://www.youtube.com/watch?v=OBOQIN-zu5Q>

Kavga çıktığında gelmese de, polislin daima Kale girişinde olması, gençler tarafından simgesel bir şiddet olarak algılanabilmektedir. Polisle ilişkisini anlatan genç bu durumu şöyle ifade ediyor:

“Hiçbir şey yokken, bak şuan ne var, ne PKK’nin yıldönümü, kuruluşu, ne Abdullah Öcalan’ın doğum günü, ne bilmem ne işte, Kürtlerle ilgili hiçbirşey yok, özel gün falan. Neden polisler orda? Polisler şimdi neden orda? Halkı kışkırtıyorlar. Her gün orda durmaları insanları rahatsız ediyor. Hergün burda TOMA.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Polislin müdahale etme durumunu ise bir genç şöyle anlatıyor:

“En sevmediğim şey, bir olay olur, bütün her yere biber gazı atarlar. Evde oturanlar bu sefer rahatsız oluyor. O da çok kötü bir şey. Evde oturuyorsun, ağzın yüzün şey oluyor.” (G.6., Kadifekale, erkek)

Bu anlatıda gençlerin polislin simgesel şiddetinin yanısıra hiçbir politik eylem yapmadan, yalnızca evde otururken bile şiddete uğrayabildikleri görülmektedir.

III.2.2.2.7. Adalet ve Haksızlık

Adalet, gençler için en önemli değerlerden biridir. Haksızlık ise sıklıkla karşılaştıkları ve mücadele ettikleri durumların başında gelir. Bu başlık altında gençlerin yaşadıkları haksızlıklar ve bunlar karşısında konumlanışları tartışılmıştır.

Gençlerin yaşadıkları haksızlıklardan biri iftiradır:

“Ben iki sene önce okulda bir haksızlığa uğradım. Bir kavgada kızla aram iyi değil diye bana iftira atıldı.” (G.14., Altay, kadın)

Gençlerin sıklıkla karşılaştıkları bir diğer haksızlık ayrımcılık, eşitsizlik ve dışlamadır:

“Şimdi biz face’e girdik misal, hani Kürtler hakkında çok fena şeyler paylaşıyorlar face’de. Özellikle bunun başına geliyo (arkadaşını göstererek). Küfür ediyö. Diyo ne kadar kürt varsa işte... ben de ona diyorum, ben de ona küfür ediyorum. (...) Gelmiş orda, KSK’nin spor sayfasında siyasi şeyler paylaşıyo. Dedim, abi burası siyaset sayfası mı spor sayfası mı, kaldır dedim şunu. Baktım, benim ardımdan da bir ton kişi yüklendi böyle çocuğa kaldır falan, doğru diyo falan. Sonra adam kaldırdı o gönderiyi işte. Sonra biri bana özelden mesaj atıyo: Ne işin var len diyo İzmir’de Kürtsen, git dağa çık diyo.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Dersaneye kayıt yapıyoduk, işte SBS için hazırlık yapıyoduk. Baktım, adam, şey kadını pardon. Daha sürüyo mu dedim, evet dedi önce. Nereden geliyorsunuz dedi, Kale dedim. Aa dedi, baktım bilgisayarla bir şey yaptı, kayıt bitti dedi. Ben de napıcam, çıktım gittim. İnsan değiller işte. İşte bunlar yüzünden savaş var, herşey var.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Burda bi kavga olmuştu. Bakkalçıyla komşusu arasında, borcunu mu ne vermemiş herhalde. Bi tartışma olmuş, adam bakkalçıyı bıçaklamış. Buraya hala ambulans gelmiyor, polis gelmiyor, hiçbir şey gelmiyo. Bize haksızlık yapıyorlar yani.” (G.4., Kadifekale, erkek)

Birinci ve ikinci anlatılarda genç, sosyal mecrada Kürt olduğu için ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bunun karşısında genç, bazen doğrudan küfür ile karşılık verirken bazen ise “burası siyaset sayfası mı spor sayfası mı” diyerek oyunun kuralları gereği alanın diğer oyuncularının da desteğini alabileceği bir manevra yapmaktadır. Üçüncü anlatıda ise genç, polisin ihtiyaç olduğu durumda mahalleye gelmediğini belirterek maruz kaldığı eşitsizliği vurgulamaktadır.

Gençlerin tahammül edemediği bir diğer haksızlık biçimi ise, “artislik” yaparak haksız muamele edilmesidir:

“Bazen hocalar çok artislik yapıyo. Mesela ben bazen hakettiğim puanı alıyodum onlar vermiyodu. Çok konuşuyodum galiba ondan. Müdür yardımcısıyla bundan dolayı bayağı bi tartıştım. Sonra uzaklaştırma aldım. (G.10., Kosova, erkek)

Gençlere göre “artislik yapmak” giyinişiyle, konuşmasıyla ve her türlü davranışıyla eşitsiz bir ilişki üretmektir. İki genç, “artislik yapan kişi”yi şöyle tarif ederler:

“Sanki dünya onunmuş gibi yürür böyle. Şapkayı şöyle tutar, tam kapatmaz böyle, havada şöyle.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Bi de insanlar var, yürüyolar ya böyle artist artist, nefret ederim hani. Böyle insan, boş insan, çok var çok. Bilmiyorum hani ne yapmaya çalışıyorlar sanki. Cahil hepsi. Giyinişinden belli olur, yürüyüşünden.” (G.6., Kadifekale, erkek)

Gençlerin hayatında adalet kavramının önemine karşın gençlerin bir kurum olarak adalete neredeyse hiç güvenleri yoktur.⁵² Genç kadın ve erkeklerin, polis ya da yargının müdahale edebileceği bir haksızlıkla karşılaştıklarında sorun çözmeye

⁵² Bkz. Tablo: 24

yöntemleri arasında bu kurumların yeri oldukça azdır. Gençler daha çok kendileri ve çevreleriyle sorunu çözerler.

Tablo 26: Sorun çözme yöntemi

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı -Yüzde	Sayı -Yüzde	Sayı -Yüzde	Sayı -Yüzde
Mahkeme	18	15,4%	12	9,1%
Polis/jandarma	21	17,9%	14	10,6%
Siyasi parti	0	,0%	3	2,3%
Güvendiğim arkadaşlarımla beraber kendim	23	19,7%	55	41,7%
Kabadayı/mafya gibi güçlü kişiler	34	29,1%	44	33,3%
Ailem/akrabalarım	18	15,4%	2	1,5%
Allah'tan başka kimse sorunu çözemez	3	2,6%	2	1,5%
Toplam	117	100,0%	132	100,0%

Genç erkeklerin yarısına yakını (% 41,7) polisin ya da yargının müdahale edebileceği bir sorunla karşılaştıklarında sorunu güvendikleri arkadaşlarıyla beraber ya da yalnız başlarına çözdüklerini belirtmişlerdir. Erkeklerin % 33,3'ü ise böyle bir durumda "mahalledeki büyük başlardan" yani kabadayı/mafya gibi güçlü kişilerden yardım aldıklarını belirtmişlerdir. "mahalledeki büyük başlar" genç kadınların sorun çözme yöntemlerinde ise ilk sıradadır (%29,1). Genç kadınların önemli bir kısmı da (%19,7) sorunu güvendikleri arkadaşlarıyla beraber ya da kendileri çözeceklerini söylemiştir. Genç kadınlar arasında ailem/akrabalarım yanıtını verenler ise %15,4'tür.

"Zaten bize bir haksızlık yapıldı mı kendi aramızda hallederiz. Bi kavga olsun bi şey olsun." (G.6., Kadifekale, erkek)

Bir genç yalnızca kendisine ya da arkadaş çevresine değil, tanımadıkları birine de haksızlık yapıldığını gördüklerinde müdahale ettiklerini şöyle anlatmıştır:

"Bak ben bir durakta, tanımadığım bir kız- ama sonradan bununla çıktı o kız- ama tanıımıyorduk en başta tanıımıyorduk, bir çocuk geldi, bu kıza bir tane tokat yapıştırdı, kız böyle nasıl şey oldu, üzüldü böyle şey oldu. ben de kıızı tanıımıyorum. Çocuğu tuttum dedim, napıyon lan dedim sen? Tuttum çocuğu, bu sefer ben çocuğu yumrukladım. Girdik birbirimize. Çocukla bayağı vurduk birbirimize. Sonra ayrıldık işte çocuk geldi özür diledi. Yani ben, haksızlığı sevmem. Tanımasam bile sevmem haksızlığı." (G.5., Kadifekale, erkek)

Gençlerin haksızlığa karşı mücadele yöntemlerini de haksızlık karşıtı konularıyla meşrulaştırdıkları gözlenmiştir:

“Haksızlığa hiç gelemeyiz.” (G.4., Kadifekale, erkek)

“Haksız yere kimseye bir şey yapmayız biz.” (G.6., Kadifekale, erkek)

Büyük başlar

Gençlerin haksızlıkla karşılaştıklarında başvurdukları bir başka çözüm yöntemi ise “büyük başlar”, “mahalledeki büyük abiler” olarak niteledikleri kişiler oluşturur. Büyük başlara söyleme yöntemini daha çok genç kadınlar kullanmaktadır. Ancak erkeklerin de büyük başlara başvurma oranı oldukça yüksektir. Hatta bir genç erkek büyük başlar nedeniyle kendilerinin sorun çözmesine fırsat kalmadığını ima etmiştir:

“Bi’şeye el atamıyoz ki zaten. Hemen büyükbaşlar... hep büyük...” (G.10., Kosova, erkek)

“Mahkemeye başvurmam, bizim büyük başlar halleder.” (G.9., Kosova, erkek)

Gençler büyük başların sorun çözme yöntemlerini, haksızlığın kaynağını “onların” daha güçlü olması ve bu gücü gençleri ezecek şekilde kullanmaları olarak saptayarak meşrulaştırırlar:

“Misal buradan bir arkadaş vardı, Yeşilyurt’ta çocuklar, tekme tokat dövmüşler çocuğu. Buradan hemen on-onbeş araba gittiler oraya (büyük başlar). Orayı dağıttılar ettiler. Ben bunu onaylamıyorum ama hani neden sen onu o hale sokucaksın ki? Onun yaptığını da onaylamıyorum. O onu yapmasaydı, bizimkiler bunu yapmazdı.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Kadifekale gençlik altkültürünün adalet kurumuyla kopuk bağları, kendi içlerinde büyük başlar tarafından üretilen yeni bir adalet kurumu doğurmuştur. Kadifekale gençleri ise bu ilişki ağlarının içinde bir yandan “güvendiği arkadaşlarıyla beraber kendisi” soruna çözüm getirerek kendi gençlik altkültürünü oluştururken, diğer yandan da içinde buldukları egemen olmayan ortamın doğurduğu adalet kurumuna sorun çözme aracı olarak başvururlar. Böylece egemen kültürün adalet kurumuyla kurulamayan ilişkinin yerini, kendi altkültürünün adalet kurumu alır ve bu kurumun sorun çözme yöntemleri de meşru kabul edilir.

Sessizlik ve biriktirme

Gençlerin yaşadıkları haksızlıklar karşısındaki konumlanışları daima açık biçimde mücadele etmek şeklinde gerçekleşmez. Sahne arkası⁵³, gençlerin haksızlıklara karşı konum geliştirdikleri gizli senaryolarla⁵⁴ doludur:

“Ben onları Allaha havale ettim. Asla da hiçbir zaman hakkımı helal etmiycem onlara. Deseler ki bunlar ateşe atılacak sadece senin hakkını helal etmenle kurtulacaklar, asla helal etmem. Ne bu dünyada ne de öteki dünyada asla hakkımı helal etmem!” (G.14., Altay, kadın)

Bu anlatıda “öfke” duygusu kendini açık bir biçimde hissettirir. Genç kadın haksızlık karşısında susarak haksızlık yapanları Allah’a havale etmiştir; fakat bir yandan da sahip olduğu dini inanca tutunarak sahne arkasında, kendisine haksızlık yapanlara karşılık vereceği günün senaryosunu yazmaktadır. Bu gün “öteki dünya”da yaşanan bir gündür ancak ateşinin sıcaklığı bugünden kurulur. Sessizlik ardında, biriken ateşli bir öfke barındırmaktadır.

Bir başka anlatıda ise genç erkek Kürt olduğu için okulda yaşayabileceği herhangi bir baskı karşısında yapacaklarını sahne arkasında şöyle kurar:

“Kürt olduğumuz için baskı var. Ama mesela okulda biz hiç Kürt olduğumuz için sorun yaşamıyoz hani. Çünkü kimse bize demiyo “sen Kürtsün” falan filan. Bana şayet biri dese, ben fittirırım, o çocuğu orda hani alıp, kavga çıkarırım ben orda.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Sahne arkasındaki bu kurgular bir biriktirme süreci olarak okunabilir. Genç kadın yaşadığı haksızlığa benzer bir haksızlığa tekrar uğradığında bu birikim ile tavır alacaktır artık. Genç erkek ise henüz okulda böyle bir haksızlık yaşamasa da Kürt olduğu için bunu her an yaşayabileceğini bilir ve sahne arkasında bunu yaşacağı anı kurar. Gençlere bu kurguları yaptırın, *panoptik* bir mekan içinde olmaları yani içlerinde buldukları toplumsal mekanda yaşayabileceklerini bildikleri ama ne zaman yaşayacaklarını bilmedikleri olası haksızlıkların var olmasıdır.

⁵³ Sahne arkası ifadesi, Scott’un direniş sanatlarını ifade etmede kullandığı anlamda, kamusal senaryonun gerçekleşmediği, tabi olanların kendi içlerindeki pratiklerin gerçekleştiği alanı ifade eder.

⁵⁴ Scott, gizli senaryoların çoğunlukla gizli kaldığını, sahneye konmadığını ve sahne arkasında biriktirildiğini; fakat nadiren bazı patlama anlarında ortaya çıkarak açık direniş biçimleri halinde gerçekleştiklerini belirtmiştir (1995:41).

Patlama

Gençlerin sahne arkası kurguları bazı durumlarda kamusal senaryoya dönüşebilir. Bu durum bir patlama anı halinde gerçekleşir:

“Bi hocam vardı, bana haksızlık yaptı dövdüm. Dayanamadım dövdüm. Öğretmenimi yerden yere vurdum. Çok kötü yaptım. (...) ya ben de dövüyecektim aslında. Benim diğer gündün elim sargılıydı. Turnuvalarda baktım bizimkiler oniki tane gol atmış ama hiçbirini saymamış. Ondan sonra ben de içeri baktım bizimkilerle karşı taraf birbirine girmiş. ayırıyım derken baktım hoca geldi işte elimi tuttu, gir içeri sen naptığını sanıyorsun, ben de dedim ki hocam bırakır mısınız elimi, gözünüz mü kör dedim, elim incinmiş dedim sen nasıl tutuyosun dedim. Benim en nefret ettiğim kelime de ‘terbiyesiz’. O da terbiyesiz dedi bana, doğru düzgün konuş. Ben zaten o kelimeyi duyunca giriştim. Dedim sen kime terbiyesiz diyosun ya dedim. Dedim seni yerin dibine gömerim bi daha da çıkamazsın. Bunu derken zaten başladım dövmeye. En son işte çok kötü, saçını başını, yerlere atmışım, üstüne çıkıp dövüyümüşüm. Ben buraları hatırlamıyorum ama ha kendimi kaybettim, gözüm döndü benim. Benim gözüm dönünce kimseyi tanımam.” (G.1., Kadifekale, kadın)

Bu anlatıda genç kadını tetikleyen “terbiyesiz” kelimesi olmuştur. Bu kelimenin genç kadın için biriken bir anlamı vardır. Terbiyesiz kelimesi kadının hayatta değer verdiği ve kendisiyle özdeşleştirdiği bir tavra saldırıdır. Bu tavır, “ağırbaşlılık”tır:

“Hatta hocalar da beni çok seviyodu. Hani diyorlardı çok ağırbaşlı kızsın. Hani kendimi bildim bileli öyleyim. Belki farketmişinizdir.” (G.1., Kadifekale, kadın)

Genç kadın, bir haksızlığın yol açtığı kavgayı ayırmak isterken, öğretmenin gözünde kavga eden ve ağırbaşlılığını bozan biri görünümüne gelir. Bu, genç kadının amacından bağımsız bir olay olarak haksızlık anlamını taşır. Bu durumda artık genç kadın “dayanamaz”, kamusal senaryoda oynadığı rol düşer ve engellemeye çalışsa da yerini gizli senaryoda haksızlık karşısında aldığı rol alır.

Gençlerle görüşmelerde başka patlama anlatılarına rastlanmamıştır ancak kamusal senaryoda oynanan rollerden oluşan kavgalar ile bu patlama anlarını birbirinden ayırmak gerekir. Gençlerin haksızlık karşısındaki mücadeleleri çoğunlukla kamusal senaryodaki rollerini oynayarak doğrudan müdahale, simgesel direniş⁵⁵ ya da gizli senaryolar yoluyla olmaktadır.

⁵⁵ Simgesel direnişin tarzda cisimleşen boyutu ileriki bölümlerde tartışılacaktır.

III.2.2.2.8.Siyaset

Gençlerin egemen siyaset kurumuyla iletişim kanalları, çoğunlukla yalnızca oy vermek davranışını içerir. Gençlerin çok az bir kısmının ise parti kollarına üyeliği olduğu gözlenmiştir.

Tablo 27: Oy verilen parti

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
AKP	31	26,3%	31	23,5%
CHP	10	8,5%	5	3,8%
MHP	3	2,5%	1	,8%
BDP/Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloğu	52	44,1%	78	59,1%
TKP	1	,8%	0	,0%
İP	0	,0%	1	,8%
SP	1	,8%	0	,0%
Hiçbiri	20	16,9%	15	11,4%
HEPAR	0	,0%	1	,8%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Genç kadınların yarısına yakını (% 44,1) ve erkeklerin yarısından fazlası (% 59,1) BDP'ye ya da son seçimlerde onun muadili olan Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloğu'na oy verdiğini belirtmiştir. Bunun yanısıra genç kadınların % 26,3'ünün ve erkeklerin ise % 23,5'inin AKP'ye oy verdiği görülür. Gençler arasında üçüncü sırada oy verilen parti ise CHP'dir. Gençler arasında az da olsa, MHP, TKP, İP, SP ve HEPAR'a oy veren gençler bulunmaktadır. Oy kullanan çoğunluğun yanısıra, genç kadınların %16,9'u genç erkeklerin ise 11,4'ü hiçbir partiye oy vermediklerini belirtmiştir.

Gençlerin çoğu oy kullansa da, tek başına hükümetin ya da Kürt hareketini temsil eden parti ve kurumların Türkiye'deki sorunları çözemeyeceklerini düşünürler. Gençlerin çoğuna göre Türkiye'deki sorunları çözecek güç, devlettir.

Tablo 28: Türkiye’deki sorunları çözecek güç

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Türkiye Cumhuriyeti Devleti	83	70,3%	62	47,0%
Hükümet	13	11,0%	28	21,2%
Kürt hareketi	11	9,3%	21	15,9%
Şeriat rejimi	0	,0%	1	,8%
İşçi sınıfı hareketi	4	3,4%	14	10,6%
Fikrim yok	7	5,9%	6	4,5%
Total	118	100,0%	132	100,0%

Genç kadınların yarısından fazlası (% 70,3), genç erkeklerinse yarısına yakını (%47,0) Türkiye’deki sorunların çözümünde devletin esas aktör olduğunu belirtmiştir. Fakat birçok genç bu ifadede devletin Kürt hareketiyle uzlaşması koşulunu vurgulamıştır:

“Anlaşma gerekiyo, bizim de bu durumdan kurtulmamamız gerekiyo.” (G.15., Altay, kadın)

“Şimdi hepsinin birlik beraberlik olması gerekir. Birlik beraberlik olduktan sonra her şey çözülür. Ama istemiyolar, devlet bunu istemiyo yani. Daha çok birbirine girsin diyolar. Hani zaten kim ne yapıyorsa mesela şu ayrımcılık bile varsa şuan sırf devlet yüzünden yani. Devlet ayrımcılık yapmayacak. Çünkü bi tek o çözebilir hani.” (G.1., Kadifekale, kadın)

III.2.2.3.Kenti ve Mekanı Anlamlandırma ve Mekan Üzerinden Stratejiler

Kadifekale gençlik altkültürü, kentlerin dönüşüm süreci, bu süreçte dönüşen ilişkiler ve mekanlarla ilişkili olarak varlık gösterir. Bu başlıkta, gençlerin mekanı nasıl anlamlandırdığı ve gençlik altkültürünün yeniden üreticisi ve simgesi olarak nasıl deneyimlediği soruları ele alınmaktadır.

Kadifekale gençlik altkültürünün oluşum sürecine bakıldığında üç mekanın izleri görülür. Bu mekanlardan biri “memleket”tir. Memleket, anne ve/veya babanın doğmuş olduğu ve gelecek kuşaklara da kültürel birikimini aktardığı kültürel kökü ifade eder. Bir diğer mekan İzmir kent merkezidir. Üçüncü mekan ise Kadifekale’dir. Bu başlık altında, gençlik altkültürünün üzerine kurulu olduğu bu mekanları anlamlandırma biçimleri ve bu mekanlar aracılığıyla kullandıkları stratejiler tartışılacaktır.

III.2.2.3.1.Çiçek ve Dal

Memleket, gençler için tarihsel, kutsal ve neredeyse hayalidir. Adeta bir mittir. Gençlerin çoğu memleketlerini (çoğunlukla Mardin) görmemiştir bile; fakat memleketin tarihsel ve simgesel anlamı, Kadifekale gençlerinin altkültürel kimliklerinin oluşumunun temel belirleyicilerindedir.

Tablo 29:Kendini ait hissettiği yer

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde
Kadifekaleli-İzmirli-Memleketli	12	10,2%	16	12,1%
Kadifekaleli-Memleketli-İzmirli	6	5,1%	27	20,5%
İzmirli-Kadifekaleli-Memleketli	26	22,0%	17	12,9%
İzmirli-Memleketli-Kadifekaleli	24	20,3%	26	19,7%
Memleketli-Kadifekaleli-İzmirli	12	10,2%	31	23,5%
Memleketli-İzmirli-Kadifekaleli	38	32,2%	15	11,4%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Kendilerini ait hissettikleri yer konusunda genç kadınların % 42,4'ü, erkeklerinse % 34,9'u için memleket ilk sırada gelmektedir. Memleket, gençlerin anlam dünyasında, “anavatan” olarak, köklerden ayrılmaya, zorunlu göçe ve İzmir Kadifekale’de yaşamaya uzanan bir tarihi yüklenir.

“Kendi ana vatanım orası (Mardin) mesela.” (G.7., Kosova, erkek)

Memlekette yaşamak söz konusu olduğunda ise, gençler istekli değildir.

Tablo 30: Gelecekte yaşamayı düşündüğü yer

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde
Kadifekale'de	24	20,3%	58	43,9%
Çimentepe/Eşrefpaşa gibi Kadifekale'ye yakın bir semtte	45	38,1%	30	22,7%
memlekette	3	2,5%	5	3,8%
İzmir ve memleket dışında bir yerde	18	15,3%	18	13,6%
Buca/Alsancak/Güzelyalı gibi Kadifekale'ye uzak bir semtte	28	23,7%	21	15,9%
Total	118	100,0%	132	100,0%

Memleket, gençlerin çok azı (%2,5 ve %3,8) tarafından gelecekte yaşamayı düşündüğü yer olarak belirtilmiştir. Bir genç kadın memlekette yaşamak fikrine bir koşulla sıcak bakar:

“Orda yaşamak.. köyde olmuycaksa evet.” (G.14., Altay, kadın)

Bir başka genç ise, “memlekete dönmeyi düşünmeyeceğini”, artık “buralı” olduğunu şu ifadelerle anlatıyor:

“Çiçek dalında güzeldir. Biz de burada çiçeğiz burada kalalım. (G.10., Altay, erkek)

Bu ifadeler gençlerin memlekete, köklerini temsil etmek üzere kutsal bir değer atfetmeler de, orada yaşamak söz konusu olduğunda kendilerini Kadifekale’e ait hissettiklerine işaret eder.

III.2.2.3.2.Kadifekale Yolları

Tablo 31: Kadifekaleye aidiyet

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde
Evet	80	67,8%	103	78,0%
Kısmen	8	6,8%	8	6,1%
Hayır	30	25,4%	21	15,9%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Genç erkeklerin çoğunluğu kendini Kadifekale’ye ait hissetmektedir. Genç kadınların da yarısından fazlası kendini Kadifekale’ye ait hissetse de, %25,4’ü kendini Kadifekale’ye ait hissetmediğini belirtmiştir. Bunu yorumlayabilmek için Kadifekale’de gençlerin Kadifekale’yi nasıl anlamlandırdıklarına bakalım.

Gençlerin anlam dünyasında, Kadifekale’yi ayırdedici özellikler olarak “doğup büyüdüğü yer olması” “manzara” “surlar” “sokaklar” “Kürtler” “arkadaşlıklar” “samimi ortam ve sıcaklık” ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle genç kadınlar için “uyuşturucu kullanımından duyulan rahatsızlık” “gelişmemişlik ve evlerin bakımsızlığı” da Kadifekale’ye ilişkin anlam şemalarının oluşumunda etkilidir. Genç erkeklerde ise “Kadifekale’nin kendi içinde birlik olması ve dışa kapalı olması” vurgulanan bir diğer özelliktir.

Tablo 32: Kadifekale'nin kendine özgü farkı

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde
manzarası/havası	34	29,3%	33	25,8%
tarihi/surları-turistik	28	24,1%	27	21,1%
çoğunlukla Kürtlerin yaşaması	4	3,4%	23	18,0%
gelişmemişlik/ evlerin bakımsızlığı	10	8,6%	6	4,7%
yoksulluk	0	0,0%	3	2,3%
çatışma/ gerilim olması	9	7,8%	9	7,0%
uyuşturucu/ serserilik olması	10	8,6%	5	3,9%
insanların sıcak/içten olması	17	14,7%	6	4,7%
kendi içinde birlik olması/dışa kapalı olması	3	2,6%	14	10,9%
azınlık bir grubun yaşaması	0	0,0%	2	1,6%
farklı politik ve etnik kimliklerin birlikte yaşaması	1	0,9%	0	0,0%
Toplam	116	100,0%	128	100,0%

Kadifekale, gençler için iyisiyle ve kötüsüyle “doğup büyülenen yer”, “ev” anlam kodlarını yüklenir. Bu, evden ayrıldığında ortaya çıkan “özlem” duygusunda gizlidir:

“Biz buranın bi malıyız, burda doğduk, buraya aitiz.” (G.7., Kosova, erkek)

“Yeşilyurtta antreman sahasında toplanıyoduk biz, oradan gelince böyle bir içimiz açılıyordu. Karakolun ordan bi giryoduk hani, insan böyle kendini çok iyi hissediyö, ben öyle hissediyöm.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Ben mesela maça gidince Yeşilyurt’a falan, Kale’yi özlüyöm, şuan Kale’de olsam diyöm.” (G.4., Altay, erkek)

Bunun yanı sıra, “manzarası ve havası”, “tarihi”, “surları”, “İzmir’in en güzel yeri” olması, Kadifekale’nin ayırdedici özelliklerinin başında gelir. Genç kadınların % 29,3’ü manzarası ve havasını, %24,1’i ise surları, tarihi ve turistik olmasının İzmir’deki diğer semtlere göre Kadifekale’nin ayırdedici özellikleri olduğunu belirtmişlerdir. Bu özellikler erkeklerde de aynı sırayla vurgulanmıştır.

“Çoğunlukla Kürtlerin yaşaması” ifadesi ayırdedici bir özellik olarak erkeklerin önemli bir kısmı tarafından vurgulanmış (%18,0), buna karşın kadınların çok azı (%3,4) bu vurguyu yapmıştır. Kadınlarda bu ifadeden çok (%14,7) –bu ifadenin yerine değil- “insanların sıcak/ içten olması” ifadesinin vurgulanması, kadınların

Kadifekale’yi İzmir içindeki konumunu göz önüne alarak anlamlandırmada, birincil ilişki yapılarına odaklandıklarını ve İzmir kentsel alanındaki karmaşık sosyal ilişkiler karşısındaki “birleşmeyi” vurguladıklarını gösterir. Çoğunlukla Kürtler’in yaşaması ifadesi ise birincil ilişki yapılarını göz önünde bulundurmakla beraber, bu ilişkilerin nesnel temellerini ve İzmir kentsel alanında bu nesnel temele dayalı “ayrışmayı” vurgular.

Özellikle genç erkeklerde, Kadifekale gençlik altkültüründe birçok başka alanda da görülen “hız” kodu Kadifekale’yi anlamlandırmada da etkilidir. Bazı genç erkeklere göre Kadifekale “hızlı çocuklar”ın bulunduğu bir yerdir:

“Hızlı çocuklar da var. (...) Giderli, atar ... Delikanlı yani yürekli, en basit... atılgan diyelim. (...) Ya hızlı yaşıyo yani hayatı. Kendimi tarif ediyom aslında (gülüyor).” (G.8, Kosova, erkek).

“ (Hızlı) yani birçok şeyi aynı anda görebilmek hani. Görmek istediğine hemen ulaşabilmek. Ne yapıp edip bi şekilde ulaşabilmek” (G.9, Kosova, erkek).

“Gelişmemişlik/ evlerin bakımsızlığı” (%8,6), “uyuşturucu/ serserilik olması” (%8,6) ve “çatışma/ gerilim olması” (%7,8) da genç kadınlar tarafından Kadifekale’nin ayırdedici özellikleri olarak belirtilmiştir. Gençler arasında, az sayıda da olsa “kendi içinde birlik olması/dışa kapalı olması”, “yoksulluk”, “farklı politik ve etnik kimliklerin birlikte yaşaması” ifadelerini kullananlar da olmuştur.

Kadifekale’yi İzmir kent mekanı içerisinde kendine özgü olan özellikleri aracılığıyla anlamlandırmada daha çok olumlu özellikler ön plana çıkartılmıştır. Manzara ve surların gençlerin anlam dünyasındaki baskın rolü, Kadifekale gençlik altkültürünün İzmir ile ilişkisine de işaret eder. Gençler İzmir’e “tepeden bakacakları” bir konumdadırlar Kadifekale’de. Bu tepeden bakış, Scott’un (1995:230) ifadesiyle “simgesel tersine çevirme” olarak okunabilir. Egemen kültür karşısında egemen olmayan Kadifekale gençlik altkültürü grupları, tepeden bakışı (manzarayı) yücelterek, egemenliği tersine çevirmektedir. İzmir’in egemen kültürün taşıyıcısı olan tüm alanları (hemen karşıda Hilton Oteli, hiç görmedikleri birçok zengin semt) artık ayaklarının altındadır.

Buna karşın egemen kültür aşağıda sessizce uzanmaz; Kadifekale'nin yollarında, sokaklarında, evlerinin içinde de yaşar. Bu durum gençlerin Kadifekale ile ilgili sorunlarında kendini gösterir. Gençlerin Kadifekale'yi anlamlandırmalarında bu sorunların da önemli bir yeri vardır.

Tablo 33: Kadifekale'nin en önemli sorunu

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde
Yıkım	30	25,6%	45	34,4%
çevrenin bakımsızlığı/sağlıksızlığı	15	12,8%	22	16,8%
uyuşturucu/serserilik olması	16	13,7%	17	13,0%
Ulaşım	7	6,0%	12	9,2%
pazaryeri/hastane vb. yoksunluk	3	2,6%	0	,0%
çatışma/gerilim olması	25	21,4%	13	9,9%
yoksulluk/işsizlik	10	8,5%	13	9,9%
gelişmemişlik/ cahillik	5	4,3%	5	3,8%
muhafazakar/baskıcı olması	4	3,4%	1	,8%
polisin bölge halkına suçlu muamelesi yapması	2	1,7%	3	2,3%
Total	117	100,0%	131	100,0%

Genç kadınlar açısından Kadifekale'nin en önemli sorunu yıkımdır. Bunu % 21,4 ile çatışma ve gerilim olması; %13,7 ile uyuşturucu/serserilik olması, % 12,8 ile çevrenin bakımsızlığı/ sağlıksızlığı takip eder. Genç kadınların Kadifekale ile ilgili diğer sorunları da yoksulluk/ işsizlik, ulaşım, gelişmemişlik/ cahillik, muhafazakar/ baskıcı olması, Pazar yeri/ hastane vb. kuruluşlardan yoksunluk olarak belirtilmiştir.

Genç erkeklerin de (%34,4) Kadifekale'nin en büyük sorununun yıkım olduğunu belirtmiştir. Bunu çevrenin bakımsızlığı ve sağlıksızlığı (%16,8) ile uyuşturucu/ serserilik olması (%13,0) takip eder. Genç kadınların vurguladığı çatışma/ gerilim olması sorunu genç erkeklerin çok azı (% 9,9) tarafından belirtilmiştir.

Gençlerin Kadifekale'deki sorunlara ilişkin görüşlerinden hareketle Kadifekale'yi anlamlandırmalarına baktığımızda, Kadifekale'nin anlamında “dönüşüm”ün izlerini açıkça görürüz. Bu yıkımla gelen bir dönüşümdür; yıkım ve yıkımın gerçekleşmekte olmasının çevrede yarattığı tahribat, gençlerin Kadifekale mekanına ilişkin anlam dünyasını biçimlendiren en önemli etken konumundadır:

“Sevmiyorum ya mahalleyi. Nesini seviyim, sevilcek bir yeri var mı sizce? Her yeri yıkık dökük, yani ağaçlara bak... eve ne girerse girer, yılan, ben çok korkuyorum gerçekten bu evden. Güzel bir yer güzel olmasına da hani, korkuyorum.” (G.15., Altay, kadın)

“Gece mesela, akşam arkadaşşıma gitçektim, kayboldum. Bi saatte vardım beş dakikalık yere. Hani yıkılmışlar ya, hangi sokak nerede bilemiyon.” (G.3., Kadifekale, kadın)

“İzmir’in en güzel yeri Kale. Zaten yabancı biri çıktı mı da anlıyo Kale’nin ne kadar güzel olduğunu ama işte söylediğim gibi şu görüntü bozuyo burayı.” (G.10., Kosova, erkek)

Yıkım ve çöküntü alanı olmadan kaynaklanan bakımsızlık ve tahribatın yanı sıra genç kadınların Kadifekale’ye ilişkin anlamlandırmalarında “güvensizlik”, “uyuşturucu” ve “serserilik” kodları da ön plandadır.

“Öncelikle buranın çok güvenli bir yer olmasını isterdim. Akşamları falan mesela acil bir şey olur, yukarılara çıkmaya korkarız yani. Çünkü çok kötü insanlar orda dolaşiyor. Bence orda güvenlik önlemleri alınmalı. Buralarda özellikle çocuklar, afedersiniz berduşlar var, geliyorlar işte uyuşturucu falan kullanıyolar. O yüzden buralara çare bulunması gerekir.” (G.14., Altay, kadın)

Kadifekale, genç kadınlar için bir yandan arkadaşlık ilişkilerinin ve samimiyetin olduğu sevilen bir yer konumundayken, bir yandan da “berduşların”, “uyuşturucu kullananların” “yıkım ve tahribatın” “bakımsızlığın” olduğu “korkulan” bir yer durumundadır. Bunun yanı sıra genç kadınların sosyal yaşamdaki “olaylar”, “çatışma ve gerilimler”den rahatsızlık duymaları da Kadifekale’ye ilişkin anlamlandırmalarında yıkım kadar etkilidir.

III.2.2.3.3.Kale Surları, Kapı Önü, Okul Bahçesi, Ağacın Dibi

Gençlerin Kadifele mekanını anlamlandırmalarının en önemli aracı ise kendi gençlik altkültürüne özgü olarak oluşturdukları mekanlarıdır. Kadifekale içinde bu mekanlar, mahallelere ve cinsiyetlere göre farklılık gösterir:

“Kalenin içi... surlara çıkmıyoz pek, erkekler olduğu için, gece de içiyolar mesela biz çıkamıyoz. Ama gündüz çıkarız, gezeriz, otururuz.” (G.2., Kadifekale, kadın)

“Kale kapısında otururuz, surlar çok güzel eser.” (G.6., Kadifekale, erkek)

“Mekanımız şurası aslında. Merdivenlerde oturuyoz.” (G.8., Kosova, erkek)

“Valla pazar günü, cumartesi günü disko gibi oluyor burası. Kalabalık, herşey, bütün millet burda. Çocukları görsen hepsi, top oynuyorlar burda, muhabbet. Okulda yirmi kişi oluyo. Burda ağacın dibinde 15 kişi, okulun önünde yüz kişi.” (G.12., Altay, erkek)

Kale surları ve kenarlarındaki merdivenler çoğunlukla erkeklerin ve özellikle Kadifekale ve Kosova Mahallesi’ndeki erkeklerin alanıdır. Altay Mahallesi erkekleri ise kendi mahallelerindeki okul ve ağaç önü gibi alanları kendi mekanı olarak değerlendirir. Bunda Altay Mahallesi’nin Kadifekale’ye uzak olmasının da etkisi vardır. Altay Mahallesi erkeklerinin ayrıca caminin kenarındaki bir barakayı da gündelik mekan olarak kullandıkları gözlenmiştir. Evi bu barakaya bakan bir genç kadın, “genç erkeklerin bu mekanı çoğunlukla uyuşturucu ve alkol almak için kullandıklarını” belirtmiştir.

Erkeklerin mekana ilişkin anlatılarında “oturmak” ön plana çıkar. Günün çoğunu geçirmek için oturulacak bir mekan –surlar, merdivenler, kapı önü, caminin yanındaki baraka- Kadifekale erkek gençlik altkültürü için temel önemdedir. Bu oturmalara cep telefonundan çalan müziklerin eşlik ettiği gözlenmiştir.

Genç kadınlar için de oturmak temel önemdedir; fakat bu farklı yerlerde oturmayı ve gezmeyi de içerir. Bir genç kadın (G.2) surlara gitmeyi gündüz tercih ettiklerini fakat geceleri oraya erkekler gittiği için gitmediklerini belirtmiştir. Dolayısıyla genç kadınların oturacakları yerlerin de erkekler tarafından sınırlaması söz konusudur. Erkekler bunu kadınlara açık bir şekilde yasak koyarak yapmazlar. O mekânın kendilerine ait olduğuna ilişkin simgesel bir ilan söz konusudur. Buna karşın mekân gündüz kadınlar- akşam erkekler şeklinde paylaşılmamıştır. Erkekler, zaten daima kendilerine ait olduğunu işaret ettikleri mekânı, gündüzleri kadınların da kullanmasına ses çıkarmazlar. Kadınların surlarda gece görülmesi de bu sessiz anlaşmadan dolayı, mahalleli tarafından hoş karşılanmaz.

III.2.2.3.4.İzmir ve Deniz Kenarı

İzmir gençler için deniz kenarı, fuar ve Kadifekale anlamlarını taşıyor.

“İzmir güzel valla çok seviyom. ne desem valla, bir numara, bir numara.” (G.15., Altay, kadın)

Aynı genç kadın İzmir'in nesini sevdiğini sorduğumda şu yanıtı verdi:

“Ben bi tek denizini seviyom, hiçbi' yerini görmedim. Bir numara dedim de ben burayı (İzmir'i) sevdiğim için bir numara dedim yoksa özel olduğu için değil. Denizi, fuarını severim buranın.”

Genç kadın, Kadifekale için “ben buraya ait değilim, burası bana layık değil” demiştir. Kadifekaleyle kurduğu bu bağ, İzmirle ilişkisine bir hayranlık olarak etki eder; İzmir “bir numaradır” ve tek numarası Kadifekale dışında ilişki kurabileceği güzel mekanları barındırmasıdır. İzmir'de gencin tek gördüğü mekan olan deniz kenarı ve fuar Kadifekale'den farklı olduğu için genç için “bir numara”dır.

İzmir'in anlamlandırılmasında Kadifekale her zaman olumsuz bir rol taşımaz; bazı gençler İzmir'i Kadifekale'yle kurdukları olumlu ilişki bağı aracılığıyla tanımlarlar:

“Benim aklıma İzmir deyince ilk Kale geliyor. Sonra Saat Kulesi, Konak falan.”
(G.5., Kadifekale, erkek)

Her iki genç için de anlamlı olan bu kent mekanları, aynı zamanda İzmir'de “görebildikleri” mekanlardır. Konak, Saat Kulesi, deniz kenarı ve fuar, para vermeden oturulabilen ve gezilebilen yerler olarak gençlerin en çok vakit geçirdikleri yerlerdir. 5. Görüşülen kişi kendini Kadifekale'ye ait hissettiğini belirtmiştir. Bu durum İzmir deyince aklına ilk Kadifekale'nin gelmesinde etkilidir. Kadifekale, İzmir kent mekanı içerisinde genç için ayrıcalıklı yerini daima korur.

III.2.2.3.5.Yıkım ve Uzundere

Kentsel dönüşüm uygulaması, gençler için çoğunlukla çevreden duydukları, gördükleri kadarıyla bilgi sahibi oldukları bir süreçtir. Gençlerin çoğu yetkililer tarafından yeterince bilgilendirilmediklerini belirtmiştir. Bu kafa karışıklığı, gençlerin projenin yapılma amacı konusundaki görüşlerinde de kendini gösterir.

Tablo 34: Projenin yapılma amacı

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-	Yüzde	Sayı-	Yüzde
Ağaçlandırma/güzelleştirme	23	19,5%	24	18,2%
Zenginlere satmak/rant sağlamak	13	11,0%	22	16,7%
Bölge halkını-Kürtleri dağıtmak	21	17,8%	41	31,1%
Turistik yer haline getirmek	28	23,7%	17	12,9%
Heyelanı önlemek	6	5,1%	13	9,8%
Modernleştirme/geliştirme	14	11,9%	12	9,1%
Fikrim yok	13	11,0%	3	2,3%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Genç kadınlara göre kentsel dönüşüm projesinin amacı konusunda en baskın görüş Kadifekale’yi turistik yer haline getirmektir (%23,7). Bunu “ağaçlandırma/güzelleştirme” (%19,5) diyenler ile “bölge halkını-Kürtleri dağıtmak”(%17,8) diyenler izler. “Heyelanı önlemek” yanıtı dışındaki yanıtlar da birbirine benzer yüzdelerdedir. Genç erkeklerde en büyük yüzdeyi “bölge halkını-Kürtleri dağıtmak” (%31,1), ardından ağaçlandırma/güzelleştirme (%18,2) ve “zenginlere satmak, rant sağlamak” (%16,7) almaktadır. Heyelanı önlemek ve modernleştirme/geliştirme yanıtları hem genç kadınlarda hem de genç erkeklerde en düşük yüzdelere sahiptir. Bu iki ifade egemen kültürün projeyi meşrulaştırmak için öne sürdüğü amaçlar olarak, gençler tarafından gerçek amaç olarak değerlendirilmemektedir. Gençlerde ön plana çıkan seçeneklerden biri olan “ağaçlandırma ve güzelleştirme” ise yine egemen kültürün ifadesi olduğu halde, Kadifekale’nin bir bölgesinde gerçekleşmiş bir faaliyet olduğu için “gerçek amaç” olarak değerlendirilebilmektedir. Gençler “gerçek amaç”ın söz ile “sunulan amaç” olmadığını düşünürler. Gerçek amaç olarak genç kadınlarda en fazla rant elde etmek (turistik yer haline getirmek) ön plana çıkarken genç erkekler ise “bölge halkını-Kürtleri dağıtma”nın gerçek amaç olduğunu düşünmektedir. Her iki türlü de kentsel dönüşüm Kadifekale gençleri için doğrudan “yıkım” ve “yerinden edilme” anlamı taşımaktadır.

Gençler bu sürecin kendilerini de kapsayacağını düşünmektedirler:

Tablo 35: Gelecekte evinizin yıkılacağını düşünüyor musunuz

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Evet	57	48,3%	75	56,8%
Hayır	38	32,2%	34	25,8%
Fikrim yok	23	19,5%	23	17,4%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Buna karşın gençlerin çoğu kentsel dönüşümü onaylamamakta fakat bu konudaki sorunlarını herhangi bir kuruluşa da iletmemektedirler. Genç kadın ve erkekler, kentsel dönüşüm sürecinde mücadele ederek kazanım elde etmek konusunda ise ümitsizdirler:

Tablo 36: Mücadeleye bakış

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Bu mücadeleler devlete karşı gelmektir	24	20,9%	17	13,0%
Bu mücadeleler haklıdır, fakat sonuç getirmez	58	50,4%	71	54,2%
Bu mücadeleler haklıdır ve bu yolla kazanım elde edilebilir	33	28,7%	43	32,8%
Toplam	115	100,0%	131	100,0%

Bu ümitsizlik yıkım olayı başlarına geldiğinde alacakları tavırı ifade etmede de görünmektedir:

Tablo 37: Eviniz yıkılması gerekirse nasıl tavır almayı düşünüyorsunuz

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
Şartnameyi kabul ederek, Uzundere'ye yerleşiriz	5	4,2%	3	2,3%
Başka bir semte yerleşiriz	95	80,5%	111	84,7%
Memlekete geri döneriz	6	5,1%	5	3,8%
Yıkırmayız, mücadele ederiz	8	6,8%	9	6,9%
Başka bir şehre yerleşiriz	2	1,7%	2	1,5%
Bilmiyorum	2	1,7%	1	,8%
Toplam	118	100,0%	131	100,0%

Bu süreçler varlığını eve gelen ve evden çıkmaları gerektiğini ileten tebligatlarla, mahallede yıkılmış olan evlerle ve yıkım ile ilgili söylenti ve “dedikodu” kabilinden kurgusal söylemler ile sürdürür.

Kurgusal söylemlerden biri kentsel dönüşümün ne için yapıldığıyla ilgilidir:

“Ya tarihi yer olduğu için, bi’ de İzmir’in en güzel yeri olduğu için, artık elimizden almaya çalışıyorlar. Ve kendi çıkarları için, beş seneye kadar bak yeni binalar ekçekler artık biz bile parayla giriş yapçaz buraya. Bi’ de Kürtler’i birbirinden ayırmak için. Bu en önemlisi zaten başta bu geliyo.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Benim şahsi görüşüm, bence Kürtleri ayırmaya çalışıyorlar. Heyelan falan yok.” (G.5., Kadifekale, erkek) “Yoksa kaç yıldır buralarda biz yaşıyoruz.” (G.6., Kadifekale, erkek)

“Heyelan meyelan yalan ya. Herşey yalan ya. Yıkıyorlar burayı sonra ayrı yerlere gönderiyorlar. Amaçları bu. Burdaki halkı dağıtmak, budur zaten yani.” (G.11., Altay, erkek)

Söylentilerden biri Kadifekale yıkıldıktan sonra yerine ne yapılacağıyla ilgilidir:

“Ya benim zaten baştan haberim vardı. Nişanlım özel güvenlik yapıyordu (...) ellerine harita geçmiş, haritada da kadifekaleyi gösteriyomuş, kadifekale’nin etrafı hepsi boş. Bana dedi ki yeni binalar dikçekler. Bakma önce yeşillik yapçaklar ama sonra binalar dikçekler. Teleferik olcakmış mesela. Beş senesine kadar, aha buraya da yazıyorum bak görceksin.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Hiç bi bilgimiz yok. Hani ne olacak ne bitçek, niye yıktılar. Yani hiç. Şu alt mahalleye de gitmiş Aziz Kocaoğlu denen o adam. Hani yıkım gelecek diye. Hani ne gerek var ki orası heyelan bölgesi değil, arkası heyelan bölgesiydi, yıktınız zaten tamam burdan ne istiyonuz ki? (G.10., Kosova, erkek)

“En çok arkadaşlarım burda, yıkıldıktan sonra hepimiz dağılıcaz. Sonra doğup büyüdüğümüz yer, her yerde bi anımız var hani her köşesinde bi anımız var. Artık parayla gircez kale’ye düşünsene.” (G.2., Kadifekale, kadın)

“Dağılma” gençler tarafından kentsel dönüşümü anlamlandırmada en önemli kodlardandır. Kentsel dönüşüm “ayrılık”tır. Dağılma ve ayrılığı yaşamak için Kadifekale’den gitmek gerekmez. Bir genç kadın Kadifekale’de iken yaşadığı parçalanmayı şöyle anlatıyor:

“Herkesi yerinden ettiler ya. Şuan bile gördüğümüz zaman geçemiyoruz ya gözümüzü çeviriyoruz.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Dağılma”, Kadifekale’nin geleceğine dair söylemlere de hakim olan pratiktir:

“Burası çoğunlukla Kürtler’in yeri ya. Şimdi herkes bi yere dağılacak, kimi TOKİ’ye, Şirinyer, Bozyaka..” (G.2., Kadifekale, kadın)

“Şimdi biri TOKİ’ye gitti, biri Bornova’ya gitti, nasıl ulaşcaz birbirimize?” (G.4, Kadifekale, erkek)

“Mesela çoğu kişinin akrabası var, ayrılacak hepsi diğerlerinden. Bir olmak ayrı, ayrı olmak ayrı.” (G.6., Kadifekale, erkek)

Kentsel dönüşüm, bazı gençler tarafından iyi ve kötü yanları olan bir süreç olarak değerlendirilmiştir:

“Bak bi yandan iyi bi yandan kötü. Mesela hırsız mırsız onlar ayrılıyo, bi yandan da kötü çünkü iyi insanlar da ayrılıyo.” (G.6., Kadifekale, erkek)

Uzundere ise gençler için çoğunlukla olumsuz anlamları içerir.

Tablo 38: Uzundere’de yaşamının olumsuz yanları

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Merkeze uzak/ulaşımın zor/dağ başı olması	47	39,8%	60	45,5%
Market/manav/okul vb. hizmetlerden yoksunluk	11	9,3%	16	12,1%
Alışık olmadığı çevre/ apartman dairesi olması	23	19,5%	27	20,5%
Evlerin dayanıksız olması	11	9,3%	4	3,0%
Hiçbir olumsuz yanı yok	5	4,2%	10	7,6%
Fikrim yok	21	17,8%	15	11,4%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Uzundere’yi anlamlandırmada “dağın başı” ifadesi sıklıkla vurgulanmıştır. Uzundere gençler tarafından, merkeze uzak, insan ilişkilerine uzak bir yer olarak anlamlandırılır.

“Şimdi burada, benim babam çalışmasın, yine bizim ev geçinir. Neden, çünkü amcam var, dayım var, dedem var, bilmem kim falan bir ton kişi var. Ama git, sen orda TOKİ evlerinde kimin var ki orda? Yok başka yerlerden insanlar gelecek falan, Allah’ın dağı orası.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Uzundere için az da olsa bazı olumlu anlamlandırmalar da söz konusudur.

Tablo 39: Uzundere'de yaşamının olumlu yanları

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde
çevrenin yeşil/düzenli/sessiz-sakin olması	21	17,8%	15	11,4%
güvenli olması, uyuşturucu/serserilik vb. olmaması	5	4,2%	10	7,6%
modern/sağlam evlerin olması	18	15,3%	15	11,4%
hiçbir olumlu yanı yok	46	39,0%	72	54,5%
fikrim yok	26	22,0%	17	12,9%
çatışma/gerilimden uzak olması	2	1,7%	1	,8%
çoğunlukla kürtlerin yaşayacak olması	0	,0%	2	1,5%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Genç kadınların %39'u ve erkeklerin %54,5'i Uzundere'de yaşamının hiçbir olumlu yanı bulunmadığını belirtmiştir. Olumlu yanlar olarak ön plana çıkan özellikler ise çevrenin fiziki yapısına yöneliktir. Bu özellikler, çevrenin yeşil/düzenli/sessiz-sakin olması ve modern/sağlam evlerin olması olarak belirtilmiştir. Belirtilen özelliklerde modernliğe özgü özelliklere vurgu yapılması, gençlerin egemen kültürün yeni kentsel mekanları pazarlamada yaptıkları vurguyu, Uzundere ile ilgili tek olumlu bilgi kaynağı olarak kullandıklarını gösterir.

III.2.3. Rıza ve Direniş II: Tarz, Kurgular ve Geleceğe Bakış

III.2.3.1. Tarz: Görünüş, Tavır ve Dil

III.2.3.1.1. Genç Kadınların Görünüşü

Genç kadınların görünüşünde giyim, saç biçimi ve tarzı, aksesuar ve makyaj ön plana çıkar.

Tablo 40: Genç kadınların görünüşü

genç kadın alt giyim	Sayı- Yüzde	genç kadın marka	Sayı- Yüzde
etek-uzun	37 31,4%	ayakkabı	9 7,6%
Eşofman	36 30,5%	Ayakkabı ve kıyafet	9 7,6%
pantolon-kot	16 13,6%	t-şört	8 6,8%
pantolon-kapri	14 11,9%	yok	92 78,0%
Şalvar	9 7,6%	Toplam	118 100,0%
Pantolon-keten/bez	6 5,1%		
Toplam	118 100,0%	genç kadın saç biçimi	Sayı- Yüzde
		Uzun	69 58,5%
genç kadın üst giyim	Sayı- Yüzde	Baş örtülü	30 25,4%
bluz-kısa kollu	72 61,0%	Orta	18 15,3%
bluz-uzun kollu	46 39,0%	kısa	1 ,8%
Toplam	118 100,0%	Toplam	118 100,0%
genç kadın ayakkabı/terlik	Sayı- Yüzde	genç kadın saç tarzı	Sayı- Yüzde
Terlik	96 81,4%	Arkadan toplu	59 76,6%
spor ayakkabı	16 13,6%	düzleştirilmiş	11 14,3%
klasik ayakkabı	6 5,1%	örgülü	7 9,1%
Toplam	118 100,0%	Toplam	77 100,0%
Makyaj	Sayı- Yüzde	aksesuar	Sayı- Yüzde
Var	44 37,3%	Var	68 57,6%
Yok	74 62,7%	yok	50 42,4%
Toplam	118 100,0%	Toplam	118 100,0%

Genç kadınların çoğu (%31,4) uzun etek veya eşofman (%30,5) giymektedir. Kot ya da kapri tarzı pantolon giyenler de oldukça fazladır. Özellikle merkeze giden ya da merkezden gelen kadınlarda kot pantolon giyimi oldukça fazla gözlemlenmiştir. mahallede gezen ya da kapı önünde oturan genç kadınların bazıları şalvar ve keten/penye pantolon tercih eder.

Genç kadınların “ev” ile ilişkilerinin uzun süreli dışarıda bulunmalar yerine rizomatik bir yapıda gidip gelmelerden oluştuğunu, “bakkala gitme”nin genç kadınların gündelik yaşamında “evden çıkış” stratejisi olarak kullanıldığını

belitmiştik. Uzun etek ve eşofmanın mahallede, kot pantolonun ise mahalle dışında giyilmesi, genç kadınların gündelik yaşamına, ev ve mahalle anlamlandırmalarına dair olan bu veriyi destekler. Mahalledeki hayat ev ile, ev mahalle ile bağlantılıdır; genç kadınların giysileri de bu bağlantının izlerini taşır. Öyle ki rahat kıyafetler olan uzun etek ve eşofman, ev içinden mahalleye çıkarken de değiştirilmeden kalır. Bu durum genç kadınların çoğunun (%81,4) terlik giymesini de açıklar niteliktedir. Terlik kolayca giyilip çıkartılması nedeniyle genç kadınların mahalledeki gündelik yaşamlarına uygundur.

Üst giyimde ise genç kadınların çoğunun (%61,0) kısa kollu blüz giydikleri gözlenmiştir. mevsimin yaz olduğu düşünüldüğünde bu oran, önemli bir grup genç kadının (%39) uzun kollu blüzleri sıcağa rağmen tercih ettiklerini açığa çıkarır. Genç kadınlar, dini tercihleri gereği uzun kollu giymeyi tercih ederler.

Genç kadınlarının çoğunun (%58,5) saçları uzundur. Kadınların %76,6'sı ise saçlarını arkadan toplar. Saçları salık olan genç kadınlar ise saçlarını düzleştirici ile düzleştirirler. Saç düzleştirmek genç kadın altkültüründe önemli bir pratiktir. Bir gününün nasıl geçtiğini anlatırken bir genç kadın bu konuda şöyle söyledi:

“Ben saçımı düzleştirmeden sokağa çıkmam. Bugün, düzleştirici bozuk, mecburen maşa yaptım. Kendimi kötü hissediyorum, bu halde sokağa çıkmak istemiyorum, günde iki kere düzleştiririm. (G.2, Kadifekale, kadın)

Genç kadınların %37,3'ünün makyaj yaptığı gözlenmiştir. göz kalemi, rimel, fondöten ve oje, makyaj yapan genç kadınların sıklıkla kullandıkları malzemelerdir. Genç kadınların makyaj malzemesi olarak rujü hiç kullanmadıkları gözlenmiştir. Aksesuar kullanımı genç kadınların beden kullanımlarının bir parçasıdır. Genç kadınların kullandıkları aksesuarlar arasında küçük taş ve küçük halka küpeler en sık kullanılan aksesuardır. Salık saçların arasından kolaylıkla görülememesi, bu tarz küpelerin genç kadınların gündelik yaşamlarında dikkat çekmeyen bir “süslenme” anlayışına sahip olduklarını düşündürtebilir; fakat genç kadınların göz makyajları gayet dikkat çekici niteliktedir. Genç kadınlar “bakış”ı vurgulayan bu makyajları ile özellikle kamusal alanda yer almayı önemli görürler.

Gençlik altkültürleri araştırmalarında tarzda vurgulanan brikolaj, Kadifekale genç kadınlarının giyiminde gözlenmemiştir. Aksesuar olarak kullandıkları cevsenler

boyunlarında, küpeler kulaklarındadır ve giyimleri de egemen tarz ile zıtlık göstermez. Konak'ta karşılaştığımızda görünüşüne bakarak bir Kadifekaleli kadını başka semtten bir kadından kolayca ayırt etmek mümkün olmayabilir. Bu verilere bakarak genç kadınların kendi altkültürel tarzlarını geliştiremediklerini mi söylemek gerekir?

Genç kadınların “marka” kullanma davranışları bu soruya verilecek olumlu yanıtları kırabilir niteliktedir. Birçok genç kadın için giyiminde marka hiç önemli değildir. Genç kadınların %78'i ne ayakkabıda ne de kıyafette marka kullanmayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Marka kullanan genç kadınlar ise daha çok ayakkabıda markaya önem verirler.

Genç kadınların aksesuar kullanımında altkültürel tarzlarını oluşturmada kullandıkları bir diğer simge sarı-kırmızı-yeşil renklerden oluşan ve birlikte kullanılan üç adet bilekliktir. Bu bileklikleri birarada kullanan bir genç kadın (G.1.) bu renklerin “Kürt kültürü”nde yer aldığı için önemli olduğunu, “tarihini, kimliğini anlattığını” ve “bağımsızlık” anlamını taşıdığını belirtmiştir. Genç kadın ayrı ayrı kullanıldığında bu anlamı vermeyecek olan bileklikleri birarada kullanarak, ait hissettiği kültüre özgü tarzını yaratmaktadır.

Doğrudan gençlik altkültürüne özgü olmayan, ebeveyn kültürle bağı olan bu tarz aksesuar kullanımı, brikolaj olarak ifade edilemeyebilir; fakat genç kadınların altkültürel tarzı bu durumda da egemen kültürle zıtlık gösterir. Nitekim bu renkler egemen kültür tarafından “terör” ve “PKK” kodlarıyla ve bunların getireceği yaptırımla birlikte sunulurlar.

Genç kadınlar ayrıca, giyimde markaya önem vermeyerek tüketim kültürüne bağlı egemen anlayışın karşısında konumlanırlar. Marka kullanımına önem vermemeleri genç kadınların ekonomik sermayelerinin bu ürünlere ulaşmada yetersiz kalmasından değil, kültürel sermayelerinde markanın önemli bir yeri olmamasından kaynaklanır. Genç kadınlar markayı “saçma” “gülünç” ve “gereksiz” olarak nitelemişler ve “kensine yakışan şeyi giymek” gerektiğini ifade etmişlerdir. Kültür endüstrisinin de sıklıkla kullandığı bu klişe, genç kadın altkültürünün yaşam pratiklerinde ve anlam dünyasında tam bir gerçekliği ifade eder.

III.2.3.1.2. Genç Erkeklerin Görünüşü

Genç erkeklerin görünüşünde giyim, saç tarzı, marka kullanımının yanısıra, düşük oranda da olsa kollara çizilen “faça” lar, zincir kolye ve dövmele ön plana çıkabilir.

Tablo 41: Genç erkeklerin görünüşü

genç erkek alt giyim	Sayı-Yüzde	genç erkek üst giyim	Sayı-Yüzde
pantolon-kot	87 65,9%	t-şört	110 83,3%
pantolon-kapri	25 18,9%	gömlek-dışta	17 12,9%
Eşofman	16 12,1%	gömlek-içte	3 2,3%
pantolon-keten/bez	3 2,3%	takım forması	2 1,5%
pantolon-kumaş	1 0,8%	Toplam	132 100,0%
Toplam	132 100,0%		
		genç erkek marka	Sayı-Yüzde
genç erkek ayakkabı/terlik	Sayı-Yüzde	Ayakkabı	35 26,5%
spor ayakkabı	86 65,2%	ayakkabı ve kıyafet	26 19,7%
Terlik	44 33,3%	t-şört	9 6,8%
klasik ayakkabı	2 1,5%	Yok	62 47,0%
Toplam	132 100,0%	Toplam	132 100,0%
Faç	Sayı-Yüzde	genç erkek saç tarzı	Sayı-Yüzde
Var	35 26,5%	kısa	105 80,2%
Yok	97 73,5%	orta	26 19,8%
Toplam	132 100,0%	Toplam	131 100,0%
Zincir kolye	Sayı-Yüzde	Dövme	Sayı-Yüzde
Var	14 10,6%	Var	13 9,8%
Yok	118 89,4%	Yok	119 90,2%
Toplam	132 100,0%	Toplam	132 100,0%

Genç erkekler çoğunlukla kot pantolon (%65,9), t-şört (%83,3) ve spor ayakkabı (%65,2) giyerler. Kot ya da kapri pantolon altına terlik giyimi de yaygın olarak gözlenmiştir (%33,3). Pantolon-terlik kombinasyonu, genç erkeklerin mahallede “dolaşmak” esnasında tercih ettikleri bir giyim tarzıdır, mahalle dışındaki giyimlerini yansıtmaz.

Marka genç erkeklerin özellikle ayakkabı giyiminde dikkat ettikleri özelliklerdendir. Genç erkeklerin %26,5’i ayakkabıda belirli bir markayı tercih ettiğini belirirken, %19,7’si ise hem ayakkabı hem de giysi de belirli bir markayı tercih ettiğini ifade etmiştir. Yine de genç erkeklerin yarıya yakını (%47,0) markaya önem vermediklerini ifade etmişlerdir.

Genç erkeklerin saçları çoğunlukla (%80,2) kısadır. Sakal traşlarında sakalsız olmayı ya da kirli sakalı tercih ederler. Kirli sakal, genç erkeklere rahat ve biraz da salaş bir görünüm kazandırır.

Genç erkeklerin tarzında gözlenen bir diğer unsur zincir kolyedir. Altın ya da gümüş rengi olan bu kolyeler, gençlere arabesk bir hava verirler. Dövme de az sayıda genç erkek arasında da olsa gözlemlenmiştir. Gözlenen dövmeler arasında melek, ejderha, azrail veya japonca veya Kürtçe yazılar bulunur. Melek, gençler tarafından “anne”yi simgelemek için kullanılırken, Japonca ve Kürtçe yazılar anneyi sevdiğini belirten cümleler içerir. Genç erkeklerde annenin önemi, yaptıkları dövmelerde de kendini gösterir. Ejderha dövmeli erkek ise dövmeyi gücü simgelediği için tercih ettiğini belirtmiştir. Azrail dövmesi, genç erkeklerin sözlerinde sıklıkla belirttikleri ölüm-yaşam koduna ilişkin olarak okunabilir.

III.2.3.1.3.Dilde Aidiyet, Anlamlı Sözler ve Şifreli Sözcükler

Dil, Kadifekale altkültürünün ait hissettiği dil ile bu dil ile kurulan anlam dünyalarındaki “anlamlı sözler” ve “şifreli sözcükler”i içerecek biçimde tartışılmıştır.

Tablo 42: Gündelik hayatta çoğunlukla konuşulan dil

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde
Türkçe	103	87,3%	94	71,2%
Kürtçe	15	12,7%	38	28,8%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Gençlerin çoğunun Kürt kökenli olması, günlük yaşamda Kürtçe kullanımını da beraberinde getirir; fakat gençlerin çoğu Kürtçe bilmediğini belirtirken, genç kadınların %87,3’ü ve erkeklerin %71,2’si, “yerine göre” Kürtçe konuşmakla birlikte gündelik hayatta çoğunlukla Türkçe konuştuğunu belirtmiştir. “Yerine göre” ifadesi, Türkçe bilmeyen kişilerle, Kürtçeyi daha iyi konuşan büyüklerle konuşurken ve küfürlü veya öfke anında söylenen sözlerde Kürtçe konuştuklarını ifade eder. Ayrıca gençler aile ve arkadaş çevrelerindeki kişilere de Kürtçe lakaplar takarlar. Bir başka deyişle çoğunlukla Türkçe konuşmak, Kürtçe ifade ve anlam dünyasından tamamen

uzaklaşmak anlamına gelmez; Kürtçe, duyguları ifade etmede, gençlerin çoğunlukla kullandıkları Türkçe dildeki ifadeler arasına “serpiştirilmiştir”:

“Bizim ailede her birimizin bir lakabı vardır. Kürtçedir ama. İki yaş benden küçük kardeşime ziro diyoruz-böyle sıskadır, çiroz. Öbür ağabeyme reynik-yani böyle çok gıcık kişilere denir. Diğer abim-raşo-çok siyah olduğu için o da. Diğer, reşik baş-ailenin en kendini bilmiş kişisi. Benimki de dilike-geveze demek.” (G.15., Altay, kadın)

Gençlerin ani duygu anlarında Kürtçe sözcüklerle tepki vermeleri ve yakın çevrelerindeki kişilere Kürtçe lakaplar takmaları bu dili benimsediklerini ve kendilerini bu dile ait hissettiklerini gösterir. Zira gençlerin de bu dili “anadili” olarak, bu dili konuşan ailelerinin İzmir’e göç etmeden önce yaşadıkları coğrafyayı da “anayurt” olarak tanımladıkları gözlenmiştir.

Gençler yalnızca duygularını ifade etmede, birbirlerine hitap etmede ve ani duygu patlamaları sırasında Kürtçe sözcükleri kullanmazlar, Kürtçe bilen gençler, Kürtçe konuşan daha yaşlı kişilerle konuşmalarında da bu dili konuşurlar. Dolayısıyla bu dil, gençlerle önceki kuşaklar ve özellikle anneleri arasında bir iletişim köprüsüdür aynı zamanda.

Buna karşın gençler İzmir’in diğer semtlerine gittiklerinde çoğunlukla Türkçe konuşurlar. Bu rızanın temelleri gençlerin sosyalizasyon sürecinde oluşmuş olmalıdır; çünkü birçok genç zaten Kürtçe bilmediği için Kürtçe konuşamaz –hem Kadifekale’de hem de diğer yerlerde- ve Türkçe öğrendiği için Türkçe konuşur. Kürtçe bilen gençler için ise egemen dili Kadifekale dışında, egemen olmayan dili ise kendi yaşadıkları yer olan Kadifekale’de kullanmak bir kez daha Kadifekale’nin egemen kültürle ilişkisindeki altkültürel konumunun farkında olmak ve buna yönelik strateji geliştirmek olarak okunabilir.

Anlamli sözler, vurgulu ve şifreli sözcükler

Kadifekale gençlik altkültürü anlamli sözler, manalı sözler, en sevdiğim sözler gibi ifadelerle tanımlanan birçok cümle ile güçlü bağlar kurar. Bu bağların gençlerin günlük dilini oluşturmada oldukça etkili olduğu gözlenmiştir. Anlamli sözler, gençlerin altkültürel yaşam dünyalarını ören ağlar gibidir. Genç kadınlardan bazıları

bu sözleri yazdıkları defterleri olduğunu belirtmiş, bu sözlerin konusu açıldığında gençler “ohoo şimdi sabaha kadar bitmez” tepkisini vererek birçok söz söylemişlerdir.

Kadifekale genç kadınlarının anlamlı sözlerinde “gül” ve “ölüm” kodları sıklıkla vurgulanmaktadır:

“Ölüm ölüm dediğin nedir ki gülüm, ben senin için yaşamayı göze aldım.”(G.14)

“Gülü bir gün seni her gün, gülü soluncaya seni ölünceye kadar seveceğim.” (G.14)

“Bir gün bir gül ve bir silahla sana geleceğim. Ya gülü alıp benim olursun ya silahı çekip beni vurursun, hangisi sevgilim?” (G.15)

“Hayat yaşamaya değer olsaydı, doğarken ağlayamazdık, ve yaşarken temiz kalsaydık, ölünce yıkanmazdık.” (G.2.)

“Sessizlik” ve “bakış” vurgulanan diğer kodlardandır:

“Odamın hayaletisin, sessizliğine aşığım.” (G.2)

“Duygusal anlarda konuşmak çok zor.” (G.1)

“Bıraktım dünyayı akışına, hastayım len senin bakışına (G.3)

Aşkta mütevaziliğin, cesaretin olması ve karşı tarafın çapkın olmaması gerektiğini vurgulayan anlamlı sözler de vardır:

“Kaldıramıyorsa ağrıyan yüreyin acı, her aşka maydonoz olmayacaksın hacı.” (G.2)

“Piçlik yapıp sevişmeyi öğretme bana, kalbinle gel tüm zevkleri yaşatayım sana” (G.2)

Genç kadınların sözlerinde çaresizlik ve kaybedişe karşı direniş ve gülümseme öne çıkar:

“Ben yalnızlığım la mutluyum, akıllı uslu sözleriniz sizde kalsın. Ben saçma sapan sözlerimde saklıyım. Ne sendeki beni ne de bendeki seni istemem artık, ben bendeki benle mutluyum. Varsın kazananları siz oynayın, ben kaybedişlerimle mutluyum.”

“Çaresizim, nereye tutunsam düşüyorum. Hayat öyle bir oyun oynadı ki, palyaçonun dediği gibi, ağlayamadığım için gülüyorum.”

“Üstüme gelsene hayat! Ne canımı yakacak kudrete sahipsin ne kanımı akıtacak bıçağa. Yazılanı kaderim der yaşar; alnım açık, başım dik giderim. Ben yaradandan

ötürü seni bile severim, elinden geleni ardına koyma hayat, ben yine de sana gülümserim.”

Anlamli sözler genç erkeklerin de anlam dünyasında önemli bir yere sahiptir. Genç erkeklerin en sevdiği anlamli sözlerde aşkı anlatırken öfke, gurur ve acı kodlarına vurgu yapılır:

“Öfkeyle kalktım mı zarar vermeden oturmam.” (G.8)

“Gurur aşkı ziyan eder. sözümü tutacağım ve seni unutacağım.” (G.9)

“Acı çekmek özgürlükse özgürüz ikimiz de.” (G.7)

Genç erkeklerin sözlerinde “itibarsız konum”, “ana-baba ve evden yoksunluk”, “sevgisizlik” ve bunlara isyan olarak kurgulanan “serserilik” “esrar”, “sevgili”, “gençlik” ve “hız” kodları işlenir:

“Sevenimiz olsa serseri olmazdık.” (G.13)

“Anam babam yok ki evim barkım olsun, efendi değilim ki itibarım olsun, cigaram tıka basa esrarla dolsun, bi de yanımda zalim sevdiğim olsun, ölene kadar içmezsem, gençliğim bana haram olsun.” (G.13)

Genç erkeğin anlatısında serseri olmak, seveni olmamasından kaynaklanan bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Genç, evinin barkının olmamasını ise anne ve babasının olmaması ile ilişkilendirir. Bu ifade egemen kültür karşısında onu güçsüz konuma düşüren bir aidiyet eksikliği ve “sahipsizlik” duygusuna işaret eder. Yoksulluk ve zorunlu göç arkaplanına dayanan Kadifekale gençlik altkültürü için bu ifadede söz konusu fiziki bir yokluk olabileceği gibi, ana-babanın egemen kültür karşısındaki “aciziyeti” de olabilir. Takip eden cümle bu olasılıkları güçlendirir: “efendi değilim ki itibarım olsun” cümlesi gencin egemen olmayan ve dolayısıyla “zorunlu” koşullara dayanan ve itibar sahibi olmayan konumunun farkındalığını vurgular. Nesnel koşulları vurgulayan bu iki cümleden sonra gelen cümleler ise isyan cümleleridir: “cigaranın tıka basa esrarla dolması”, “zalim sevdiğinin yanında olması”, “ölene kadar içmek” ve “ölene kadar içmezse gençliğinin haram olması” ifadeleri var olan koşullara isyanı –ve gençliğin gerektirdiği düşünülen bir isyanı– dillendirir. Cigara, esrar, sevdiğinin yanında olması ve ölene kadar içmek pratikleri bu isyanın direniş araçlarına dönüşebilme potansiyellerine sahiptir.

Genç erkeklerin bu isyanının çeşitli direniş araçlarının izi dilde vurgulu ve şifreli kelimeler üzerinden sürülebilir.

Genç erkeklerin ve kadınların birbirleriyle iletişimlerinde en çok vurguladıkları kelimelerden biri “aynen”dir. Bu kelime gençlerin birbirleriyle kurdukları ortaklığı ve benzer kültürel kodlar ve altkültürel anlam dünyalarına sahip olmalarının dildeki görünümü olarak okunabilir.

Genç erkeklerin sıklıkla kullandıkları bir kelime olan “ortam”, gençlerin arkadaşlarıyla birlikte yaptıkları anlamlı etkinlikler ve pratikler bütünüdür. Ortamın kuralları vardır ve ortamdaki kişiler bu kurallara uymadıklarında diğer grup üyeleri tarafından uyarılırlar. Ortama egemen olan iki anlayış söz konusudur: “hız” ve “matrak”lık.

“Hızlı” kelimesi de arkadaşlar arasında sıklıkla kullanılan kelimelerden biridir. Hızlı yaşamak ya da birini hızlı sıfatıyla tarif etmek, kimi zaman *haz* ve *heyecan* koduyla birlikte anlam kazanır. Bu anlamdaki hızlı; motosiklet, otomobil ve uyuşturucu madde kullanımında cisimleşen yaşam biçimini ya da bu yaşam biçimini benimseyen kişiyi ifade eder. Hızın bir diğer anlamı koşup-koalamaca ve polisiye ilişkileri işaret eder. Bu anlamda hızlı, kavgada hızlı hareket edebilmeyi ve gençlerin kendi yaşamlarında yer almasa da dizilerde ve bilgisayar oyunlarında yer alan bazı pratikleri -yankesicilik yapıldığında hızlı koşabilmeyi, polisten kaçarken hızlı olabilmeyi, hızlı silah kullanabilmeyi ve strateji geliştirebilmeyi- tarif eder. Genç erkeklerin hızlı yaşam dünyasında sıklıkla kullanıldıkları sözcükler arasında “*yol al*” (ortamdaki bir kişinin gitmesini isterken söylenir), “*ayık ol*” (uyanık ol, gözünü dört aç anlamındadır), “*ih yap*” (susmak; polis gelirken kullanılır) ifadeleri yer alır. Bu dünyada polis de “*zarbolar*” şeklinde isimlendirilir. “Cigara”; esrar sarılan sigara demektir. “*Sataşmak*” ifadesi de genç erkeklerin sıklıkla kullandıkları ve karşılığını kavga etme pratiğiyle alan bir kelime olarak hızlı yaşam pratiklerini doğurur.

Hızlı yaşam genç erkeklerin okul ile ilişkilerinde oluşturulan ortak dilin de temelinde yer alır. Bu anlamda “*on dokuz buçuk*”, ifadesi okulda 20 gün olan devamsızlık hakkını sonuna kadar kullanmayı ifade ederken sıklıkla kullanılır.

Hızlı yaşamak sevgili ile ilişkilerde de kendini gösterir. Çok fazla sevgili değiştirmek hızlı yaşamın bir parçası olabilir. Gençler sevgiliyi ifade etmek için “*manita*” sözü kullanılırken, herkesle sevgili olan ve sadık olmayan kadınlar için “*kaşar*” ismi kullanılır.

İyi vakit geçirmek için yapılan etkinlikler de “hızlı” yaşam ilkeleri gereğince oluşur. Bu anlamda sıklıkla kullanılan “*takılmak*” ifadesi, nerede takılındığına bağlı olarak, gençlerin bazen açık bir amaç ortaya koymadan dolaşmalarını bazen de “hızlı” eğlence mekanlarına gitmelerini ifade eder. Rahatına bakmayı ifade etmek için “*kafana bakçan*” ifadesi kullanılır. Hızın kendini en fazla gösterdiği etkinlik ise spor- özellikle de futboldur. Futbolun genç erkeklerin anlam dünyasında önemli bir yeri vardır. Bu oyunu hızlı olarak anlamlandıran gençler, bu oyunu oynadıklarında kendilerini de hızlı olarak tanımlarlar ve bu oyunu oynayan diğer gençlerle ortak bir altkültürel anlam dünyasının içine girerler. Genç erkeklerin futbol dışındaki oyun dünyasında da hız ön plandadır. Araba yarışı ve strateji oyunlarında daima hızlı olmanın önemi vurgulanır. Strateji oyunlarında, karakterin yüksel seviyelere ulaşabilmesi için karakteri geliştirmek üzere oyunda verilen görevleri “hızla” yaparak oyunu oynamayı ifade etmek için “*kasmak*” ifadesi kullanılır.

Ortama hakim olan ikinci kelime olan “matrak” da gençlerin anlam dünyasında önemli bir yere sahiptir. Bu ifade izlenecek televizyon dizisinin tercihinde ya da “muhabbet”in içeriğini belirlemede etkili olur. Genç erkeklerin anlam dünyasında “hızlı” dizilerin yanısıra “matrak”, “makara” ya da “makara tukara” diye tabir ettikleri dizilerin ve pratiklerin de önemli bir yeri vardır. “Maydonoz” kelimesi ise karışmaması gereken işlere karışan kişileri ifade etmek için kullanılır.

Ortamın bir diğere önemli belirleyicisi ise müziktir. Genç erkeklerin anlam dünyalarında müziğin özellikle de arabesk müziğin ve Ahmet Kaya'nın önemli bir yeri olduğunu belirtmiştik. Genç erkekler bu müziği acı ve fedakarlık kodlarıyla anlamlandırdılar ve dilde bu müzik için “*damar*” ifadesini kullanırlar.

Genç erkeklerin *ortamına* uygun olmayan en önemli davranış biçimi ise “*artislik*”tir. Artislik genç erkeklerin tahammül edemediği bir davranış biçimidir. Artislik yapan kişi giyimi ve konuşmasından ayırtd edilir. Artislik yapan kişilerin bir özelliği de “*cahil*” olmalarıdır.

Gençlerin anlam dünyasında cahil olmak hiç okumamış anlamına gelmez. Gençlerin yaşlı fakat okumamış kişilerden bahsederken “bilgin” ifadesini kullandıkları, buna karşın okuyan bazı kişiler için cahil sıfatını kullandıkları gözlenmiştir. O halde cahil kimdir? Cahil sıfatı gençler tarafından “yaşamı bilmeyen”, “boş boş konuşan” sıfatlarıyla tarif edilmiştir. Artislik yapmak da kibirli ve haksız bir davranış biçimi olarak tanımlanarak ancak cahil kişilerin yapabileceği bir davranış olarak değerlendirilir. Bu haliyle *artislik*, haksızlık ve kibre dayanamayan gençler için, *artisleri* dışlamaya ya da kavgaya neden olabilir. Genç erkeklerin bazıları *artis* kelimesini Beştepe'deki bir lisede okuyan bazı öğrenciler için de kullanırlar. Bazı gençler bu lisedeki gençleri tabir etmek için “*Boştepe*” kelimesi kullanırlar.

Ortama uygun olmayan davranışların çözümünde sıklıkla devreye giren etkisi güçlü kişiler için “*büyük başlar*” ifadesi kullanılır. Genç erkekler bu ifadeyi “devleti” ve “derin devlet”i ifade etmek için de kullanmışlardır. Her durumda büyük başlar, güçlü, etkili ve her sorunu çözebilen kişiler olarak tarif edilir. Fakat “devlet”i ve “derin devlet”i ifade ederken kullanılan “büyük başlar” ifadesi sorunların hem kaynağı hem de çözümü olarak tarif edilmiştir.

Genç kadınların kendilerine özgü dillerinde ise arkadaşlarla ilişkileri ifade eden kelimeler sıklıkla vurgulanır: Hitap kelimeleri olarak abi, hacı, kızım, oğlum, kız

kelimeleri ön plandadır. Sıkıntılarını dert etmemeyi ifade etmek için kullanılan “*bak dalgana*”, “*keyfine bak*” ifadeleri sıklıkla kullanılır. Şaşırma nidası olarak “*harbi mi*” ifadesi kullanılır. Karışmaması gereken işlere karışan kişiler için ise “*salça olmak*”, “*maydonoz olmak*”, “*bulaşık*” ifadeleri kullanılır. Arkadaşlık ilişkilerinde sıkça vurgulanan sözlerden biri de “*satmak*”tır. “*Satmak*”, “arkadaşını yarı yolda bırakmak”, “ispiyonlamak”, “arkadaşının arkasından iş çevirmek” anlamlarına gelir ve bunu yapan kişiye de “*satıcı*” denir. Sevgili için sıkça kullanılan sözcük ise “*manita*”dır. Genç kadınlar “çok fazla erkekle ilişkisi olmuş olan” kadınlar için ise “*kaşar*” ifadesini kullanırlar.

Müzik alanı da genç kadınların vurgulu kelimelerinin en çok yer aldığı alanlardandır. “*Hastasıyım*” ifadesi genç kadınların sevdikleri şarkılar ve şarkıcılar (özellikle erkek şarkıcılar) için tutkulu bir hayranlık belirtmek için sıklıkla kullandıkları bir ifadedir. Bu ifadenin pop ve rap müzik yapan müzisyenler için kullanılırken, çok sevilse de arabesk müzik ve ilahi icra edenler için kullanılmadığı gözlenmiştir. Dolayısıyla bir şarkıcının hastası olmak yalnızca hayranlık değil, şehvetli bir tutkuyu ifade eden bir hayranlık ifadesidir. Arabesk müzik için genç kadınlar bütün ağırlığıyla “*damar*” ifadesini kullanırlar.

Genç kadınların altkültürel dil örüntülerinde eğlendirici unsular için de vurgular geliştirilmiştir. “*Matrak*” ve “*makara*” sözcükleri eğlenceli olan her şeyi ifade ederken kullanılır.

Genç kadınların sıklıkla kullandıkları en önemli şifreli sözcük olarak “*bakkal*” karşımıza çıkar. Bakkal, genç kadınların evden dışarı çıkmak için kullandıkları en önemli mekan ismidir ve gerçekte, söylendiğinden çok daha az vakit geçirilen bir yerdir.

Dini unsurlar da genç kadınların altkültürel dil örüntülerinin önemli vurgularını oluşturur. Kadınlar, “*Allah*”, “*Allah-allah*”, “*Yarebbim*”, “*İnşallah*”, gibi dini

vurguları sıkça kullanırlar. Bu vurgular erkekler tarafından da kullanılır; fakat kadınlarda daha sık kullanıldıkları gözlenmiştir.

Kadınların sık kullandığı kelimelerden biri de “aşağı”dır. Aşağı, genç kadınların gezmek üzere gittikleri yer olan Konak-Alsancak İskele mevkiini ve Konak çarşısını/fuarını/pasajlarını ifade etmek için kullanılır. Erkekler de “aşağı” kelimesini kullanırlar; fakat erkeklerin kullanımında bu ifade fiziki olarak Kadifekale’nin aşağısında bulunan birçok yeri imleyebilir. Bu durum genç kadınların gezdikleri alanın erkeklere göre daha sınırlı olmasından kaynaklanır.

III.2.3.1.4. “Delikanlı” ve “Genç kız” Tavırları

Genç kadın ve erkeklerin tavırları; bakışları, duruşları ve yürüyüşleri odağında yapılan gözlemlere dayanır.

Halı dokuyan genç kadınların bakışları işlerine dönüktür. Kucağında bebek olan bir genç kadın bebeğe bakar. Kadınlar kimle konuşuyor ve ilgileniyorlarsa direkt ona bakarlar. Göz makyajı yapan kadınlarda bu bakışlar çok daha derindir. Genç kadınlar, çevrelerine bakar, camdan bakar, kapı önünde sokaktan geçene bakar, sokaktan geçerken karşıdan gelene bakarlar. Diğer genç kadınlara bakarlar. Tanıdık bakışlardır bunlar. Elbette bu bakışlardan en az nasibini alan araştırmacıdır. Araştırmacıya yöneltilen bakışlar farklı anlamlar içerir. Genç kadınların bakışları kendi arkadaş gruplarında neşeli ve muzipken, erkeklere karşı ciddi, yeni tanışılan kişilere karşı öncelikle şüphelidir.

Genç kadınlar yalnız başlarına yürürken çevreleriyle doğrudan ilgilenmeyerek, hızlı adımlar atarlar. Arkadaşlarıyla birlikte yürüyen genç kadınlar ise daha rahat ve yavaş adımlar atarlar.

Genç erkekler de ilgilendikleri kişi ve şeylere bakarlar; fakat erkeklerin kendileriyle ilgilenmeyen kadınlara da baktıkları gözlenmiştir. Bu bakış da genç kadınlarda olduğu gibi tanıdık bir bakıştır ve çoğunlukla “tanıdık” genç kadınlara uyarı ve

kontrol amaçlı yönlendirilir. Genç erkeklerin bakışlarında mevcut olan bu “delikanlı ağabey” tavrı, yürüyüşlerinde ve duruşlarında da gözlemlenir.

III.2.3.1.5.Müzik

Müzik dinlemek, gençlerin en sık yaptığı pratiklerdendir. Müzik dinlemenin hem arkadaşlarla hem de yalnızken yapılan bir pratik olduğu gözlenmiştir. Kadifekale gençlik altkültürü için, yalnızken müzik dinlemek kopuk bir bireysellik anlamında “yalnız” yapılan bir etkinlik olarak anlamlandırılmaz; bu pratikte Lacan’ın belirttiği gibi “hayali” bir mekan inşa edilir. Bir başka deyişle gençler, yalnız başlarına müzik dinleseler de o müziği başka bir ortamda kendisi gibi dinleyen ve kendisiyle ortak hisleri paylaştığını düşündüğü kişilerin varlığını bilirler ve bu varlık, “hayali” olarak birlikte müzik dinleme pratiğini oluşturur.

Gençlerin en sevdikleri müzik türleri arabesk ve pop müziktir.

Tablo 43: En sevdiği müzik tarzı

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Arabesk	27	23,3%	56	42,4%
Pop	62	53,4%	27	20,5%
Kürtçe müzik	7	6,0%	7	5,3%
Özgün	6	5,2%	8	6,1%
Rap	6	5,2%	9	6,8%
İlahi	3	2,6%	3	2,3%
Yabancı-pop	2	1,7%	9	6,8%
Klasik	0	0,0%	2	1,5%
Rock	3	2,6%	7	5,3%
Halk müziği/türkü	0	0,0%	4	3,0%
Toplam	116	100,0%	132	100,0%

Genç kadınların %53,4’ü pop müzik, %23,3’ü arabesk dinlemektedir. Genç erkeklerde de bu iki müzik türü önde olmakla birlikte dağılımın yoğunluğu farklı yöndedir; genç erkeklerin çoğu (%42,4) arabesk müzik dinlerken, %20,5’i ise pop müzik dinlemektedir. Bu müzik türlerini Kürtçe müzik, özgün müzik ve rap müzik takip etmekte, erkeklerde buna yabancı-pop da eklenmektedir.

Müzik dinlemede “gerçek” ve “hayali” birlikteliklerin oluşması üzerinden Kadifekale gençlik altkültürüne bakıldığında, bu altkültürü oluşturan temel bağlarla karşılaşılır. Bu bağlar Kürt, Mardinli, İzmirli ve Kadifekaleli genç olmakla ilgilidir. Arabesk, kırsal yerleşim yerlerinden kente göç edenlerin kentsel alanda yaşadıkları sıkıntıları ve kent kültürüne uyum sorunlarını “haykıran” kentli bir kültür olarak değerlendirilir (Şenyapılı, 1985:79). Arabesk müzik de gençlerin Mardin’den göç etmiş olmaları ve kentte yaşadıkları süreçleri “haykırma” gereksinimlerinde ön plana çıkan bir müzik türü olmuştur. Bu haykırma ifadesini arabesk müziğin isminde de gösterir; gençler tarafından arabesk müzik “*damar*” ismiyle çağırılır.

Gençler en sevdikleri arabesk-özgün müzik sanatçıları olarak ise Ahmet Kaya, Yıldız Tilbe ve Azer Bülbül’ü belirtmişlerdir.

“Ahmet kaya, biliyorsunuz hani, Kürtler için o kadar savaş verdi. Kendini bi kenara attı adam. Bizim için hani. Şimdi bugün bu durumdaysak, Kürtçe konuşabiliyorsak, Kürtçe şarkı söyleyebiliyorsak, bu Ahmet Kaya’ya borçlular. Hani bi Mahsun Kırmızıgül, İbrahim Tatlıses daha özgür şimdi. Adam hani hayatını verdi Kürtçe şarkı söylenmesi için.” (G.5, Kadifekale, erkek)

Ahmet Kaya’nın genç erkek altkültürü açısından önemi hem şarkı sözleri hem müziği hem de yaşamı ve yaşam sürecindeki konumudur. Kürt kökenli olması ve bu konumdan duruşu ve bunun şarkılarında cisimlenişi, gençlerin onunla bir ortaklık kurmalarını beraberinde getirmiştir. Ahmet Kaya’nın ve Kürtçe müziğin yeri genç kadınlar açısından da vurgulanır:

“Ben özellikle Kürtçe dinlerim. Kürtçe bence Türkçe’den daha güzeldir. Yani çok anlamlı. Öyle böyle değil yani. Siz bi Kürt olmadığımıza rağmen Kürtçe duyduğunuz zaman, anlamasanız bile kulağa çok hoş gelir. Bu yüzden Ahmet Kaya’nın da insanların, halkının hep arkasında durduğu için severim. Çok çok severim. zaten onun gibi bi insan hayatta dünyaya gelmez. Böyle çok delikanlı yani.” (G.1, Kadifekale, kadın)

Genç kadın altkültüründe de Ahmet Kaya’nın önemi, Kürtçe müzik yapması ve Kürt halkının arkasında “delikanlı” bir şekilde durması ile ilişkilidir. Ahmet Kaya “delikanlı”, “halkının arkasında duran” ve “Kürtler için savaş veren” kodlarıyla anlamlandırılarak Kadifekale genç kadın ve erkek altkültürünün temel özelliklerinden birini oluşturur.

Gençlerin sevdiği bir diğer arabesk müzik şarkıscısı ise Yıldız Tilbe'dir. Ahmet Kaya'da belirtildiği gibi Yıldız Tilbe'de öne çıkan Kürt kökenli olma ortaklığı değildir; fakat bu doğrudan dile getirilmese de Yıldız Tilbe'nin gençlerle paylaştığı birçok ortaklık, şarkıları ve tarzı üzerinden dolaylı olarak gençlerle ilişkilendirilebilir.

Pop müzik ise pek çok farklı kitleye hitap eden "kentli" bir müzik türüdür ve artık aynı zamanda birer kentli olan Kadifekaleli gençler tarafından tercih edilir. Yıldız Tilbe bu kategoride de olarak ön plana çıkarken, genç kadınlar tarafından diğer sevilen şarkıcılar İsmail YK, Mustafa Ceceli, Murat Boz, Fettah Can, Serdar Ortaç gibi çok çeşitli isimlerden oluşur.

"Ben Murat Boz seviyorum, çok seksi ve yakışıklı bi adam. Murat Boz'da benim ben özledim seni şarkısı. Kendimi buluyorum onda. Şarkıları beni anlatıyo. Diyo ya ben seni özledim, bilmemne bilmemne falan.. aşkı anlatıyo, ayrılığı anlatıyo, ne biliyim kaşarları anlatıyo (*gülererek*)."

"Ama ben en çok biliyor musun, pop severim ya... Böyle bi huyum kurusun valla, çok pop severim. Yabancıyı da çok severim. Fettah Can'ı çok severim, hastayım o adama ya. Çok içten yazıyo. Sözlerini bazen böyle aklımdan geçiriyorum, çok anlamlı sözleri var."

Genç kadın altkültüründe pop müzik ve özellikle erkek şarkıcıların önemli bir yeri vardır. Bu yer, erkek şarkıcılara atfedilen "yakışıklı", "seksi" özellikleri ile söyledikleri şarkıların sözlerinin ve içtenliğinin kendi duygusal dünyalarına dokunması oluşturur. "Yakışıklı" ve "seksi" olarak nitelendirilen erkek şarkıcıların genç kadınların anlam dünyalarındaki yeri, "Ahmet Kaya'nın yerinden farklı olarak, Kürt halkı ile ilişkili değildir. Ahmet Kaya şarkılarını dinlerken bulunulan hayali ortamın politikliği yerine burada egemen popüler kültürün "güzel" "yakışıklı" "seksi" anlamlandırmaları bulunur. Genç kadınlar bu anlam kodlarını politik anlam kodlarının yerine koyarlar. Öyle ki Ahmet Kaya'yı sevdiğini belirten bir genç kadın (G.2), aynı zamanda ona politik olarak karşı biçimde konumlanmış ve onu protesto etmiş bir başka şarkıcı olan "Serdar Ortaç'ta kendini bulduğunu" ifade eder. Bu genç kadın Ahmet Kaya'ya olan sevgisini politik duruşuyla ilişkilendirmemiştir; genç kadın Serdar Ortaç'ın müziğinin ona sunduğu egemen popüler kodları bu kodların yerine koymuştur.

Müzik açısından, genç kadın altkültüründeki bir diğer çeşitlilik ise ilahilerdir.

“İlahilerde peygamberlerden bahsettikleri için, Allahü Teala’ya sevgilerinden bahsettikleri için çok seviyorum ilahileri.” (G.14., Altay, kadın)

Genç kadın altkültürünün oluşumunda önemli bir yeri olan din faktörü, altkültürel müzikte de kendini gösterir. Genç kadınların “ilahi” anlamlandırmaları da yekpare bir “dini şarkılar” anlamlandırmasının ötesindedir:

“Mesela Sami Yusuf’un bi tane Allah-u Allah diye bi ilahisi var, ay çok seviyom onu. Ama her ilahiye sevemiyorum nedense yemin ederim, bazı ilahileri sevemiyorum, böyle kafama uyan bi ilahi olacak.” (G.15, Altay, kadın)

Genç kadının beğenisine hitap eden ilahi, sözleri, müziği ve söyleyeniyle modern, popüler, genç ve dinamik bir nitelik taşır.

Gençler için müzik yalnızca “dinlenen” değil, aynı zamanda “söylenen”dir. Şarkı söylemek gençlerin birlikte ya da yalnız gerçekleştirdikleri bir etkinlik olabilmektedir. Bazen ise şarkı söylemek simgesel bir direniş stratejisi olabilir. Bir genç kadın ilkokul beşinci sınıfa gittiği yıllarda, şarkı söyleme yoluyla İstiklal Marşı’na eşlik etmeyeşine dair bir hikayeyi şöyle anlatıyor:

“O zamanlar şey şarkısı çıkmıştı ya, hani çakmak çakmak gözleri var ya, dilime dolanmıştı, sabah sabah kalkmışım, gerçekten de, okula gitmişim, hiç unutmam o günü. Baktım, İstiklal Marşı’nı okuyolar, yarebbim, ben de çakmak çakmak gözleri şarkısını söylemeye başladım. Ben yerimde duramıyom söyledikçe, bayrağa da bakıyorum, çakmasınlar diye hani bayrağa bakıp da söylemiş gibi. Ne ordan da öğretmen bana bakıyomuş, ayy, öğretmen de tam istiklal marşının bitmesini bekliyo, ay ben hiç hiç jeton düşmedi ben de. Arkadaşım da önden sesimi duyuyo, kolumdan vuruyo bana sus sus diyor. Yok dedim kızım bana ne dedim, şarkıyı söyliyecem dedim, başladım söylemeye. Herkes istiklal marşını söyleyene kadar ben şarkımı bitirdim.”

Hikayenin sonrası marş bitiminde öğretmenden dayak yeme anlatısıyla devam ediyor; fakat gencin marş süresince davranışları egemen kültürle ilişkisine dair anlamlar taşıyor. Öncelikle genç kadının okula gelmeden önce bu şarkıyı söylemeye başladığını görürüz (içinden sesli okuma). Bu okuma dışarıdan gerçekleşemezdi; çünkü genç kadının sokakta şarkı söyleyerek okula gitmesi toplum tarafından hoş karşılanmazdı. Daha sonra İstiklal Marşı’nın okunmaya başlamasıyla genç kadın, bu

okumayı açığa çıkarabileceği bir alan yakalamış oldu. Bu tersten bakıldığında başka bir amaca daha hizmet etmiştir: Çakmak çakmak şarkısı genç kadın tarafından İstiklal Marşı'na eşlik etmemenin bir aracı olarak kullanılmıştır. Genç kadın egemen kültürün nerede ve ne zaman şarkı söylemesini uygun gördüğünü bilmiyor muydu? Elbette biliyordu -ki şarkı söyleme edimini mümkün olduğunca "örtük" biçimde (bayrağa bakarak) gerçekleştirmiştir. Genç kadının söylediği pop-arabesk türü şarkı, genç kadın altkültüründe önemli bir yere sahiptir. Bu davranışıyla genç kadın İstiklal Marşı'na karşı olduğunu ilan etmemiş; hatta daha sonra öğretmeninden özür de dilemiştir; fakat yine de İstiklal Maş'ını okumamıştır. Dolayısıyla genç kadının davranışı altkültürel şarkı söyleme aracılığıyla simgesel bir direniş olarak okunabilir.

Sanal mecrada Kadifekale ve genç sözcüklerini içeren popüler kültür videoları da, halaylar ve şarkılar ile doludur. Bu videolarda özellikle genç erkeklerin müziği bir sembolik direniş unsuru olarak kullanıldıklarının işaretleri vardır. Genç erkeklerin müziği icra ederek direniş aracına dönüştürmelerinde sanal mecra ve müzik piyasasıyla yolları kesişebilmiştir. Bunun bir örneği olarak, bu araştırmanın örnekleminde yer almayan fakat Kadifekale'de yaşamış ve müziği Kadifekaleli gençlerce dinlenmekte olan bir gencin şarkılarına bakılabilir.

"Haylaz Rapçi"/ "Mchaylaz35" kod adlı bu gencin Kadifekale'yi anlatan bir şarkısı şöyle:

*Kadifekale Yolları*⁵⁶

*"İzmir'in kollarında kaybettim yolumu
Kale sokaklarında hissettim yolumu
Çark ettim kolumu farkettim huyumu
Böldüler benim bitmeyen güzel uykumu*

*Yaşamam bilmem hayat (anlaşılmıyor) Mu bu
Bütün çocukların kaderleri bu mu
Kadifekale yolları hepsi de çamurlu
Yağmurlu günler kasvetli az mı bu*

*Vardı İmariye Mahallesi'nde Serdar bakkal
İkinci evimizdi, nerde fark var
Tüm dostlar toplandı elimizde kuponlar
Sözümüz geçerdi, herkese tost çay*

*Hepimiz dosttuk saymakla bitmez
Önümüz karanlık, gözümüz görmez*

⁵⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=Mo-TWaqN828>

*Her (anlaşılmıyor)
Dostlarımı saysam, övünmekle bitmez*

*Kadifekale surlarında gezerdik her gün
Elimizde sigara, ömrümüz dert gün
Süs gibi süslerdik be kahır yedi gün
Ayırsalar da bizi kalbimiz hep tüm*

*Kadifekale dağıldı, orda anımız kaldı
Kadifekale sokaklarında, aklımız orda kaldı
Yıktılar gençliğimizi, gözünüz kaldı
Kadifekale yıkılmaz, orda anımız vardı*

*Kadifekale ver bana haydi durma gençliğimi
Kadifekale ver bana haydi durma sevgimi
Kadifekale ver bana haydi durma kendimi
Kadifekale ver bana haydi durma annemi*

*Bir zamanlar hepimiz birdik, kadere rest çekerdik
Pokerin kralını oynar, hayatı sürüklerdik
Adımızı yükselttik, kardeşlerimizi askere gönderdik
Bitmeyen acılarla, hep bir umut derdik*

*Bitecek kardeşlerim, askerlik bitecek
Özlem, hasret sona erecek
Allah'a emanet olun abilerim
Okul bitecek, abim gelecek, hep birlikte gezecez*

*İzmir'in en üst sokaklarında adımız geçecek
Sevecez, herkes bizi izleyecek
Görecek Kale gençlik, Kale gençlik,
Yeah, yeah, yeah*

*Biz birbirimiz için canımızı verdik
Kimler geldi kimler geçti, sonumuz hayr bitti
Sözlerim silindi Kale surlarında,
Evlerimiz yıkıldı Kale sokaklarında*

*Kadifekale ver bana haydi durma gençliğimi
Kadifekale ver bana haydi durma sevgimi
Kadifekale ver bana haydi durma kendimi
Kadifekale ver bana haydi durma annemi”*

Şarkıda Kadifekale'nin gencin dahil olduğu gençlik altkültürü için temel önemde bir mekan olduğu, sokakların, yolların, bakkalın ve ilişkilerin tarifıyla anlatılmaktadır. Bu anlatıda hız, ölüm, fadakarlık, askere gitme ve hasretle bekleme ilişkisi, başedilen güçlükler vurgulanmaktadır. Şarkının nakaratında da bu çalışmada yapılan görüşmelerde de tespit edildiği gibi; gençlik, sevgi, kendilik ve anne'nin özel vurgusu söz konusudur.

Şarkıda yer alan “Kadifekale ver bana” vurgusu ise Hebdige'in müzik altkültürleri ile yapmış olduğu tespite çok benzer. Hebdige (1997), bu altkültürlerin egemen kültürün

kendisine geri vermesini istediği şeyleri sıraladığı müzikler yaptığına dikkat çekmiştir.

III.2.3.2. Yaşadığımız Dünya- Yaşanabilir Bir Dünya

Bu başlık “Nasıl bir dünyada ve ülkede yaşıyoruz?” “daha iyi bir dünya nasıl olmalıdır ve o dünyaya nasıl ulaşılabilir?” daha iyi bir dünya için biz neler yapabiliriz?” sorularıyla oluştu. Bu büyük sorularla amaç, önceki başlıklarda olduğu gibi tek tek egemen kültürün kurumlarıyla ilişkileri değil, dünyada ve ülkede egemen olan kültür ile ilişki kurmada ön plana çıkan çağrışımsal ifadeleri bulabilmek ve bu ifadelerden hareketle gençlerin sahip olduğu ideolojik ve stratejik hattı irdeleyebilmektir.

Geleceğe bakış, şimdiki anlamlandırmadan bağımsız değildir. Gençlerin şimdiki yönelik anlamlandırmaları, geleceğe bakışlarını anlamamıza da olanak sağlar. Nasıl bir dünyada yaşıyoruz sorusu, gençlerin bu dünyadaki konumlanışlarına ve kendine dönük düşünce üretmelerini beraberinde getirir. Gençlerin yaşadığımız dünyaya ilişkin düşünceleri, gelecekte yaşamayı kurguladıkları daha iyi bir dünya düşüncesinin de temellerini oluşturur. Gençler yaşadığımız dünyanın tasvirini yaparken, eşitsizlikleri, adaletsizlikleri, haksızlıkları, çıkar, güç ve ezme-ezilme ilişkisini vurgulamışlardır:

“Dünya, ay bok gibi! Hiçbişey güzel değil, hiçbişey istediğimiz gibi değil, hayat boktan. İsteddiğimiz gibi yaşayamıyoruz.”(G.2., Kadifekale, kadın)

“Dünyada işler normal. Değişen hiç bişey yok. Hayat gidip geliyor. (G.12., Altay, erkek)

2. görüşülen kişi, “hayat boktan” ifadesiyle içinde istediği gibi yaşayamadığı bir dünya tasvir eder. Genç kadın daha yaşanabilir bir dünyayı ise şöyle anlatıyor:

“Bak kimsenin kimseye muhtaç olmuyacağı, hani kimse kimseyi üzmesin herkes hani bir olsun, birinin dişi kırıldı mı, tırnağı kırıldı mı koşsun yardım etsin, birinin bişeye ihtiyacı oldu mu, onun karnı tok oldu mu onun karnı aç kalmasın.” (G.2., Kadifekale, kadın)

Demek ki genç kadın için “bok gibi” olan, yaşadığımız dünyadaki eşitsiz ilişkilerdir, gelir eşitsizliği, güç eşitsizliğidir, “herkesin bir olmaması”dır. Genç kadının böyle bir dünyada “istediği gibi yaşayamadığını” belirtmesi, bu eşitsiz ilişkide kendini ezilen tarafta gördüğünü gösterir. 12. görüşülen kişi ise, “normal”, “değişmeyen” ve “gidip gelmelerden oluşan”, dengeli bir dünya tasvir eder. Genç bu tasviri, ümitsizlik, değiştirilemezlik, kader ve kabul edilmiş bir çaresizlik barındırır. Genç bu duyguyu çok ağır biçimde yaşamaktadır. Bir çok gençte de bu duygu görülmesine rağmen farklı eşitsizlik biçimleri üzerinden ve her zaman aynı çaresizlikle değil bazen “sitemkar” bir biçimde dile getirilmiştir:

“Ya doğuyosun, doğduğun şekil bile borçlu doğuyosun yani devlete.” (G.7., Kosova, erkek)

“Mesela bir-sıfır önde doğanlar da var. Mesela milletvekili çocukları. Sen askerlik yap, onlar askerlik yapmasın.” (G.8., Kosova, erkek)

7. görüşülen kişi devlet ile ilişkisinde doğumdan başlayan borç listesine vurgu yaparak eşitsizliğin egemen kültüre dayanan maddi temelindeki ekonomik koşulları sorunsallaştırır. 8. görüşülen kişi de yine doğum ile ilişki kurarak, eşitsizliğin diğer yüzünü – “bir-sıfır önde olanları”- işaret eder. Genç erkek, bunu askerlik örneği üzerinden yapmıştır.

Yaşadığımız dünyayı açıklamalarını anlamada şu gençlere kulak verelim:

“Her güçlü olanın bir güçsüzü var, ama o hiçbi şey yapmıyo, mesela Amerika bu ülkedeki iç karışıklığa sebep.” (G.6., Kadifekale, erkek)

“Bence yanlış, yani Amerika değil sebep. Burda bir dolu insan var ya Kürtler’e diyo senin dilin dil değil diyo, sen diyo soysuzsun diyo, nerden geldiğin belli değil diyo. Halbuki tarihi açıp baksalar hani Mezopotamya’da Kürt Devleti. Doğuda bir bölüm, İran’da bir bölüm, Suriye’de ve Irak’ta bir bölüm Kürdistan’ı oluşturuyor.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Gençlere göre yaşadığımız dünya güçlülerin güçsüzler üzerinden güçlü oldukları bir dünya. Gençler bu ülkede yaşanan “iç karışıklıklar”a sebep olarak bunu görüyorlar; fakat egemen güç konusunda düşünceleri farklılaşıyor. Her iki durumda da egemen olmayan taraf olarak Kürtler’in var olduğu bir güç ilişkisi Kadifekale gençlik

altkültürünün önemli bir parçası olarak görülüyor. Daha genel anlamda savaş karşıtı olmak ve ayrımcılığın olmaması da Kadifekale gençlik altkültürünün benimsediği dünya görüşünde ön plana çıkıyor:

“Bence dünyada savaş olmasaydı, birlik beraberlik olsaydı, kimse ayrımcılık yapmasaydı...” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Savaş olmasa, silah olmasa.” (G.12., Altay, erkek)

“Bizim Kürtler’in hepsi şunu istiyolar: Kimliklerini istiyolar, topraklarını. Toprak da şey, Kürt diye orada yazsın, Kürt nerenin vatandaşı, Türkiye Cumhuriyeti’nin vatandaşı, etnik kökeni Kürt yazsın. Biz hani bunu istiyoz. Hem misal bazı insanlar var, Kürtçe ders almak istiyoz, o imkanı verin. Atıyorum Batmanda şey var, belediyenin üstünde Batman Belediyesi yazıyo, altında da Kürtçe yazıyo. Manavda, pazarda, Kürtçe yazıyo altında Türkçesi yazıyo.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Savaş karşıtlığının yanı sıra öne çıkan bir diğer özellik ise dini inançtır. Bir genç kadın daha iyi yaşanabilir bir dünyayı şöyle tarif ediyor:

“O dünyada böyle küfürbaz insanların, seilmeyen insanların olmaması gerekirdi. Daha çok böyle inançlı insanları severim. Öyle olsa daha iyi bir dünya olur. (G.14., Altay, kadın)

Bir genç erkek ise kendisi için yaşanabilir bir dünya kurgusunda Müslüman olmak şartını öne çıkarıyor:

“Hani şansım olsa, deseler mesela nerde yaşarsın diye, bu ülkede yaşamazdım. Müslüman olmak şartıyla Avrupa’da bi yerde yaşadım. (G.5, Kadifekale, erkek)

Gençlerin daha yaşanabilir bir dünya kurgularında, yaşadığımız dünyanın egemenlerine karşı, alternatif duruş da söz konusudur:

“Keşke devlet mevlet hiçbir şey olmasaydı. Herkes kendi başına, herkes birbirini yönetseydi yani. Yani sen niye gidiyon ki, halkın yetiştirdiği tütünü dışarı satıyon ki? İçerde silah üret, niye dışarı gidiyon ki? Dışarı gidip de hani bu başbakan iyi çalışıyo mu demek istiyosun? (G.7, Kosova, erkek)

“Yani ben kendi kendimi yönetemiyecem mi? Amaçları o kendilerini büyük göstermek.” (G.8., Kosova, erkek)

Bu alternatif duruş, yaşanan kentler söz konusu olduğunda da egemen kent planlamasına alternatif bir konum alır. Bu konumda öncelikle herkesin bir evi olması ve içerisinde rahat uyayabilmesi ön koşuldur:

“İnsanların evde uyuyabileceği sağlam bi evi olsun.” (G.9., Kosova, erkek)

“İnsanın bi evi olsun, nası olursa da olsun farketmez.” (G.1., Kadifekale, kadın)

İkinci olarak ise kent ve doğa ayrımı yoktur. Gençler, kenti doğadan ayrı bir alan olarak tasarlamazlar:

“Ben olsam iki katlı ev seçerim dağ tepesinde, etrafını sırf kendi ektiğim.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Ben nası isterdim.. bahçeli, çiçekli, yeşillik, nası desem böyle su yeşili, su yeşili istiyom ben böyle şelale gibi, o tarz bi yerde yaşamak isterim.” (G.2., Kadifekale, kadın)

Ayrıca gençlere göre daha yaşanabilir bir dünyada egemen kent planının yüksek yapısına karşı kentler, alçak ve mütevazidir:

“Evler tek katlı olsun damı olsun yeter. Köy düşün yani, herkesin tek kat, aynı onun gibi olmalı. Bence apartman insana göre şey... apartman olmasın yani. Çok güzel bi dünya oldu yaa...” (G.8., Kosova, erkek)

“Şimdi ben böyle apartman hayatını hiç desteklemiyom. Herkesin müstakil, tek tek evi olması lazım bence. iki katlı olsun, ama apartman değil. gün geçtikçe herşey yükseliyo, hava kirliliğidir, elektrik kirliliğidir, hani temiz dünya yok artık.” (G.5., Kadifekale, erkek)

Böyle bir dünyaya ulaşma yolu ise kimi gençlere göre bireysel zenginleşme çabasından geçer:

“Çabalarsan mümkün. Çabalamazsan mümkün değil. Millet çabalyacak, biz çabalycaz kim çabalyacak? Herkes çalışacak, al sana evin olcak, al sana araban olcak.” (G.13., Kosova, erkek)

Kimi gençler ise daha iyi bir dünyaya ulaşmanın devletin sağlayabileceği bir şey olduğunu belirtir:

“En başta birlik beraberlik bi de devlet. En önemlilerden, devlet yapabilir bence. Nası burayı yıkıyorlar öyle de yapçaklar.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Devlet yapacak. Devletle BDP'nin uzlaşması sonucunda.” (G.6., Kadifekale, erkek)

“Aslında ikisinde de değil, en başta bu silah bıraktırma Abdullah öcalan'a bakıyor. O isterse tüm silahlar susar. O da zaten istiyor, söylüyor avukatları aracılığıyla, zaten o

da istemiyor bölünmesini ama etnik şeyimiz belli olacak, kürt olduğumuz falan. Devlet istemiyor. İstemediği taktirde böyle sürer.” (G.5., Kadifekale, erkek)

“Bu saatten sonra olmaz. Bizim yapacağımız bir şey yok çünkü biz hani silah kullanmıyoruz, uyuşturucu kullanmıyoruz. Kendimizi uzak tutmaya çalışıyoz ama devletin yani bir çok insanın da bunu kaldırması gerekiyo.” (G.9., Kosova, erkek)

III.2.3.3. Geleceğe bakış: Hayaller ve Planlar

Gençlerin geleceğe ilişkin kurgularında egemen güç olarak savaş ve teknoloji ön plandadır:

“Bence gittikçe seviye düşecek. Hep iç savaş. Mesela Türkiye’de başladı gibi bişey.” (G.9., Kosova, erkek)

“Ya resmen var ya elektronik bişey olacak Türkiye’de. Ben bunu bile şey yapıyom yani burdan ışınlanıp şuraya gidersin yani.” (G.7., Kosova, erkek)

Gençler geleceği kurarken yaşadığımız dünyanın koşullarından hareket ederler. Yaşadığımız dünyayı anlamlandırmalarında ön plandaki egemen güçler olan savaş ve teknoloji, gençlerin geleceğe bakışlarını da etkiler. Yaşadığımız dünya ile ilgili sorunları olmasına karşın genç kadın ve erkeklerin geleceğe bakışlarında umudun izi sürülebilir ve gençler kendilerine bugünkü hayallerini gerçekleştirebileceklerine imkan sunabilecek bir hayat planı çizebilirler.

Tablo 44: Gelecek 20 yılda kendi durumu

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde	Sayı-Yüzde
Bugünden bir farkı olmayacak	2	1,7%	15	11,4%
Bugünden daha kötü olacak	18	15,3%	18	13,6%
Bugünden daha iyi olacak	81	68,6%	77	58,3%
Fikrim yok	17	14,4%	22	16,7%
Toplam	118	100,0%	132	100,0%

Genç kadınların %68,6’sı, genç erkeklerin ise %58,3’ü geleceklerinin bugünlerinden daha iyi olacağını düşündüklerini belirtmiştir. Geleceğin bugünden bir farkı olmayacağını ya da daha kötü olacağını düşünen gençlerin yüzdesi oldukça düşükken, “geleceği ancak Allah’ın bileceğini”, “her an her şeyin değişebileceğini” söyleyen ve fikri olmadığını belirten gençler de bulunmaktadır.

Genç kadınların geleceğe dair hayalleri arasında meslek sahibi olmak, evlilik ve sevdiğiyle birlikte olmak gibi hayaller bulunur. Genç kadınların bazılarının hayallerinde ise gitmek, hız ve bunun aracı olabilecek araba, yurtdışı gibi kodlar yer almaktadır:

“Benim en büyük hayalim mühendis olmak. Ve makine mühendisi olmak.” (G.14., Altay, kadın)

“Buradan gitmek. Yurtdışına gitmek en büyük hayalim.” (G.15., Altay, kadın)

“En büyük hayalim araba almak, ehliyetimi almak. Bi de sevdiğime kavuşmak.” (G.3., Kadifekale, kadın)

“Arabam olsun, evim olsun, sevdiğim yanımda olsun, çocuklarım olsun, kuaför dükkanım olsun, sevdiğim yanımda olsun, başka da bişey istemem.” (G.2., Kadifekale, kadın)

Genç kadınların sevgiliyle ilişkilere ve maddi hayata dair hayallerinin yansısı dini dünyalarında yer alan güçlerle ilişkilerini içeren hayalleri de vardır:

“En büyük hayalim huzurum olsun bi de inşallah Allah’a layık bi kul olmuşumdur. Başka hiçbir şey. Benim sevdiğim de Allah’la benim arama girmicek.” (G.1., Kadifekale, kadın)

Genç erkeklerin hayallerinde ise spor ve hız kodları ve onların taşıyıcısı olarak dünya turu yapmak, yurtdışına gitmek, Ferrari marka arabaya sahip olmak, futbolcu olmak hayalleri vardır. Bunun yansısı evlilik ve huzurlu bir yaşam öğeleri mevcuttur.

“Benim en büyük hayalim, Allah nasip kısmet ederse futbolcu olmak. (G.6., Kadifekale, erkek)

“Ben dünya turu yapmak istiyorum. Bi de ferrarim olsun istiyorum. Sadece istiyorum.” (G.4., Kadifekale, erkek)

“Adam olmak. (gülüyor). Çocuğum olsun yeter. Benim en büyük hayalim manitamla evlenmek. (G.8., Kosova, erkek)

Kadifekale gençlik altkültürünün gelecek tasavvuru genel olarak dine, tüketime, savaşa, evliliğe ve spor faaliyetlerine dair öğeler barındırır. Gençler dünyanın ve Türkiye’nin koşullarının kötüleşeceğini fakat kendi koşullarının daha iyi olabileceğini düşünme eğilimindedirler. Genç kadınlarda bu durum “yazılı kader” ve “kendi belirleyeceği kader” ayrımında kendini gösterir:

“İnsan geleceğini göremez. Ama bu gidişle olursa daha çok kötüye gidiyo. Ama istersen iyi olur neden olmasın ki. Hani bi doğuş kaderin vardır bi de senin kendi belirlediğin kaderin vardır.” (G.1., Kadifekale, kadın)

“Bi yandan da herkes kendi kaderini kendi çizer. Ben ne planlıyorum bak. Benim evlenceğim kişinin durumu iyi olacak, evlencem, iki seneye kadar gitmek istiyorum. Var adayım. (*gülüyor*) Evlendikten sonra iki üç tane çocuk, ne biliyim hani onlarla igilencen, ondan sonra yeni bi iş, belki ben kuaför açarım, öyle yani... yani koca eline bakmıycaksın.” (G.2., Kadifekale, kadın)

Allah’ın önceden yazdığı kader ve bunun yanısıra herkesin kendi kaderini değiştirebilme imkanının olduğu yönündeki düşünce, gençlik altkültürünü egemen kültür karşısında pasif bir konumda olmaktan çıkaran bir yaklaşıma sahiptir. Gençlerin dini inançlarının kuvvetli olması, yaşamlarını yönlendirebilmek için aktif pratikler üretmelerini engellemez. İkinci görüşülen kişi, dini inancını koruyarak, geleceğini yeniden üreteceği bir güç olarak kullanmıştır. Geleceğin yeniden üretiminin egemen kültürle sorun yaşamadan gerçekleştirildiği görülür; gencin gelecek planları evlilik- üç çocuk- yeni bir iş çizgisinde ve yaklaşık 5-10 yıllık bir döneme ilişkindir. Evlilik ve çocuk sahibi olmak, egemen ideolojinin kurumlarıyla olumlu bir ilişkiyi ifade eder. Özellikle “üç çocuk” sahibi olmak Türkiye’de Başbakan’ın vurguladığı bir ifadedir⁵⁷. Bu vurgu genç kadın altkültürü tarafından kabul görmektedir:

“Ben ehliyetimi alıyım, telefonumu alıyım ayfon’umu. Bi de arabamı da alıyım tamam. 22 yaşında evlencem. 18-20 bu yaşlarda evlensem diyom ki hani erken karar vermiş olurum, olgunlaşım, öyle evlencem. Evlendikten sonra da bi sene çocuk yapmayı düşünmüyorum. Evliliğimin tadını çıkarmak istiyom. Sonra çocuk, üç tane. Sonrasını Allah bilir. (G.3., Kadifekale, kadın)

3. görüşülen kişi de “üç çocuk” vurgusunu yapmıştır. Tüketime ve teknolojiye yönelik vurgular da genç kadın altkültürünün önemli bir ögesidir. Buna karşın genç kadınların gelecek planları her yönüyle egemen kültürle uyumlu değildir. Ehliyet ve araba sahibi olmak, meslek sahibi olmak, kadınların evlendikten sonra da mesleklerini sürdürmek istemeleri ve kocalarından bağımsız biçimde ayakta durabilmenin önemini vurgulamaları, kadını eve ve kocaya bağımlı kılan erkek

⁵⁷ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/438418.asp>. Erişim Tarihi: 29.06.2012

egemen anlayışla uyuşmaz. Ayrıca kadınlar üç çocuk yapmayı kendi kararları olarak dile getirmekte ve “evlendikten sonra bir yıl çocuk yapmayacaklarını” belirterek bedenleri üzerinde kendileri karar verebilmektedirler.

Genç erkeklerde de gelecekte dünyanın durumunun kötüye gidişinden ve kendisinin geleceğinden sorumlu bir “doğuş kaderi”ne rağmen kendi durumunu iyi hale getirebileceğini düşünme eğilimi vardır:

“Bizim durumumuz iyi olur bence, bilmiyorum ama, Allah bilir tabi, ama bence iyi olacak. Futbolcu olursam zaten mutlaka iyi olur. (G.5., Kadifekale, erkek)

5. görüşülen kişi için geleceği dönüştürmenin en önemli aracı futbolcu olmaktır. Kadifekale genç erkek altkültürünün önemli bir parçası olan futbol, bir çok genç için geleceğin inşasında da rol oynar.

Hayal ve gerçek kurguları arasındaki ayırım gençlerin gelecekte yaşamayı düşündükleri yer konusundaki düşüncelerinde kendini gösterir. Gençlerin gelecekte yaşamayı düşündükleri yer çoğunlukla Kadifekale veya Kadifekale’ye yakın bir semttir.

Tablo 45: Gelecekte yaşamayı düşündüğü yer

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde	Sayı- Yüzde
Kadifekale'de	24	20,3%	58	43,9%
Çimentepe/Eşrefpaşa gibi Kadifekale'ye yakın bir semtte	45	38,1%	30	22,7%
Memlekette	3	2,5%	5	3,8%
İzmir ve memleket dışında bir yerde	18	15,3%	18	13,6%
Buca/Alsancak/Güzelyalı gibi uzak bir semtte	28	23,7%	21	15,9%
Total	118	100,0%	132	100,0%

Gençler planlarını hayallerin gerçekle temas ettiği bir sıçrama noktasından hareketle kurarlar. Bir başka deyişle gençlerin hayalleri “gerçek” noktasına dokunup oradan sıçrayarak plan olarak ortaya çıkar. Bu sıçramada kadınların hayallere ulaşmaya yakın bir noktaya geldikleri söylenebilir. Zira genç kadınların çoğu bu sıçramada Kadifekale’den çıkmıştır. Genç kadınların sadece %20,3’ü gelecekte Kadifekale’de yaşamayı düşünmektedir. Genç kadınların sıçrayışı çoğunlukla İzmir’in sınırları

içerisinde gerçekleşmekte, Kadifekale’de yaşamayı istemediğini belirten genç kadınlar, çoğunlukla yine İzmir içerisinde, Kadifekale’ye yakın ya da uzak bir semtte yaşamayı planlamaktadır. Genç erkeklerin ise bu sıçramada Kadifekale’ye daha yakın bir konumda yer aldıkları görülür.

Genç kadınların ve erkeklerin memlekete aidiyet duyguları çok güçlü olsa da, memleket, gençler tarafından gelecekte yaşanacak mekan olarak tasarlanmaz. Genç kadınların sadece %2,5’i, genç erkeklerin de sadece %3,8’i gelecekte memlekette yaşamayı düşündüğünü belirtmiştir. Daha önce de tartışıldığı gibi, gençler kendilerini İzmir’in ya da Kadifekale’nin adeta bir çiçeği olarak görmekte ve buralar dışındaki yaşamların kendilerine uygun olmadığını ifade etmektedirler. Memlekete aidiyet çok güçlü olabilir; fakat memleketin gençler tarafından “yaşanılacak yer” olarak anlamlandırıldığı anlamına gelmez. Tersine, memleket, gençler tarafından, “burada”, “İzmir’de” yaşanacak kimliğin ve altkültürün temellerini taşır. Memleket, İzmir’de Kürt olmanın, göçmen genç olmanın, bu varlık koşullarıyla Kadifekale’ye yerleşmenin, sosyal olarak kenarda yaşamının ve egemen kültürle ilişkisinde bütün bu maddi koşul ve ilişkilerin belirleyiciliğinin taşıyıcısıdır. Başka bir deyişle, Kadifekale gençlik altkültürü varlık koşullarını memleketten alır; fakat varlığı bu koşullarla İzmir’in koşulları arasında bir etkileşime tabidir ve egemen kültürle etkileşim sürecinde gençlik altkültürünün varlığı kendini İzmir kentsel mekanı üzerinden sürdürür. Gençlerin “hem memleketli hem İzmirli” konumları kendini, gençlerin çoğunun gelecekte Kadifekale’ye yakın bir semtte ya da Kadifekale’de yaşamayı düşünmesinde gösterir.

IV. BÖLÜM DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kentlerin dönüşümü bir sosyal değişme sürecidir; fakat bu sosyal değişme süreci dönüşümü yani başkalaşımı doğuracak kritik dinamikler içerir. İnsanın doğa ile kurduğu ilişkideki egemen konumu kentlerin dönüşüm sürecinin de belirleyicisi olmuştur. Ekonomik yapılanmanın değişimi, ulus devletlerin toplum üzerinde uyguladığı karar ve eylemler, bir yasanın yürürlüğe girmesi, nüfus politikasının değişimi vb. durumlar modern kapitalist kentin dönüşümü sürecinde egemenlik ilişkisindeki kritik noktalardan bazıları olabilir. Buna karşın egemen kültürün oluşturduğu bu kritik noktalar tek başlarına dönüşümü oluşturmazlar. Dönüşümün gerçekleşmesi için egemen olmayan ve olanların karşılıklı etkileşim içerisinde bulunarak, bu noktaları yaşaması, deneyimlemesi gerekir. Bu deneyimdeki yaşanmışlıklar, çatışmalar, uzlaşmalar ve gerilimler dönüşümün kendisini oluşturur.

Türkiye’de kentlerin dönüşümü sürecindeki ilk kritik nokta, 1929 ekonomik buhranı ve II. Dünya Savaşı sonrası tarımın makineleşmesiyle, nüfus patlaması ve kentlere göçün artmasını tetikleyen süreç olarak ifade edilebilir. Kentleşmenin ilk dönemlerinde ortaya çıkan gecekondu yapılanmaları Türkiye’de, bu süreçte ortaya çıkmış bir olgudur (Keleş, 2006:582). 1950’li yıllarda hız kazanan bu yapılaşma, göçle büyük kentlere gelenlerin kendi olanakları çerçevesinde ve izinsiz olduğu için bir gecede yaptıkları barınaklar şeklinde, konutsuzluğa karşı bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır (Gökçe, 1993:87). Kentleşmenin bu aşamasında ilk yerleşmeler yaygın olarak “geçici” olarak değerlendirilmiştir. Hatta Kıray (2000), “barınak” niteliğindeki ilk gecekonduların gelenekselden moderne, kırdan kente geçişte uyum sağlamayı kolaylaştıracak “tampon mekanizmalar” oldukları ileri sürmüştür. Buna karşın gecekondu uyumlu bir *değişimin* değil çatışmalı bir *dönüşümün* öznesi olarak kentsel alanın yapısında *oldukları biçimiyle* yer edinmişlerdir.

Bu süreci kente ikinci ve üçüncü göç dalgaları ve bu dalgaların kent mekanında ürettiği yeni sosyal ve mekansal oluşumlarla kentleşmenin ikinci aşamasını oluşturan süreç izler. Bu süreçte -1980’li yıllarda- Türkiye’de, dünya kapitalizminin yaşadığı krize paralel biçimde serbest piyasa kurallarının egemen olduğu neoliberal ekonomi hakimdir. Bu yeni sermaye birikim tarzı kentlere de yeni işlevler

yükleyerek kentleri rant alanı olarak değerlendirir. Bu dönemde gecekondular affına ilişkin çıkan yasalar gecekonduların apartmanlaşmasının önünü açmış, göç edenlerin eklemeli olduğu enformel emek piyasası ile gecekonduların yapılanmaları kalıcılaşmıştır (Kaygalak, 2009:94-96). Bu “kalıcı” yapılanmalar, kalıcı yaşam alanları ve kalıcı kültürel yapılanmalar olarak kentle bütünleşme işlevinden uzaklaşmış görünmektedir. 1970’li yıllarda kırdan kente göç hızlanmıştır. 1980 darbesi ve onunla birlikte yürürlüğe giren neoliberal politikalar ise Türkiye’de kentlerin dönüşümünü etkileyen bir diğer kritik nokta olmuştur. Bu dönemde kentlerin dönüşümünün hakim belirleyicisi, ulus devlet politikaları kapsamında, Türkiye coğrafyasında Türk halkının egemenliği ve bu ülkede yaşayan diğer halkların tabiliği anlayışının egemen güç olmasıdır. Bu güç kentler üzerinde kendisini, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nden yaşanan göçlerde gösterir. Bu göçler 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yılların başında olağanüstü hal uygulamalarıyla devlet eliyle yapılan köy boşaltmaların, bölgedeki çatışmaların ve bu çatışmaların doğurduğu sosyal ve ekonomik sıkıntıların sonucunda gerçekleşen zorunlu göçlerdir (Çağlayan, H. vd. 2011:17-22). Bu süreçte Türkiye’nin çeşitli yerlerine göçler yoğunlaşmış, İzmir de yoğun göç alan şehirlerden biri olmuştur. Bu süreçte çoğunluğu Mardin olmak üzere Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nden gelen ve çoğunluğu Kürt olan göçmenler Kadifekale bölgesine yerleşmişlerdir.

Kentlerin dönüşümünün üçüncü aşaması olarak ifade edebileceğimiz dönemde Türkiye’de egemen ideoloji olarak etkisini gösteren neoliberal politikalar izleğinde uygulanan kentsel dönüşüm projeleri hız kazanmıştır. Kentsel dönüşüm uygulamaları bir yandan kentin çöküntü alanlarını iyileştirme hedefini taşıırken bir yandan da kapitalist sistemde kentin kullanım değerinin yanı sıra değişim değerinin ortaya çıkartılarak, kentin bir birikim ve kar elde etme aracına dönüşmesini ifade eder (Keleş, 2006: 446). Bu doğrultuda kentsel dönüşüm uygulamaları “modern” kente yakışmayan bazı unsurların (gecekondular, hemşerilik bağlantıları, muhaliflik potansiyeli gibi) yaşam alanına yönelik bir uygulamayla, bir eritme potası içinde kent sakinlerini “modernleştirme” anlamını taşır (Cantek, 2006). Kentleşme sonrası ortaya çıkan gecekondululuk, hemşerilik gibi geleneksel yapılanmalar ise neoliberal politikaların dayandığı sermaye ve modernleşme ideolojisi ile çatışır. Sosyal, fiziksel, ekonomik ağlar ile örülü bir yaşam alanını dönüştürmektir kentsel dönüşüm

uygulaması. Böylece yaşam alanıyla organik bağlar kurmuş olan altkültürel örüntülerin varoluş koşullarına bir müdahale niteliği taşır.

Ancak, kentlerin dönüşümünü egemenlik ve güç ilişkileri ekseninde incelerken karşımıza şu soru çıkıyor: Kentlerin dönüşümünü yalnızca egemen kültürün kentsel mekan ve altkültürler üzerindeki dönüştürücü gücü ile açıklamak gerçekten yeterli mi? Böyle bir açıklama kentlerin dönüşümü sürecini, egemenlik ve tabiyet ilişkilerinin kısır döngüsüne hapsediyor mu? Bu durumda iktidar ilişkileri eksenindeki bir *dönüşümü* değil tahakküm ilişkilerinin doğurduğu bir *döngüyü* inceliyor olmayız; fakat o halde güç ilişkilerinin kendini tekrar eden ve direnişi imkansız kılan bir döngü biçiminde kendiliğinden gerçekleşmediği *dönüşümü* nasıl açıklayacağız? Foucault (2011:20) benzer şekilde şöyle sorar: “iktidar tüm toplumsal yapıya yayılmışsa, olduğumuz şeyi reddetmek nasıl mümkün olacak?”. Gerçekten de iktidar tüm topluma yayıldığında, mekansal, ekonomik, sosyal ve kültürel tüm toplumsal ilişkilerin derinliklerine sızdığında, dönüşüm sürecinde egemen olmayan kültürün pratiklerinin dönüştürücü güç olmasını nasıl açıklayabiliriz? Foucault iktidarın her yerde olduğunu ifade etmekle beraber, iktidarı bir ilişki biçimi olarak ve tersine çevrilebilir bir biçimde olduğunu ifade eder. Ona göre “bir ilişkinin iktidar ilişkisi olabilmesi için her iki tarafın da sonuna kadar eylemde bulunabilecek durumda olması ve bu ilişkide tüm bir tepki, cevap alanının var olması gerekir... İktidar yalnızca özgür özneler üzerinde ve yalnızca özgür oldukları sürece işleyebilir” (2011:22). Güç ilişkilerini, Foucault’cu anlamda iktidar ilişkileri olarak anladığımızda egemen kültüre yönelik bir direnişten ve dönüşümü egemen kültürün eline hapsedmeyen aktif öznelerden bahsetmek mümkün olabilir. Hall’ün (1981) de belirttiği gibi, insanlar “kültürel aptallar” değildir; yaşamının farkında olma ve onu yeniden yapılandırma yetisine sahiptirler. Dolayısıyla bu çift yönlü bir süreçtir: bir yandan egemen kültür, “tabi kültürü” yeniden biçimlendirmeye yönelik mücadele ederken diğer yandan da “tabi kültür” buna karşı direniş noktaları geliştirir. Bu anlamda Hall’ün deyişiyle “kültür bir mücadele alanıdır” (1981).

Bu mücadele alanında egemen kültürle ilişki içerisinde çeşitli altkültürlerden bahsetmek mümkündür. Kültürel Çalışmalar Okulu’nun teorik çerçevesinden yola çıkıldığında atkültürün köklerini Gramsci’nin hegemonya kavramında bulabiliriz. Bu çerçeveden kültür bir rıza ve direniş alanıdır. Alt kültürler de egemen kültür ile ilişki

içerisinde fakat bu ilişkide rıza ve direniş pratikleri geliştirerek farklılaşan kültürel grupları ifade etmek için kullanılır. Altkültürlerin oluşumunu belirleyen rıza ve direniş süreçleri, egemen kurumlarla ilişkilerinde geliştirdikleri anlam haritaları, değerler ve stratejiler ile tarzda cisimleşir.

Kültürel Çalışmalar Okulu'nun bu yaklaşımı Scott tarafından eleştirilmiştir. Ona göre rıza olarak adlandırılan şeyler gizil direniş pratikleridir. Bu direnişler yapılırken belli olmayan; fakat yapıldıktan sonra izi kalan pratiklerdir. Bu direnişler sahne arkasında beslenip büyütülen gizli senaryolardır. Ve Scott'a göre baskı ne denli kuvetliyse direniş de o denli gizlidir. Scott'ın bu yaklaşımı rıza olarak değerlendirilen pratiklerin derinlemesine analizinde, sahne arkasına da bakılması yönünde –ki bu hiç de çarçabuk yapılacak bir şey değildir- kültürel çalışmaları uyarır. Bu çalışma esas olarak kültürel çalışmalar yaklaşımından hareket etmekle birlikte, yapılan gözlem ve görüşmelerde sahne arkasına ilişkin ortaya çıkan birçok pratiğin değerlendirilmesinde de Scott'ın yaklaşımından faydalanılmıştır.

Dünya'da altkültür kavramı çeşitli gençlik gruplarını ve kentsel alanla da ilişkili olarak etnik grupları açıklamada kullanılan bir kavramsal araç olmuştur. Siyah altkültürler, gettolar, rock müzik altkültürleri, punk gençlik altkültürleri vb. altkültürler Amerika ve Avrupa'daki farklı ülke deneyimlerinde yer almaktadır. Bu deneyimlerde müzik, gençlik ve etnik köken gibi özelliklerin altkültürel oluşumları meydana getirdiği görülür. Türkiye'de de çeşitli gençlik altkültürlerinden bahsetmek mümkündür; daha doğrusu gençlik gruplarına altkültür kavramı ışığında bakılarak çeşitli açıklamalar getirilebilir.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan, kentlerin dönüşümü sürecinde kendine özgü pratikler geliştirmiş ve egemen olmayan gençlik gruplarının incelenmesinde de altkültür, faydalı bir kavramsal araçtır. Gençlik yaşa dayalı tanımlandığında sosyolojik bir analiz için elverişli olmamaktadır. Bu anlamda Bourdieu'nun deyişiyle “gençlik bir laftır”. Bu nedenle bu çalışmada gençlik kavramı, yaş grubu olarak sınırlandırılmamış, Kadifekale'nin kültürel dokusunun sunduğu olanaklardan yola çıkılarak keşfedilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ampirik veri tabanı, İzmir Kadifekale’de yaşayan 250 genç ile soru formu aracılığıyla yapılan görüşmeler, 5 arkadaş grubu ile yapılan odak grup görüşmeleri, planlı ve serbest gözlemler aracılığıyla oluşturulmuştur. Çalışmada gençlik altkültürü içerisinde cinsiyete dayalı farklılıklar gözönünde bulundurularak çalışma cinsiyetlendirilmiş ve genç kadın ve genç erkeklerin özgül altkültürel pratikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Kadifekale gençlik altkültürünün incelenmesinde öncelikle gençlerin yakın çevreleriyle ve egemen kültürün cisimleştiği kurumlar ile ilişkileri, bu ilişkilerdeki değerleri ve stratejileri tartışılmıştır. Gençlerin yakın çevreleriyle ve kurumlarla ilişkilerinde yaşadığı deneyimler ve bu deneyimlerde nasıl tavır aldıkları da rıza ve direniş süreçlerini içerir.

Gençlerin ebeveynleriyle ilişkilerinde özellikle genç erkekler anneye çok güçlü bir değer ve kutsallık yüklemektedir. Bu durum Kadifekale genç erkek altkültürünün kent ile bağlarının sıkılaşıırken, kente göç etmiş olan annenin öz kültürü ile ilişkisinin daha sıkı kalması ve genç erkekler tarafından annenin egemen olmayan öz kültürlerinin taşıyıcısı olarak değerlendirilmesiyle ilgili mistifiye edilmiş bir kutsallığı ifade eder. Diğer yandan gençlerin anneyi anlamlandırmalarında fedakarlık ve cefakarlık vurguları kendilerine “anneyi kurtarma” misyonu yüklemelerini de beraberinde getirerek ataerkilliği pekiştirir.

Aile ile ilişkilerde gençler ailenin istemediği davranışları aileye söylemeden yapma yoluyla direniş geliştirmektedirler. Genç kadınlar için ayrıca “bakkala gitmek” üzere evden çıkarak uzun süre dışarıda gezmek, gündelik yaşamdaki en etkili simgesel direniş yöntemlerindedir.

Kadifekale gençlik altkültürünün yakın çevresindeki en önemli kişilerden bir diğerini ise arkadaşlar oluşturur. Arkadaşlar gençlerin gündelik yaşamda en çok vakit geçirdikleri kişilerdir. Gençlerin Kadifekale dışında da arkadaşları vardır. Gençler bu arkadaşlarla çoğunlukla okul ve çalışma yoluyla tanışmışlardır. Birçok genç için Kadifekale dışındaki arkadaşlara göre, Kadifekale’de yaşayan arkadaşlarla ilişkiler daha samimi, adeta “kardeş” gibidir. Bu kardeşlik ortak sınıf ve etnik kökeni paylaşmaktan doğar ve Kadifekale gençlik altkültürünün temelini oluşturur.

Kardeşliğin normları güven esasına dayalıdır ve bu da arkadaşlık ilişkisinde en kabul edilemez davranış olarak “satmak” ve “arkasından konuşmak” davranışlarını belirler. Bu norm sevgililik ilişkisinde de belirleyicidir.

Genç erkeklerin arkadaşlıklarında gözlemlenen bir başka durum, önceden Kadifekale’de yaşayan fakat Kadifekale’den taşınmış olan birçok gencin hala her gün Kadifekale’ye gelerek arkadaş gruplarıyla mekanlarında (Kale surları) vakit geçirdiklerini belirtmeleri olmuştur. Bu durum şu sonuca ulaşılmasına yol açar: Dönüşüm sürecinin henüz tamamlanmadığı şu aşama, genç erkek altkültürü için de tam bir kopuş şeklinde yaşanmamaktadır.

Gençlerin ekonomi kurumu ile ilişkilerine gelince, bu ilişkiler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nden göç etmiş olmalarından, eğitim kurumuyla gerilimli ilişkilerinden, ailelerinin sınıfsal konumundan, dini inançlarından ve etnik kökenlerinden bağımsız değildir. Bütün bu nesnel koşullar gençlerin iş bulma ve çalışma koşullarını belirlemede etkili olduğu gibi, gençlerin çalışmaya ilişkin anlamlandırma pratiklerini de etkiler. Gençlerin ulaşabileceği iş alanları çoğunlukla enformel sektör ya da işçiliktir. Genç kadınların bir kısmı evde de çalışmaktadır. Yapılan işler çoğunlukla düşük ücretlidir ve kazançlar evin geçimini sağlamak üzere baba ya da anneye verilir.

Oysa ki çalışmak gençlerin anlam dünyasında şu anda yaşadıkları çalışma koşullarının problemlerinden farklı anlamlar da içerir. Gençlerin çoğu yaşamlarını sürdürecektir kadar paraları olsa dahi yine de çalışacaklarını belirtmiştir. Bunun en önemli nedeni olarak ise çalışmayı sevdiğini ve eve oturmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Evde oturmak istememek, genç kadınlar için ev içinde çalışmanın çalışmak olarak değerlendirilmemesinden ve ev içinde gün boyu yapılacak işlerin ilk elden sorumlusu olmak istememelerinden kaynaklanır. Erkekler ise evde oturmayı babanın eline bakmak olarak değerlendirerek tercih etmezler. Buna karşın gençlerin ekonomi kurumuyla ilişkilerinde güvencesizliğe dayalı kesik kesiklikler, dönem dönem çalışmaları ve dönem dönem işsiz kalmaları yaşanmaktadır.

Gençlerin eğitim kurumu ile ilişkilerinde de kopma ve gerilimler söz konusudur. Gençlerin okula ilişkin anlamlandırmalarında vurgulanan “ortamın pis oluşu”, hem

gençlerin eğitim kurumu ile ilişkilerinin kopmasına (genç kadınların aileleri tarafından okuldan alınmaları) hem de okulla ilişkilerinde kesik kesiklikler yaşanmasına (okuldan kaçma, disiplin cezası alma, dersi dinlememe vb.) neden olmaktadır. Okuldan kaçma davranışının sıkça yaşanması, hem egemen kültürle yaşanan gerilimli ilişkinin hem de genç kadın ve erkek altkültürlerinde egemen olan “hızlı yaşam” anlayışının bir örneği olarak değerlendirilebilir.

“Hızlı yaşam” her genç grubu için aynı anlamı ifade etmemektedir. Bazı gençler için uyuşturucu, alkol ve çapkınlık ile ilişkilendirilirken bazı gençler için yankesicilik, polisten kaçma, bazı gençler için ise motosiklet, araba kullanma ve futbol ile ilişkilendirilir. Gençlerin “hızlı” sıfatına sahip olmak için bu pratikleri doğrudan uygulamaları gerekmez, bu pratikleri uygulayan dizileri seyretmek, kitapları okumak, oyunları oynamak, bu altkültüre özgü müzikleri dinlemek ve “haksızlığa tahammül edememeyerek” kavgadan kaçınmamak da hızlı yaşamın bir parçası olabilmektedir.

Hızlı yaşam egemen kültüre ve hızlı dönüşümlere karşı bir direniş stratejisi olarak değerlendirilebilir. Gençler hızlıca polisten kaçır, hızlı motosiklet kullanarak, motosikletle araç geçişinin yasak olduğu alanlara girerek egemen trafik kurallarını ve kent planını ihlal eder. Uyuşturucu kullanmak yasağı delmektir. Kale surlarında alkol içerek kendilerine ait bir mekan inşa edilir. Hızlıca kaçılan, delinen, aşılın şey, yaşam mekanları üzerinde hızlıca kararlar uygulayan egemen kültürdür.

Gençler medya kurumuyla ilişkilerini ise gündelik hayatta üç konum üzerinden sürdürürler: okuyucu, seyirci ve oyuncu. Medya okuyucusu olarak gençler, popüler medyayı takip etmekte; fakat bunun eleştirel okumasını da yapmaktan geri durmamaktadırlar. Gençlerin en sık okuduğu gazete Posta gazetesidir. Gençler Posta gazetesini “sıkıcı” olarak değerlendirdikleri okuma pratiğini “eğlenceli kılabilirdiği” için tercih ederler. Posta gençler tarafından “hızlı” koduyla anlamlandırılır.

Genç kadınlar televizyonda en çok dizi seyretmektedir. Bu dizileri izlerken ezilen kadınlar ile yakınlık kurmakta, “yakışıklı” ve “seksi olarak anlamlandırdıkları genç erkeklere ise “hasta” olmaktadır. Kurtlar Vadisi dizisi’nin genç kadın altkültüründe neredeyse hiç önemli bir yeri yokken, bu dizi genç erkek altkültürünün vazgeçilmez bir parçasıdır. Genç erkeklerin bu diziyi seyretecelerindeki pasif izleyici

konumu, gündelik hayatta bu diziyeye özel pratikler geliştirmeleri, bu dizideki bazı bölümleri canlandıran oyunlar oynamaları ve bu dizideki karakterlerin isimlerinden lakaplar oluşturmalarıyla aktif bir hal alır⁵⁸. Genç erkeklerin hayatındaki diğer oyunlar da hız kodunu taşır. Otomobil ve motosiklet yarışları ile strateji oyunları buna örnektir.

Sosyal medya, gençlerin medya ile ilişkilerinde oyuncu konumunu oluşturan en önemli mecralardan biridir. Bu alan, hem Kadifekale gençlik altkültürünü besleyen bir kanal olmakta hem de bu altkültürün çeşitli paylaşımlar yoluyla varlık gösterdiği bir mecra olarak oluşmaktadır. Genç kadınların bu alana erişimi daha sınırlı olabilmektedir.

Hız kodunun kendini en fazla gösterdiği alanlardan bir diğeri ise spor kurumu ile ilişkilerde ortaya çıkan oyun pratikleridir. Futbol oyunu, Kadifekale genç erkek altkültürü için vazgeçilmez önemdedir. Futbol oynamak ve futbol taraftarlığı genç erkekler arasındaki altkültürel ilişkilerin yapıtaşlarından birini oluşturur. Ayrıca futbolcu olmak da birçok Kadifekaleli genç erkeğin gelecek hayalleri veya planları arasında yer alır.

Kadifekale genç kadın ve genç erkek altkültürlerinin en sağlam değerleri din üzerine kurulmuştur. Gençlerin din kurumu ile ilişkilerindeki güçlü bağ, ebeveyn kültürle ilişkilerinin sıkı olduğu yönlerden biridir. Kimi gençler bu bağı kabullenmesine rağmen bu bağ ile çelişen birçok pratik geliştirerek fiiliyatta bu bağı gündelik yaşam pratiklerine katmamakta kimi gençler ise bu bağı gündelik hayatta, giyimiyle, ibadetiyle ve dinlediği müzik aracılığıyla yeniden inşa etmektedir. Bu pratiklerin her biri bazen rıza bazen ise direniş deneyimi olarak var olabilir. Gençlerin din ile ilişkileri, çoğunlukla kutsal olan'a hayranlığı ve sağlam bir bağlılığı içermenin yanı sıra her zaman bu kutsal olan'a layık olamayan bir parça "haylazlık" potansiyeli taşır.

Gençlerin aile ve evlilik kurumlarını anlamlandırmalarında da egemen kültürün rolü ve ona direnişin imkanları mevcuttur. Evlilik gençlerin çoğu tarafından yaşanması

⁵⁸ Bu diziler içerisinde en "hızlı" adlandırılan "Kurtlar Vadisi" dizisinin "Kurtlar Vadisi Kadifekale" formunda bir oyun olarak sergilenmesine ilişkin bir örnek için bkz: <http://www.youtube.com/watch?v=Fzzq-kvMhA4>

gereken ve beklenen bir pratik olarak anlamlandırılmaktadır. Genç kadınların evlenme isteği çoğunlukla sevdiği kişiyle birlikte yaşamak isteğine dayanırken, genç erkeklerde bu isteğin yanısıra, düzenli bir hayat yaşamak ve soyu sürdürmek istekleri de ön plandadır. Erkeklerin, erkek egemen kültürle ilişkilerindeki rıza konumları nesnel konumlarından kaynaklı bir çıkar ilişkisi olarak değerlendirilebilir. Öye ki evliliği tercih etmeme nedenlerine bakıldığında, genç kadınların en fazla “koca baskısı/şiddeti yaşamak istememeyi” vurgulamalarına karşın erkekler en fazla “ev geçindirecek ekonomik gücü olamamak”, ikinci olarak ise “düzenli bir hayat istememek” ifadelerini kullanmışlardır. Burada aynı zamanda yoksulluk koşullarının genç erkeklerin evlenme tercihlerinde belirleyici bir etki yaptığı görülür.

Evlenecekleri kişinin özellikleri konusunda gençlerin en fazla önem verdiği özellik ise dindir. Gençler eğer farklı bir dinden kişiyi severlerde de, kendi dinlerine geçmeleri şartıyla evleneceklerini belirtmişlerdir.

Gençlerin siyaset kurumuyla ilişkilerinde ise egemen kültürle kopukluklar var olduğu görülür. Gençler siyaset kurumunun egemen güçlerine güven duymamakta, çoğu genç bu durumu oy kullanmayarak ortaya koymaktadır. Gençlerin çoğunlukla oy verdiği parti ise BDP'dir. Gençler siyaseti iktidar partisi ve muhalefet arasındaki bir “oyun” olarak anlamlandırmakta, hükümet dışındaki partilerin sistemi değiştirme gücü olmadığını düşünmektedirler. Hükümetin sistemi değiştirme imkanını ise BDP ile kurulacak diyalogta aramaktadırlar. Gençlerin parti kollarına üyelik aracılığıyla siyasete katılım yüzdeleri ise yok denecek kadar azdır. Buna karşın siyasetin gündemleri gençlerin sohbetlerinde yer alır ve söylentiler aracılığıyla gizli senaryolara taşınır.

Adalet ve haksızlık kavramları gençlerin anlam dünyasında başat önemdedir. Gençlerin yaşadığı haksızlık anlatıları, Kürt, yoksul veya kadın olmalarına dayanarak kendilerinin veya bu konumdaki kişilerin maruz kaldıkları haksızlıklardır. Genç kadın ve erkekler için “haksızlık” ve “adaletsizlik” kesinlikle tahammül edemedikleri şeylerdir. Buna karşın gençlerin adalet kurumuyla iletişim kanalları kopuktur. Adalet kurumu gençlerin en az güvendikleri kurumlar arasındadır. Kadifekale gençlik altkültüründe, egemen kültürün adalet kurumuyla kurulamayan

ilişkinin yerini, kendi altkültürünün adalet sağlayıcıları alır ve bu adalet anlayışı gençlik altkültürünün temel özelliklerinden birini oluşturur.

Gençlerin kurumlara duydukları güvene genel olarak bakıldığında çoğunun hiçbir kuruma güven duymadığı görülür. En az güven duyulan kurumlar arasında ise ordu yer almaktadır. Gençlerin orduyu ve askerliği anlamlandırmaları da haksızlık temelinden hareket eder. Gençlerin anlatılarında bu haksızlık iki yönlüdür: Birincisi savaş ve askerlik ideolojisine yöneliktir. Askerlik savaş için ucuz insan kaynağı oluşturan bir kurum olarak anlamlandırılır. İkincisi bu ucuz insan kaynağının oluşmasında daima yoksullardan faydalanılır. Gençler, askerliği erkekler için kaçınılmaz olarak en ağır koşullarda deneyimlenecek bir süreç olarak anlamlandırır.

Kadifekale gençliği kentlerin dönüşüm sürecinin bir ürünü ve yaratıcısı olarak ele alındığında bu gençlik altkültürünün içlerinde buldukları şehir ile ilişkilerindeki anlamlandırma pratikleri önem kazanır. Çalışmada bu pratiklerin izi, gençlerin kente ve mekana yönelik anlamlandırmaları ve mekan üzerinden uyguladıkları altkültürel stratejiler üzerinden sürülmüştür.

Mekan gençlik altkültürüne ilişkin izlerin taşıyıcısıdır: kapı önündeki çekirdek kabukları, az önce orada oturup sohbet eden genç kadınları anlatır. Kale surlarındaki cam kırıkları, günlerinin çoğunu orada geçiren genç erkeklerin içki şişelerine aittir. Kale’de halı dokuyan genç kadınlar, gelen turistlerin açık giyinmelerini “bizim mekanımızda bari yapmasınlar” diyerek eleştirir. Akşam olup sıcaklık düşünce, yeşillik alanda futbol oynayan gençler görülebilir. Bir grup motosikletli genç erkek hızlıca sokağa girip parkeder. Tam o sırada bir otomobil ile bir grup genç erkek geçer güçlü bir motor sesi çıkararak, içinde Ahmet Kaya’dan bir parça çalmaktadır.

Gençlik altkültürü incelemelerinde belirleyici olan bir diğer unsur ise tarzdır. Brake’in (1985:12) kavramsallaştırmasından hareketle tarz, üç aşamada kavramsallaştırılmıştır: görünüş, tavır ve kullanılan özel bir dil. Tarz, dinlenen müzik türü ve ona yüklenen anlam üzerinden de incelenmiştir.

Direnış ve rıza, kendini genç kadın ve erkeklerin giyiminde, taktıkları aksesuarlarda, koldaki bir façada, elde sallanan bir tesbihte, bir cep telefonu müziğinde, sürmeli gözlerin bakışında, gençlerin yürüyüşlerinde sembolik olarak gösterir. Genç kadınlarda “ağırbaşlı genç kız” olmak ya da görünmek önemli bir tavidir. Genç kadınlardaki bir diğeri tavidir de “hızlı yaşam” a yöneliktir. Hızlı yaşam genç erkeklerin yaşam pratiklerinde ağırlığını daha güçlü şekilde hissettirir.

Egemen kültüre karşı direniş potansiyeli taşıyan bir diğeri unsur müziktir. Genç kadınlar çoğunlukla pop müzik ve ikinci olarak arabesk dinlerken; genç erkekler ise çoğunlukla arabesk ve ikinci olarak pop müzik dinlemektedirler. Genç kadın ve erkeklerin en sevdikleri şarkıcılar arasında ilk sıralarda ise Ahmet Kaya ve Yıldız Tilbe gelmektedir. Ahmet Kaya'nın Kürtler için mücadele vermiş ve fedakarlık yapmış biri olarak saygı ile anlandırılması, onu Kadifekale gençlik altkültürü için tartışmasız önemli kılar. Bu önem bir yana, genç kadınlar için pop müzik yapan birçok popüler erkek şarkıcının da çok önemli bir yeri vardır. Genç kadınlar bu şarkıcılar arasında çok fazla ayırım yapmadan, “yakışıklı” ve “seksi” olarak anlandırdıkları birçok erkek şarkıcı için “hastasıyım” ifadesini kullanırlar.

Şarkılar genç kadınların diline dolanır, sohbetlerini şenlendirir, “anamlı sözler” olarak ifade ettikleri özlü sözlere konu olur, cep telefonlarına müzik olur. Şarkılar bu yollarla genç kadınların zihinlerinde, pratiklerinde ve gündelik hayatlarında yer alır. Hangi şarkının ne zaman söyleneceği, genç kadınların ve erkeklerin seçimine bağlıdır ve bu seçimle şarkılar gençlerin direniş stratejilerinin araçları olabilmektedir. Örneğin bir genç kadın Sibel Can'ın popüler bir parçasını okuldaki törende tüm öğrencilerle birlikte İstiklal Marşı'nı söylemesi gerektiği yerde söylediğini ve öğretmeninden bu nedenle dayak yese ve özür dilemek zorunda kalsa da öğretmenine de dayak attığı için özür dilediğini, olayın üzerinden zaman geçtikten sonra eğlenerek anlatmıştır.

Son olarak Kadifekale genç kadın ve erkek altkültürünün yaşadığımız dünyaya ilişkin kurguları, geleceğe bakışları ve hayalleri tartışılmıştır. Bu kurgular ve hayaller gençlerin yaşam pratiklerinden ve benimsedikleri dünya görüşünden doğan; fakat gençlik altkültürü içerisinde kendilerine özgü bir hal alan kurgu ve hayallerdir.

Gençlerin yaşadığımız dünyayı tanımlamada “bok” benzetmesini sıklıkla yaptıkları gözlenmiştir. Onlara göre “yaşamak bok gibi”, “hayat boktan”, “siyasi meseleler boka sarmış”tır. Ayrıca bütün bu durum gençler tarafından çoğunlukla “kader” olarak anlamlandırılır. Buna karşın bu anlamlandırmalar acele biçimde ümitsizlik olarak değerlendirilmemelidir. Özellikle genç kadınların kader anlayışlarında iki anlam ön plana çıkar: Birincisi doğuştan gelen kader, ikincisi ise insanın kendi seçimleriyle yönlendireceği kader. Gençler ikinci kader anlayışına dayanarak geleceğe ilişkin hayaller ve planlar inşa ederler.

Genç kadınların geleceğe ilişkin kurgularında evlendikten en az 1 yıl sonra ve 3 çocuk yapmayı planlamaları ön plana çıkar. Buradan çıkan önemli bir sonuç, genç kadınların evlilik kurumuyla ilişkilerinde egemen kültüre rıza gösteren bir konumda olduklarıdır. İkinci önemli sonuç ise kadınların evlendiklerinden sonraki ilk 1 yılı “aile hayatının baskısından kurtulmanın zevkini yaşayacakları”, “sevdikleriyle gezip tozacakları”, “rahat edecekleri” bir yıl olarak şimdiden kendilerine ayırdıklarını ifade etmelerinde saklıdır. Bu durum rızanın bütün evlilik hayatını kaplayan bir rıza olmadığı sonucunu doğurur.

Genç erkeklerin geleceğe bakışlarında hız kodu yine açığa çıkar. Evlilik planı erkeklerde de mevcuttur fakat hiçbir zaman hız kodunun önüne geçmez. Evlenmeyi tercih etmeyen genç erkeklerde ise temel bir engel hızlı yaşamın, rahat yaşamın engelleneceği düşüncesidir. Bir diğer temel engel ise genç erkeklerin evi geçindirecek güce sahip olmamaları oluşturmaktadır.

Gençlerin kendi geleceklerine ilişkin planlarının evlilik ve çocuk ile birlikte sonlandığı görülür. Hayaller ise planlar kadar doğrusal olmadığından daha karmaşıktır. Gençler planlarını gerçekleştirmek üzerinden hayal kurarken, daha yaşanabilir bir dünyadan ayrı kurmazlar bu hayalleri. Gençlerin daha yaşanabilir bir dünya hayallerinde ise haksızlığa ve eşitsizliğe yer yoktur. Gençler daha adil bir dünya istemektedirler. Kürtçe şarkı söyleyebilecekleri, şehir planlarının Kürt olmaları üzerinden ve kendilerinden bağımsız yapılmayacağı bir dünya istemektedirler. Doğayla daha yakın ve “alçaktan” ilişki kurabilecekleri tek katlı ve bahçeli evlerde ve mahallerde yaşamak istemektedirler. Dini inancını özgürce yaşayabilecekleri ve farklı inançtan insanların birbirlerine saygı duyacakları bir

dünya istemektedirler. Kısacası gençler, herkesin eşit olduğu, savaşların olmadığı, egemen kurumların baskısının üzerlerinde olmadığı ve kimseye ayrımcılık yapılmadığı bir dünyada, yaşamak istemektedirler. İstemekte ve var oldukları konumdan egemen kültürle bazen rıza ve bazen de direniş stratejileri yoluyla kurdukları çatışmalı ilişkide bunun mücadelesini vermektedirler.

Çalışmanın başında sorduğumuz soruya yeniden dönersek: Kentlerin dönüşümünde egemen olmayan insan nasıl konumlanır? Bu çalışmada bu soruyu altkültür kavramı aracılığıyla ve Kadifekale gençlik altkültürü örneğinde tartışmaya çalıştım. Araştırmacı olarak ben de bu dönüşümde egemenlik ve erk konumundan çok uzakta yer almaktayım; fakat bu dönüşüm benim mekanımı dolaylı olarak etkiliyor, Kadifekale gençlerini ise doğrudan⁵⁹. Bu çalışmada yapmaya çalıştığım bu doğrudan etkide ortaya çıkan deneyimi ve altkültürel oluşumu tartışmaktı. Bu merak aynı zamanda egemenin doğrudan ve dolaylı olarak kentleri dönüştürmede hangi mekanizmaları kullandığını anlamayı da kapsıyor elbette. Fakat dönüşümü tek başına bu mekanizmalar olarak değil de eleştirel kent teorisinin kente bakışında olduğu gibi bir sosyal ilişkiler ağı çerçevesinde ele alırsak, dönüşümü açıklamak için bakmamız gereken en temel konumlardan bir diğeri de egemen olmayanın eyleyişi olur. Bu aşamada soru şu şekle evrilir: Egemen olmayanlar olarak Kadifekale gençlik altkültürü kentlerin dönüşümü sürecinde nasıl oluştu ve bu süreci nasıl yaşıyor? Bu sorunun bu çalışmada ulaştığı nokta gençlerin egemen kültürle ilişkilerinde bazen rıza bazen de direniş sergileyebildikleri çatışmalı alanlardaki çeşitli altkültürel pratikleri tartışmak oldu.

Bütün bu tartışma süresince Kadifekale yıkılmaya devam etti. Görüşülen gençlerin çoğu belki de hepsi Kadifekale'den taşınacak. Kalanlar da yıkım tehdidi ve aynı zamanda gelecek planları ile yaşamaya devam edecekler. Şimdi karşımızda olanca ağırlığıyla şu soru duruyor: Kadifekale yıkılacağına göre Kadifekale gençlik altkültürüne ne olacak? Kentlerin dönüşümüyle doğrudan bağlantılı bir altkültürün fiziksel mekanı yıkıldığında ve toplumsal mekanı dağıldığında, bu altkültüre ne olacak? Bu soru ilerleyen zamanlarda yaşanacaklarla, deneyimlerle ve bu konuda yapılacak araştırmalarla yanıt bulabilir. Fakat bu yanıtı ararken aklımızda

⁵⁹ Doğrudan ya da dolaylı etki bir ikilik olarak görülmemeli, çünkü egemen olmayan, erksiz konumdakilerle egemenlerin ilişkisi, dolaylı etkinin her an doğrudan etkiye dönüşebileceği ve bunun ne zaman olacağına bilinemeyeceği, *panoptik* bir durum olarak değerlendirilebilir.

tutabileceğimiz, bu çalışmanın ulaştığı en önemli sonuçlardan birisi belki de şu olmuştur: Kadifekale gençlik altkültürünün varlık koşulları sistemden bağımsız bir mekan anlayışıyla açıklanamaz. Kadifekale'ye göç ve yerleşme, Kadifekale'deki kentsel dönüşüm uygulaması ve bu uygulamanın doğuracağı yer değiştirmeler, mekânsal, sınıfsal ve kültürel ayrışmalar, yani dönüşümün kendisi, bir deneyim olarak dönüşüm gerçekliği, Kadifekale gençlik altkültürünün varlık koşullarını oluşturur. Bu gerçeklik gençlerin değerlerinde, anlam haritalarında, egemen kültürle ilişkilerinde, stratejilerinde, görünüşlerinde, tavırlarında, beğenilerinde, kullandıkları özel dilde ve gençlerin var oldukları mekanı kendine özgü kullanımlarında cisimleşiyor. Dolayısıyla dönüşüm bitmiyor, devam ediyor ve her dönüşüm yeni altkültürel oluşumların imkanını hücrelerinde taşıyor.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. W. (2007). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*. N. Ülner, M. Tüzel, E. Gen. (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Althusser, L. (2006). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Ayrıtları*. A. Tümertekin. (çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Akşit, B. (1998). "Türkiye'de Kent-Köy, Sınıf, Din ve Etnisite Farklılaşmaları ve Toplumsal Kültürel Bunalımdan Demokratik Çıkış" *Türkiye'de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Bauman, Z. (1998). *Postmodern Etik*. A. Türker (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Barker, C. (2004). *The Sage Dictionary Of Cultural Studies*. London: Sage Publications.
- Barrett, M. (2004). *Marx'tan Foucault'ya İdeoloji*. A. Fethi. (çev.). Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Barthes, R. (2003). *Çağdaş Söylenler*. T. Yücel. (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bayat, A. (2006). *Ortadoğu'da Maduniyet Toplumsal Hareketler ve Siyaset*. Ö. Gökmen ve S. Deren. (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Birleşmiş Milletler. (BM). (2005). *Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler*. Brookings Enstitüsü Yerinden Olma Projesi, Washington, D.C., <http://www.brookings.edu/fp/projects/idp/resources/GPTurkish.pdf>.
- Brake, M. (1985). *Comparative Youth Culture The Sociology of Youth Cultures and Youth Subcultures in America*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1977) *Outline of a Theory of Practice*. R. Nice. (çev.) Cambridge: Cambridge University Press.

- Bourdieu, P. (1996). *Toplumbilim Sorunları*. İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (1999). "Understanding". *The Weight of The World Social Suffering in Contemporary Society* içinde. 607-627. California: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (2002). *Distinction*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. ve Wacquant, L. J. D. (2003). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. N. Ökten. (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burcu, E. (1997). Çıracık ve Gençlik Altkültür Grubu Hakkında Sosyolojik Bir Araştırma. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Bookchin (1996). *Ekolojik Bir Topluma Doğru*. A. Yılmaz. (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Burkett, P. (2005). Kapitalizm, Doğa ve Sınıf Mücadelesi. E. Günaçan (çev.). *Gri ve Yeşil, 2005:1*, 55-65.
- Cantek, F. Ş. (2006). "Kabadayılardan ve Futbolun Mahallesi: Hacettepe". F. Ş. Cantek, (ed.). *Sanki Viran Ankara*. 175-211. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Clarke, J. (2003). "Style". Hall, S., Jefferson, T. (eds.). *Resistance Through The Rituals Youth Subcultures in Post-war Britain* içinde. s.9-75. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Clarke, J., Hall, S., Jefferson, T., Roberts, B. (2003). "Subcultures, Cultures and Class". Hall, S., Jefferson, T. (eds.). *Resistance Through Rituals Youth Subcultures in Post-war Britain* içinde. s.9-75. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Clarke, S. (2005). "Neoliberal Toplum Kuramı". Ş. Başlı ve T. Öncel. (çev.). *Neoliberalizm Muhalef Bir Seçki* içinde. 91-106. Saad-Filho, A. ve Johnston, D. (der.). İstanbul: Yordam Kitap.

- Cohen, A. (1996). "Subcultural Conflict and Working Class Community". S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, P. Willis, (eds.). *Culture, Media, Language* içinde. 78-88. New York: Routledge.
- Colas, A. (2005). "Neoliberalizm, Küreselleşme ve Uluslar Arası İlişkiler". Ş. Başlı ve T. Öncel. (çev.). *Neoliberalizm Muhafif Bir Seçki* içinde. 123-143. Saad-Filho, A. ve Johnston, D. (der.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Çağlayan, H., Özar, Ş., Tepe-Doğan, A. (2011). *Ne Değişti? Kürt Kadınların Zorunlu Göç Deneyimi*. Ankara: Ayizi Yayınları.
- Çetin, İ. (2009). Kentiçi Bir Çöküntü Alanı Örneği: Kadifekale'de Mekan Sosyolojisi Denemesi. *Sosyoloji Dergisi*, 2011, (25), 53-80.
- Davis, M. (2007). *Gecekondu Gezegeni*. İstanbul: İmge Yayınevi.
- Deleuze, G. ve Guattari F., 1987, *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*, University of Minnesota Press, London.
- Durkheim, E. (2004). *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*. C. Saraçoğlu. (çev.). İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- Edgar, A. ve Sedwick, P. (ed.). (2007). *Kültürel Kuramda Anahtar Kavramlar*. M. Karaşahan. (çev.). İstanbul: Açılım Kitap.
- Eğilmez, B. (2010). "İzmir'de Kentsel Dönüşüm ve Dönüştürülemeyen Zorunlu Yoksulluk Halleri". D. Yıldırım ve E. Haspolat. (der.). *Değişen İzmir Anlamak* içinde. 601-638. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Erder, S. (2002). *Kentsel Gerilim*. Ankara: um:ag Vakfı Yayınları.
- Erman, T. (2004). Gecekondu Çalışmalarında 'Öteki' Olarak Gecekondu Kurguları. *European Journal of Turkish Studies*, 1.

- Fine, G. A. ve Kleinman, S. (1979). Rethinking Subculture: An Interactionist Analysis. *American Journal of Sociology*. Vol. 85. No:1.
- Foucault, M. (2011). *Özne ve İktidar Seçme Yazılar 2*. I. Ergüden, O. Akınhay. (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gökçe, B. (1971). *Gecekondu Gençliği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayın No:c/15.
- Gökçe, B. (1993). *Gecekonducularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyona Dönüşümü*. Ankara: T. C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Gramsci, A. (2009). *Hapishane Defterleri*. (çev.). K. Somer. Ankara: Aşina Kitaplar.
- Green, M. (2002). Gramsci Cannot Speak: Presentation and Interpretation of Gramsci's Concept of the Subaltern. *Rethinking Marxism*, 14 (3), 1-24.
- Güler, B. A. (2006). Neoliberal Sömürgeleşme Süreci: Türkiye Örneği. *Küreselleşmeye Güneyden Tepkiler* içinde. 185-195. Ankara: Dipnot Yayınevi.
- Hall, S. (1981). "Cultural Studies: Two Paradigms". T. Bennett, G. Martin, C. Mercer ve J. Woollacott. (eds.). *Culture, Ideology and Social Process* içinde. Milton Keynes: Open University and London: Basford.
- Hall, S. (2005). "Kültür, Medya ve İdeolojik Etki" *Medya İktidar İdeoloji* içinde.(çev.). M. Küçük. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Hall, S. ve Jefferson, T. (eds.). (2003). *Resistance Through Rituals Youth Subcultures in Post-war Britain*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Harvey, D. (2006). *Sosyal Adalet ve Şehir*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

- Hart, C. W. M. (1969). *Zeytinburnu Gecekondu Bölgesi*. N. Saran. (çev.) İstanbul: İTO Yayınları.
- Harper, C. (1996). *Environment and Society: Human Perspectives on Environmental Issues*. New Jersey: Prentice-Hall
- Hebdige, D. (1997). *Kes Yapıştır Kültür Kimlik ve Karayip Müziği*. Ç. Gülabioğlu. (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hebdige, D. (2004). *Altkültür Tarzın Anlamı*. S. Nişancı. (çev.). İstanbul: Babil Yayınları.
- Işık, O. (1999). "1980'lerden 2000'lere Türkiye'de Kentsel Gelişme: Yeni Dengeler- Yeni Sorunlar", *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi*", *Seminerleri*, İstanbul: WALD.
- Ives, P. (2011). *Gramsci'de Dil ve Hegemonya*. E. Ekici. (çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Jenks, C. (2005). *Altkültür Toplumsalın Parçalanışı*. N. Demirkol. (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- Karpat, K. H. (2003). *Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm*. (A. Sönmez. Çev.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kaya, A. (2009). *Türkiye'de İç Göçler Bütünleşme mi Geri Dönüş mü?*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Kaya, A. Y. (2010). "19. Yüzyıldan 21. Yüzyıla İzmir Ekonomisinde Süreklilik ve Kırılmalar". D. Yıldırım ve E. Haspolat. (der.). *Değişen İzmir'i Anlamak*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları.

- Keleş, R. (1998). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Keleş, R. (2006). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kıray, M. (2000). *Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kurban, D., Yüksek, D., Çelik, A. B., Ünal, T., Aker, A.T. (2008). ‘Zorunlu Göç’ ile Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Kurtaran, Y., Nemutlu, G., Yentürk, N. (2008). “Gençler Hakkında, Gençlik İçin, Gençlerle”. N. Yentürk, Y. Kurtaran, G. Nemutlu. (der.). *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları* içinde, 3-20. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,
- Kurtoğlu, A. (2005). Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekanı Olarak Dernekler. *European Journal of Turkish Studies* [Online], 2 | 2005 <http://ejts.revues.org/index375.html>
- Kurtuluş, H. (2003). Mekanda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul’da Yeni Sınıfsal Kimlikler ve Mekansal Ayırışmanın Bazı Boyutları, *Doğu Batı*, (22), 75-96.
- Kurtuluş, H. (2009). Kentsel Dönüşümün Politik Ekonomisi. *İktisat Dergisi*, Özel Sayı:499, 26-33.
- Lévi-Strauss, C. (2010). *İrk, Tarih ve Kültür*. H. Bayrı, R. Erdem, A. Oyacıoğlu, I. Ergüden. (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Lüküslü, D. (2008). “Günümüz Türkiye Gençliği: Ne Kayıp Bir Kuşak Ne de Ülkenin Aydın Geleceği”. N. Yentürk vd. (der.). *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları* içinde. 287-299. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mansfeld, C. (1995). “Bir Kadına, Bir Koltuğa, Bir Bardak Biraya Sahip Olmak”. S. Çakır ve N. Akgökçe. (der.). *Kadın Araştırmalarında Yöntem* içinde. 201-213.

- Marx, K. ve Engels, F. (2004). *Alman İdeolojisi*. (çev.). A. Kardam, S. Belli. Ankara: Sol Yayınları.
- Marx, K. (1979). *Seçme Yapılar Cilt I*. S. Belli. (çev.). Ankara: Sol Yayınları
- McRobbie, A. and Garber, J. (2003). "Girls and Subculture". S. Hall and T. Jefferson (eds). *Resistance Through Rituals* içinde. 209-223. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Myers, N. (1993). "Environmental Refugees a Growing Phenomenon of the 21st Century".
<http://rstb.royalsocietypublishing.org/content/357/1420/609#related-urls>
- Özbudun, S. (2010). "Devrim ve Kültür Üzerine Düşünceler". *Antropoloji Gözüyle Sınıf Kültür Kimlik Yazıları* içinde. 125-134. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Özden, P. P. (2008). *Kentsel Yenileme*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Payne, M. ve Barbera, J. R. (2010). *A Dictionary of Cultural and Critical Theory*. Wiley- Blackwell.
- Parsons, T. (1951). *The Social System*. London: Routledge.
- Said, E. (2004). Kültür ve Emperyalizm Kapsamlı Bir Düşünsel ve Siyasal Sorgulama Çalışması. N. Alpay. (çev.). İstanbul: Hil Yayıncılık.
- Sancar, S. (2008). *İdeolojinin Serüveni Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Scott, J. C. (1985). *Tahakküm ve Direniş Sanatları Gizli Senaryolar*. A. Türker. (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Storey, J. (2000). *Popüler Kültür Çalışmaları Kuramlar ve Metodlar*. K. Şahin. (çev.). İstanbul: Babil Yayınları.
- Şen, B. (2005). "Soylulaştırma: Kentsel Mekanda Yeni Bir Ayırışma Biçimi", H. Kurtuluş, (Ed.), *İstanbulda Kentsel Ayırışma ve Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar* İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Şen, B. (2009). 'Kentsel Dönüşüm': Kavramsal Karmaşa ve Neoliberalizm. *İktisat Dergisi*. Özel sayı:499, 34-41.
- Şengül, H. T. (2009). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Şenyapılı, T. (1983). *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960)*. Ankara: Batıkent, Konut-Üretim Yapı Kooperatifi Birliği.
- Şenyapılı, T. (2006). "Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar". *Değişen Mekan Mekansal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003*. A. Eraydın, (Ed.) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tekeli, İ. ve Gölöksüz, Y. (1983). "Kentleşme Kentlileşme ve Türkiye Deneyimi". *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 5, 1224-1238.
- Tekeli, İ. (1998). *Tarih Bilinci ve Gençlik Karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye Araştırması*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2007). "Türkiye'nin Göç Tarihindeki Değişik Kategorileri". A. Kaya ve B. Şahin. (der.). *Kökler ve Yollar Türkiye 'de Göç Süreçleri* içinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tekeli, İ. (2010). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TESEV Ülke İçinde Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlık Haklarının Yeniden Tesisi ve Rehabilitasyon Araştırma ve İzleme Grubu. Aker, A. T., Çelik, A.B., Kurban, D., Ünalın, T., Yüksekler, H.D. Türkiye’de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu Tespitler ve Çözüm Önerileri.

Tonnies, (2005). “Gemeinschaft ve Gesellschaft”. A. Aydoğan. (der.). *Şehir ve Cemiyet* içinde. 185-219. İstanbul: İz Yayıncılık.

Tuna, M. (2006). *Türkiye’de Çevrecilik Türkiye’de Çevreye İlişkin Toplumsal Eğilimler*. Ankara: Nobel Yayın.

Turner, J. H., Beeghley, L., Powers, C.H. (2010). *Sosyolojik Teorinin Oluşumu*. Ü. Tatlıcan. (çev.). İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Türkün, A ve Yapıcı, M. (2009). Kentsel Dönüşüm ve Yasaların Araçsallaşan Rolü. *İktisat Dergisi*. Özel Sayı:499. s.48-59.

Ünalın, T. (1998). “Türkiye’de İçgöçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi”. A. İçduygu (der.). *Türkiye’de İçgöç* içinde. 91-103. İstanbul: Tarih Vakfı.

Vassaf, G. (2002) *Daha Sesimizi Duyuramadık Almanya’da Türk İşçi Çocukları*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yasa, İ. (1960). *Ankara’daki Gecekondu Aileleri*. Ankara: SSBYB Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.

Weber, M. (2008). *Sosyoloji Yazıları*. T. Parla. (çev.). İstanbul: Deniz Yayınları.

Williams, R. (1990). “Kültür”. *Marksizm ve Edebiyat* içinde. (çev.). E. Tarım. İstanbul: Adam Yayınları

Williams, R. (1993). *Kültür*. E. Başer. (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Williams (2005). *Anahtar Sözcükler*. S. Kılıç. (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Wood, W. B. (2001). "Ecomigration: Linkages Between Environmental Change and Migration". *Global Warming Global Refugees Problems and Solutions* içinde. A.R. Zolberg ve P. M. Benda (ed.). 42-62.

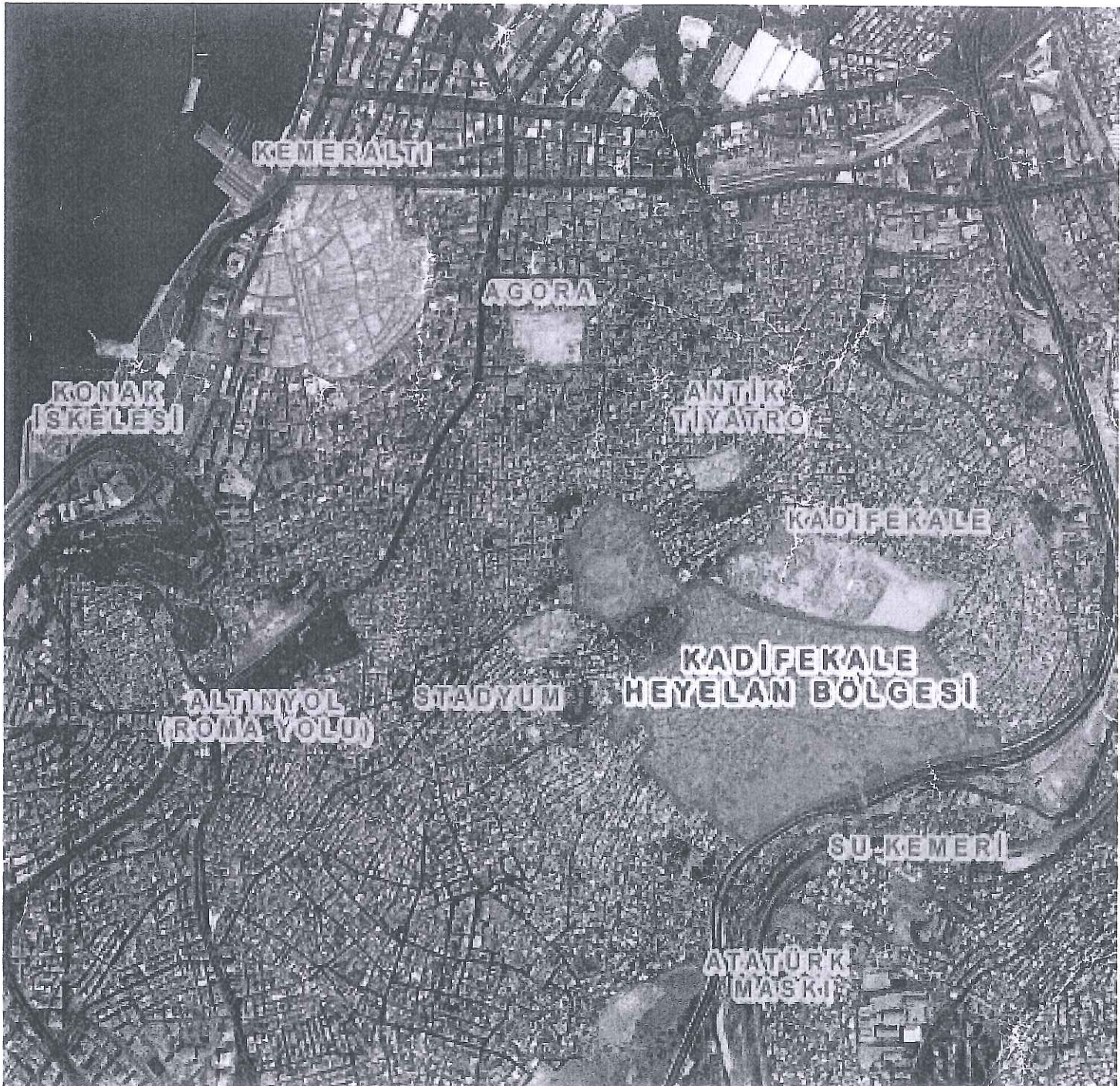
Worsley, P. (2007). "Sınıf". H. Erbaş. (der.). *Fark, Sınıf, Kimlik* içinde. 129-173. Ankara: Eos Yayınevi.

Yücel, V. (2008). "Hafıza Yeri- Kimlik Yeri". Işık, İ. E. ve Şentürk, Y. (der.). *Özneler, Durumlar ve Mekanlar Toplum ve Mekan: Mekanı Kurgulamak* içinde. 101-116.

EKLER

EK 1: Kadifekale'nin Kent İçindeki Konumu

KADİFEKALE KENTSEL YENİLEME (GECEKONDU DÖNÜŞÜM) PROJESİ

EK 2: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi Uygulama Haritası

EK 3: Soru Formu ve Gözlem Planı

**DÖNÜŞEN KENTTE BİR ALTKÜLTÜR:
İZMİR KADİFEKALE GENÇLİĞİ ÖRNEĞİ
ARAŞTIRMA SORU FORMU**

1. Cinsiyet: 1() Kadın 2() Erkek
 2. Yaşınız:.....
 3. Medeni haliniz:
1() Hiç evlenmemiş 2() Evli 3() Boşanmış 4() Eşi ölmüş
 4. Doğum yeriniz:
1() Köy 3() Şehir:.....
2() İlçe 4() Büyükşehir:.....
 5. Yaşamınızı en çok nerede geçirdiniz?
1() Köy 3() Şehir:.....
2() İlçe 4() Büyükşehir:.....
 6. Kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?
1() Yalnız 2() Ailem 3() Akrabam 4() Arkadaşım
 7. Eğitim durumunuz:.....
 8. Ne iş yapıyorsunuz?.....
- Eğer kendisi çalışmıyorsa, 13. Soruya geçiniz.**
9. Çalıştığınız işten aylık ne kadar kazanıyorsunuz?
 10. Çalıştığınız işte sigortanız yapılıyor mu? 1() Evet 2() Hayır
 11. Çalıştığınız işle ilgili yaşadığınız problemler nelerdir?
1() Ekonomik olarak yetersizliği
2() Güvencesizliği
3() Çalışma süresinin uzunluğu
4() Çalışma koşullarının sağlıksızlığı
5() Çalışma ortamının huzursuzluğu
6() Yapılan işin sevilmemesi
7() İşin tehlikeli, yorucu, ağır olması
8() Hiçbir problem yaşamıyorum.

12. Kazandığınız parayı nereye, hangi oranda harcıyorsunuz?
 1()Evin geçimine (%.....)
 2()Kişisel zevklerime/ihtiyaçlarıma (.....) (%.....)
 3()Diğer (%.....)
13. Çalışmak olarak değerlendirmesiniz de arada sırada evde veya dışarıda gelir getiren işler yapar mısınız?
 1() Evet (Belirtiniz:.....) 2() Hayır
14. Kendi çalışmanız ve diğer kaynaklar dahil olmak üzere, evinizin aylık toplam geliri ne kadar?.....
15. Eğer yaşamınızı sürdürmeye yetecek kadar paranız olsaydı, (başka bir işte de olsa) çalışmayı tercih eder miydiniz?
 1() Evet, çünkü..... 2() Hayır, gerek yok
16. Anne-babanız göç etmeden önce nerede yaşıyordu?
 1() Köy 3() Şehir:.....
 2() İlçe 4() Büyükşehir:.....
17. Anne-babanız İzmir'e göç yoluyla mı geldi? 1() Evet 2() Hayır

Cevap hayır ise 22. Soruya geçiniz.

18. Aileniz İzmir'e kaç yılında göç etti?.....
19. Ailenizin İzmir'e göç etme nedeni neydi?

20. Aileniz İzmir'e gelmeden önce başka şehirlerde de yaşad mı?
 1() Evet (Belirtiniz:.....) 2() Hayır
21. Aileniz Kadifekale'ye gelmeden önce İzmir'de başka semtlerde oturdu mu?
 1() Evet (Belirtiniz:.....) 2() Hayır
22. Kadifekale'de siz ne kadar zamandır yaşıyorsunuz?.....
23. Oturduğunuz ev kime ait?
 1() Bir yabancından kiralık 3() Bize ait
 2() Akrabalarımızdan kiralık 4() Bir yakınımıza ait, kira vermiyoruz
24. Hangisi oturduğunuz evi ifade ediyor?
 1() Tek katlı, tapusuz 3() 2 ve üstü katlı, tapusuz
 2() Tek katlı, tapulu 4() 2 ve üstü katlı, tapulu

25. Ne sıklıkla gazete okursunuz?

1() Hiç okumam

2() Ayda bir

3() 2-3 haftada bir

4() Haftada bir

5() 2-3 günde bir

6() Her gün

26. En sık hangi gazeteyi takip ediyorsunuz?.....

27. Aşağıdaki TV programı türlerinden en sık takip ettiğiniz üç tanesini sıralayınız.

1() Dizi

2() Haber programı

3() Tartışma programı

4() Evlilik/ yarışma

5() Spor programları

6() Belgesel

7() Film

8() Magazin

28. Tablodaki türler içinde en sevdiğiniz program/karakter/tarz/şarkı/şarkıcıyı belirterek, onda sizi en çok etkileyen, en çok beğendiğiniz özelliğin ne olduğunu belirtiniz.

En sevdiğiniz...	En beğendiğiniz özelliği:
Dizi programı/film:	
Dizi/film karakteri:	
Müzik tarzı:	
Şarkıcı:	
Şarkı:	

29. Aşağıdakilerden hangisi ailenizle ilişkinizi tarif eder?

1() Gün içerisinde sıklıkla ailemle vakit geçirmeyi tercih ederim.

2() Kendi işlerimden arda kalan zamanı ailemle geçirmeyi tercih ederim.

3() Sadece acil ve önemli durumlarda ailemin yanında olurum.

30. Sizce iyi bir aile ortamı için aile bireylerinin kesinlikle yapmaması gereken şeyler nelerdir?

Kadın eş

Erkek eş.....

Kız çocuklar.....

Erkek çocuklar.....

31. **Evli değilseniz**, gelecekte evlenmeyi düşünüyor musunuz?

1() Evet, çünkü.....

2() Hayır, çünkü.....

32. Gelecekte kendinizin (evliyseniz çocuklarınızın) evleneceği kişide aşağıdaki özellikler sizce ne kadar önemlidir?

	Hiç önemli değil	Önemli	Çok önemli
Milliyeti/etnik kimliği			
Dini			
Mezhebi			
Memleketi			
Siyasi görüşü			
Geliri			
Eğitim seviyesi			

33. Yakın ilişkiler kurduğunuz bir arkadaş grubunuz var mı?

1() Evet 2() Hayır (Nedeni:.....)

34. Sizce iyi bir arkadaşın kesinlikle yapmaması gereken şeyler nelerdir?

.....

35. Arkadaşlarım,

1() Sadece Kadifekale bölgesindedir.

2() Çoğunlukla Kadifekale bölgesi dışındadır.

3() Hem Kadifekale'den hem de dışındadır.

36. Sevgiliniz var mı? 1() Evet 2() Hayır

37. Sizce iyi bir sevgilinin kesinlikle yapmaması gereken şeyler nelerdir?

.....

38. İyi vakit geçirmek istediğinizde daha çok kimlerle birlikte vakit geçirirsiniz?

1() Ailemle

4() Sevgilimle

2() Arkadaşlarımla

5() Diğer:.....

3() Yalnız

39. İyi vakit geçirmek istediğinizde neler yapmayı tercih edersiniz?

1() Televizyon izlemek

8() Keyif verici madde kullanmak

2() Müzik dinlemek

(esrar, bali vb. uyuşturucular)

3() Gazete/dergi okumak

9() Dini etkinliklerde bulunmak

4() Şans oyunları oynamak

10() Yüzmek

(iddia, at yarışı vb.)

11() Film seyretmek

5() Alkollü içki içmek

12() Futbol oynamak

7() Gezmek/dolaşmak

13() Diğer:.....

40. İyi vakit geçirmek için en çok bulunduğunuz yer neresidir?

1() Kendi evim

6() İbadethane

2() Arkadaşımın evi

7() Sahil/deniz kenarı

3() Sokak/mahalle:.....

8() Sinema salonu

4() Kafe/bar vb. eğlence yeri

9() Diğer:.....

5() Kiraathane

41. Aşağıdaki kurumlardan güvendiklerinizi sıralayınız.

1() Hükümet

2() Yargı

- 3() Ordu
4() Emniyet güçleri
- 5() Okul
6() Hiçbirine güvenmiyorum.

42. Aşağıdaki ifadelerden hangisine katılıyorsunuz?
 () Eğitim durumunun yüksek olması insanın hayatına olumlu bir katkı sağlamaz.
 () Eğitim durumunun yüksek olması daha çok para kazanmayı sağlar.
 () Eğitim durumunun yüksek olması daha saygın bir insan olmayı sağlar.
 () Eğitim durumunun yüksek olması daha bilgili bir insan olmayı sağlar.
43. Aşağıdaki ifadelerden hangisi din ile ilişkinizi ifade eder?
 1() Dini kurallar genel olarak davranışlarıma yön vermez.
 2() Sadece özel günlerde (dini bayramlar, kandiller, ölüm, doğum vb.) dini görevlerimi yerine getiririm.
 3() Dini kurallara göre yaşamaya özen gösteririm.
44. Herhangi bir dernek, sendika, siyasi parti ya da kulüp/topluluğa üyeliğiniz var mı?
 1() Evet (Belirtiniz:.....) 2() Hayır
45. Herhangi bir haksızlığa uğradığınızda aşağıdakilerden hangisinin sorunu çözeceğine inanıyorsunuz?
 1() Mahkeme
 2() Polis/ jandarma
 3() Siyasi parti (Belirtiniz:.....)
 4() Güvendiğim arkadaşlarımla beraber kendim
 6() Diğer (Belirtiniz:.....)
46. Aşağıdakilerden hangisi/hangileri polisle ilişkinizi ifade eder?
 1() Polisin mahallenin çevresinde bulunması beni rahatsız ediyor.
 2() Polisin tacizine uğradım (gereksiz yere kimlik sorma, rencide edici söz vb.)
 3() Polis tarafından evim basıldı.
 4() Gözaltına alındım, kötü muamele gördüm.
 5() Polisle bir sorunum yok.
 6() Diğer (Belirtiniz:.....)
47. Yarın genel seçim yapılacak olsa, hangi partiye oy vermeyi düşünürsünüz?
 1() AKP 6() ÖDP 11() BBP
 2() CHP 7() TKP 12() HAS Parti
 3() MHP 8() İP 13() Hiçbiri
 4() DSP 9() SP 14() Diğer.....
 5() BDP 10() DP
48. Sizce Türkiye'nin en büyük üç sorunu nedir? (Sıralayınız)
 1() Savaş 5() Sağlık sistemi
 2() İşsizlik 6() Zorunlu göç
 3() Yoksulluk 7() Yolsuzluk
 4() Eğitim sistemi 8() Diğer:.....

49. Aşağıdakilerden hangisi daha iyi yaşanabilir bir toplumun oluşmasını sağlayabilir?
- 1() Türkiye Cumhuriyeti Devleti
2() Hükümet
3() Kürt hareketi
4() Şeriat rejimi
5() İşçi sınıfı hareketi
6() Diğer:.....
50. Gelecek 20 yıl içerisinde Türkiye'nin nasıl olacağını düşünüyorsunuz?
- 1() Bugünden bir farkı olmayacak.
2() Bugünden daha kötü olacak.
3() Bugünden daha iyi olacak.
4() Fikrim yok.
51. Gelecek 20 yıl içerisinde kendinizin nasıl bir konumda olacağını düşünüyorsunuz?
- 1() Bugünden bir farkı olmayacak.
2() Bugünden daha kötü olacak.
3() Bugünden daha iyi olacak.
4() Fikrim yok.
52. Aşağıdaki ifadeleri sizi en iyi tanımlayacak şekilde sıralayınız.
- 1() Kadifekaleli 2() İzmirli 3()Memleketli
53. Kendinizi yaşadığımız şehre ait hissediyor musunuz?
- 1() Evet 2() Kısmen 3() Hayır
54. Kendinizi Kadifekale'ye ait hissediyor musunuz?
- 1() Evet 2() Kısmen 3() Hayır
55. Sizce Kadifekale'deki en önemli sorunlar nelerdir? Sıralayınız.
.....
56. Sizce İzmir'deki diğer bölgelere göre Kadifekale'nin kendine özgü farkı nedir?
.....
57. Gelecekte nerede yaşamayı düşünüyorsunuz?
- 1() Kadifekale'de
2() İzmir'de başka bir semtte:
3() Memlekette
4() İzmir ve memleket dışında bir yerde:.....
58. Kadifekale'de uygulanan kentsel dönüşüm projesinden kim aracılığıyla haberdar oldunuz?
- 1() Çevremdekiler 2() Muhtar 3() Diğer:.....
59. Proje hakkında yeterli derecede bilgilendirildiniz mi?
- 1() Evet 2() Hayır
60. Bu projenin hangi amaçla hazırlandığını düşünüyorsunuz?
.....
.....

61. Bu projenin uygulanmasını onaylıyor musunuz?
 1() Evet, çünkü..... 2() Hayır, çünkü.....
62. (61.soruya cevap hayır ise), proje karşısında sorununuzu hangi kuruluşlara ilettiniz?
 1() Muhtar 6() Kaymakamlık
 2() Belediye 7() Valilik
 3() AKP 8() STK:.....
 4() CHP 9() Diğer:.....
 5() BDP 10() Hiçbir kuruluşa iletmedim.
63. Kadifekale’de yaşanan kentsel dönüşüme karşı, Kadifekale’de yaşayanlarca yapılan mücadeleler size ne ifade eder?
 1() Bu mücadeleler devlete karşı gelmektir.
 2() Bu mücadeleler haklıdır, fakat sonuç getirmez.
 3() Bu mücadeleler haklıdır ve bu yolla kazanım elde edilebilir.
64. Gelecekte sizin evinizin de bu gibi projeler kapsamında yıkılacağını düşünüyor musunuz?
 1() Evet 2() Hayır 3() Fikrim yok.
65. Eğer evinizin proje kapsamında yıkılması gerekirse nasıl tavır almayı düşünüyorsunuz?
 1() Şartnameyi kabul ederek, Uzundere’ye yerleşiriz.
 2() Evin karşılığı olarak verilen parayı alarak başka bir semte yerleşiriz:
 (Belirtiniz:.....)
 3() Evin karşılığı olarak verilen parayı alarak, memlekete geri döneceğiz.
 4() Diğer: (Belirtiniz:.....)
66. Uzundere Toplu Konutları’nda yaşamamanın size göre olumsuz yanları neler olabilir?

67. Uzundere Toplu Konutları’nda yaşamamanın size göre olumlu yanları neler olabilir?

GÖZLEM PLANI*

1) Giyim tarzı:

Genç kadın:

☐ etek-uzun	☐ şalvar	☐ yaka-açık
☐ etek-dizüstü	☐ eşofman	☐ marka
☐ pantolon-kot	☐ bluz-kısa kollu	☐ ayakkabı
☐ pantolon- keten/bez	☐ bluz-uzun kollu	☐ terlik
☐ pantolon- kapri	☐ elbise- kısa kollu	☐ elbise- uzun kollu

Genç erkek:

☐ pantolon-keten/bez	☐ t-şört	☐ yaka-açık
☐ pantolon-kot	☐ gömlek-içte	☐ marka
☐ pantolon-kumaş	☐ gömlek-dışta	☐ ayakkabı
☐ pantolon-kapri	☐ eşofman	☐ terlik
☐ eşofman	☐ takım forması	

2) Saç biçimi, beden ve aksesuar:

Genç kadın:

☐ kısa	☐ jöleli	☐ baş örtülü
☐ orta	☐ arkadan toplu	☐ makyajlı
☐ uzun	☐ örgülü	☐ aksesuar
	☐ düzleştirilmiş	☐ parfümlü

Genç erkek:

☐ kazınmış	☐ jöleli-dikik	☐ aksesuar
☐ kısa	☐ jöleli-yapışık	☐ parfümlü
☐ orta	☐ favorili	☐ kirli sakal
☐ uzun	☐ faça	☐ dövme

3) Günlük dil ve jargon:

Genç kadın:	☐ Kürtçe	sözcükler:.....
	☐ Türkçe	
Genç erkek:	☐ Kürtçe	sözcükler:.....
	☐ Türkçe	

Mahallenin adı:..... Tarih:.....

* Gözlem planının esinlendiği kaynak için bkz: Bourdieu, P. (1984). "Observation Schedule" Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste. s.517-518. London: Routledge.

EK 4: Odak Grup Görüşme Klavuzu

ODAK GRUP GÖRÜŞME KLAVUZU

1. Sosyal, ekonomik ve kültürel arkaplan

- (doğum yeri, memleket, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, yaptığı iş, gelir, evde birlikte yaşanan kişiler-onların çalışma durumları ve yaptıkları iş)
- göç hikayesi: (ailede kimlerin, kaç yılında göç ettiği, göç etme nedenleri, göç durakları, Kadifekale'de ne zamandır oturdukları)
- arkadaş grubunun oluşumu: (ne zamandır arkadaşlar, nasıl tanıştılar)

2. Gündelik hayat pratikleri ve iyi vakit etkinlikleri:

- Hafta içi ve hafta sonu bir gününüz nasıl geçer, sıralayarak anlatım.
- İyi vakit geçirmek istediğinde, kiminle, nereye gider, ne yapar?

3. Benimsedikleri tarz ve kullanılan özel dil:

- Kendinize yakıştırdığınız giyim ve saç tarzı; beğendiğiniz müzik türü, şarkıcı, şarkı, dizi, dizi karakteri?
- Arkadaş grubu olarak kendi aranızda kullandığımız, Kadifekale dışından birinin hemen anlayamayacağı sözcükler var mı, örnek? Lakabınız var mı?

4. Kurumlara ve sosyal ilişkilere yönelik değerler, normlar ve iletişim kanalları:

- aile ve toplumsal cinsiyet: aile içi işbölümü nasıl, aileyle ilişkisi nasıl?
- arkadaşlar ve sevgili: iyi bir arkadaş/sevgili nasıl olmalı? arkadaşlarla nerede ne yaparlar, arkadaşlar hangi çevredendir?
- ekonomi: çalışmayı nasıl anlamlandırıyor?
- eğitim: eğitimi ve okulu nasıl anlamlandırıyor? Okulla ilişkisi nasıl?
- din: din hayatının neresinde? Hangi ibadetleri, nerede yapıyor?
- siyaset: siyasi sorunları kim çözebilir, partilerle ilişkisi?
- hukuk: haksızlığa uğradığınız bir anı anlatınız. (ne yaşadınız, nasıl başa çıktınız, hangi kurumlara gittiniz?)
- güvenlik: polis ve ordu ne anlam ifade ediyor? Bu kurumlarla ilişkisi nasıl?

5. Kente ve kentin dönüşümüne ilişkin deneyim ve anlamlandırma:

- Memleket, İzmir, Kadifekale sizin için ne ifade ediyor? İzmir, Kadifekale ve memlekete aidiyet? Sorunları, talepleri neler?
- Kentsel alanda konumlanış: Kadifekale'de ve İzmir'de en sevdiği yerler nereleri? Nerelere gidiyor?
- Kentsel dönüşüm projesine ilişkin deneyim ve anlamlandırmalar: (nasıl haberleri oldu, onaylıyorlar mı, ne yaptılar, evleri ne aşamada, projenin amacına ilişkin düşünceleri, projeye karşı direniş hakkındaki düşünceleri, Uzundere'de yaşamak ne ifade ediyor)

6. Kurgular:

- Yaşadığımız dünya nasıl bir dünya, Yaşanabilir bir dünya kurgulayalım, Yaşanabilir bir dünyaya ulaşmak için, kim, ne yapmalı, siz nasıl tavrı alıyorsunuz?
- Gelecek 20 yılda yaşadığımız dünyanın durumu nasıl olacak? Gelecekte kendinizi nasıl bir konumda görüyorsunuz?

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ezgi Burgan
Doğum Yeri : Mustafakemalpaşa
Doğum Yılı : 24.09.1987
Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2001-2005 : Sedat Karan Anadolu Lisesi
Lisans 2005-2009 : Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2010- devam ediyor : Araştırma Görevlisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü